CRISTINA IONESCU
MATEI CERKEZ

Gramatică și Stilistică

ALL

Cristina Ionescu Matei Cerkez

GRAMATICĂ ȘI STILISTICĂ

Scanned with OKEN Scanner

Cristina Ionescu

Matei Cerkez

GRAMATICĂ ȘI STILISTICĂ

Analize de text

Scanned with OKEN Scanner

GRAMATICA ȘI STILISTICA — Analize de text
Cristina Ionescu, Matei Cerkez
© 1997 – Editura ALL EDUCAȚIONAL S.A.

ISBN – 973 – 9229 – 12 – 3

Toate drepturile sunt rezervate Editurii **ALL EDUCAȚIONAL S.A.**
Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii **ALL EDUCAȚIONAL S.A.**

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin
în exclusivitate editurii.

Copyright © 1997 by **ALL EDUCAȚIONAL S.A.**
All rights reserved.
The distribution of this book outside Romania
is prohibited without the written permission of
ALL EDUCAȚIONAL S.A.

Editura **ALL EDUCAȚIONAL S.A.**

București
Bd. Timișoara nr. 58, sect. 6
cod 76548

☎ 3121146, 3124321, 3110744
Fax: 3127795

Departament difuzare

☎ 3121821, 3111547

Redactor: **Simona Rosetti**
Tehnoredactare computerizată: **Carmen Dumitrescu** și
Cristian Dumitrescu
Copertă: **Daniel Tuțunel**

PRINTED IN ROMANIA

Scanned with OKEN Scanner

Prefață

Una din problemele pe care, conștient sau nu, le ridică predarea și, mai ales, învățarea gramaticii se concentrează în simpla și justificata întrebare: „la ce bun?".

Profesorul de limba română răspunde de obicei sentimental („E limba noastră maternă, bunul moștenit de la strămoșii noștri, trebuie s-o iubim, s-o cultivăm" etc. etc.); mult mai pragmatic, elevul își răspunde: „Pentru că se cere la diverse examene și concursuri de admitere" și, dacă ne gândim că, atunci când intră în școală, copilul știe să vorbească, nu putem să nu-i dăm dreptate.

Adevărul este că – ne place sau nu să recunoaștem – o anumită modalitate, devenită tradițională, de a preda gramatica, favorizează atitudinea elevului. Pentru el, gramatica este în primul rând un instrument de analiză a limbajului pe care profesorul se străduiește să i-l pună la îndemână, căci oare, ce altceva i se cere la examene și concursuri decât să împartă o frază sau o propoziție și să definească părțile obținute?

Se ajunge astfel la învățarea gramaticii „de dragul gramaticii", când scopul esențial ar trebui să fie formarea deprinderilor de utilizare a unui sistem de alcătuire a mesajelor corecte într-o limbă naturală, în vederea asigurării unei comunicări optime interumane.

Pe de altă parte – așa cum mulți specialiști au remarcat – când intrăm în școală, știm „gramatică", suntem capabili de a elabora enunțuri corecte, astfel că întrebarea „la ce bun?" se justifică.

S-a spus și s-a scris în nenumărate rânduri că școala este menită să conștientizeze această „gramatică" existentă în mintea copilului, după unii teoreticieni, chiar de la naștere, încât problema este „cum" o face.

Nu discutăm aici bine cunoscutul factor „profesor", talentul și pasiunea sa, ne vom rezuma numai la gramatica didactică pe care profesorul trebuie s-o practice și care, convențional, este una singură – cea rațională impusă de prestigiul academic. *Această* gramatică trebuie să fie explicitată și pe baza ei trebuie formate deprinderile elevului. Deci, dincolo de obiecțiile care s-ar putea aduce *acestei* gramatici, vom accepta-o ca pe „un dat".

În felul acesta, predarea – sau, ca să generalizăm – prezentarea gramaticii devine o chestiune de *metodă*.

Tot rațional, suntem nevoiți să respectăm un principiu „de la simplu la complex" care ar fi reprezentat de ordinea în care sunt abordate

Scanned with OKEN Scanner

nivelurile limbii: fonetica, fonologia (respectiv, cititul și scrisul), lexicul (vocabularul), morfologia (părțile de vorbire), sintaxa (propoziția și fraza).

Se pot aduce și aici numeroase obiecții, bunăoară că lexicul este mult mai complex și dificil de sistematizat decât celelalte niveluri, dar vom considera și acest principiu ca pe „un dat".

Ce-i rămâne atunci de făcut gramaticianului didactician?

În primul rând, alcătuirea unor descrieri sistematice, desigur, dar nu de dragul sistemului ca atare, ci urmărind în primul rând corespondența dintre capacitatea de sistematizare a elevului și modelul propus, constrângere fundamentală în activitatea didactică. Din acest punct de vedere, există multe locuri în care ameliorările modelelor tradiționale sunt necesare. Ele se găsesc pe parcursul paginilor care urmează și nu este nevoie să specificăm unde, pentru că cititorul căruia i se adresează nici nu are nevoie să știe.

Odată acest deziderat împlinit, se ivește problema corelării sistemelor parțiale și nu neapărat într-o succesiune „de la simplu la complex", ci, preferabil, pe principiul funcționalității, pentru că este foarte posibil ca un element de la primul nivel în ordine tradițională să aibă funcționalitate gramaticală nu în cel imediat următor, ci într-unul superior. Și o asemenea condiție este îndeplinită în lucrarea de față.

În sfârșit, o prezentare nu numai sistematică, dar și utilă a gramaticii unei limbi trebuie să-și propună dezvoltarea *performanței lingvistice*, adică a capacității de elaborare a unor enunțuri noi în limba dată, tocmai pe baza recunoașterii și înțelegerii enunțurilor existente.

Mai concret, aceasta nu înseamnă altceva decât o selecție a exemplelor, potrivit rigorilor mai sus expuse. Este o operație deloc simplă, ținând seama de riscul amestecului criteriilor existente mai ales în școală. Nu sunt puține cazurile când o frază „frumoasă", extrasă din opera unui scriitor fie el cât de mare, să prezinte un interes mai curând stilistic decât gramatical și, seduși de conținutul sau forma ei, profesorii s-o prefere. Or, exemplele trebuie să fie în primul rând *clare*. Și această condiție este satisfăcută în lucrarea prezentă.

Ne aflăm, deci, în fața unei *sinteze* în adevăratul sens al cuvântului, bine concepută și riguros realizată, pe care o recomandăm cu căldură celor interesați.

Conf.univ.dr. *Cezar Tabarcea*
Facultatea de Litere, București

Scanned with OKEN Scanner

„Noi nu suntem stăpânii limbii, ci limba e stăpâna noastră... este însăși floarea sufletului etnic al românului."

(M. Eminescu – *Fragmentarium*)

Scanned with OKEN Scanner

ARGUMENT

Studiul limbii își propune cunoașterea structurii, a normelor limbii, însușirea unei atitudini conștiente față de valorile și expresivitatea ei. Analiza morfologică, sintactică și, mai cu seamă, cea stilistică se sprijină pe context, adică pe un ansamblu de construcții verbale, care pun în lumină sensul cuvintelor, al îmbinării lor în propoziții și fraze.

Particularitățile de structură ale limbii române apar în toate sectoarele analizei lingvistice: fonetica, vocabularul, morfologia și sintaxa, stilurile. Numai privind în interdependență aceste aspecte ale limbii se pot descoperi resursele ei bogate și se poate pune în lumină originalitatea ei. Alegerea și cursivitatea exprimării în expunerea vorbită sau scrisă este un element esențial al culturii, ce concretizează maniera de cugetare și percepție a omului.

Formarea intelectuală în procesul instructiv-educativ vizează și exprimarea adecvată a fondului de idei și sentimente, expresivitatea stilului. Pe lângă înțelegerea structurii logice a comunicării, educația limbajului presupune și cunoașterea mijloacelor stilistice ca factori de sensibilizare a ideilor, exprimate prin categorii morfologice și elemente de sintaxă gramaticală.

Orice operă literară conține expresia selecției și a organizării cuvintelor într-un context cât mai adecvat mesajului ei. Pătrunderea în universul unei creații literare presupune, alături de înțelegerea conținutului de idei și sentimente, identificarea acelor elemente de limbă (fonetică, vocabular, morfologie, sintaxă) care constituie surse de expresivitate. Baudelaire sublinia astfel această idee: „gramatica, chiar și arida gramatică, devine ceva asemănător unei vrăjitorii evocatoare, cuvintele reînvie în carne și oase, substantivul în măreția sa substanțială, adjectivul veșmânt transparent care-l îmbracă și colorează (...) și verbul, înger al mișcării, care dă zvâcnire frazei".

Creația literară ilustrează relația complexă dintre toate compartimentele limbii, stilul urmărind adecvarea cuvântului la gândire. Arghezi considera stilul un „meșteșug" care îți dă cheia expresivității, a reliefului în comunicare, care conferă sensuri noi cuvintelor, însuflețind construcțiile gramaticale. Tudor Vianu distinge, în procesul de creație literară, fapte de „repetiție" și fapte de „invenție". Stilul le reflectă pe cele din urmă, tinzând să pună în lumină capacitatea limbii de a exprima și de a sugera

Scanned with OKEN Scanner

nuanțele cele mai fine ale ideilor, ale sentimentelor. Fraza, prin care se comunică ceva, exprimă, pe lângă sensurile logice, și valori figurate, imprimând tonalitate afectivă limbajului. Identificarea structurii fonetice, lexicale, gramaticale se întregește cu analiza registrului particularităților expresive ale textului. Analiza unui text impune cunoașterea foneticii limbii noastre literare, a morfologiei, a formei gramaticale a cuvintelor, determinarea aspectelor literare, populare, arhaice, regionale etc. ale vocabularului. Sintaxa utilizează toate elementele limbii pentru a exprima clar și plastic, în îmbinări adecvate, fondul de idei și sentimente al operei literare. Stilistica însumează cunoștințele referitoare la normele limbii, la fonetică, lexic, morfologie, sintaxă, pentru a putea preciza valoarea nivelului afectiv al unei opere literare, stilul ei. Gramatica limbii române permite bogate posibilități de creație stilistică, prin tipurile variate de forme și de construcții, care pot delimita un anumit fel de a vorbi sau o intenție de caracterizare a unui personaj.

De exemplu, I.L. Caragiale scoate în evidență incultura eroilor săi prin cuvinte și forme gramaticale specifice. Preocupat de efectele satirice ale limbajului, scriitorul folosește anumite ticuri verbale, automatisme ale exprimării, abateri de la formele literare corecte, stilul dobândind astfel o deosebită putere de caracterizare a personajelor.

În opera lui I. Creangă sau a lui M. Sadoveanu sunt introduse, în vorbirea personajelor, expresii, sintagme și cuvinte specifice regiunii și epocii în care au trăit. La Creangă, verbul, locuțiunea verbală, aglomerarea gradată a verbelor, elipsa lor, formele de viitor popular, substantivele și locuțiunile substantivale, dativul etic imprimă cuvintelor relief și culoare.

În creația lui M. Sadoveanu, observăm distincția stilistică dintre nivelele lingvistice ale eroilor: lexic, morfologie, construcții sintactice deosebite.

Descoperim că gramatica, în sensul tradițional în care este înțeleasă, nu este suficientă, pentru înțelegerea contextului. Nu interesează numai câte forme de complemente circumstanțiale de timp și de subordonate temporale, spre exemplu, folosește un scriitor într-o anume operă, ci și modul în care se structurează relațiile temporale, circumstanțele care pot fi exprimate printr-o serie de mijloace ce depășesc domeniul morfosintacticii și care se extind spre semantică și stilistică.

Sintagmele, propozițiile și frazele vădesc intenții clare de expresivitate. Atributele au rol frecvent de epitete, complementele pot cuprinde comparații, metafore, iar apozițiile au rol de precizare și de evocare. Elasticitatea sintaxei permite o bogată diversificare a modalităților

Scanned with OKEN Scanner

stilistice, de la formula eliptică până la frazele arborescente. Prin analiza stilistică a operei literare trebuie să se explice rolul cuvintelor și al construcțiilor expresive, acolo unde vorbirea curentă ar folosi termeni lipsiți de relief. Repetiția, topica, elipsa, simetria sau discontinuitatea enunțului, construcțiile incidente, constituie procedee prin care cadrul sintactic se modelează după intenția autorului de a evidenția anumite cuvinte și părți ale textului.

Nivelul de invenție stilistică apare deci ca o sinteză a faptelor de limbă, a elementelor gramaticale. Analiza unui text se sprijină pe toate datele limbii, pe comentarea nucleelor stilistice, pe evidențierea semnificațiilor noi ale contextului și pe reliefarea înnoirilor stilistice.

O analiză stilistică își atinge scopul prin dezvoltarea imaginației, a gustului creației de noi valori, prin efortul de a contribui la afirmarea limbii ca un instrument de cultură și progres.

Ceea ce se urmărește într-o analiză autentică a textului este aspectul funcțional al limbii.

Fondul și forma constituie coordonatele aprecierii operei literare. Adecvarea cuvintelor, a limbii, la fondul de idei și sentimente constituie preocuparea fundamentală când dorim să formulăm exact, clar și expresiv conținutul. N. Iorga consideră că „stilul nu este ingredientul târziu al ideii, ci fratele ei geamăn". Un aspect esențial al resurselor limbii apare în fondul lexical, în prezența unor bogate sinonimii lexicale și gramaticale și în forța deosebită a creației metaforice. În acest sens, literatura populară ilustrează măsura în care concizia și plasticitatea, rezultate din sublimarea cantității în calitate, imprimă valențe artistice majore stilului, simțul conciziei și darul plasticității constituind virtuți ale creației orale. Vocabularul literaturii vechi, atât de prețuit de M. Eminescu, ca și cel popular mânuit cu originalitate de I. Creangă și M. Sadoveanu, arhaismele, regionalismele,care dau culoare locală narațiunilor, neologismele, care imprimă precizie comunicării moderne, constituie izvoare ale expresivității limbii. Sistemul gramatical al limbii române, prin variația formelor și a construcțiilor, prin valențele expresive ale diferitelor categorii gramaticale, prin diversitatea îmbinărilor sintactice, prin topica propoziției sau a frazei, dau valoare artistică stilului. Structura propozițiilor și a frazelor se adaptează de către fiecare autor intenției lui de a potența stilistic forma operei literare.

Stilistica utilizează forme fonetice care, în anumite contexte, sunt moduri esențiale de caracteizare și de sugestie. Frecvent, stilul dobândește valențe artistice și prin rolul sunetelor în crearea unor armonii poetice;

Scanned with OKEN Scanner

eufonia ca și onomatopeele, discontinuitatea și ritmul rezultă din asocierea vocalelor și a consoanelor, imprimând o anumită cadență frazei. Ritmul și rima sunt elemente esențiale ale muzicalității.

În „Cercetarea stilului", Tudor Vianu subliniază că „faptele de fonetică stilistică analizate în contextul de idei, intenții și fenomene lingvistice selectate anume, sunt purtătoare de numeroase valori expresive".

Reținem, în concluzie, că analiza fenomenelor de expresivitate presupune, implicit, delimitarea faptelor de limbă, contribuind astfel la potențarea artistică a textului. Este ceea ce ne propunem să dezvoltăm în prezenta lucrare.

Vom căuta să demonstrăm relația indisolubilă între nivelurile limbii, care nu trebuie analizate separat, întrucât limba acționează ca sistem pe o arie mare. Nu există text de limbă și text de literatură. Există fapte de limbă ce trebuie analizate global, căci numai astfel vom înțelege fenomenul comunicării umane în toată complexitatea sa.

Scanned with OKEN Scanner

FONETICA

Fonetica este partea studiului limbii care are în vedere producerea, transmiterea și receptarea sunetelor limbajului articulat.

Sunetele limbii au anumite caracteristici: înălțime, timbru, durată, cu implicații foarte importante în semantica enunțului.

După natura lor acustică suntele sunt: vocale, consoane și semivocale.

Sunet și literă

Alfabetul folosit pentru scrierea limbii române cuprinde 31 de litere.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
L	M	N	O	P	Q	R	S	Ș	T	
Ț	U	V	W	X	Y	Z	Ă	Î	Â	

În general, fiecare din literele alfabetului limbii române notează câte un sunet.

Există, deci, o corespundență sunet – literă:

litera m – notează sunetul m,

litera a – notează sunetul a

Există însă situații în care aceeași literă poate să noteze mai multe sunete.

A. X → - cs – *excursie, extras, expus*

- gz – *examen*, (egzamen), *exemplu* (egzemplu), *exercițiu* (egzercițiu)

Scanned with OKEN Scanner

B. c – g

→ **+ e, i**
[e, i au valoare de sine stătătoare]
ex: *cer*, *cine*, *ger*, *girafă*. *cireș*:
g-i-r-a-f-ă =
6 litere – 6 sunete

→ **+ e, i**
[e, i au valoare de litere ajutătoare]
ex: *ci*orbă, ple*ci*, mag*i*un:
ci-o-r-b-ă =
6 litere – 5 sunete

→ **+ h, + e, + i**
[h, e, i au valoare de litere ajutătoare]
ex: un*ghi*, *che*amă, *ghe*ață:
ghe-a-ț-ă =
6 litere – 3 sunete

→ **+ h, e, i**
[h – are valoare de literă ajutătoare;
e, i – cu valori de sine stătătoare]
ex: chem, ghem:
ch-e-m; gh-e-m
4 litere – 3 sunete

C. c , g + alte litere decât h, e, i
ex: = **car, gură, gumă, cneaz, grabă**

Scanned with OKEN Scanner

Vocale – semivocale – consoane

Vocale → sunete care se rostesc singure, fără ajutorul altor sunete: **a, ă, â, e, i, î, o, u**;
pot forma singure silabe.

Semivocale → se aseamănă cu vocalele, dar nu pot fi rostite fără ajutorul altor sunete; nu pot forma singure silabe: **e, i, o, u**.

cor – o vocală; coardă – o semivocală;
piron – i vocală; piatră – i semivocală;
merg – e vocală; meargă – e semivocală;
pietre – i, e semivocale;
suc – u vocală; suire – sui – i semivocală

Consoane → se rostesc cu ajutorul unei vocale:
b (be); **c** (ce); **d** (de); **f** (fe); **g** (ghe); **h** (ha); **j** (je); **k** (ca); **l** (le); **m** (me); **n** (ne); **p** (pe); **q** (chiu); **r** (re); **s** (se); **ș** (șe); **t** (te); **ț** (țe); **v** (ve); **w** (dublu ve); **x** (ics); **y** (igrec); **z** (ze);
nu pot forma singure silabe.

Scanned with OKEN Scanner

Grupuri de sunete

o vocală + o semivocală
(pronunțate în aceeași silabă)
↓
diftong
mear-gă, soa-re, mi-am

o vocală + două semivocale
(pronunțate în aceeași silabă)
↓
triftong
mer-geau, le-oai-că

Atenție!
coardă (nu cuardă)
doarme (nu duarme)

vocală + vocală
(pronunțate în silabe diferite)
↓
hiat

a – e → a-**e**-ri-an
e – e → ne-**e**-du-cat
i – i → fi-**i**nd; scri-**i**-tor
o – a → co-**a**-u-tor; ra-di-**o**-**a**c-tiv

Atenție!

pronunțare greșită	pronunțare corectă
aspectos	aspectuos
aier	aer
aleie	alee
alcol	alcool
creiație	creație
fică	fiică
ideie	idee
poiet	poet
poiem	poem
știință	știință

Scanned with OKEN Scanner

Sunetele se rostesc înlănțuite prin mișcări articulatorii. În acest proces sunetele se pot influența reciproc prin *asimilare* și *disimilare*.

Asimilarea reprezintă tendința de a evita două mișcări articulatorii, unul din sunetele alăturate căpătând caracteristici (duritate, durată etc.) asemănătoare cu ale celuilalt. Se explică astfel pronunțările greșite în cazul cuvintelor: *adecvat* (adegvat); *optzeci* (obzeci); *batjocură* (badjocură); *opțiune* (obțiune); *subțire* (supțire); *obține* (opține).

Disimilarea reprezintă schimbarea calității unui sunet sub influența altuia asemănător sau identic. Exemplu: *albitru*, *colidor* (în loc de arbitru, coridor).

Fonetica, în special accentul, are o mare influență asupra expresivității unui enunț.

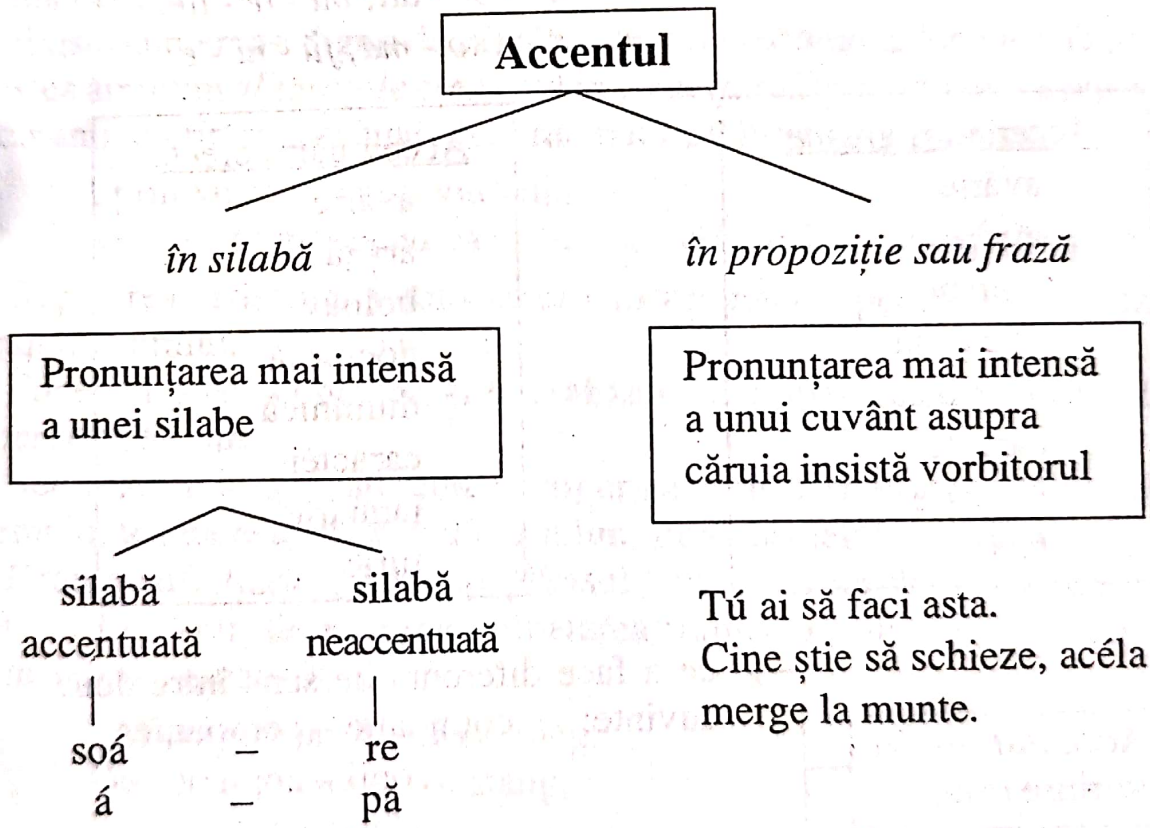

Poziția accentului

→ *pe ultima silabă:*
po - pór; ca - rac- tér;
fer - móar

→ *pe penultima silabă:*
a - ca - de - mí - e;
frân - ghí - e; re - pór - ter

→ *pe prima silabă:*
lá - po - vi - ță;
ópt - spre - ze - ce

→ *alte cazuri:*
a - cór - dă; bu - té - lie;
dí - plo - mă; fú - ni - e

Accentuări greșite	Accentuări corecte
avárie	avaríe
arșíță	árșiță
bólnav	bolnáv
doctoríță	dóctorită
dúminică	dumínică
carácter	caractér
iánuarie	ianúarie
furíe	fúrie

Accentul are în vorbire rolul:

→ de a face diferența de sens între două cuvinte: compánie – companíe
cópii – copii

→ de a face diferența între formele gramaticale ale aceluiași cuvânt:
úită – uitắ
cântă – cântắ

- Identificați diferențele provocate de accent în situațiile de mai jos:
  véselă – veselắ; tórturi – tortúri; mări – mărí

Scanned with OKEN Scanner

Accentul scoate în evidență, cu ajutorul intensității vocii, o silabă, un cuvânt sau o propoziție față de silabele, cuvintele sau propozițiile învecinate.

Cuvintele compuse: *tálmeș-balmeș, gáta-gata, fúga-fuga* – au un singur accent.

Propoziția preia accentul cuvântului pe care insistă.

„Aseară a fost furtună": fiecare cuvânt poate fi accentuat în funcție de informația principală pe care o transmite autorul mesajului.

„Aseára a fost furtună" (nu altădată); *„aseară a fóst furtună"* (față de negația *nu a fost*); *„aseară a fost furtúnă"* (nu ploaie obișnuită).

În propozițiile negative poate fi accentuat subiectul exprimat prin *pronume nehotărât* sau negativ: *„Únul să nu vorbească!"*

În enunțuri deliberative se accentuează conjuncția: să mă duc... să nu mă duc...

Există numeroase figuri de stil realizate prin fenomene fonetice. Dintre acestea amintim *aliterațiile* constând în construirea unor imagini auditive și dinamice prin succesiunea fenomenelor închise sau deschise:

„prin vulturi vântul viu vuia,
vrun prinț mai tânăr când trecea" (G.Coșbuc, *Nunta Zamfirei*)

Repetarea insistentă a consoanei *v* în vecinătăți specifice sugerează vâjâitul vântului.

Fonetica poate contribui și la realizarea expresivă a unor forme de superlativ: *buuun*.

Sentimente și senzații pot fi sugerate prin combinații fonice: de exemplu, teama este exprimată prin lungirea vocalelor – *săriiiți*.

Drama sufletească, jalea și plânsul sunt evocate de asemenea cu ajutorul foneticii; de exemplu, repetarea ritmică a grupului consonatic *ng* însoțit de vocala *â*:

„Ai pornit spre lunci și crâng,
Dar pornișI cu cornul stâng,
Melc nătâng,
Melc nătâng!" (I. Barbu, *După melci*)

După poziția lor, mediană, deschisă sau închisă, vocalele au și ele efecte expresive. Repetarea vocalelor deschise sau a vocalei mediane *a* realizează o atmosferă calmă, optimistă.

„Totu-i alb, pe câmp pe dealuri, împrejur, în depărtare/
Ca fantasme albe plopii... se pierd în zare"
(V. Alecsandri, *Iarna*)

Scanned with OKEN Scanner

VOCABULARUL

1. CONCEPTUL DE VOCABULAR

Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă constituie vocabularul sau lexicul acelei limbi. Vocabularul reprezintă un „depozit" de cuvinte (ce denumesc noțiuni etc.), cu ajutorul cărora oamenii comunică între ei.

Materialul brut aflat în inventarul lexical trebuie să fie ales cu grijă, prelucrat și folosit în raport cu conținutul de exprimat, cu situația de comunicare și cu partenerul de discuție. Prin urmare, cuvintele (elementele lexicale) sunt așezate în enunțuri, unități lingvistice superioare, purtătoare de semnificație.

„Așa cum o grămadă de cărți nu înseamnă o bibliotecă, o mulțime de cuvinte, forme și construcții nu înseamnă o limbă. Întocmai precum în cărțile pe care le-ai adunat în cursul anilor trebuie să introduci o rânduială, pentru ca să poți găsi, când vrei, cartea căutată, tot astfel trebuie să-ți organizezi și materialul de limbă pe care îl cumulezi o viață întreagă, sporindu-l și împrospătându-l din fragedă copilărie până la bătrânețe; „deci lexicul este cel dintâi sistem lingvistic învățat de oameni și, prin bogăția vocabularului, prin modul de a-l folosi, se caracterizează omul." [1)]

Cuvintele (unități sau elemente lexicale) sunt materialul principal de construcție a limbii. Să se compare succesiunea de cuvinte *trei, în, sunt, limba, genuri, română* cu propoziția: *„În limba română sunt trei genuri."*

În primul caz este vorba de o înșiruire de cuvinte izolate, în cel de-al doilea, de o comunicare în care cuvintele s-au îmbinat și transmit o informație.

Vocabularul limbii române cuprinde peste o sută de mii de cuvinte, deși dicționarele obișnuite înregistrează cam cincizeci – șaizeci de mii. Nu toate cuvintele ocupă însă același loc în vocabularul limbii române, nici nu au aceeași importanță pentru vorbitori.

Unele cuvinte denumesc ființe sau obiecte (*băiat, munte*), altele exprimă acțiuni (*a citi, a spune*); unele arată numărul sau ordinea numerică (*unu, al doilea*), altele se referă la numele obiectelor pe care le substituie (*al meu, acela, fiecare*). Acestea se numesc *cuvinte autonome*.

---

1) Pușcariu, Sextil, *Limba română*, vol.I, Ed.Minerva, București, 1976

Scanned with OKEN Scanner

Alte cuvinte, nu au înțeles obiectiv, ele sunt instrumente gramaticale și ajută la stabilirea de relații între elemente autonome:

articolul: *-l, -a, un, o, niște*;
verbele auxiliare: *a avea, a fi, a voi*;
prepozițiile: *cu, în ,la*;
conjuncțiile: *că, să, dacă*.

2. COMPONENȚA VOCABULARULUI

„Din punctul de vedre al folosirii lor, cuvintele nu se găsesc toate în aceeași situație. Unele se întrebuințează des, sau foarte des, altele rar sau extrem de rar; unele au sensuri numeroase, altele unul singur (ceea ce duce, între altele, la apariția mai frecventă a unora decât a celorlalte); unele servesc la formarea de cuvinte noi (cu ajutorul sufixelor, prefixelor etc.), sunt, adică, productive, altele nu pot fi folosite în acest scop, sunt deci neproductive" [1].

Vocabularul unei limbi este alcătuit din două părți:

a) fondul principal lexical

b) masa vocabularului, mai cuprinzătoare și mai schimbătoare, cuprinzând mai multe compartimente și mai multe variante de realizare practică: socială, profesională, geografică etc.

a) Fondul principal lexical

În vocabular, elementul esențial este *fondul principal lexical* sau *vocabularul reprezentativ*.

Cuvintele din fondul principal sunt foarte vechi, sunt cunoscute, folosite și înțelese de către toți vorbitorii unei limbi, și de aceea au cea mai mare întrebuințare în procesul comunicării lingvistice. Aceste cuvinte constituie nucleul vocabularului, partea sa stabilă. Între fondul principal lexical și masa vocabulaurlui există permanente influențe și schimburi, de aceea nu putem trage o linie de demarcație între cele două părți ale vocabularului.

Din fondul principal al limbii române aproximativ 65% din cuvinte se găseau și în fondul principal al limbii latine: *om, casă, câine, bun, rău, azi, ieri, mâine, vedea, auzi* etc. etc. La acestea s-au adăugat unele din fondul autohton: *buză, groapă, mal, moș*; de origine slavă: *deal, izvor, pod, praf, val, zori*; de origine maghiară: *cheltui, meșter, oraș,*

1) Iordan, Iorgu, *Limba română contemporană*, Ed. Min. Învățământului, București, 1956, p. 51.

Scanned with OKEN Scanner

vamă, chip, hotar; de origine turcească: *cafea, chirie, chior, ciomag, zor*; sau de origine grecească: *zahăr, sosi, pedepsi, folos, frică, proaspăt, sigur* etc.

Termenii moșteniți din latină, alcătuind nucleul bogat și reprezentativ al lexicului românesc (se pot asocia și cu termenii de origine străină), pot admite formații noi.

b) Masa vocabularului

Din masa vocabularului fac parte toate celelalte cuvinte ale limbii, chiar dacă au o existență efemeră, neconsemnată în dicționar.

Dintre cele două sfere ale lexicului, masa vocabularului este aceea care se înnoiește permanent. Cuvintele noi care intră în masa vocabularului sunt cuvinte apărute în limbă în urma diferitelor evenimente istorice sau a unor înnoiri în sfera tehnicii, științei, organizării sociale etc. Nu există posibilitatea de a comunica numai cu cuvinte din fondul principal, de aceea limba nu se poate dispensa de cuvintele din masa vocabularului. Dacă vrem să avem o perspectivă clară asupra viitorului limbii, nu trebuie să neglijăm total cuvintele din masa vocabularului.

Din masa vocabularului fac parte:

Regionalismele (termeni dialectali sau regionali): *lingav, pricăjit, prostire, pestelcă, ogheal, barabulă, caraulă*. O parte din termeni sunt necunoscuți chiar oamenilor originari din ținuturile învecinate sau lingviștilor. Nu trebuie combătută folosirea cuvintelor și expresiilor regionale dacă ea se face cu măsură.

Arhaismele. Acestea sunt cuvinte vechi, ieșite din uz, fie pentru că denumesc noțiuni dispărute, ncunoscute vorbitorilor de astăzi ai limbii române, fie pentru că au fost înlocuite de cuvinte noi. Unele arhaisme nu se mai folosesc astăzi, în vorbirea curentă, deoarece obiectele, persoanele, funcțiile denumite de ele au dispărut (*capuchehaie, ienicer, dajdie*), altele au fost înlocuite cu sinonime (*leafă – salariu – retribuție*). Deși ieșite de mult din vocabularul obișnuit al limbii, arhaismele mai pot fi folosite de scriitori în romanele și povestirile cu conținut istoric pentru a reda atmosfera sau culoarea unei epoci. Unele cuvinte arhaice: *dăbilar, camătă, pitac, carboavă*, au dispărut de multă vreme din vocabular, fiind considerate învechite chiar în secolul trecut, altele au trecut mai recent în lexicul pasiv: *vistierie, ciocoi*. Arhaismele pot fi folosite în literatura artistică în texte cu caracter evocator.

Scanned with OKEN Scanner

Neologismele. Acestea sunt cuvinte noi, împrumutate din alte limbi o dată cu noțiunile denumite, sau formate recent în limbă. De exmplu: *marketing*, *a antama*, *a disipa* etc.

Între neologisme se remarcă *cultismele*, termeni care, în general trebuie evitați, căci se apropie foarte mult de elementele de jargon. Cu toate acestea, cultismele nu lipsesc din ziare și, mai ales, din limbajul criticii literare, cinematografice și de televiziune, din cronicile literare: „*gag-uri*", „*show* (la televiziune)", „*top-ul* (melodiilor), „*business*", „*spleen*", „*suspense*", muzică „*pop*", „*puzzle*" și multe altele.

„Utilitatea lor în limbă va fi infirmată sau confirmată de uzul general, care, ca și în cazul altor neologisme, va decide, în confruntarea cu timpul, soarta acestor termeni"[1].

Începând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, continuând și în secolul al XX-lea și până în zilele noastre, limba română și-a îmbogățit simțitor lexicul, împrumutând numeroase cuvinte, la început din limba franceză, mai târziu din germană, rusă și, mai nou, engleză etc. Dezvoltarea legăturilor comerciale, economice, culturale cu alte țări, dezvoltarea științelor, a tehnicii, au contribuit la procesul de îmbogățire a lexicului limbii române cu împrumuturi din alte limbi. În zilele noastre, neologismele se răspândesc cu rapiditate. Datorită mijloacelor de comunicare, presa, radioul, televiziunea, pătrunderea lor în vocabularul limbii române se face rapid, fiind recepționate și folosite de marea masă a vorbitorilor. Există neologisme absolut necesare ca: *radio, telefon, televizor, electricitate, atom* etc. care au circulație în toate limbile, neputând fi înlocuite cu cuvinte românești mai vechi, nici cu grupuri de cuvinte. În momentul introducerii împrumuturilor în limba română, acestea au fost *adaptate limbii* noastre atât în privința pronunției, cât și în aceea a formelor gramaticale.

Excesul de neologisme poate îngreuna comunicarea dintre oameni constituind uneori o piedică în înțelegerea unor texte. Unele cuvinte din vocabularul tradițional sunt înlocuite cu altele; în același timp se introduc termeni noi care denumesc realități noi. Numărul neologismelor în textele actuale este impunător. Alexandru Graur [2] a comparat mai multe texte din publicații periodice, constatând că, în limba română actuală cuvintele noi sunt, în medie, aproape de două ori mai numeroase decât cuvintele vechi. Astăzi proporția este mai mare.

---

1) Breban, Vasile (coordonare), *Limba română corectă*, Ed. Științifică, București, 1973.
2) Graur, Alexandru, *Tendințele actuale ale limbii române*, Ed. Științifică, București, 1968, p. 271-291.

Scanned with OKEN Scanner

În mod simultan, ne-au venit din mai multe limbi europene, un număr imens de cuvinte așa-zise internaționale, multe din ele fiind împrumuturi neologice recente: *aseleniza, ameriza, briefing, computer.*

Neologismele sunt necesare, dar introducerea lor în limbă trebuie făcută cu discernământ pentru a putea fi corect folosite. Abuzul de neologisme poate fi dezavantajos pentru limbă, atunci când determină o deteriorare a valorii cuvintelor vechi, chiar dacă unele intră în expresii: *după inimă, a-i râde inima cuiva, cât îl lasă inima, cât îi cere inima, cu inimă, a frânge (pe cineva) la inimă, a-l avea (pe cineva) la inimă, a avea ceva pe inimă, a-i strica (cuiva) inima, a rămâne cu inima friptă, inimă bună, inimă albastră* etc. Sinonimul cuvântului *inimă, cord*, are doar sensul de „centru motor al circulației sângelui", fără să poată a-l înlocui pe *inimă* în nici unul din celelalte sensuri.

Este deosebit de important să se țină seama de nuanța semantică specifică neologismelor, pentru a fi utilizate în contexte adecvate și numai în măsura în care spiritul limbii o permite.

Neologismele mai au neajunsul că odată cu ele se introduc derivate gata făcute în limbile străine, împiedicând derivarea cu materialul deja existent în limbă. Pentru păstrarea nealterată a limbii nu trebuie să înlocuim termenii vechi cu neologisme, ci este indicat ca acestea din urmă să se folosească alături de cuvinte vechi.

Ca o reacție față de abundența de neologisme, se constată o predilecție pentru arhaism, de exemplu *a asemui* se întrebuințează în loc de neologismul *a compara.*

În ceea ce privește adaptarea neologismelor la sistemul fonetic și morfologic al limbii române, aceasta se petrece treptat, în timp, împrumuturile din limbile romanice adaptându-se mai ușor și mai repede decât cele de alte origini. Cuvântul *local* (<fr. local) se adaptează mai ușor, dar *camping* (<engl. camping) se adaptează mai greu.

Avalanșa de neologisme în limba actuală nu constituie un pericol pentru vocabular, pentru limbă în general, pentru că neologismele dispar, așa cum au apărut, și chiar după scurtă vreme.

Termenii tehnici se înscriu printre cele mai mobile elemente ale vocabularului, se schimbă, de obicei, odată cu fiecare inovație și perfecționare și, fiind repede înlocuiți, nu ajung să se consolideze în limbă. Termenii tehnici sunt deobicei neologisme. Unii au pătruns în vocabularul fundamental (*telefon, radio, combină, televizor*), iar alții vor fi incluși cât de curând. Ei sunt numeroși și, deși limitați, în majoritate, la domenii stricte, totuși mulți sunt cunoscuți de aproape toți vorbitorii,

Scanned with OKEN Scanner

ca urmare a răspândirii tehnicii în epoca actuală: *agregat, bujie, recorder, clemă, freză, radioficare* etc.

Termenii argotici. Argoul este un limbaj convențional al unor categorii sau grupuri sociale, hoți, militari, elevi, studenți etc., creat cu scopul de a nu fi înțeleși de cei din jurul lor, deci de a se detașa prin limbaj de restul vorbitorilor: *mișto, șucăr, gașcă, bișniță, tip, baftă, gagiu, gagică, nasol, soi, a soili, bășcălie, ușcheală.* Nu lipsesc din argoul actual expresii luate din limbajul sportiv: *a da în bară* = a greși, a rata, *a da (a lua) plasă* și multe altele, astăzi cunoscute de toată lumea și destul de răspândite în limbajul curent. Din zece oameni, cel puțin opt folosesc expresii de argou, iar, în ceea ce-i privește pe tineri, s-ar putea ca proporția *să fie și mai mare*, deoarece argoul dă impresia de independență, de emancipare, caracteristică vârstei. Se pot auzi și bătrâni care folosesc acești termeni, poate din spirit de imitație involuntară. În tot cazul, folosirea elementelor de argou este una din problemele importante ale limbii române literare de astăzi. Se observă și tendința de răspândire a argoului la sate.

Elemente de jargon. Jargonul, ca și argoul, este un limbaj artificial, creat de o clasă socială, cu intenția de a impresiona și de a se deosebi de vorbitorul de rând. Și astăzi unii oameni, adesea necunoscând limbile respective, folosesc cuvinte din limbi de circulație internațională ca: *bounjour, merci, ciao, arrividerci*, adesea deformate sau neînțelese. Jargonul începe să constituie pentru limba de astăzi o problemă.

3. SEMANTICA

Studiul sensurilor cuvintelor și al evoluției lor semantice reprezintă o latură importantă a lingvsticii.

Un cuvânt izolat poate avea unul sau mai multe sensuri, dar într-un context dat nu poate, în principiu, să aibă decât unul singur. Sensul cuvântului se realizează prin stabilirea de relații cu celelalte cuvinte din context.

Cu vintele: *monom, iod*, au un singur sens, deci sunt monosemantice. De obicei, însă, cuvintele au mai multe sensuri, fiind *polisemantice*: *cap, corn* etc.

„Când aceluiași înveliș sonor i se asociază un număr de două sau mai multe sensuri, avem de a face cu fenomenul numit polisemie sau polisemantism" [1].

1) Hristea Theodor, *Sinteze de limba română*, EDP, București 1981

Scanned with OKEN Scanner

Sensul inițial al cuvântului *cap* este acela de „partea de sus a corpului uman", extremitate. De aici s-a extins și a început să se spună *capul satului, capul mesei, capul oștirii.*

O sursă importantă a polisemiei o reprezintă figurile de stil: metafora, metonimia,sinecdoca, eufemismul sau ironia.

Sensul de bază, sensurile secundare și cele figurate ale cuvintelor sunt sensuri lexicale. Ele formează structura lexico-semantică a cuvântului. Sensurile lexicale se deosebesc de sensurile gramaticale, prin care înțelegem faptul că la nivelul enunțului, al textului, cuvintele îndeplinesc diferitele funcții sintactice cunoscute, servesc la exprimarea raporturilor de coordonare sau subordonare etc.

Schimbări de sens

De-a lungul evoluției lor, cuvintele își schimbă sensul prin restrângere, extensie, degradare sau înnobilare.

Restrângerea reprezintă specializarea sensului prin limitarea lui. De la un sens ce exprimă o noțiune generală se trece la un altul ce exprimă numai un aspect al acesteia, cu sferă semantică mai mică. Astfel, cuvântul latinesc „*nutricium*", care a însemnat la început „*hrană*" în general, orice fel de hrană, cu timpul și-a restrâns înțelesul la „*hrană*" pentru vite.

Extinderea sau extensia sensului reprezintă trecerea de la un sens particular la unul general. Prin urmare sensul cel nou exprimă o noțiune cu grad mai înalt de generalitate decât sensul vechi. Cuvântul latinesc „*passer*" însemna inițial „*vrabie*", dar cu timpul a căpătat sensul cunoscut astăzi, cu o sferă mai largă de cuprindere.

Degradarea sensului constă într-o deplasare de la un sens neutru către unul peiorativ. Cuvântul *mișel*, folosit astăzi cu sens peiorativ: *rău, ticălos*, însemna odinioară *om sărac, nefericit*; *a tăbărî* însemna *a-și așeza tabăra*, astăzi înseamnă *a năvăli asupra cuiva.*

Înnobilarea sensului constă într-o deplasare semantică prin care se adaugă conotații noi care trec cuvântul într-o ordine morală superioară.

Cuvântul slav „*războinic*" a însemnat la început *ucigaș, tâlhar*. Astăzi el are înțelesul de *viteaz, erou.*

Cauzele schimbărilor semantice sunt de natură lingvistică, psihologică și socială.

Scanned with OKEN Scanner

Categorii semantice

Sinonime, omonime, antonime, hiponime

Sinonimele sunt cuvintele cu sens general identic, dar cu forme și cu nuanțe stilistice diferite: *zăpadă – nea – omăt; soție – nevastă – consoartă – femeie – muiere; burtă – pântece – foale – stomac – abdomen; pururea – veșnic – în veci – mereu – întotdeauna; secol – ev; odaie – cameră – încăpere; nazuri – mofturi – capriciu; a lecui – a vindeca – a tămădui; frică – teamă – spaimă – groază; curaj – îndrăzneală – cutezanță – temeritate.*

„Definiția binecunoscută a sinonimelor, după care două sau mai multe cuvinte au aproximativ același înțeles, sunt sinonime, implică ideea că, din punctul de vedere al echivalențelor semantice, în vocabular putem avea cel puțin trei submulțimi: una alcătuită din cuvinte cu sinonime, a doua formată din cuvinte fără sinonime și a treia, din cuvinte ale căror echivalențe sinonimice sunt perifrazele" [1].

Aproape nu există cuvânt în limba română, chiar termenii tehnici, care să nu aibă cel puțin un echivalent (sinonim). Cum se poate observa și din exemplele date, între sinonime nu există o echivalență perfectă. Adjectivul *drept* este sinonim cu *cinstit, integru*: în contextul „om drept"; dar sinonimia lor încetează în alte contexte, unde drept are cu totul alte sensuri: *drum drept, linie dreapă, unghi drept, privire dreaptă, a sta drept, plop drept, masă dreaptă, fiu drept, mână dreaptă* etc., deci relația sinonimică dintre cei doi termeni este numai parțială.

Există un limbaj care, datorită preciziei formulărilor, asigură, fără dificultăți, identificarea referentului prin sinonime. Acesta este limbajul științific în care se întâlnesc uneori sinonime perfecte ca: *natriu – sodiu, kaliu – potasiu, azot – nitrogen* etc. Chiar și în acest caz sinonimia totală are caracter special și se explică prin proveniența termenilor sinonimi din limbi diferite. O excepție o reprezintă însă limbajul artistic, unde se observă sinonimii care nu sunt acceptate în restul limbii și care prin mijloace proprii, creează nuanțele semantice cele mai fine și mai neașteptate.

După o perioadă de experiență, treptat,sinonimele se elimină unele pe altele: *abecedar* l-a înlăturat pe *bucoavnă*; *steag* pe *prapur*, *salariu* pe *leafă*, *retribuție* pe *salariu* etc.

Existența sinonimelor este un factor de expresivitate a limbii literare care capătă posibilități de a exprima nuanțe foarte fine, deci permite

1) Coteanu, Ion, *Limba română contemporană*, vol. II, E.D.P., București, 1975.

Scanned with OKEN Scanner

nuanțarea stilistică și îmbogățirea limbii în general. Prin sinonime, nu numai că se evită monotonia mijloacelor de expresie, dar se redau și anumite nuanțe semantice, comunicarea câștigând în expresivitate. Cultivarea sinonimiei este recomandată pentru obținerea de efecte stilistice.

Omonimele sunt cuvinte care au același complex sonor și sensuri diferite: *broască* – „animal" și „mecanism care se deschide cu ajutorul unei chei"; *capră* – „animal" și „capră de tăiat lemne"; *neam* – „rudă" și „deloc"; *mai* – „luna mai", „ficat" și „instrument de bătut pământul"; *lac* – „apă" și „substanță strălucitoare".

Datorită faptului că ele se pronunță identic, se mai numesc și *omofone*. Dacă ele nu se pronunță la fel, dar se scriu la fel, se numesc *omografe* (se scrie la fel dar se accentuează diferit: *óchi* (substantiv) – *ochí* (verb), *compánie* – *companíe*.

Spre deosebire de omonimele propriu-zise (parțiale sau totale), care nu se diferențiază decât semantic, omonimele lexico-gramaticale reprezintă aspecte din paradigma unor părți de vorbire diferite: cer (substantiv) – *cer* (verb), *sare* (substantiv) – *sare* (verb).

Omonimia poate fi totală, când toate formele sunt identice și fac parte din aceeași variantă funcțională a limbii și parțială, când nu sunt îndeplinite condițiile de mai sus. Diferențierile formelor omonimice se fac în funcție de context.

Hiponimele sunt cuvinte cu sensuri apropiate subordonate unei semnificații supraordonate: *vioriu, lila, violaceu, mov* se subordonează lui **violet**; *câine, cal, oaie, vacă* se subordonează lui **animal domestic**.

4. ÎMBOGĂȚIREA VOCABULARULUI

Fiecare limbă are o dinamică proprie, care determină schimbări permanente în fonetică, lexic, gramatică, semantică etc.

Un aspect foarte important al acestei dinamici îl constituie îmbogățirea vocabularului, adică apariția, construcția de noi cuvinte prin mijloace diferite.

Mijloacele de îmbogățire a vocabularului sunt de natură internă sau externă.

Mijloacele interne sunt: derivarea, compunerea, schimbarea valorii morfologice.

Scanned with OKEN Scanner

a) Derivarea

În limba română există o serie de foneme care, grupate sau singure, se așază înaintea sau la sfârșitul unui cuvânt, formând un cuvânt nou. Dacă aceste foneme se așază la începutul cuvintelor, ele se numesc *prefixe*; dacă se adaugă la sfârșitul cuvântului, se numesc *sufixe*. Procedeul se numește *derivare*. Cuvântul căruia i se adaugă prefixe sau sufixe se numește *cuvânt de bază*, iar cel rezultat se numește cuvânt *derivat*. De exemplu: cu cuvântul derivat *străbun* = prefix *stră* + cuvânt de bază *bun*; cuvântul derivat *căruțaș* = cuvânt de bază *căruță* – sufix *aș*.

Există cuvinte derivate în același timp cu sufixe și prefixe numite *formații parasintetice*. De exemplu: cuvântul derivat *degustător* = prefix *de* – cuvânt de bază *gust* – sufix *tor*.

Derivarea cu sufixe este bine reprezentată în limba română.

O parte din sufixele limbii române sunt moștenite din limba latină, altele sunt slave, iar mai recent, au intrat în limbă, odată cu cuvintele străine pe care le-au format, sufixe internaționale.

De exemplu: sufixul împrumutat – **bil**: *lavabil, comestibil* se extinde în formarea unor cuvinte românești: *plătibil* etc.

În limba română actuală se dă o luptă continuă între sufixele vechi și cele noi.

Trebuie făcută distincția între **sufixe lexicale**, cu care se formează cuvinte noi și **sufixele morfologice**, care servesc, împreună cu desinențele, la realizarea flexiunii.

Un tip aparte de sufixe îl reprezintă **sufixele moționale**, care ajută la realizarea *moțiunii*.

Moțiunea este procedeul de formare prin derivare cu sufixe a unor forme de masculin de la feminin și invers.

După criteriul *morfologic* al părții de vorbire realizate prin derivare, sufixele se clasifică astfel:

– sufixe substantivale:

-ar, -easă, -ime, -uș: *cofetar, zidar, strungar, lemnar, lăptăreasă, bucătăreasă, mireasă, țărănime, muncitorime, junime, școlăriță, copiliță, scăriță, casieriță, culcuș, gălbenuș, albuș, urcuș.*

– sufixe adjectivale:

-esc, -iu, -os: *românesc, strămoșesc, studențesc, arămiu, trandafiriu, portocaliu, morocănos, dureros, fricos, păros, osos.*

Scanned with OKEN Scanner

– sufixe verbale:

-a, -i, -iza, -ui: *a ridica, înfrumusețа, înflori, înnegri, încărunți, alfabetiza, a intelectualiza, a rândui, a spicui, a vărui.*

– sufixe adverbiale:

-este, -iș: *tinerește, prietenește, studențește, pieptiș, cruciș, furiș, morțiș.*

Deși multe sufixe, de exemplu – *tor*, au sensuri multiple, sunt polisemantice, sufixele se clasifică după criteriul semantic astfel:

– sufixe augmentative:

Sufixele din această categorie formează substantive – uneori și adjective – care arată că obiectul denumit este mai mare decât de obicei.

-andru, -oi/-oaie, -an/-ană: *copilandru, băiețandru, flăcăiandru, băieți, căsoi, lădoi (și lădoaie), băietan, lungan (și lungană).*

– sufixe diminutivale:

Sufixele din această categorie formează substantive, adjective și, rar, adverbe care arată că obiectul denumit este mai mic decât de obicei. În limba română sunt multe sufixe diminutivale, dar cele mai întâlnite sunt următoarele:

-aș, -el/-ea, -ic/-ică, -ior/-ioară, -uc/-ucă, -uț/-uță: *copilaș, băiețaș, iepuraș, băiețel, carnețel, scăunel, frumușea, vâlcică, măturică, dulăpior, bălăior, sălcioară, trestioară, pătuc, sătuc, fătucă, lunguț, drăguț, micuț, mândruță, căruță.*

– sufixele de agent:

Sufixele de agent formează cuvinte care denumesc în general pe cel care face o acțiune, dar valorile particulare sunt fixate de contexte. Cele mai importante sufixe pentru formarea numelui de agent în limba română contemporană sunt:

-ar, -easă, -giu, -ist, etc.: *acar, sifonar, tâmplar, croitoreasă, spălătoreasă, lenjereasă, scandalagiu, geamgiu, cusurgiu, fochist, zeflemist.*

– sufixe instrumentale:

-ar, -tor: *alfabetar, ștergător, trăgător.*

– sufixe abstracte:

-re, -ătate (-etate, -itate), -eală, -ială: *adunare, caracterizare, centralizare, abatere, constrângere, creștere, cucerire, clădire, coborâre, bunătate, răutate, posibilitate, acreală, croială, făgăduială, sfială.*

Scanned with OKEN Scanner

– **sufixe colective:**

-ărie, -et, -ime, -iș, -iște: *argintărie, bostănărie, brădet, puiet, tineret, boierime, țărănime, dăscălime, aluniș, mestecăniș, pietriș, porumbiște.*

– **sufixe locale:**

-ărie, -ean: *benzinărie, blănărie, tutungerie, băcăuan, lugojan, argeșean, arădean, brașovean.*

Se observă în limba română tendința unor sufixe neologice de a deveni productive:

-istică: *românistică, slavistică*; **-log**: *eminescolog*; **-in**: *catifelin, diamantin*. Apariția în limbă a unor sufixe noi, productivitatea unor sufixe vechi, arată că limba română continuă să rămână o limbă de tip derivativ.

Comparativ cu varietatea și multitudinea de sufixe, *prefixele* sunt mult mai puțin numeroase în limba română și mai puțin productive. Limba română a introdus numeroase prefixe, mai întâi de origine slavă: **răz-, ne-, pre-** etc., apoi internaționale, ceea ce a dus la întărirea procesului de derivare.

Numai cinci prefixe servesc astăzi la formarea de noi cuvinte: **des-(de-), în-, ne-, răs- (răz-), re-**, dintre care cel mai productiv este prefixul **des- (de-).**

Verbele cu **des-** formează pereche cu verbe fără prefix:

desface / face,

dezlega / lega, sau formează pereche cu verbe derivate cu prefixul **în-** *(dezvață / învață, desființa / înființa)*

Pentru toate variantele limbii române, prefixul negativ comun este **ne-**. El contribuie la formarea adjectivelor, substantivelor și uneori a adverbelor. Cuvintele create cu acest prefix neagă valoarea semantică a cuvântului de bază: *cinstit – necinstit, prețios – nepreținos, văzut – nevăzut, auzit – neauzit, drept – nedrept, nebun* (cu sensul de „dement").

Există în limba noastră prefixe care formează cuvinte de la locuțiuni, așa-numitele *prefixe delocutive*, cel mai important fiind prefixul **în-**. El formează foarte multe verbe, apoi adjective și adverbe: *îndoi, îndeplini, îndepărta, îndoliat, îndepărtat.*

În limba română, pentru exprimarea repetării, se folosesc prefixele **răs- (răz-) și re-**: *răscroi, răstălmăci, răsufla, răsfoi, răsjudeca, revedea, reaprinde.*

b) **Compunerea** este procedeul de creare a unor cuvinte noi, prin contopirea sau alăturarea a două sau mai multe cuvinte. Prin compunere se combină două sau mai multe cuvinte într-o unitate lexicală nouă.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru deosebirea cuvintelor compuse de alte îmbinări de cuvinte, trebuie reținut faptul că, prin compunere, cuvintele rezultate au sensuri cu totul diferite, independente de acelea ale elementelor componente. De exemplu, în denumirea *garofiță de pădure* nu este vorba de un cuvânt compus, deoarece atributul *de pădure* nu ajută decât la deosebirea acestui fel de garofițe de cele de grădină. Dimpotrivă, *ochiul-boului* este un substantiv compus, fiindcă ambele substantive și-au pierdut sensul lor, denumind împreună o singură floare. Prin compunere se creează adjective: *cumsecade* (din cum + se + cade), numerale: *douăzeci, treizeci* etc., adverbe: *astfel, altfel* etc., prepoziții: *despre, dinspre* sau conjuncții: *fiindcă, deoarece* etc.

Compunerea este un procedeu de întărire a fondului principal și în același timp contribuie la stabilitatea vocabularului. Cuvintele nou create prin acest procedeu au marele avantaj că evită împrumuturile și folosesc material fonetic autohton. Limbile care folosesc acest procedeu al compunerii fac împrumuturi puține din alte limbi străine și traduc elementele componente folosindu-se de substanța propriei limbi. În loc să se introducă cuvinte noi, prin compunere se sporește familia de cuvinte vechi.

Tipuri de compunere

I. substantiv + substantiv = substantiv compus:
floarea soarelui

II. adjectiv + substantiv = substantiv compus:
bunăvoință, bunăvoie

III. verb + substantiv = substantiv compus:
fluieră vânt, pierde vară

IV. adverb + participiu = adjectiv:
binecunoscut

V. prepoziție + substantiv = adverb:
după masă

VI. numeral + numeral = numeral compus:
cincizeci

VII. pronume + pronume = pronume compus:
altcineva, altceva

Scanned with OKEN Scanner

Un tip special de compunere îl reprezintă compunerea prin abreviere. Rezultatul acestei compuneri este considerat unitate lexicală compusă, atunci când poate avea flexiune și când poate fi derivat.

Exemplu: CFR-ist (ceferist)

c) Schimbarea valorii gramaticale

Îmbogățirea vocabularului se realizează și prin schimbarea valorii gramaticale. Schimbarea valorii gramaticale este procedeul de formare a unui cuvânt nou prin trecerea lui de la o parte de vorbire la alta.

Schimbarea valorii gramaticale are o mare importanță în planul expresivității. Cuvintele: *glonț, pușcă,* folosite ca adverbe în expresiile *s-a dus glonț, s-a dus pușcă* au un sens nou.

Observați expresivitatea schimbării gramaticale, în versul următor din poezia „Pașa Hassan" de G. Coșbuc.

„... el vine spre pașă/, e groază și vai/ că vine *furtună*".

În anumite condiții unele substantive articulate devin adverbe: a se compara enunțurile: „*răul vine adesea pe neașteptate*" și „*câinele mușcă rău pe oricine intră în curte*".

Infinitivul lung și supinul devin substantive: *recoltatul* porumbului se face toamna (*recoltatul* – supin articulat, devenit substantiv), *vizionarea* spectacolului.

Sunt și adverbe care devin prepoziții, de exemplu: „Obiectele ușoare, plutesc *deasupra*" (adverb) și „Obiectele ușoare plutesc *deasupra* apei". (prepoziție)

Trecând în revistă cele mai importante procedee ale formării cuvintelor din limba română contemporană, se poate constata caracterul predominant al procedeului de derivare.

„Formarea cuvintelor reprezintă unul din capitolele cele mai importante ale unei limbi, deoarece se poate vedea aici mecanismul însuși al creației lexicale sau felul cum procedează o limbă pentru a-și crea cuvinte noi, cu sensuri noi" [1].

1) Hristea, Theodor, *Probleme de etimologie*, Ed. Științifică, București, 1968.

Scanned with OKEN Scanner

5. TENDINȚELE ACTUALE ALE VOCABULARULUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

„Limba română contemporană este etapa actuală a limbii române. Ea începe din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, din perioada de modernizare și a vocabularului însuși" [1].

„Tendința reprezintă sensul în care evoluează limba, liniile generale care duc de la o stare inferioară la una superioară, iar legile sunt detaliile prin care se manifestă această tendință" [2].

În general, tendința este de lungă durată, așa încât în evoluția unei limbi o tendință poate fi înlocuită cu alta. Pentru cunoașterea tendințelor actuale ale limbii române este necesar să studiem, să examinăm istoria limbii și să vedem în perspectivă liniile dezvoltării și ale evoluției ei.

Este în înclinația firească a spiritului uman, în dezvoltarea lui continuă, căutarea de noi forme de exprimare, mai nuanțate, pentru formularea ideilor și concepțiilor sale. De altfel aceasta este una din tendințele epocii actuale în domeniul lexicului. Ea rezultă din efortul conștient al vorbitorului de a se conforma normelor limbii literare, din grija exagerată de a nu greși, care duce uneori la fenomenul de hipercorectitudine (*bleumaren* în loc de *bleumarin*).

O sursă a greșelilor de exprimare în limba română contemporană o constituie dorința de exprimare mai îngrijită, mai „elegantă", mai „literară" care duce la folosirea unor cuvinte insuficient cunoscute ca semnificație. Astfel s-a ajuns la tendința de a-l înlocui pe *a vrea* cu *a dori, a cere* cu *a solicita, zilnic* cu *cotidian, a bea* sau *a mânca* cu *a servi.* Cei care se feresc de cuvintele uzuale au ajuns să spună, greșit, *a consuma* în loc de *a bea* sau *a mânca*, ori, *a consuma* = „a desființa prin întrebuințare". Se întâlnește adresarea *consumă* în locul cuvintelor: *bea, mănâncă* sau chiar *gustă.*

Necunoașterea paronimiei duce la greșeli de exprimare, la construcții lipsite de precizie. Astfel, unii vorbitori confundă pe *literar* cu *literal*, spunând *traducerea este literară*, în locul formulării corecte *traducerea este literală* (adică exactă).

Și pleonasmul constituie o sursă a greșelilor de exprimare. Din această categorie fac parte: „*avansați înainte*", or, *a avansa = a merge înainte*, ca și „a *înmănuncheat* un buchet de talente", or un *buchet* este un

1) Coteanu, Ion și Bidu-Vrînceanu, *Limba română contemporană*, vol. II, E.D.P., București, 1975.
2) Graur, Al, *Tendințe actuale ale limbii române*, Ed. Științifică, București, 1968.

Scanned with OKEN Scanner

mănunchi; *oamenii de aici înfăptuiesc epocale realizări*, or *a înfăptui = a realiza*.

În limbajul actual se constată preferința pentru termenul mai nou și utilizarea lui în locul sinonimului mai vechi, dar nefiind o sinonimie perfectă, se ajunge la artificialitate în exprimare. Este greșită formularea (să mergem) *să servim masa*, pentru că înseamnă (să mergem) *să le servim altora masa*, să le dăm altora să mănânce, pentru că *a servi = a face cuiva un serviciu*. De asemenea, întâlnim formule ca: *ce doriți să mai serviți? mai serviți ceva?*

În toate exemplele de mai sus, ca și în multe altele, greșeala se produce din dorința unora de a se deosebi printr-o exprimare pretențioasă de restul vorbitorilor și de preferința pentru neologism. Întâlnim construcții artificiale. Astfel, *a ști* le pare unora banalizat și foarte adesea este înlocuit cu *a cunoaște*. Se spune astfel „cunoaștem că luna iulie este o lună caniculară". De fapt *a cunoaște* presupune un efort făcut în vederea aflării unui adevăr, pe când de știut se poate ști și fără intenție.

În cadrul limbii literare contemporane se constată preponderența stilului științific, manifestată, mai ales, prin pătrunderea unor termeni tehnici în limbaje mai puțin tehnice, ceea ce constituie o sursă importantă de cultism. Din cauza insuficientei cunoașteri a sensului, destul de frecvent se întâmplă ca termenul tehnic să fie plasat în contexte nepotrivite. De exemplu, nu este adecvată înlocuirea într-un articol din domeniul criticii artistice a termenului *amploare* prin aparentul său sinonim *amplitudine*, cuvânt tehnic foarte precis: *amplitudine* = „lungimea unui arc, lungimea unei distanțe în cadrul unei mișcări oscilatorii". O lucrare epică se caracterizează prin *amploare* și nu prin *amplitudine*. Frecvent întâlnim termenul *rezonanță* în loc de *ecou* sau preferința pentru termenul tehnic *traiectorie* în loc de *direcție*.

Sunt o serie de termeni tehnici care se bucură de o întrebuințare frecventă în limbajul actual: *jalon, coordonate, arie, ancorare, deconectare, repertoriu, a sonda* etc. Am putea da încă multe exemple, dar cele de mai sus demonstrează că utilitatea termenilor tehnici în texte care se adresează altor domenii de activitate decât cel al disciplinei respective, creează artificialitate în exprimare, lipsă de precizie, un stil nenatural, bombastic. Tot mai mare răspândire capătă folosirea cuvintelor *a viziona* și *a audia*, în loc de *a vedea* și *a asculta*, *corp de iluminat* în loc de *bec*, *filet* în loc de *ghivent*, *flamă* în loc de *flacără*, *email* în loc de *smalț* și alte exemple care reliefează faptul că o caracteristică a limbii noastre actuale o constituie răspândirea neologismelor și a termenilor tehnici.

Scanned with OKEN Scanner

Prezența masivă a neologismelor și a termenilor tehnici în limba actuală este atât rezultatul influenței foarte puternice pe care limba literară o exercită azi asupra vorbirii familiare și populare, cât și consecința prestigiului științei și tehnicii în viața contemporană.

Termenii neologici și tehnici și, în mică măsură, cei arhaici privesc în mod direct limba literară și dezvoltarea ei ulterioară.

În limba actuală elementele argotice apar în aspectul familiar al limbii și chiar în vorbirea îngrijită. Cea mai mare răspândire în rândul adolescenților mai puțin instruiți o au termeni ca: *mișto, gagică* (cu forma de masculin gagiu), *miștocar, bișnițar, gurist.* Nu lipsesc din vorbirea neîngrijită și expresiile argotice: *băiat de comitet, a da în bară, a da (a lua) plasă, a fenta, nu ține, e mișto, te fac o plimbare, te fac un cinema, asta-i chestia, e valabil, e marfă* etc.

Una din tendințele care se manifestă în limba română contemporană este înlocuirea prin cuvinte simple, prin verbe mai ales, a unor expresii fixate deja în limbă și foarte mult utilizate: *a da năvală – a năvăli, a face apel – a apela, a avea speranță – a spera, a da în vileag – a demasca, a avea nevoie – a necesita, a face o comunicare – a comunica.*

Recente sunt creațiile: *a lectura, a impulsiona, a concluziona*, e *a atenționa* – folosite frecvent, greșit, cu sensuri diferite de cea mai mare parte a vorbitorilor.

Frecvent în limba acuală este fenomenul de *elipsă*, rezultat din tendința de a depune un efort minim în exprimare. Astfel, pentru *hârtia sugativă* se spune simplu *sugativă.*

Această tendință de a folosi cuvintele scurte, simple, în locul unor sintagme mai largi, poate fi explicată prin ritmul rapid, specific vieții moderne, care solicită o modalitate de expresie cât mai economică, dar și prin dorința de exprimare mai „elegantă". Rareori aceste formații se constată a fi avantajoase, deoarece apărute din dorința de a comunica precis, rapid, concis, duc la imprecizii, la exprimări neacceptate de normele limbii literare.

Și „clișeele" (lingvistice), considerate ca o formă specială de cultism, sunt prezente în aspectul vorbit al limbii de azi. Aceste formule tipice, invariabile, devin adevărate șabloane lingvistice care lipsesc vocabularul de varietate și nuanțare. Supărător este abuzul constatat în folosirea verbului *a axa* în felurite formulări: „s-au purtat discuții care au fost *axate* mai ales pe...", „conflictul romanului este *axat pe*...", „... poezii *axate* pe teme actuale...", „vorbitorul s-a *axat pe* problema...". Frecvente sunt și construcții cu expresia *în cadrul*... Uneori, aceasta este bine întrebuințată ca în formularea „... *în cadrul* planului de cercetare", însă formula se banalizează într-o construcție ca: „*În cadrul* unei ore de istorie...".

Scanned with OKEN Scanner

Obsedant revine în limba română actuală: *în principal, a fi în măsură, pe undeva* etc. Astfel de expresii trebuie folosite cu discernământ, pentru că utilizarea lor abuzivă dă exprimării caracter impropriu, deseori incorect, duce la stereotipia exprimării.

Din cele de mai sus se conturează, în linii generale, configurația actuală a limbii române: „se constată mode trecătoare, se desprind anumite tendințe, se degajă caracteristici derivând din raporturile care se stabilesc între diferitele variante ale limbii în cadrul ansamblului. Reiese cu evidență legătura dintre limbă și epocă, dintre limbă și societatea în care își îndeplinește funcția comunicativă. Prestigiul științei și tehnicii, importante componente ale conștiinței sociale actuale, se manifestă lingvistic în atracția pe care o exercită termenul de specialitate, termenul tehnic. Abundența și frecvența cuvintelor tehnice în publicistică, în literatură, în critica artistică, în vorbirea de toate zilele, circulația termenului de la un domeniu de specialitate la altul, constituie caracteristici izbitoare ale limbii actuale" [1].

1) Romalo, Guțu, *Corectitudine și greșeală*, Ed. Științifică, București, 1972.

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIȚII

1. *Recunoașteți cuvintele care aparțin fondului principal lexical și arătați de ce le considerați astfel:*

mamă, frate, zi, pâine, apă, credință, pădure, vin, telefon, treabă, carte, sfat, lampă, ceas, cinste, deal, serviciu, biserică, stat, politic, maree, greu, ușor, dificil, afabil.

2. *Găsiți neologismele din următoarele enunțuri:*

„Dar deodată, pe coline
Scade animația…
De mirare parcă-și ține
Vântul respirația.

Zboară vești contradictorii,
Se-ntretaie știrile…
Ce e?… Ce e?… Spre podgorii
Toți întorc privirile."

(George Topîrceanu, *Rapsodii de toamnă*)

3. *Introduceți în contexte potrivite următoarele cuvinte, arătând care dintre ele sunt neologisme:*

tractor, asolament, plug, suveică, țesut, ring, bobină, fir, locomotivă, vagon, axiomă, paradox, corolar, ritm, catren, carlingă, pilot, amperaj, protoplasmă, miriapod.

4. *Selectați neologismele din textul de mai jos și explicați-le sensul:*

„În general arhitectul observase că spiritul tinerilor cu care avea mai des de a face e suspicios, oscilant, tras între doi poli; admirația subită pentru câte un om matur (!!!) și o recalcitranță tot atât de subită, degenerând în dezamăgire și dispreț sarcastic pentru același om."

(G. Călinescu, *Bietul Ioanide*)

5. *Explicați sensul următoarelor neologisme. Introduceți-le în contexte potrivite:*

a) a abandona, aberant, bagatelă, denigrator, desuet, erudiție, a eluda, a escamota, esență, imun, lacunar, nomenclator, regresiune, sinuos.

Scanned with OKEN Scanner

b) fortuit, inextricabil, lucrativ, mutual, preconizat, salutar, specios, solicitudine, summum.

6. *Arătați în ce domeniu de activitate sunt folosite neologismele date mai jos:*

acid, anestezie, aerodrom, acustică, armator, alveolă, bujie, binom, branșament, bornă, cablu, coeficient, carburator, cală, a decola, ecuație, extinctor, hidratat, laminat, lest, oxid, pilon, racord, rezonanță, șarjă, transfuzie, teoremă, vigilență.

7. *Găsiți sinonime neologice pentru arhaismele următoare:*

a priveghea, a purcede, norod, sabie, buche, uric, ucaz, faur, ocârmuire, bir.

8. *Arătați sensul fiecăruia din cuvintele de mai jos. Alcătuiți cu fiecare câte o propoziție:*

operație – operațiune; rație – rațiune; divizie – diviziune; porție – porțiune; expoziție – expoziționare; stație – stațiune; fracție – fracțiune.

9. *Subliniați arhaismele în textele de mai jos și explicați semnificația lor:*

a) „Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro limbă,
Ce cu-a turmelor pășune, a ei patrie ș-o schimbă,
La pământ dormea ținându-și căpătâi mâna cea dreaptă."

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

b) „Alexandru Vodă Lăpușneanu, dacă au dobândit scaunul său la Iași și s-au așezat al doilea rând la domnie , scos-au ceaușu împărătescu pre un turc mare, de au trimis cu pără la craiul leșescu, pofhtindu pre viclenii săi, pre Tomșa și pre soțiile lui. Craiul pentru pacea ce avea cu turcul, și pentru multă pără ce-l pâra leșii pentru moartea lui Vișnorețki și pentru sluția a mulți ce făcuse, au trimis pe sluga sa, Crasițki la Liov, de i-au tăiat capul Tomșii și lui Moțoc..."

(Gr. Ureche, *Letopisețul...*)

c) „Apoi seara se aprindeau prin piețe focuri mari de paie și ziceau mereu tubalhanaua turcească de juca norodul, bărbații, slobozind mereu pistoale și desfundând la buți cu vin, chiuiau și benchetuiau și se veseleau cu cântările cimpoaielor și cobuzelor muntenești și cu diblele lăutărești."

(Al. Odobescu, *Doamna Chiajna*)

Scanned with OKEN Scanner

10. *Grupați cuvintele de mai jos în familii de cuvinte:* trecătoare, vânt, a trece, pas, sunet, trecător, sunător, umplutură, trecut, sunătură, înstelat, răsunet, a depăși.

11. *Alcătuiți familii de cuvinte pentru următoarele cuvinte:* minte, a umbla, față, drum.

12. *Precizați elementele componente și tipul de compunere al următoarelor cuvinte compuse:* basorelief, botgros, câine-lup, Câmpulung, dute-vino, fărădelege, floarea soarelui, ochiu-boului, portdrapel, post-restant, prim-ministru, radiojurnal, clarviziune, medico-sanitar, untdelemn, viticultură.

13. *Recunoașteți onomatopeele din exemplele de mai jos:*

„De la o vreme se chefăluiește Ivan cum se cade, și unde nu începe a chiui prin iad și a juca Horodinca și Cazacinca…"

(I. Creangă, *Ivan Turbincă*)

14. *Arătați în care din cuvintele și expresiile de mai jos, structura fonematică are valoare expresivă:* ropot, șipot, foflenchi, castravete, cucurigu, dogoritor.

15. *Folosind Dicționarul explicativ al limbii române, menționați locuțiunile în care elementele de bază sunt cuvintele:* cap, față, a lua, a face.

16. *Subliniați cu o linie cuvintele care fac parte din fondul principal lexical și cu două linii pe cele din masa vocabularului:*

a) „După o ședere de două zile într-un loc unde ne aflam foarte bine și unde am fi putut zăbovi mai mult, plecarăm într-o după prânz și petrecând noaptea în orașul Râmnicu-Vâlcea, a doua zi ne pornirăm la mănăstiri, după ce ne luarăm adio de la d Oteteleșeanu, cu care veniserăm până acolo, de la caleașca d-sale, de la dulcețurile d-sale, în fine, de la toate bunurile care fac viața materială , pentru care făcuserăm un drum de ocol, ce trebuie să fi obosit pe cititor mai mult decât pe noi."

(Gr. Alexandrescu, *Memorial de călătorie*)

b) „E o lege în natură care să nu-ți dea drept când tu ucizi pe cel ce ți-a biciuit secoli pe părinții tăi, pe cel ce ți-a ars în foc pe străbunii tăi, pe cel ce împle fântânile și râurile cu copilul sufletului tău?

Scanned with OKEN Scanner

Legile care compun fundamentul eticei chiar te-ndreptățește de-a cere cât ți s-a luat, de-a face cât ți s-a făcut, pentru că numai așa se poate restitui echilibrul, dreptul pe pământ."

(M. Eminescu, *Geniu pustiu*)

c) „Dacă s-ar fi mângâiat cu gândul că, mai curând ori mai târziu, i se va dovedi nevinovăția și vor rămânea de rușine toți aceia, care îl cârtesc acum și se ivesc pe la portițe ca să-l vadă în strâmtorarea lui: această mângâiere însă el o pierduse de mult."

(I. Slavici, *Moara cu noroc*)

17. *Analizați structura morfologică a cuvintelor flexibile din textul următor, arătând toate componentele morfematice ale acestora (rădăcină, sufix, desinență) și valorile gramaticale pe care le exprimă:*

a) „Acolo am intrat în freamătul de copii cu teamă și cu bucurie în întâia dimineață, când m-a dus tata de mână; acolo era un păr care făcea pere așa de bune, din care Domnu ne dăruia de gustare câte două la începutul fiecărei vacanțe; acolo era curtea unde înălțam iarna uriași de zăpadă, la capul cărora ne suiam cu scara, să le punem pipe în gură și cărbuni în locul ochilor; acolo multe lucruri s-au petrecut, prietine, – și de acolo pornind, simt că iar mă cuprinde înduioșarea și iar am să-ți vorbesc și în această scrisoare de Domnu Trandafir."

(M. Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)

b) „Și dacă pentru poeziile lui, în care și-a întrupat sub o formă așa de minunată chintesența cugetărilor și simțirilor, se mulțumea cu emoțiunea estetică a unui mic cerc de amici, fără a se gândi la nici o satisfacție de amor propriu, dacă el se considera oarecum ca organul accidental, prin care însăși poezia se manifesta, așa încât ar fi primit cu aceeași mulțumire să se fi manifestat prin altul: ne este permis a conchide nu numai că era nepăsător pentru întâmplările vieții externe, dar și chiar că în relațiile lui pasionale era de un caracter cu totul neobișnuit."

(T. Maiorescu, *Eminescu și poeziile sale*)

18. *Găsiți cuvinte formate cu prefixele:* des-, dez-, răs-, răz- *și alcătuiți propoziții cu ele.*

19. *Formați substantive colective, folosind derivarea cu sufixe, de la cuvintele de bază:* alun, apă, bolovan, brad, cânepă, des, fag, frunză, mesteacăn, piatră, porumb, zmeură.

Scanned with OKEN Scanner

20. *Separați cuvintele monosemantice de cele polisemantice, arătând și deosebirea dintre ele:* artist, afluență, afect, cap, capac, casă, cosmos, curent, facultate, luminos, lin, sorb, soț, stea, teză, unitate.

21. *Construiți enunțuri cu sinonimele (cu sens apropiat):* colb, praf, pulbere, pudră; a corecta, a repara, a drege; teamă, frică, spaimă, groază; clar, transparent, limpede, străveziu; a vorbi, a pronunța, a rosti, a spune, a zice, a glăsui, a discuta; zvon, veste.

22. *Construiți enunțuri cu următoarele perechi de antonime:* tânăr – bătrân, bogat – sărac, înalt – scund, bun – rău, harnic – leneș, nimic – ceva, nicăieri – pretutindeni, efemer – veșnic.

23. *Construiți enunțuri cu omonimele cuvintelor:* măr, masă, leu, lac, față, război, ochi, cot, blană.

24. *Găsiți dublete sinonimice neologice pentru:* adâncime, amănunt, aramă, belșug, burlac, biruință, călătorie.

25. *Identificați antonimele și comentați rolul lor în context:*

a) „Vreme trece, vreme vine,
Toate-s vechi și nouă toate;
Ce e rău și ce e bine
Tu te-ntreabă și socoate;
Nu spera și nu ai teamă,
Ce e val ca valul trece;
De te-ndeamnă, de te cheamă,
Tu rămâi la toate rece."

(M. Eminescu, *Glossă*)

b) „– Dar cum ai vrea să mă cobor?
Au nu-nțelegi tu oare,
Cum că eu sunt nemuritor,
Și tu ești muritoare?
.....
Da, mă voi naște din păcat,
Primind o altă lege;
Cu vecinicia sunt legat,
Ci voi să mă dezlege."

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

Scanned with OKEN Scanner

26. *Indicați care este paronimul potrivit din enunțurile:*

a) Hotărârea luată a fost arbitrală / arbitrară.

b) Bucuriile familiale / familiare fac plăcere părinților.

c) Împăratul a dat sfoară / sfară în țară.

d) Industria corboniferă / carbonieră este o sursă de bogăție.

e) În țara noastră sunt numeroase zăcăminte petroliere / petrolifere.

f) Ștefan cel Mare a investit / învestit pe boieri cu funcții.

g) Orice funcție socială este temporală / temporară.

h) Lui Mircea i s-a făcut o primire glacială / glaciară.

i) Protecționismul este o manifestare inveterată / învederată a tuturor timpurilor.

j) Orarul / oralul clasei noastre este pedagogic alcătuit.

k) Ai făcut unele erori / orori în lucrarea scrisă.

27. *Subliniați formele corecte din următoarele enunțuri:*

a) Copiii contractă / contractează mai ușor unele boli.

b) Efortul adolescenților concură / concurează la realizarea unui ideal.

c) Opera literară nu trebuie să reflecteze / reflecte fidel realitatea, ci să o transfigureze artistic.

d) Completul de judecată poate să absolve / absolvească pe inculpat.

28. *Identificați și comentați rolul arhaismelor din următoarele texte:*

„Risipite se-mprăștie a dușmanilor șiraguri,
Și gonind biruitoare tot veneau a țării steaguri…”
……
„De din vale de Rovine,
Grăim, Doamnă, către tine,
Nu din gură, ci din carte,
Că ne ești așa departe.”

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

29. *Alcătuți enunțuri cu expresiile:* a merge pe brânci, a da buzna, a-i da inima ghes, a ajunge la aman, a da sfoară în țară, a face zâmbre, a tăcea mâlc, a face vâlvă, a o lua razna.

Scanned with OKEN Scanner

30. *Identificați arhaismele și regionalismele, înlocuiți-le cu alte cuvinte, cu o circulație mai largă:*

a) „Când s-a umplut poiana de mai multă zvoană și nimeni nu se aștepta, numai iaca iese, dintr-un tufăriș ca peria, un lup sur. A zbucnit la zece pași și oamenii au stupit spre el chiuiund. Alții au zvârlit după cu ciomegele. Diacul Radu a tras din cucură săgeata ș-a încordat-o în arc, pălind dihania după ceafă…
– Apoi așa pălitură îmi place și mie, diece, a zis unchesul Petrea. Dacă n-aș fi încredințat că mistrețul cel mare e al meu, aș avea asupra domniei tale zavistie… Nu ne lăsăm noi lesne, diece, de arc și paloș, ca-n vechime.”

(M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

b) „– Sunt pierdut, strigă bastardul lui Ștefan cel Mare când văzu pe Arbure, și apucând pumnarul ce-i atârna la brâu el voi a se străpunge.
– Nu fi copil, stolnice, zise hatmanul îndulcindu-și vocea cea înăsprită de pe câmpuri de bătălie.”

(B. P. Hașdeu, *Ursita*)

c) „Așadară tânărul principe, chiar în seara morții părintelui său… trimise pe crainici de a anunța pentru a doua zi libera alegere a Domnului, iară pe de altă parte chemă la palat pe neobositul vel-armaș Fliondur.
– Spune-mi, armașe, pe cine cunoști tu a fi mai împotrivnic domniei mele?
……
– Starostele Belibov-Crăciun.
……
– Pune mâna pe cine singur știi și-i bagă în turnul cel roșu, ca nu cumva să clocească mâine vro zarvă.”

(B. P. Hașdeu, *Ursita*)

d) „… Cum au ajuns țăranii în Iași, boierii au pus mână de la mână, de i-au ferchezuit frumos și i-au îmbrăcat la fel, cu cheburi albe și cușme nouă, de se mirau țăranii ce berechet i-a găsit.”

(I. Creangă, *Moș Ion Roată și Unirea*)

e) „Noroc din ceriu până-n pământ că nu m-a prins melianul și haraminul de Trăsnea, care avea mare ciudă pe mine, de când mă zăpăcise în grădina lui la furat mere domnești și pere sântiliești, căci m-ar fi snopit în bătaie… […] Încep a mărnăi ugilind pintre

Scanned with OKEN Scanner

gard: mămucă, iacă-tă-mă-s. Ș-odată și sar în ogradă, mă-nfățișez dinaintea mamei așa chipeș, cum eram, îi apuc mâna cu sila, o sărut, și zic, scâncind [...]
– Bine-ți șade coșcogeme coblizan, să mă lași tocmai la vremea asta fără leac de ajutor?... mi te-ai lehămetit de la inimă."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

31. *Identificați neologismele din următoarele texte și explicați-le printr-un sinonim, antonim, perifrază sau definiție:*

a) „Nevastă-mea era fericită și surâdea ca o școlăriță gâdilată în orgoliul ei că place unei femei atât de pretențioase. Ele între ele, femeile sunt foarte simțitoare la aceste preferințe. A urmat o serie de invitații reciproce... Simțeam că nici nu era singura inferioritate pe care mi-o găsea. Pare-se că ambii, pe care ea îi admira acum, aveau un stil al lor, pe care eu nu-l aveam, vedeam cum zi de zi femeia mea se înstrăina, în preocupările și admirațiile ei de mine. Viața mi-a devenit o tortură continuă."

(C.Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*)

b) *Senzațiile sunt imagini subiective ale realității obiective; ele reprezintă transformarea energiei stimulului exterior în fapte de conștiință prin intermediul analizatorilor.*

(Dicționar enciclopedic român)

c) *Integrați în enunțuri următoarele neologisme:* feerie, frecvent, abstract, impur, idilă, concret, a ignora, preferință, inferioritate.

32. *Subliniați elementele de jargon din următoarele texte și explicați-le printr-un sinonim sau perifrază:*

a) „Atâta am să te rog, arhon postelnice: fiul meu, înfățișătorul acestei umile scrisori, a ajuns în ilichie și cu toate că m-am silit a-l învăța toate iușchiuzarlâcurile și marafeturile cu care trebuie să fie împodobit un adevărat calemgiu, dar nefiind de ajuns toate acestea, îl trimit la domnia ta ca să se mai roadă, să poată ieși și el mâine-poimâine la obraze."

(N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*)

b) „Dacă scoatem preț bun, avem biștari frumoși (...) Știi să manglești cai?"

(E. Barbu, *Groapa*)

Scanned with OKEN Scanner

c) „Domnul Mache șade la o masă în berărie și așteaptă să-i pice vreun amic... Peste câteva momente, iată că sosește d. Lache...
Lache – Bonsoar, Mache.
Mache – Bonsoar, Lache."

(I. L. Caragiale, *Amici*)

d) *Recitiți schițele* „Vizită" și „High-life" *de I. L. Caragiale și identificați elementele de jargon; explicați rolul lor în context.*

e) *Recunoașteți elementele de argou și de jargon și construiți enunțuri cu ele; explicați și rolul lor în context:* a se bunghi, mișto, droscă, bișțari, marafeturi, calemgiu, tașcă, gentilă, pardon, ciau-ciau, a duhăni, mardeală.

33. *Arătați care cuvinte sunt formate prin derivare cu prefixe și care prin compunere și explicați modul de formare al fiecăruia:* avicultură, biologie, bivalent, fotomontaj, geolog, litografie, microscop, coautor, dezacord, înnăscut, inofensiv, răscruce, răzgândi, reciclare, autobiografie, bibliografie, frazeologie, motonavă, ortogramă, perifrază.

34. *Încadrați în familia lor lexicală, cuvintele subliniate din următoarele texte:*

a) „În *frunză* de cucută-amară
îmi fluier *bucuriile* și-o ne-nțeleasă teamă
de moarte mă *pătrunde*,
cum vă privesc pe malul mării de secară
flori de mac"

(L. Blaga, *Flori de mac*)

b) „*Sufletul*, ca un burete,
Prinde lacrimile încete
Ale *stelelor* pe rând
Sticlind alb și tremurând"

(T. Arghezi, *Incertitudine*)

c) „Cu aripile *întinse* se mai scutură și-o *taie*,
Când în cercuri *tremurânde*, când în brazde de văpaie.
.....
Iar în iarba înflorită *somnoros* suspin-un greier...
Și atâta vară-n aer, e atât de *dulce* zvonul"

(M. Eminescu, *Scrisoarea IV*)

Scanned with OKEN Scanner

35. *Identificați cazurile de schimbare a valorii gramaticale în textele de mai jos:*

a) „Jupânul, negustor vechi, care cunoaște cât se întinde poimâinele cucoanei zise dulceag:
– Dar știți că… mai este un contișor.”

(I. L. Caragiale, *Cănuță – om sucit*)

b) „A intrat alba în sat. Binele cu bine se răsplătește. La strâmtul tău și la largul meu. Râsul e frate cu plânsul. Zecile mărită sutele; sutele mărită slutele; miile mărită urgiile. Ziua fuge de bivol și noaptea-i trece Dunărea.”

(*Folclor*)

c) Despărțiți în silabe trei strofe din „Luceafărul” de M. Eminescu.

36. *Identificați locuțiunile din următoarele texte; explicați structura și sensul lor; indicați clasa lor morfologică.*

a) „Numai ține minte sfatul ce-ți dau: în călătoria ta ai să ai trebuință și de răi și de buni…”

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

b) „Și fiul craiului nemaiputând struni calul și neîndrăznind a mai merge înainte, se întoarnă rușinat înapoi la tatu-său.”

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

c) „De uitat, n-am uitat nimica, tată, dar ia, prin dreptul unui pod, mi-a ieșit înainte un urs grozav, care m-a vârât în toți spărieții. Și cu mare ce scăpând din labele lui, am găsit cu cale să mă întorc la d-ta acasă, decât să fiu prada fiarelor sălbatece […]
– Tată, zise atunci feciorul cel mijlociu, să mă duc eu, dacă vrei.
– Ai toată voia de la mine, fătul meu; dar mare lucru să fie, de nu ți-or tăie și ție cărările.
Să umblați numai așa frunza frăsinelului toată viața voastră și să vă lăudați că sunteți feciori de crai, asta nu miroase a nas de om…”

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

37. *Subliniați formațiile onomatopeice din următoarele texte și arătați cum s-au format:*

a) „Iar el, zvrr! cu o scurtătură în urma noastră, căci era un hursuz și pâclișit popa Oșlobanu.”

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

b) „... vin săgeți de pretutindeni,
Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie..."
(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

c) „Și se duc pe rând, pe rând,
Zarea lumii-ntunecând;
Și se duc ca clipele
Scuturând aripele,
Și mă lasă pustiit,
Veștejit și amorțit
Și cu doru-mi singurel
De mă-ngân numai cu el,"
(M. Eminescu, *Ce te legeni, codrule*)

d) „Târâie ploaia...
Nu-i nimeni pe drum;
Pe-afară de stai
Te-nvălui de fum.

Departe, pe câmp,
Cad corbii, domol;
Și răgete lungi
Pornesc din ocol.

Tălăngile, trist,
Tot sună dogit...
Și tare-i târziu,
Și n-am mai murit."
(G. Bacovia, *Pastel*)

e) „Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri,
Flori de teiu deasupra noastră
Or să cadă rânduri-rânduri."
(M. Eminescu, *Dorință*)

38. *Identificați vocalele și consoanele din cuvintele următoarelor versuri; notați-le cu* c *și* v*:*

a) „Și acum c-o văd venind
Pe poteca solitară,
De departe, simt un jind
Și-aș voi să mi se pară."
(T. Arghezi, *Melancolie*)

Scanned with OKEN Scanner

b) „Din clarul miez al vârstei râd tinereții tale,
Trufașa-ți frumusețe în față o privesc
Și ochilor tăi, aștri tulburători de cale,
Opun intensu-mi geniu în care se topesc.”

(V. Voiculescu, *Sonet CLVIII*)

c) „O, inima! Mărturisiri afunde ard în ea.
Uimit eu mintea mi-o ascult
și-n înțelesuri mari
zvâcnirea i-o destram.”

(L. Blaga, *Inima*)

39. *Identificați diftongii, triftongii, hiaturile din următoarele texte; arătați rolul lor în contextul poetic:*

a) „Și te-ai dus, dulce minune,
Ș-a murit iubirea noastră
Floare-albastră! floare-albastră!...
Totuși este trist în lume!”

(M. Eminescu, *Floare albastră*)

b) „Lângă râuri argintoase, care mișcă-n mii de valuri
A lor glasuri înmiite, printre codri, printre dealuri,
Printre bolți săpate-n munte, lunecând întunecos,
Acolo-s dumbrăvi de aur cu poiene constelate,
Codrii de argint ce mișcă a lor ramuri luminate
Și păduri de-aramă roșă răsunând armonios.”

(M. Eminescu, *Memento mori*)

c) „Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur,
Când a nopții întunerec – înstelatul rege maur –
Lasă norii lui molateci înfoiați în pat ceresc,
Iară luna argintie, ca un palid dulce soare,
Vrăji aduce peste lume printr-a stelelor ninsoare,
Când în straturi luminoase basmele copile cresc.”

(M. Eminescu, *Memento mori*)

d) „Polenul cade peste noi,
în preajmă galbene troiene
alcătuiește-n aur fin.
Pe umeri cade-ne și-n gene.
.....

Scanned with OKEN Scanner

Visând, întrezărim prin doruri –
latente-n pulberi aurii –
păduri ce ar putea să fie,
și niciodată nu vor fi."

(L. Blaga, *Risipei se dedă florarul*)

e) „... Grăbită, căruntețea mă-mbracă-n promoroacă,
Amarnice vântoase de gânduri și nesomn,
Smuls unul câte unul, de visuri mă dezghioacă...
Pe râpile uitării însingurat, m-întomn.
Îndură-te, coboară și vino de mă vezi
Pân' nu s-așternpe mine solemnele zăpezi."

(V. Voiculescu, *Sonet CLXXVI*)

40. *Urmăriți distribuirea accentelor în textele următoare și explicați rolul lor stilistic în context:*

a) „Mai am un singur dor:
În liniștea serii
Să mă lăsați să mor
La marginea mării;
Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape,
Pe-ntinsele ape
Să am un cer senin
.....
... Și nime-n urma mea
Nu-mi plângă la creștet,
Doar toamna glas să dea
Frunzișului vești.
Pe când cu zgomot cad
Izvoarele-ntr-una,
Alunece luna
Prin vârfuri lungi de brad."

(M. Eminescu, *Mai am un singur dor*)

b) „Stelele-n cer
Deasupra mărilor
Ard depărtărilor,
Până ce pier.

Scanned with OKEN Scanner

După un semn
Clătind catargele,
Tremură largele
Vase de lemn:

Niște cetăți
Plutind pe marile
Și mișcătoarele
Pustietăți.

Floare de crâng,
Astfel viețile
Și tinerețile
Trec și se stâng.

Până nu mor,
Pleacă-te, îngere,
La trista-mi plângere
Plină de-amor.

Nu e păcat
Ca să se lepede
Clipa cea repede
Ce ni s-a dat?"

(M. Eminescu, *Stelele-n cer*)

c) *Folosind „Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române", arătați cum se accentuează cuvintele următoare:* antic, intim, unic, fenomen, doctor, bolnav, dușman, sunteți, regizor, actor, diplomă, epocă, aripă, acolo.

41. *Identificați cuvintele cu sens figurat și comentați rolul lor stilistic, în context:*

a) „Făclie de veghe pe umezi morminte,
Un sunet de clopot în orele sfinte,
Un vis ce își moaie aripa-n amar,
Astfel ai trecut de al lumii hotar.

Trecut-ai când ceru-i câmpie senină,
Cu râuri de lapte și flori de lumină,
Când norii cei negri par sumbre palate
De luna regină pe rând vizitate.

Scanned with OKEN Scanner

Te văd ca o umbră de-argint strălucită,
Cu-aripi ridicate la ceruri pornită,
Suind, palid suflet, a norilor schele,
Prin ploaie de raze, ninsoare de stele.
.....
O moartea e-un chaos, o mare de stele,
Când viața-i o baltă de vise rebele;
O moartea-i un secol cu sori înflorit,
Când viața-i un basmu pustiu și urât."

(M. Eminescu, *Mortua est*)

b) „Norii sunt o spuză-n ceruri și prin ei topite stele.
Și, ca oceanul negru răscolit de visuri grele,
Urbea își frământă falnic valuri mari de fum și jar;
Din diluviul de flăcări, lung întins ca o genune,
Vezi neatins cu arcuri de-aur un palat ca o minune
Și din frunte-i cântă Neron... cântul Troiei funerar."

(M. Eminescu, *Memento mori*)

c) „Vitoria, nevasta lui Nechifor Lipan, își aducea aminte stând singură pe prispă, în lumina de toamnă și torcând... ochii ei căprii, în care parcă se răsfrângea lumina castanie a părului, erau duși departe. Fusul se învârtea harnic, dar singur. Satul risipit pe râpi, sub pădurea de brad, căsuțele șindrilite... pârâul Tarcăului, care fulgera devale între stânci, erau căzute într-o negură de noapte. Acei ochi aprigi și încă tineri căutau zări necunoscute."

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

d) „Domnița Magda și-a purtat lumina ochilor ei prin țări străine și pribeagă a rămas până la mormânt; ci totuși ceva din visul ei de tinerețe a rămas pentru totdeauna în taina poienii de unde se vedeau satele și apele Orheiului.
Au pierit codrii; s-a stins și această rămășiță a ei, ca mireasma unei flori."

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

e) „Niciodată toamna nu fu mai frumoasă
Sufletului nostru bucuros de moarte.
Palid, așternut e șesul cu mătasă.
Norilor, copacii le urzesc brocarte.

Scanned with OKEN Scanner

Casele-adunate, ca niște urcioare
Cu vin îngroșat în fundul lor de lut,
Stau la țărmu-albastru-al râului de soare,
Din mocirla cărui aur au băut.

Păsările negre suie la apus,
Cu fruntea bolnavă a carpenului sur,
Ce se desfrunzește, scuturând în sus,
Foile-n azur."

(T. Arghezi, *Niciodată toamna*)

Scanned with OKEN Scanner

VORBIREA DIRECTĂ ȘI VORBIREA INDIRECTĂ

1. Vorbirea directă reproduce o comunicare introdusă printr-unul sau mai multe cuvinte de declarație: *a zice, a spune, a întreba*; sau prin expresii cu această semnificație: *a da un strigăt, vorba ceea, povestea cântecului.*

Între cuvintele sau expresiile de declarație, care introduc vorbirea directă și conținutul propozițiilor respective nu există relații de subordonare.

Cuvântul de declarație poate să preceadă sau să urmeze propoziției respective: Mi-a zis: „du-te și-ți vezi de treabă".„ Ce stai așa?" întrebă el.

Expresiile declarative pot avea și o poziție mediană, fiind intercalate în cuprinsul propoziției; „Tatăl meu – urmă el – a fost și el măcelar". (I. Slavici, *Mara*)

Există situații în care cuvântul de declarație lipsește, dar este subînțeles, așteptat: „Se-ncruntă pașa: Ești nebun?..." (G. Coșbuc, *El Zorab*)

2. Vorbirea indirectă reproduce comunicarea cuiva, cu prezența obligatorie a verbului de declarație, care subordonează sintactic propoziția următoare. Relația de subordonare poate fi completivă directă, subiectivă, predicativă etc.

În afara expresiei declarative în vorbirea indirectă apar conjuncții: *că, să, ca să*: „Atunci Harap-Alb începe a-i spune toate cu de-amănunte și o roagă de toți dumnezeii *ca să-i* deie ajutor" (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*).

Transpunerea vorbirii directe în vorbire indirectă se face întotdeauna printr-o subordonare și prin schimbarea persoanei gramaticale a verbului sau a pronumelui.

„Mi-a zis:

– Du-te și distrează-te.

Mi-a spus să mă duc să mă distrez."

Vorbirea indirectă are și un tip subordonat, vorbirea indirectă liberă (stil indirect liber – SIL) prin care se păstrează unitatea vorbirii fără verbul de declarație și fără conjuncție:

Scanned with OKEN Scanner

„Se spărseseră sticlele și acum se scurgea rămășița vinului. Ce să facă? La mușteriu cu cioburi de sticlă nu putea merge. Să fugă? Unde să se ducă? Să se-ntoarcă la prăvălie!... N-are să-l omoare doar..." (I.L. Caragiale, *Cănuță om sucit*)

În vorbirea indirectă și indirect liberă poate fi cunoscută atitudinea vorbitorului față de conținutul exprimat prin folosirea modurilor.

Dacă în vorbirea indirectă se folosește același mod ca și în cea directă, atunci atitudinea nu este marcată: „Zice că știe ce s-a întâmplat pentru că a fost acolo" reproduce fraza directă „Știu ce s-a-ntâmplat pentru că am fost acolo".

Dacă însă transpunerea în vorbirea indirectă va folosi un condițional optativ: „Zice că știe (ar ști) ce s-a-ntâmplat pentru că ar fi fost acolo", textul capătă o nuanță dubitativă.

În cazul stilului indirect liber de cele mai multe ori vorbirea este marcată afectiv.

Atitudinea povestitorului poate fi exprimată și prin conținutul verbului de declarație:

Pretinde că a fost bolnav. (îndoiala)

Răspunse că cică ar fi auzit și el asta.

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIȚII

1. *Recitiți narațiunea „Moș Ion Roată și Cuza Vodă" de Ion Creangă și delimitați fragmentele în stil direct și indirect; indicați ce rol au în caracterizarea personajelor.*

2. *Delimitați în contextul următor vorbirea indirectă liberă:*

„D. Georgescu îndoiește pasul... intră în parc; caută peste tot... Madam Georgescu – fatalitate – nicăieri. Obosit, omul șade pe o bancă, și, pentru prima oară, după o alergătură de cinci ceasuri, înjură în gând... Pe cine? Pe coana Anica... Dumneaei a făcut toată încurcătura. Dumneaei face toate încurcăturile... Dar nu strică dumneaei, el strică; nu trebuia s-o ia; trebuia s-o lase la București."

(I. L. Caragiale, *Tren de plăcere*)

3. *În ce stil sunt scrise textele:*

a) „Draga tatei, iaca ce-mi tot spune mă-ta de tine: că n-o asculți, că ești rea de gură și înnărăvită și că nu este chip să mai stai la casa mea; de aceea du-te și tu încotro te-o îndrepta Dumnezeu, ca să nu se mai facă atâta gâlceavă la casa asta, din pricina ta. Dar te sfătuiesc, ca un tată ce-ți sunt că, orișiunde te-i duce, să fi supusă, blajină și harnică; căci la casa mea tot ai dus-o cum ai dus-o: c-a mai fost și mila părintească la mijloc! ...dar prin străini, Dumnezeu știe peste ce soi de sămânță de oameni îi da; și nu ți-ar putea răbda câte ți-am răbdat noi."

(I. Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*)

b) „Ce să zică, milostivă cucoană – răspunde unul, ia întreabă că muieți-s posmagii?"

(I. Creangă, *Povestea unui om leneș*)

4. *Recunoașteți vorbirea directă, indirectă sau indirectă liberă în textele de mai jos:*

a) „– Ce avea preotul pe suflet? Ce să aibă? Lucru greu de înțeles, firește; așa de greu că d. Stavarache, mai întâi n-a voit să crează. Cum s-a putut?... Omul cu greutate, proprietarul cu atâtea acareturi și cuprins, mai bogat decât lumea din prejur – frate-său preotul – să fi fost capul bandei de tâlhari!..."

(I. L. Caragiale, *În vreme de război*)

Scanned with OKEN Scanner

b) „Se vorbește despre Măria-sa că-i un om nu prea mare de stat, însă groaznic când își încruntă sprânceana. Iar când vine la o sfântă mănăstire n-are de ce se uita groaznic. Când vine la o sfântă mănăstire (dacă vine într-adevăr și nu scornesc acești monahi vorbe deșarte); când vine la o sfântă mănăstire, Măria sa trebuie să se uite blajin în jurul său."

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

c) „Și ca să vezi că nu-s nici pornit și nici absurd, îți voi adăuga că Miron Iuga e mai de treabă decât cei mai mulți. El nici nu înșală pe nimeni și nici nu caută să stoarcă pe țărani, ba chiar face bine unde poate și când crede de cuviință."

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

d) „El credea și în clipele acestea că dacă oamenii nu s-ar fi speriat de întâile împușcături s-ar fi repezit la soldați, soldații s-ar fi lăsat dezarmați... Acuma s-a isprăvit. Acuma toate speranțele s-au prăbușit, plătite cu sânge. Care nu va fi ucis de gloanțe, va fi omorât în bătăi și în închisori..."

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

5. *Transpuneți textele de mai jos din vorbirea directă în vorbirea indirectă:*

a) „Te rog fii bun... lasă-mă cu caietele astea. Și-i tremura mâna pe ele. De trei ani n-am mai vorbit cu el."

(C. Petrescu, *Patul lui Procust*)

b) „Nu mă împac în totul cu felul dumitale de a concepe dreptatea. Vorbești despre această dreptate într-un mod foarte neașteptat, nu știu cum să-ți spun... În sfârșit... O dreptate inumană!... Dreptatea dumitale este cel puțin prea abstractă."

(C. Petrescu, *Jocul Ielelor*)

c) „ Eu nu știu cum se numea oul – răspunde răstit, după o vreme cel care începuse vorba despre fetele lui Arșunel și despre secetă. Am spus așa ca să înțeleagă omul mai repede, că-i noapte și nu mă vede la față. La ziuă am să-i vorbesc altfel. După câte știu, e și străin de locuri, și poate n-a lucrat niciodată pământul și nu s-a uitat prea des la cei cu prafu-n ochi."

(St. Bănulescu, *Dropia*)

Scanned with OKEN Scanner

d) „Dumneata n-ai înțeles nimic din ce ți-am spus. De ținută îți arde dumitale? Nu-s bărbierit pentru că lucrez de două schimburi și în fond nu te privește pe dumneata asta. Și știi foarte bine cine sunt."

(Al. Ivasiuc, *Păsările*)

e) „Așa că vezi, relua apoi Moromete în glas cu o admirație de sine neacoperită față de generozitatea lui, eu te las pe tine să trăiești... Dar rău fac, că tu vii pe urmă și-mi spui mie că nu mai am nici un rost pe lumea asta... Și ce-o să mănânci, mă, Bâznae? Ce-o să mănânci mă tâmpitule..."

(M. Preda, *Morometii*)

6. *Transformați textele de mai jos în vorbire directă. Arătați modificările de ordin lexical și morfo-sintactic:*

a) „Doctorii! Ce știau! Ce puteau! La început nu voise să întrebe pe nici unul, apoi merse la ei ca un client oarecare necunoscut și i se spusese cu indiferență adevărul."

(H. P. Bengescu, *Concert din muzică de Bach*)

b) „Lăți pe dinții rari buzele violete, și ochii cu pete galbene îi închise ca să se apere de vederea lor supărătoare... Mizerabila! De ce nu-l păstrase ascuns ca să nu-l vadă, ca să se poată face că nu știe!... Poate că vrea înadins să-l omoare și să rămână cu celălalt, de aceea da lovituri de teatru."

(H. P. Bengescu, *Concert din muzică de Bach*)

c) „Când îl văzu cu sapa în mână ud de sus până jos începu să strige la el să se întoarcă numaidecât în casă, nu-și dădea seama că putea să răcească și să moară?"

(M. Preda, *Morometii*)

Scanned with OKEN Scanner

CUVINTE ȘI CONSTRUCȚII INCIDENTE

Aduc o comunicare suplimentară (nu neapărat necesară) în interiorul unei comunicări de bază.

Nu fac parte din structura comunicării, deci nu au relații sintactice cu propoziția sau fraza în care apar.

Ele sunt rostite cu o intonație deosebită, fiind izolate printr-o pauză, marcată grafic prin virgulă.

Incidentele pot fi un singur cuvânt sau un grup de cuvinte:

- interjecții: *zău*, *vai*;
- adverb predicativ sau locuțiuni adverbiale predicative: *firește*, *desigur*, *de bună seamă*, *fără doar și poate*;
- un verb la un mod predicativ: *zice*.

Propozițiile incidente trebuie deosebite de propozițiile subordonate intercalate în regentă.

„Noi, cum a plecat bunicul, a doua zi ne-am dus la școală." (subordonată)

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

– Aici e, zise el luminat, paradisul.

1) Subliniați construcțiile și cuvintele incidente și arătați rolul lor stilistic:

a) „Dacă ar fi așa, că din cauza păcatelor nu poți dormi – continuă el cercetând ușor vechimea ulucii – ar însemna că Paraschiv al meu, care, când se apucă să doarmă, doarme până iese apa de sub el, ar însemna... că e omul cu inima cea mai curată de pe pământ."

(M. Preda, *Morometii*)

b) „Le părea foarte rău călugărițelor, căci era, dacă-i vorba, chiar mai frumoasă biserică acolea în mănăstire, dar Persida ținea să meargă la biserica ei și nu putea nimeni s-o oprească."

(I. Slavici, *Mara*)

c) „Dar îndată ce s-a înhămat la munca din care vedea că toată viața n-are să mai scape, a înțeles că pentru o femeie necăjită ca ea, toate acele închipuiri da mai bine sunt, iac-așa, prostii, care-ți fac traiul și mai greu."

(I. Agârbiceanu, *Fefeleaga*)

Scanned with OKEN Scanner

d) „Fie-mi iertat, sire, zise atunci Iablonovski, apropiindu-se cu respect de regele care ședea posomorât și mânios, a arăta Măriei tale că acești viteji n-au făcut decât datoria lor, datoria patriotică și vrednică de toată lauda, că au avut norocirea a câștiga făgăduința marelui Sobieski, că vor fi slobozi și nesupărați."

(C. Negruzzi, *Sobieski și Românii*)

e) „Iaca de ce nu: drăgăliță Doamne, eram și eu acum holtei, din păcate!... și mai bine să rămâi pe loc, Ioane, chiteam în mintea mea cea proastă, decât să plângi nemângâiat și să te usuci, de dorul cui știu eu, văzând cu ochii!... Și doar mă și sileam eu, într-o părere, s-o fac să înțeleagă pe mama că pot să mă bolnăvesc de dorul ei..."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

STILURILE LIMBII ROMÂNE LITERARE

Principalele variante ale limbii apar ca urmare a influenței factorilor geografici, socio-culturali.

Primul factor determină apariția dialectelor și graiurilor, celălalt antrenează apariția limbajelor speciale, unele cu arie mai largă – (urbane, suburbane, rurale) – altele cu caracter restrâns la anumite domenii de manifestare umană.

Devenind instrumentul de expresie al unei mulțimi diverse și a unor forme concrete de cultură, limba literară se va diversifica și-și va crea mijloacele de expresie cele mai variate.

O variantă stilistică reprezintă un aspect particular al limbii, subordonat altuia care se află pe o treaptă de generalizare mai înaltă. Numărul de variante crește, pe măsură ce situațiile se particularizează, ajungând până la stilurile individuale.

Acad. Ion Coteanu stabilește două aspecte fundamentale ale limbii: aspectul cultivat și cel popular. În ce privește limbajul cultivat, deosebim un limbaj al artei literare și unul al științelor, fiecare dintre ele împărțindu-se, în continuare, într-o serie de alte limbaje speciale, folosite pentru comunicarea ideilor în diferite ramuri ale culturii și ale științei. Unele cuvinte au o semnificație deosebită în limbajul tehnic, altele, fără să aibă un înțeles aparte, sunt utilizate în special ca termeni savanți. Din aceste semnificații se formează unități superioare, propoziții, fraze specifice diferitelor profesii sau domenii de activitate, păstrând cu necesitate structura gramaticală și fonetică a limbii.

Distincția operată la nivelul limbajului cultivat este valabilă, desigur, și la nivelul limbajului popular, unde întâlnim o limbă a *Mioriței* și diferite utilizări ale limbii în procesul muncii. În vorbirea obișnuită procedeele lingvistice sunt folosite numai pentru exteriorizarea impresiilor, a dorințelor etc. Limba literaturii artistice este utilizată pentru a crea imagini, pentru a construi o ficțiune.

La nivelul textului, diferența dintre textul literar și cel nonliterar poate fi dată de subiectul tratat, de scopul în care este emis textul respectiv și de modalitățile de realizare a acestuia. Un text științific poate avea același subiect ca și unul literar. Scopul emiterii unui text literar este, în primul rând, acela de a prezenta imaginea unei lumi posibile și de a transmite

Scanned with OKEN Scanner

idei și sentimente în legătură cu aceasta, în timp ce scopul unui text nonliterar este acela de a prezenta o serie de evenimente, fenomene etc. din realitate. Autorul textului literar utilizează elemente de natură lexicală, gramaticală și stilistică. Autorul unui text nonliterar apelează de obicei la un sens denotativ, în timp ce autorul unui text literar utilizează cu precădere aspectul conotativ. Limbajul textelor nonliterare se reduce la un singur tip înăuntrul aceleiași ramuri de activitate: o reglementare administrativă redactată de un anume funcționar de primărie nu diferă esențial de aceeași reglementare redactată de alt funcționar; un studiu despre Oceanul Atlantic este la fel, în ceea ce privește structura lui lingvistică cu unul despre Oceanul Înghețat. Condiția ideală a stilului științific este ca raționamentele și demonstrațiile să-și găsească cea mai logică și cea mai pură formă de exprimare, una impersonală. Dar tratarea conflictului istoric sau psihologic în *Apus de soare* de Barbu Ștefănescu Delavrancea și *Frații Jderi* de Mihail Sadoveanu se deosebește în primul rând prin natura mijloacelor de expresie folosite, fapt care conferă individualitate expunerii lingvistice, diferențiind pe cei doi creatori. Apare diferența dintre aspectul general și cel individual al limbajului. Aspectul individual reprezintă de fapt, ceea ce numim „literar" într-o operă de literatură beletristică, adică esența și condiția de existență a acesteia. Aspectul general al limbii se observă apoi, cu precădere, în celelalte stiluri funcționale sau în alte evenimente lingvistice.

Pentru a fi expresiv, limbajul transpune ideile într-o altă tonalitate. Expresii obișnuite ale limbii, pleonasme acceptate sau hiperbole: „am văzut cu ochii mei", „aleargă ca vântul", utilizate de vorbitori, pentru a fi mai expresivi, capătă în textele de literatură valori metaforice mai mari.

„Literar – nonliterar" poate reprezenta o opoziție chiar în cazul textului literar. Pentru a crea un text de literatură, autorul va folosi cuvinte din limba literară, din limba comună, din dialecte, termeni tehnici, științifici și, uneori, chiar de argou. Acestea sunt, evident, elemente nonliterare, componenta externă a limbii literare într-un text reprezintă, de obicei, ideea, intenționalitatea și procedeele artistice. Datorită acestora, cuvintele din componenta externă, nonliterară, a limbii pot căpăta valoare artistică. Integrate în universul artistic al operei, elementele nonliterare: fonetica, lexicul, structura gramaticală, folosite de autorul textului primesc / dobândesc sensuri speciale.

Activitatea lingvistică a autorului unui text de literatură constă într-o alegere și o combinare perpetuă a elementelor de idiolect cu cele de limbă literară în contextul epocii și al culturii proprii. Limba comună și limba

Scanned with OKEN Scanner

literară reprezintă două modalități de utilizare a semnelor lingvistice, în fața cărora stă libertatea de alegere a scriitorului. În limba literară, posibilitățile semnificative și comunicative se actualizează altfel decât în limba comună, limba literară fiind „un sistem conotativ cu acumulare istorică". Cuvintele, sintagmele, elementele stilistice nu numai că sunt conotate ele însele, dar au un plus semantic, o semnificație suplimentară provenită din contextele artistice precedente în care au fost utilizate.

Există, prin urmare, o strategie de elaborare a discursului literar și alta pentru oricare alt tip de discurs. Procesul de elaborare a discursului literar începe cu un act enunțiativ, în care conotația este realizată printr-o serie de strategii de respectare a raporturilor obiective dintre lucruri. Într-un moment ulterior va opera instanța circumstanțială – evenimențială, obiectuală – ficțională, realizată prin transformarea claselor și categoriilor gramaticale în figuri de stil. Figurile de stil dintr-un text se condiționează unele pe altele în așa fel, încât formează o rețea. Ca să înțelegem adevărata semnificație a unei opere, trebuie să descoperim această rețea care seamănă cu aceea formată de elementele gramaticale propriu-zise, se supune unor reguli de același tip ca și cele din rețeaua gramaticală și împreună construiesc expuneri organizate. Textul poetic operează și cu figuri de timp, și de mod (prezentul are conotații multiple: activ, durativ, repetitiv, iterativ, nedeterminat), figuri de cugetare, de limbaj, de evocare etc. Toate acestea se constituie în categoria estetică cunoscută sub numele de *figuri de stil* – concept suficient numai din punct de vedere metodic la nivelul de înțelegere generală, ca o rețea de figuri ce acționează unitar și simultan.

Aceasta este gramatica textului literar. Așadar, textul reprezintă o multiplicitate de sensuri și de strategii de combinare, fapt pentru care trebuie studiat în mai multe feluri, prin mai multe metode complementare, căci el este subordonat în același timp semanticii, sintaxei, logicii, retoricii și altor științe.

Urmărindu-se această tehnică, vom ajunge la concluzia că există un limbaj poetic, în care cuvintele nu mai sunt cele ale uzului practic și liber. Nu se mai asociază după aceleași atracții, fiind încărcate cu valori simultan angajate și de importanță egală. Vom vedea, de asemenea, că limba literaturii artistice reprezintă o strategie a transformării la diferie trepte. Nivelurile limbii se regăsesc în textul literar, unde devin imagini. Deosebirea „literar – nonliterar" începe o dată cu transformarea realității în imagine artistică, a gândirii în figuri de cugetare, a lexicului în figuri de limbaj, a sintaxei în figuri de sintaxă etc., contopind totul într-o conotație ce construiește un ansamblu poetic în care se stabilesc relații *sui generis* între expresie și impresie.

Scanned with OKEN Scanner

CALITĂȚILE ȘI DEFECTELE STILULUI

Calitatea	Abaterea
Claritatea Formularea limpede a conținutului comunicării	1. **Obscuritatea** se opune clarității prin pronunțarea incorectă a cuvântului, prin folosirea unor forme și structuri sintactice necunoscute. 2. **Nonsensul** exprimă contradicția logică: *„te iubesc precum iubește sclavul lumina și orbul libertatea”.* 3. **Echivocul** – o exprimare ambiguă ce poate fi interpretată diferit: *„... în orașul acesta de gogomani unde eu sunt cel dintâi...”* 4. **Pleonasmul**: folosirea alăturată a unor cuvinte, construcții etc. cu același înțeles: *prefer mai bine.* 5. **Tautologia**: repetarea cu o altă funcție sintactică a cuvântului cu funcție de subiect sau de predicat: *să vă fie casa casă.*
Proprietatea Concordanța deplină între conținut și expresie, pe de o parte, și intenția autorului mesajului, pe de altă parte.	**Lipsa de proprietate** Amestecul stilurilor: *ceasul staționează.*

Scanned with OKEN Scanner

Precizia Utilizarea riguroasă a mijloacelor lingvistice – clară, logică fără abateri și repetiții care îngreunează înțelegerea	**1. Prolixitatea** – comunicare dezordonată plină de cuvinte de prisos. **2. Digresiunea** Fără a fi opusul preciziei, reprezintă o abatere de la ideea centrală a discursului pentru a dezvolta idei paralele (uneori ele pot influența negativ sensul, alteori sunt necesare).
Corectitudinea Respectarea normelor oficiale (literare) ale limbii în organizarea comunicării	**1. Solecismul** – abateri de la regula acordului – abateri de la folosirea locuțiunii conjuncționale „... *care poți pentru ca să zici că...*” **2. Anacolutul**: întreruperea continuității sintactice în propoziție sau frază: *„Ai bănuit că platoșa-i pătată,* *Pe care odihnisei, cu rachiu”* (T. Arghezi, *Inscripție pe un portret*)
Puritatea Utilizarea sensurilor, formelor și structurilor consacrate prin uz lingvistic.	**Impuritatea** – utilizare a unor sensuri arhaice sau neologice, popular-regionale; – proteza (*alămâie*); epenteză (*intinerar*); – afereza (*stâmpără-te*); metateza (*bonlav*); apocopă (*un'te duci*).

Scanned with OKEN Scanner

RESURSE EXPRESIVE ALE LIMBII

După cum se știe, la fiecare din nivelurile limbii se întâlnesc modalitățile specifice de realizare a expresivității. În cele ce urmează încercăm să scoatem în evidență câteva din aceste modalități pentru exemplificare:

1. NIVELUL FONETIC

Există cuvinte care, prin stuctura lor fonetică, au forță evocatoare și sugestivă: astfel sunt onomatopeele și cuvintele expresive propriu-zise *domol, ropot, șopot, boare, fleandură, vâltoare* etc.

La acest nivel se obțin valori expresive și prin asocierea sunetelor în context , ceea ce duce la diferite elemente de stil: – aliterații, – asonanță, ecou, rimă etc. Acestea ca și elipsa, accentul etc. sunt studiate în capitole separate.

2. NIVELUL MORFOSINTACTIC

Substantivul este utilizat frecvent cu intenții expresive în descrieri și portrete. Descrierea bătăliei de la Rovine în Scrisoarea III de M. Eminescu este construită, cu precădere, prin acumulare de substantive, componente ale unor comparații, metonimii, metafore etc.

În texte ale unor conferințe pot fi folosite, cu valori expresive, substantive provenite din adverbe sau din infinitive lungi: „Binele este greu de făcut…"; „însușirea activă a cunoștințelor…"; „în vederea însușirii active…" etc.

Unele forme de repetiții substantivale exprimă un plural dezvoltat – „și cad în mocirlă *un val după val*"; *sultan după sultan*. (M. Eminescu, *Scrisoarea III*).

Adjectivul este foarte des folosit ca epitet, de obicei în descrieri. Sensul lui figurat poate reda calitatea, forma obiectelor, nuanțe ale culorilor etc. Sensul figurat al adjectivelor provine din atribuirea de însușiri omenești unui lucru sau de însușiri ale lucrurilor unei persoane. Nu orice adjectiv care determină un substantiv este epitet, ci numai cele care arată însușiri surprinse de sensibilitatea și fantezia autorului. Adjectivul poate avea determinare neutră: oră de curs.

Repetarea adjectivului are valoare de insistență: „… singur fuse îndrăgitul, singur el îndrăgitorul".

Scanned with OKEN Scanner

Numeralul cardinal este întrebuințat ca valoare aproximativă:
– *a stat o oră – două*;
– folosirea formelor de plural ale numeralelor sută, mie, are valori neprecise: *sute de oameni; sute și sute de mii*;
– cu numeralul se construiesc expresii care sugerează certitudinea : *mie-n sută*;

Pronumele personal are ca forme expresive formele de dativ etic și dativ posesiv precum și formele neutre – *dă-i înainte; ai zis-o.*

Alte surse de expresivitate a pronumelor personale sunt:
– schimbarea valorii semantice: *nici tu mamă, nici tu tată!... nici tu avere, nici tu mulțumire...*
– pluralul autorității: *noi, primarul sectorului 3...*
– pluralul solidarității: *ce păpăm noi acum?*
– anticiparea și reluarea subiectului: *a veni și vremea aceea...*
– substantivizarea pronumelor, eul poetic: *„un chibrit, o aia, o nimica toată”* (G. Topârceanu)

Al. Philippide în *Gramatica elementară a limbii române* – 1897, studiază construcții ca: *s-a trece ea și asta; se cunoaște el strigoiul care a mâncat smântâna* și le consideră forme pleonastice de pronume; de fapt constituie „gramaticalizarea unui fenomen stilistic”. În aceste construcții intonația este elementul esențial; aceste tipuri de enunțuri pot exprima stări sufletești diverse:

convingere – *știe el ce are de făcut*
amenințări – *vine el tata*
speranță – *după atâta necaz a fi el și bine*

Pronumele relativ are nuanțe expresive când este folosit cu valoare neutră: „facă cine ce vrea”;

Pronumele nehotărât poate fi folosit în construcții semantice paralele: *unii, alții* (Eminescu).

Verbul

Valorile reflexivului: obiectiv, reciproc, participativ, pasiv, dinamic, impersonal, au la rândul lor implicații stilistice: *„Hai mândră să ne iubim / c-amândoi ne potrivim”*.

– prezumtivul, concordanța timpurilor au nu numai valoare sintactică, ci sunt și marcate puternic din punct de vedere expresiv.

Adesea, vorbitorul preferă locuțiunile verbale: *a rupt-o la fugă, a luat-o la sănătoasa, a dat de dracu.*

Scanned with OKEN Scanner

În unele texte poetice, valoarea expresivă este dată de alternanța modurilor și timpurilor:

– prezentul continuu – repetarea unor forme de prezent cu aspect durativ: „*ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară*";
– prezentul istoric: „Iată vine-un sol de pace..." (M. Eminescu, *Scrisoarea III*);
– perfectul compus cu rol de prezent sau de viitor: *eu am plecat* (cu sens de plec sau voi pleca imediat);
– gerunziul – ca mod de exprimare a circumstanței, dinamic, auditiv;
– unele anunțuri oficiale utilizează forme impersonale de pasiv: *e știut, e cunoscut*;
– există în limba română verbe de aspect care exprimă o caracteristică a unei acțiuni: *a prinde, a da* (cu sens de a începe), *a începe, a sta*: „au prins a coborâ nori negri"; „stânca stă să se prăvale".

În unele graiuri din Transilvania există expresia *a stat a face* (pentru a făcut), *ce-am stat a face.*

În ceea ce privește persoana verbală există situații în care persoana gramaticală nu corespunde persoanei reale:

– fals dialog: *„ei ei! ce-i de făcut, măi Ioane!" ziceam în sinea mea.* E vorba de un monolog.

În privința valorilor de număr observăm că pluralul are și el valori diferite:

– pluralul politeții: *sunteți amabilă*;
– pluralul autorului: *vom trece în revistă meritele prezentatorului*;
– pluralul autorității: *adeverim prin aceasta.*

Adverbul

– Cu valori expresive pot fi folosite și adverbele derivate cu sufixe diminutivale (*încetișor, încetinel, olecuță*);
– adverbele cu care se construiește superlativul (sinonime ale lui *foarte*): *grozav, strașnic, teribil, extrem*;
– locuțiunile adverbiale – „de frunza frăsinelului".

Interjecția este specifică stilului oral – colocvial. Interjecțiile însoțesc de multe ori un vocativ – „Bre, omule", exprimă o chemare; este folosită cu valoare de imperativ: „hai aici! Marș de-acolo."

Interjecțiile onomatopeice sunt puternic marcate expresiv.

Scanned with OKEN Scanner

Prepoziția

Repetarea substantivului cu o prepoziție subliniază o anumită idee, o insistență gradată spre un punct culminant: „... fără uitare, fără odihnă, fără somn".

Prepoziția capătă valoare adverbială dând un aspect mai concis enunțului în formulări eliptice: am votat pentru.

Conjuncția

Un exemplu de expresivitate este folosirea conjuncției *și*, de valoare narativă, la începutul frazei.

Subiectul

Și părțile de propoziție capătă virtuți expresive în anumite situații. Se remarcă următoarele construcții sintactice ale subiectului:

– subiectul reluat dând valoare de insistență: „Se cunoaște el strigoiul care a mâncat smântâna" (I. Creangă);
– subiectul însoțit de prepoziție care exprimă cantitatea: „a venit la lume!"
– subiectul izolat: norocul, ori dai peste el ori fugi de el;
– subiectul gerunziului și al infinitivului: „a nu se vorbi vorbe proaste." „Vorbind noi de una de alta, s-a făcut și ora de plecare." (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Predicatul

– exprimat prin locuțiuni verbale include de obicei o metaforă: *a bate câmpii*.
– exprimat prin interjecții dă impresia unei acțiuni momentane: *harști*.
– predicatul exprimat prin alte părți de vorbire sau propozițiile eliptice de predicat au o încărcătură expresivă deosebită.

„... Mama crezând că-s prin ogradă undeva... începe a striga: Ioane, Ioane. Și Ion, pace!" (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

„Fata moșneagului la deal, fata moșneagului la vale." (I. Creangă)

În structura predicatului verbele copulative: a deveni, a se face, a rămânea adaugă diferite nuanțe semantice:

– devenirea, transformarea: a devenit roșu de mânie; a ajuns poet cunoscut;
– aparența: „nu pari supărat cum zici că ești";
– nemișcarea: „a rămas cum îl știi".

– Numele predicativ poate să aibă valoare – de epitet – metaforă: „*și vodă e-un munte*" (G. Coșbuc, *Pașa Hassan*) sau de comparație.

Scanned with OKEN Scanner

Ele sunt ca două surori: „*iarba pare de omăt*" (M. Eminescu, *Călin file din poveste*)

Atributul

Au valori expresive locuțiunile adjectivale cu valoare de atribut: „om de rând"; – atributele substantivale în dativ (dativ adnominal): „*Și somnul vameș vieții, nu vrea să-mi ieie vamă*" (M. Eminescu, *Se bate „miezul nopții"*); atributele pronominale în dativ (dativ posesiv): „*Pătrunde-n casă și în gând,/ Norocu-mi luminează*" (M. Eminescu, *Luceafărul*) .

Inversiunile și dislocările atributelor (hiperbatul)

„*Pahar e gândul, cu otravă*" (I. Barbu)

„*Lacul codrilor albastru*" (M. Eminescu, *Lacul*)

Complementul direct și indirect poate avea valori expresive în următoarele cazuri:

– complementul anticipat sau reluat (exprimat prin formele atone ale pronumelui personal: „*vine el tata!*"

– complementul rezultativ: „*scoate minunății din tot pe ce pune mâna*"

– complementul intern: „*Vom visa un vis ferice*" (M. Eminescu, *Dorință*)

– complementul indirect exprimat prin forme de acuzativ cu prepoziție în locul celor de dativ (al atribuirii): „*am dat jacheta la o chivuță*" (I. L. Caragiale, *Două loturi*)

Complementele circumstanțiale pot avea și valori expresive, când sunt exprimate prin:

– forme substantivale de dativ (dativul locului): *așterne-te drumului*

– construcții gerunziale sau infinitivale: „Urmărind pe ceruri limpezi cum plutește o ciocârlie" (V. Alecsandri,)

Stil și compoziție

Limba îndeplinește funcții de comunicare după cum este condiționată de uzul social. Diferite categorii sociale utilizează limba în conformitate cu propriile nevoi de comunicare în situații și contexte diferite și cu diferiți parteneri.

Mesajele sunt utilizate după anumite norme pe care le impune, fie sistemul limbii în manifestările sale literare, teritoriale sau sociale, fie normele specifice fiecărui domeniu special în care se manifestă limba, fie specifice unei personalități artistice.

Scanned with OKEN Scanner

Normele limbii

Sunt literare sau non literare, corecte sau greșite. Corectitudinea/ incorectitudinea unui enunț se stabilește în funcție de momentul și spațiul geografic în care a fost emis.

Un enunț din secolul al XVII-lea, spre exemplu, era corect pentru normele de atunci, dar este sesizat ca incorect de un vorbitor contemporan. Dacă în Munții Apuseni oamenii numesc *pipa – ciutură*, atunci acest lucru corespunde normei lexicale „așa-i zice toată lumea". Pentru un vorbitor din altă zonă care se raportează la norma literară, forma va fi socotită, evident, greșită.

Există localități în care se vinde pâine „semialbă"; localnicii cer „o pâine semi" și, prin extensie, „o jumătate de semi". Enunțul este corect în raport cu norma locală în care s-a stabilit o convenție, dar incorect în raport cu norma literară.

Normele stilistice funcționale impun o organizare a enunțului în raport cu situația în care are loc comunicarea, prin urmare în raport cu stilul în care este emis.

Stilul individual cuprinde trăsăturile ce definesc vorbirea unei persoane în raport cu a celorlalte. Din acest punct de vedere avem de a face cu norme interne de elaborare a unui mesaj.

Particularitățile stilului individual ies în evidență cel mai bine în operele scriitorilor.

Scanned with OKEN Scanner

TIPURI DE ENUNȚURI

În procesul comunicării enunțurile pot să aibă scopuri, intenții diferite: informează sau cer informații asupra unui aspect necunoscut. Ele sunt însoțite, de obicei, de o anumită intonație enunțiativă sau interogativă, iar în scris sunt marcate de o anumită punctuație. Cele două categorii de enunțuri sunt numite: **enunțiative** – cele care enunță informații – sau **interogative** cele care cer informații.

Propozițiile interogative indirecte sau cele retorice fac parte din categoria enunțiativelor.

După conținutul pe care-l exprimă și după unele trăsături gramaticale se disting următoarele tipuri de propoziții enunțiative și interogative: *propriu-zise*, *optative*, *potențiale* și *dubitative*.

Propoziția *imperativă* are numai caracter enunțiativ.

Adevărata valoare a propozițiilor enunțiative reale (propriu-zise) este clară numai în propozițiile independente. În frază apar uneori ambiguități. „... nu știu tina nu se face / Ori de tine mândro-mi place" (*Folclor*)

Enunțiativa *optativă* comunică dorința de realizare a unei acțiuni, a unei stări și are valoare afectivă. Din această categorie fac parte și imprecațiile, blestemele.

Acțiunea exprimată prin enunțiativa optativă este irealizabilă când verbul este la condițional optativ perfect: de exemplu: „*Dacă mi-ai fi spus aș fi știut*" sau realizabilă dacă verbul este la prezent: „*Mi-a spus că merge cu tine în excursie*".

Enunțiativa *potențială* exprimă posibilitatea realizării unei acțiuni sau a unei stări fără determinare temporală:

„*Și guraliv și de nimic,*
Te-ai potrivi cu mine."
(M. Eminescu, *Luceafărul*)

Prin enunțiativa potențială se exprimă politicos o opinie, o cerere: de exemplu: „*aș fi de părere, ar fi bine să...*"

Enunțiativa *dubitativă* exprimă o îndoială, o nehotărâre, o nesiguranță sau o bănuială cu privire la cel ce săvârșește o acțiune, la obiectul acțiunii sau la împrejurările în care se realizează[1].

---

1) *Gramatica limbii române*, Editura Academiei, București, 1969.

Scanned with OKEN Scanner

Nuanța *dubitativă* și *prezumtivă* au valori expresive deosebite: *„Așa a fi, n-a fi așa... vreau să-mi fac băietul popă”.*

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Propoziția *imperativă* enunță un îndemn, sfat, rugăminte, de obicei însoțit de mărci afective:

„O, vin odorul meu nespus
Și lumea ta o lasă.”

(M. Eminescu, *Luceafărul*);

„Sui jupânășică, și haidem...” (I. Creangă, *Moș Nichifor Coțcariul*).

Dacă în enunțul imperativ se utilizează conjunctivul, acțiunea devine posibilă, realizabilă de oricine, individual sau în grup.

Din punctul de vedere al exprimării suplimentare a unor stări afective, propozițiile enunțiative sunt de două feluri: enunțiative *neafective* și enunțiative *afective* sau *exclamative*.

Propoziția exclamativă exprimă uimire, admirație, bucurie, indignare etc.

„... ce mai freamăt, ce mai bucium.”

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

„... Ce bine-mi părea că nu mă vedea bunica!”

(B. Delavrancea, *Bunica*)

... repede mai cresc copiii!

Exclamația poate însoți o dorință (optativă exclamativă): *Ce fericit aș fi!...*; *„Fire-ar afurisit să fie câneriul de vornic.”*

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Propoziția interogativă formulează o întrebare:

„De ce m-ai trimis în lumină, Mamă,
de ce m-ai trimis?”

(L. Blaga, *Scrisoare*)

„– De ce ai ochii roșii, mătușă?
– De plâns maică.”

(G. Bogza, *Cartea Oltului*)

Dacă întrebarea este adresată direct, fără să depindă de un verb cu sens de informare (întrebare implicită) atunci propoziția se numește *interogativă indirectă*.

Scanned with OKEN Scanner

„Tu nu știi cine-i mămuca..."

(I. Creangă, *Povești*)

„Nu se știe cine a tras manivela."

(I. L. Caragiale, *Dl. Goe*)

Propozițiile *interogative* sunt marcate numai prin tonul interogativ.

Și interogativele propriu-zise și cele indirecte pot avea valori afective marcate prin intonație, accent, topică etc.

„Cum, șefule, sosirăm?"

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

În discursuri se folosește adesea un tip de interogativă care are rolul de a insista asupra lucrurilor pe care le prezintă vorbitorul pentru a-și convinge auditoriul. (Întrebarea conține răspunsul.) Astfel de enunț se numește *propoziție interogativă retorică.*

„Gorunule din margine de codru,
de ce mă-nvinge
cu aripi moi atâta pace... ?"

(L. Blaga, *Gorunul*)

Enunțurile dintr-o limbă se supun unor intenții și unor situații din cele mai diverse.

Iată două exemple de realizare a enunțului cu rol de instrument de manipulare, de influențare a comportamentului și a voinței ascultătorului.

Primul text este din *Hanu Ancuței* de M. Sadoveanu, iar al doilea din *Morometii* de Marin Preda.

În primul caz observăm grija deosebită a vorbitorului pentru adaptare la partener și la context. Stilul ceremonios este impus de eterogenitatea grupului și condiția specială de spunere/ascultare.

În cel de-al doilea caz, emițătorul nu ține seama decât de sine însuși și dorește să determine la partener o anumită reacție. El știe dinainte cu cine are de a face și rostește un enunț fals.

Ambele texte au felurite mărci ale oralității și un mod special de adresare, de intrare în comunicare, de conducere a procesului enunțiativ etc. Totul depinde de modul în care sunt organizate secvențial faptele de limbă în relația lor semantică, sintactică și pragmatică, deci în relațiile dintre nivelurile limbii și intenția vorbitorului.

a) *„S-ascultăm povestea comisului, a strigat Leonte zodierul. S-ascultăm povestirea cinstitului comis! Să vedem dacă avem pe lângă noi ce ne trebuie și s-ascultăm. Chiar tare voiam să te rog, comise Ioniță, să nu-ți uiți datoria și cuvântul.*

Scanned with OKEN Scanner

Deci am ascultat pe părintele Gherman care iar s-a învăluit în întristarea sa și tace. Ci eu nu știu comise Ioniță dacă ai să poți a ne arăta ceva mai înfricoșat. Vă spun drept că numai o dată de când sunt mi-am simțit așa inima ca potârnichea în cângile șoimului.

– Când ai văzut întâi balaurul, Moș Leonte? (Ancuța)

– Da, când am văzut întâi balaurul...

– Ce vorbești de balaur, frate! Care balaur? (comisul)

– Când am văzut întâi balaurul... Eram flăcău trecut de douăzeci de ani și părintele meu mă învăța meșteșugul lui... Și pe după Sântilie stând cu el în târlă pe dealul Bolândarilor îmi arăta ziua buruienile și rădăcinile pământului, iar noaptea stelele cerului. Atuncea am văzut întâi balaurul.

– Asemenea dihanie mie mi s-a arătat. Spune repede, Moș Leonte, căci avem vreme."

(M. Sadoveanu, *Hanu Ancuței*)

Caracteristica principală a mesajelor emise mai sus este stilul ceremonios. Povestitorul se îngrijește de respectarea ritualului, a convenției, a contextului „*să vedem dacă avem pe lângă noi ce ne trebuie* (adică ulcica plină) *și s-ascultăm*".

Urmează un dialog între povestitor și ceilalți. Diversitatea socială a celor adunați la han determină un autocontrol al vorbitorului care dorește să fie bine înțeles de către toți cei de față și în același timp convingător. De aceea limbajul lor se va apropia de un limbaj standard, ferindu-se în general, să folosească regionalisme.

Intervenția lui Moș Leonte este făcută, aparent, fără intenția de a povesti. El propune să fie ascultată povestirea comisului, dar un ascultător avizat observă o insinuare în invitația făcută. La început el este ceremonios și îndatoritor:

„*Chiar tare vroiam să te rog, comise Ioniță, să nu-ți uiți datoria și cuvântul*", dar insinuant apoi: „*nu știu dacă ai să poți a ne arăta ceva mai înfricoșat*".

Controlând efectul produs asupra celorlalți, socotește că este momentul să aducă vorba despre întâmplarea cu balaurul.

Replicile sunt construite în așa fel încât să stârnească interesul.

Vocativele și imperativele constituie modalități de adresare directă.

Textul este construit pe câteva paliere semnificative. Primul palier reprezintă un fals: zodierul își exprimă zgomotos (a strigat) și repetat (de trei ori) nerăbdarea de a asculta povestea comisului.

Scanned with OKEN Scanner

Finalul fragmentului devine echivoc prin folosirea adverbului *chiar* și a timpului imperfect care exprimă o indeterminare temporală. Apoi nu-l roagă să povestească, ci să „*nu-și uite datoria*".

Momentul *următor* începe cu o intonație conclusivă „*deci*" (am terminat cu politețea) și încet, încet personajul începe să povestească, rugat cu nerăbdare de ceilalți. Prin urmare primul segment „*să ascultăm...*" e fals.

Personajele întrerup replica lui Moș Leonte, Ancuța interogativ, comisul curios și oarecum neîncrezător. Atitudinea de îndoială este manifestată de schimbarea formei de adresare care trece de la ceremonios la familiar: „*ce vorbești, frate?*" Zodierul leagă evenimentele cauzal și le determină temporal, construiește un enunț sugestiv prin introducerea care trezește în mod lent, interesul ascultătorilor.

Iată deci un model de competență discursivă la nivelul colocvial.

b) Al doilea text la care ne oprim aparține tot stilului colocvial.

„– Catrino, ia, fă, secerile astea!...
Paraschive, tu unde ești, mă? Nu vezi că furca aia stă acolo lângă gard de cinci săptămâni? Ia-o de-acolo și bag-o în șopron! Ar putea să stea acolo până o rugini, până te-ai înțepa în ea și tot n-ai s-o ridici!
(Apoi deodată se răsuci pe călcâie).
– N-am! N-am.
– Asta mi-a cânți dumneata, nea Ilie, de când te știu. Pe mine perceptorul nu mă întreabă dacă dumneata ai sau n-ai. Anul ăsta s-a terminat cu n-am. Ia stai colea jos pe prispă și nu te uita așa urât la mine.
(Moromete se apropie tăcut).
– Dă-mi o țigare!...
– Fonciirea pământului, lot Moromete, trei mii de lei, lot Catrina Moromete, rest de plătit două mii opt sute șaizeci și trei de lei. Nu e nu știu ce! Nea Ilie, uite ce este, plătești acum restanțele care sunt mai urgente și pe anul ăsta te las până după secerat. Altceva n-am ce să fac.
(Moromete privește întrebător pe agent și strigă):
– Catrino, sau Tito, care ești în tindă: dă-mi un foc.
– Hai, nea Ilie, hai, nea Ilie.
– Păi nu ți-am spus că n-am? Ce să-ți fac dacă n-am. De unde să dau? N-am!

Scanned with OKEN Scanner

– Ce dracu, nea Ilie! Nu vezi, ți-am tăiat chitanța? Nu mă mai fierbe atâta că statul nu mă plătește ca să-mi pierd vremea prin curțile oamenilor.
– Uită-te la ăsta. Ce te țin eu?
– Nea Ilie, a tăiat chitanța....
– Văz și eu că a tăiat-o.
– Plătește, Moromete.
– Ei da, plătește? Dar de unde să plătesc? Nu vezi că n-am?"

Textul este relevant pentru modul în care contextul afectiv influențează elaborarea mesajului. Moromete construiește, la începutul fragmentului, două adresări false certându-și copiii pentru nereguli pe care le observă de mai multă vreme, în scopul de a amâna discuția cu agenții. Secera este acolo de cinci săptămâni, dar reprosul apare abia acum.

Agenților li se adresează pe neașteptate cu formula „*n-am*" care, aparent, nu înseamnă nimic. Observăm însă că „*n-am*" este replică de adresare directă exprimând refuzul plănuit al lui Moromete de a-și plăti impozitul. El pare a fi în afara problemei. Jupuitu face eforturi ca, prin orientarea mesajului să-și îmbuneze interlocutorul. Dar replicile lui Moromete sunt construite după o strategie pe care ceilalți o pricep greu. Moromete are un comportament verbal și o competență de comunicare perfectă. Reacțiile agenților sunt exact cele scontate. Ei trec de la politețe la amenințări, încearcă să-și stăpânească mânia, având oarecare respect pentru Moromete căruia i se adresează cu apelativul uzual în mediul sătesc *nea*. Fără să bage de seamă agenții sunt manipulați de Moromete care savurează în tăcere situația. El știe că interlocutorii săi vor ajunge la exasperare, dar construiește totul, gradat, cu bună știință: „*N-am; ia, fă, secerile astea... N-am... Dă-mi o țigare... dă-mi un foc*"; până aici Jupuitu încearcă să fie calm, chiar jovial: „*Ia stai colea... și nu te mai uita urât la mine... Nea Ilie, uite ce...*" apoi începe să fie nervos: „*hai, nea Ilie, hai, nea Ilie*"; iar în final „*plătește Moromete*", oficial, amenințător și superior.

Contextul social și cel psihologic acționează într-un mod foarte complicat. Agenții sunt prinși în jocul lui Moromete care le dă impresia că acceptă să plătească. Mai semnificative sunt gesturile lui Moromete decât cuvintele lui, căci el emite replici care n-au legătură cu subiectul discuției.

Textul reprezintă un exemplu de mesaj marcat intenționat și care ține seama de context și de parteneri într-un mod cu totul special.

Scanned with OKEN Scanner

STILURILE FUNCȚIONALE

Alături de stilul individual, care carecterizează discursul unui vorbitor, există stiluri funcționale care, ca variante ale limbii, îndeplinesc funcții de comunicare într-un domeniu de activite determinat. Ele apar ca modele ce influențează conștiința vorbitorilor care-și schimbă voit sau involuntar forma mesajului.

1. Stilul administrativ – se folosește în relațiile oficiale de comunicare.

Caracteristici:

a) la nivelul formal:
- respectă strict formele literare, corectitudinea fonetică, lexicală, grafică, ortografică și gramaticală;
- expresivitate zero;
- nu permite decât o singură interpretare;
- are o terminologie specifică.

b) la nivelul producerii propriu-zise:
- frecvența substantivelor provenite din infinitive lungi: *în vederea calificării, perfecționării...*;
- folosirea infinitivului și a viitorului cu valoare de imperativ: *a se vedea, va duce la îndeplinire*;
- folosirea reflexivului impersonal: *se convoacă*;
- preferința pentru anumite adverbe, prepoziții, locuțiuni: *în vederea, cu privire, pe baza, de regulă.*

2. Stilul tehnico-științific. Se folosește în comunicare în domeniile științei și tehnicii.

Caracteristici:
- corectitudinea (preferința pentru variantele literare ale limbii);
- obiectivitatea (deși pot exista note ironice, polemice, satirice etc.);
- accesibilitatea, claritatea, precizia;
- folosirea unor coduri paralele (schiță, tabel etc.);
- folosirea termenilor monosemantici definiți în prealabil pentru a evita ambiguitatea;

Scanned with OKEN Scanner

Intonația stilului științific și tehnic, deși este de obicei neutră, cuprinde uneori enunțuri exclamative, emfatice, interogative, retorice etc.

– folosirea pluralului autorului *noi*, care înlocuiește persoana I singular.
– comunicarea este organizată pe capitole, paragrafe și folosește o serie de construcții specifice, antiteze, digresiuni etc.

3. Stilul beletristic. Se folosește în exprimare la nivelul esteticului. El se opune tuturor celorlalte stiluri funcționale prin scopul pe care-l are autorul, prin conținutul enunțării, prin tipul de informație transmis, prin mijloacele de comunicare folosite etc.

Caracteristici:

– convenția: autorul comunică o imagine proprie asupra realității, pe care o propune destinatarului, prin convenție;
– prezența tuturor mijloacelor expresive de care dispune limba;
– permisiunea abaterilor de la normă;
– faptul de limbă este subordonat unor valori expresive.

În afara acestor trei stiluri funcționale a căror existență este unanim acceptată de specialiști, există alte două pe care unii le consideră cazuri particulare ale celorlalte.

4. Stilul publicistic este folosit în toate mediile de informare.

Caracteristici:

– o varietate foarte mare de forme de manifestare: articol, cronică, interviu, știre, grupaj, reportaj etc.;
– sunt folosite toate mijloacele de convingere: lexic figurat, digresiuni, satiră, vorbire directă etc.

5. Stilul colocvial se folosește în conversația uzuală și se realizează de obicei oral, dar și scris (notițe, jurnal, urări etc.).

Limbajul folosit aparține deopotrivă limbii literare și manifestărilor dialectale, jargonului etc.

Caracteristici:

– naturalețea (nu există factori de constrângere sau control: exprimare vagă, aproximări, ticuri verbale: *nu-i așa?*)
– lexic neliterar: *bă, mă*;
– forme gramaticale incorecte: *„băiețelu' lu' mama*;
– clișee lingvistice: *ce mai faci, dați-mi și mie o pâine*... etc.

Scanned with OKEN Scanner

DESCRIEREA ȘTIINȚIFICĂ ȘI POETICĂ

Descrierea științifică, spre deosebire de cea *literară*, analizează un fenomen, un lucru cu scopul de a ne face să-l înțelegem, oferindu-ne în primul rând, o reprezentare exactă, limpede și metodică. În general analiza unei descrieri trebuie să pornească de la câteva elemente fundamentale:

– obiectul descrierii;
– scopul descrierii;
– modalitățile de realizare a descrierii.

Obiectul descrierii poate fi același în cazul unei descrieri literare și al unei descrieri științifice. Scopul descrierii literare este, în primul rând, acela de a transmite idei și sentimente în legătură cu obiectul descris, în timp ce scopul descrierii științifice este de a oferi o reprezentare exactă a obiectului descris.

În ceea ce privește al treilea element, modalitățile de realizare, în cazul textului literar avem de a face cu mijloace lexicale, gramaticale și stilistice, precum și cu diferite procedee de creație literară, în timp ce în descrierea științifică mijloacele stilistice sunt accidentale, iar procedeele de creație literară lipsesc.

Autorul unui text neliterar, urmărind rigoarea științifică, utilizează aspectul *denotativ*, cuvântul în sens propriu, în timp ce autorul unei descrieri literare va utiliza cu precădere aspectul *conotativ*, urmărind valoarea expresivă a cuvintelor, în încercarea de a sugera sentimente și idei, pornind de la un aspect particular al obiectului, fenomenului descris.

Descrierea literară utilizează cu precădere cuvinte și expresii din fondul principal lexical, iar atunci când recurge la vocabularul pasiv o face numai din necesități stilistice. Descrierea științifică utilizează cuvinte din fondul lexical activ, dar recurge la fondul special pentru a prelua termenii de specialitate, cuvintele specifice anumitor meserii sau domenii de activitate care se supun și ele regulilor generale de funcționare a limbii.

Dacă pentru textul literar, autorul are o mai mare libertate de alegere a cuvintelor, cu cât textul se specializează într-o anumită disciplină, cu atât autorul este mai constrâns la utilizarea anumitor cuvinte specifice domeniului tratat sau anumitor tipuri de flexiune verbală sau nominală.

Scanned with OKEN Scanner

În acest sens, este de menționat faptul că între texte, spre exemplu, de matematică, limba apare în două forme:

a) dezvoltări matematice propriu-zise;

b) comentarii la aceste dezvoltări.

Comentariile sunt făcute într-o limbă care nu prezintă deosebiri față de limba comună, specifică, de bună seamă, stilurilor științifice, în timp ce în „dezvoltările matematice propriu-zise" limba intervine într-un mod stereotip, conferind textului precizie. Aceasta se manifestă în structura vocabularului, în structura morfologică și sintactică.

Într-adevăr, limbajul matematic este în cel mai înalt grad stereotip (verbele se folosesc fie la persoana I plural, fie la formele impersonale: *definim*, *să considerăm*, *rezultă*, *implică*; se folosește frecvent reflexivul impesonal: *se consideră*, *se dă*, *se spune* etc.; deseori se utilizează conjunctivul fără *să*: de exemplu, fie *a* o funcție. Limbajul matematic redă un conținut special și substituie secvențe de exprimare verbală prin semne. Așadar, diferențele esențiale dintre cele două tipuri de descriere apar la nivelul finalității sau ale realizării acestora.

Vom încerca în continuare să observăm, comparativ, modul de realizare a unei descrieri științifice și a unei descrieri literare. Ne-am oprit asupra unui text din poezia lui George Topîrceanu, *Rapsodii de toamnă*:

„Mic, cu solzi ca de balaur
trupu-i fin se clatină
Juvaer de smalț și aur
cu sclipiri de platină";

iată și descrierea libelulei ca specie a ordinului zigopterelor din volumul *Lumea animalelor*, după Brehm, București, Editura științifică, 1964, p.168:

„Zigopterele au un zbor oscilatoriu, folosind aripile anterioare și cele posterioare. În acest ordin sunt cuprinse libelule cu o largă răspândire, libelula verde sau albăstriu-aurie de 35 mm lungime. Masculul are corpul și aripile colorate în albastru închis, iar femela este de un verde deschis cu reflexe metalice și aripile transparente pătate în brun-auriu. Insectă aeriană, rareori se așază și chiar atunci continuă să țină aripile desfăcute."

În descrierea științifică a libelulei, autorul are în vedere clasa, ordinul din care face parte, dă indicații precise asupra părților din care se compune, a însușirilor specifice, vorbind despre fiecare parte în mod

Scanned with OKEN Scanner

amănunțit. Autorul își propune în primul rând să adune, să orânduiască informațiile pe care dorește să le transmită despre libelulă, ca specie a zigopterelor. El urmărește apoi să stabilească, pe baza materialului avut la dispoziție, ideile principale, organizându-le într-o legătură firească, logică, pentru ca expunerea să fie cât mai clară. Stilul autorului este clar și concis. Sunt folosite câteva elemente lexicale specifice: *ordin*, *zigoptere* etc., altele împrumutate din domeniul fizicii ca *oscilatoriu*, și în rest cuvinte din vorbirea curentă în sensul strict denotativ. Nu intervine deloc expresivitatea limbajului. Descrierea este realizată numai cu mijloace lexicale și gramaticale, întrucât are un scop pur științific.

În descrierile științifice, stilul autorului se caracterizează prin două calități majore:

– *proprietatea*: întrebuințarea unor termeni proprii fiecărei științe, care exprimă diferitele noțiuni, înlăturând orice îndoială, neînțelegere (*zigoptere*, *posterior*, *anterior*);
– *precizia*: autorul nu spune nici mai mult nici mai puțin decât este absolut necesar pentru înțelegerea ideilor.

În descrierea literară, poetul are în vedere un fapt particular care l-a impresionat și în legătură cu care intenționează să-și exprime idei și sentimente. El nu caută să ne facă să înțelegem un fenomen, ci să ne convingă de firescul impresiilor sale. De aceea va fi nevoit să utilizeze cuvinte din limba vorbită, dar în sensul lor conotativ. Expresivitatea este caracteristica principală a stilului unui scriitor (poet, prozator, dramaturg, orator). Ceea ce l-a impresionat în mod deosebit pe Topîrceanu a fost coloritul libelulei. Acelui „*albastru metalic închis*” sau „*brun-auriu*” îi corespunde aici „*smalț și aur / cu sclipiri de platină*”. Descrierea se bazează pe termeni antitetici: „*mic*”, dar „*cu solzi ca de balaur*”, trupu-i „*fin*”, iată trei elemente care se exclud succesiv, dar care conlucrează la construcția imaginii poetice. În acest caz, mijloacele principale de realizare a descrierii sunt de natură stilistică. Nici *solzi*, nici *balaur*, nici *juvaer*, nici *smalț*, *aur* sau *platină* nu sunt utilizate în sensul lor denotativ, ci în intenția creării expresivității poetice.

Descrierea științifică este *obiectivă*, autorul înlăturând în mod intenționat tot ce este în legătură cu propria simțire, în timp ce descrierea literară este *subiectivă*, autorul prezentând numai elementul care-l impresionează mai mult, fără ca acesta să fie, în mod necesar, cel mai important.

Textele literare diferă, așadar, de textele științifice prin limbajul folosit, prin structură și conținut, prin modalitățile de realizare.

Scanned with OKEN Scanner

PROCEDEE SINTACTICE ȘI VALORI EXPRESIVE

Elipsa – omiterea unor elemente, necesare din punct de vedere gramatical sau lexical. Vorbitorii nu rostesc cuvintele respective, deși le au în minte. Le consideră subînțelese, sau, în fluxul vorbirii, graba cu care rostesc mesajul îi face să renunțe la ele.

Este de altfel în practica analizei sintactice folosirea radicalului verbal. *„Iarna, ne dădeam pe gheata și la sănius"* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*). În astfel de cazuri analiza gramaticală se mulțumește să adauge radicalul verbal fără să analizeze în profunzime fenomenul. Elipsa poate avea mai multe cauze: nevoia de concizie, de scurtare a vorbirii sau nevoia de a obține anumite nuanțe afective.

Dacă elementele omise nu sunt strict indispensabile pentru transmiterea conținutului atunci construcțiile sintactice noi au o putere de expresivitate mai mare.

„Pe brumă desculț, pe rouă încălțat".

Elipsa și subînțelegerea. Subînțelegerea este frecventă în dialog unde se evită repetiția unor cuvinte. Omisiunea vizează deci cuvinte care au fost exprimate.

„Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști
Nici (nu ți-aș dori) ca Dunărea să-nece spumegând a tale oști."
(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

Valoarea afectivă a elipsei apare dacă ceea ce se omite, fiind neesențial, poate atenua sau întârzia exprimarea unei stări sufletești. De asemenea elipsa predicatului creează o atmosferă de rapiditate a acțiunii.

„Și ea pe urma mea până la gardul din fundul grădinii..."
(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Suspensia este uneori un caz de elipsă. Vorbitorul lasă anumite vorbe să se subînțeleagă atunci când nu-i convine sau nu poate să-și exprime gândurile: de exemplu: *Învață că de nu...*

Cuvinte și expresii rezultate din propoziții eliptice:

Elipsele lexicale: *are temperatură* (ridicată), *pe cuvânt* (de onoare) – nu este exprimat atributul;

roșie, vânătă (pătlăgea) – nu este exprimat substantivul.

Scanned with OKEN Scanner

Expresii eliptice rezultate din elipsa unei propoziții:
Mă supăr dacă nu-mi spui. Ei și? (ce dacă te superi).
Datorită elipsei apar expresii de superlativ cum este *ca aceea*:
„... aproape de Buna-Vestire unde nu dă o căldură *ca aceea*".
(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Repetiția constă în folosirea unui cuvânt sau a unui grup de cuvinte de două sau mai multe ori la rând.
– reia ideea printr-un cuvânt cu conținut similar (repetiție anaforică): „*Zdrobiți orânduiala cea crudă...*", „*Sfărmați statuia goală...*"
(M. Eminescu, *Împărat și proletar*).
– sugerează ideea de superlativ: „*frumoasă-frumoasă*", „*nimica-nimicuța*", „*urâta urâtelor*".
– indică insistența asupra unui fapt, durata unei acțiuni: „*gogâlț-gogâlț*", „*hai-hai*".
– exprimă succesiunea temporală și spațială: „*sultan după sultan*", „*țară după țară*", „*an după an*".
– periodicitatea – *din doi în doi ani, din când în când.*
– repartiția – *juma-juma.*

Uneori repetițiile sunt folosite pentru a exprima atitudinea vorbitorului față de ceea ce (se) comunică:
– imprecație: *fir-ar afurisit să fie!;*
– reproș: *joacă-te, joacă-te!*;
– admirație: *auzi, auzi!.*

Tautologia constă în repetarea unei părți de propoziție sau a unei propoziții prin aceleași cuvinte și cu același înțeles, dar cu funcție sintactică diferită:
Frate frate dar brânza-i pe bani.
Am făcut ce am făcut și am reușit.
„*Moșia moșie, fonctia fonctie, coana Zoițica coana Zoițica...*"
(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)
Între termenii tautologiei se pot stabili raporturi:
– subiect-predicat: *legea e lege, vaca ca vaca*
– complement de relație-predicat: *de mâncat mănânci, de dormit dormi...*
În frază tautologia poate reprezenta repetarea a două propoziții:
Ce-i frumos e frumos.
Până aici a fost cum a fost.

Scanned with OKEN Scanner

Valorile tautologiei subliniază o calitate sau o acțiune. Al doilea termen exprimă de obicei identitatea cu cel dintâi:

a) subliniind calitatea acestuia:
„*Un Cézanne e un Cézanne...*" (G. Călinescu, *Scrinul negru*)

b) exprimând exclusivitatea: *legea nu e glumă, legea e lege.*

c) întărește caracterul de autenticitate:
„*de glumeț glumeț era Moș Nichifor nu-i vorbă*"
(I. Creangă, *Moș Nichifor Coțcariul*)
Când spun o vorbă e vorbă.

Anacolutul se caracterizează prin întreruperea și modificarea unei construcții în cadrul aceleiași unități sintactice. Reprezintă o abatere de la normele logico-sintactice ale limbii, fiind specific limbii populare și familiare. În general anacolutul este o greșeală și se întâlnește în vorbirea oamenilor inculți.

„*Feciorul Tarsiții Popescu văduva lui Popa Sava de la Caimata care a răsturnat-o răposatu Pache când a făcut bulevardul ăla nou*"
(I. L. Caragiale, *Art.214*)

Anacoluturi cu valoare expresivă:

„*Nu știu alții cum sunt dar eu când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o sfoară cu motocei la capăt.....parcă-mi saltă și acum inima de bucurie.*"
(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*).

În propoziția „*dar eu... parcă-mi saltă și acum inima de bucurie*" avem de a face cu un anacolut datorat faptului că între începutul propoziției și sfârșitul ei au fost introduse o serie de determinări cu valoare afectivă maximă, iar autorul, cuprins de nostalgie, nu mai ține cont de logica sintactică.

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIȚII

Recunoașteți și explicați cazurile de elipsă de mai jos:

1. „– Oșlobanu prost, prost, dar să nu-l atingă cineva cu cât e negru sub unghie, că-și azvârle țărâna după cap ca buhaiul."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. „– Ne-ați venit apoi, drept minte o sticluță de pomadă,
Cu monoclu-n ochiu, drept armă bețișor de promenadă,
Veștejiți fără de vreme, dar cu creieri de copil,
Drept știință-având în minte vreun vals de Bal-Mabil"

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

3. „– Parcă ea nu știe că, de-acum un an,
Dumnealui se ține cu madam Vârlan?
O caricatură… un chibrit… o aia
Cu piciorul mare și c-un păr cât claia."

(G. Topîrceanu, *În jurul unui divorț*)

4. „– Don'locotenent, e târziu, vremea cinei…

Apostol Bologa deschise ochii zăpăcit. Lângă pat, ordonanța mormăia blând aceleași cuvinte, ca o babă cu farmece.

– Ce-i Petre? Am adormit? întrebă locotenentul, sărind în picioare și uitându-se repede la ceasul brățară. Ei poftim! Am întârziat la masă… Și numai tu ești de vină, că nu știu pe unde tot umbli, în loc să-mi fii de ajutor…"

(L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)

Scanned with OKEN Scanner

RESURSE STILISTICE ALE MORFOSINTAXEI

Între sintaxă și stilistică există o strânsă legătură. Prin sintaxă cel care vorbește comunică ceva, imprimând și o nuanță particulară construcției gramaticale. Asocierea într-un anumit fel a cuvintelor, alegerea unor anumite construcții, determinările căutate sau topica schimbată au un rol important în comunicare. Structura sintactică a unui text poate defini mediul în care se desfășoară acțiunea, cultura celui care vorbește, intențiile stilistice ale autorului. Caragiale, de pildă, deosebește tipul semidoctului de personajele oneste, ilustrând legătura strânsă dintre gândire, limbă, stil.

Referindu-se la proza lui Creangă, Sadoveanu subliniază perioadele lungi cu dibăcie alternate și înflorite de incidente, ca și sintaxa „Amintirilor" în care „e așa de complicată, balansarea perioadelor așa de artistic cumpănită, încât a mai vorbi de literatură populară aici este cel puțin o naivitate". Puterea de convingere și de atracție a stilului lui Creangă provine deci din aplicarea criteriului estetic, expresiv la prefacerea materialului inițial de esență folclorică.

În „Arta prozatorilor români", Tudor Vianu[1] observă „armonia lentă a perioadei lui Odobescu, provenită din bogăția ei arborescentă, obținută prin încatenarea unui mănunchi de propoziții subordonate pe trunchiul uneia sau a mai multor propoziții principale". Observate în structura lor, perioadele lui Odobescu sunt variate. Unele prezintă o structură dual, prin dubla lor propoziție principală, de al căror trunchi elementele determinative se anină în cupluri succesive: „*A fost fără îndoială un vânător inspirat și a știut să mânuiască bine arcul și săgețile, artistul subt a cărui daltă s-a mlădiat statua Dianei de la Luvru, acea mândră și sprintenă fecioară de marmură,care s-avântă, ageră și ușoară, sub creturile dese ale tunicei ei spartane, scurtă în poale și larg-despicată la umeri*" (Al. Odobescu, *Pseudokynegheticos*). Referindu-ne și la aceste forme ale perioadei odobesciene, criticul remarcă „procedeele preexistente ale unui scriitor savant, ale unui amator de artă, istorie, folclor, care le aplică materiei sale prin convenție stilistică academizantă".

---

1) VIANU, Tudor, *Arta prozatorilor români*, Editura Eminescu, București, 1973

Scanned with OKEN Scanner

Cu privire la sintaxa frazei, la perioade și la rolul lor în definirea stilului unui prozator, Vianu relevă două tipuri de comunicare la N. Iorga. Primul „este al perioadei care își dezvoltă curba ei ideologică între două puncte foarte îndepărtate", perioada ajungând la notații neașteptate în raport cu punctul de plecare. Al doilea tip al perioadei este acela care subordonează unei propoziții principale sau mai multor principale coordonate, mai multe subordonate acumulate. Pe firul ideii principale se situează numeroase determinări, dorind parcă să spună numeroase lucruri într-un spațiu relativ limitat. Ca și Titu Maiorescu, în sentințe, cugetări și maxime, N. Iorga comunică într-o sintaxă opusă celei anterioare, lapidară. Sintaxa se adaptează în prima formă evocării sau timbrului retoric și în a doua formă eticii legate de experiența vieții.

Reținem în relevarea rolului sintaxei și al propoziției felul în care, în proza lui L. Rebreanu, sobrietatea stilului se realizează prin comunicarea cu puține subordonate în frază, prin acumularea principalelor, de cele mai multe ori juxtapuse sau coordonate copulative. Iată, în schița *„Proștii"* țăranii sosiți la gară: *„căutând vreun locșor unde să se adăpostească (...) Feciorul, mai îndrăzneț, se apropie de ușa sălii de așteptare și puse încetinel mâna pe clanță. Era încuiată. Zări în stânga ușii o bancă, o ială și în sfârșit se lăsă alături pe lespedea de piatră dinaintea pragului. Bătrânul își lăsă sarcina pe bancă și se cocoloși și el lângă fecior".*

Sintagmele au o mare circulație în limbă, deși singure nu realizează o comunicare completă. Dezvoltarea modernă a limbii a adus un spor publicistic considerabil , apar adesea sintagme-șablon, de circulație mare la un moment dat. Stilul artistisc și cel publicistic recurg adesea la exprimarea raporturilor sintactice prin juxtapunere.

Topica poate marca anumite relații sintactice, dând indicații despre valoarea unor cuvinte. În frază, topica propozițiilor poate marca sensuri sintactice diverse. Deoarece topica este liberă în limba română, adesea poziția adjectivului atribut sau a complementului are consecințe importante în context.

Atât vorbirea directă, cât și cea indirectă sau indirectă liberă au un rol dominant în felul de a realiza arhitectonica unei lucrări. Aceste procedee se sprijină și se completează reciproc, autorii folosindu-le combinat, după necesități și intenții artistice, pentru a fixa cadrul de desfășurare al unei întâmplări sau discuțiile dintre personajele care iau parte la ea. Narațiunea face apel la descriere și la dialog, pentru a putea zugrăvi adecvat portretul spiritual și fizic al unui personaj. Descrierea apelează la narațiune, la monolog și la dialog, dialogul și monologul au rol dominant în lucrările dramatice.

Scanned with OKEN Scanner

Unele aspecte caracteristice topicii: inversiunea, anticiparea, reluarea, sfărâmarea structurii propoziției și a frazei, anacolutul și construcțiile confuze, cuvinte și construcții incidente, paranteze, digresiuni, întreruperea, elipsa și pseudoelipsa, izolări și dislocări sunt, de asemenea, procedee care servesc intențiile stilistice ale autorului. Există, dincolo de ordinea logică în comunicare, ordinea stilistică, impusă de necesitățile expresivității. Ea răstoarnă tiparul logic, normal, aducând pe primul plan, mai ales în creația poetică, acele cuvinte care sunt considerate mai importante în context, mai necesare pentru relieful comunicării, în avantajul expresivității. În diferite stiluri apar frecvent două tendințe: una care fragmentează unitățile sintactice în părți izolate de elementul regent, expresia directă, liberă, imitând stilul oral, alta, care dezvoltă fraza prin acumularea părților de propoziție de același fel: subiecte multiple, atribute, complemente în serie, care determină o dezvoltare exagerată a frazei, mai ales în publicistică.

Concentrarea limbii, dilatarea ei, simplitatea propozițiilor, elipsa, izolarea, dicontinuitatea constituie aspecte ale libertății sintactice, ale asocierii, ale elasticității sintaxei, forme de înnoire stilistică de la un context la altul. Această diversitate a structurii sintactice corespunde mobilității ideilor, transpare în dinamica frazei, ritmul gândirii transmițându-se contextului lingvistic. T. Vianu[1)] relevă dublul aspect al acestui proces complex: gândire și expresie – unul tranzitiv, menit să comunice un conținut de idei, altul reflexiv, care oglindește reacția afectivă, sentimentele celui care se exprimă, nucleul oricărei comunicări, având o substanță intelectuală sau afectivă. Cele două intenții ale limbajului sunt într-un raport de inversă proporționalitate, căci „cu cât o manifestare lingvistică este menită să atingă un cerc omenesc mai larg, cu cât crește valoarea ei 'tranzitivă', cu atât scade valoarea ei 'reflexivă', cu atât se împuținează și pălește reflexul vieții interioare care a produs-o". Reflexivitatea creațiilor cu conținut științific este atenuată. În aceeași direcție a scăderii reflexului subiectiv se manifestă și limba comună, căci necesitatea de a transmite scade valoarea ei ca expresie interioară, subiectivă. Astfel, „*stilul*" unui scriitor apare ca un ansamblu de notații adăugate expresiilor sale tranzitive, exprimând specificul, particularitățile unei individualități. „*Le style c'est l'homme même*", spune Buffon. Totuși, orice particularitate a exprimării poate constitui obiectul unei observații din unghiul atitudinii stilistice. Se remarcă deci, în faptele de limbă, un

1) VIANU, Tudor, *Dubla intenție a limbajului și problema stilului*, în: Op. cit.

nucleu al comunicării și o parte înconjurătoare, cea a expresiei individuale. Particularitățile stilistice nu sunt simple fapte de constatare, ci închid în ele valori, fapte de apreciere. Ele sunt nu numai înțelese, ci și simțite, se adresează, dincolo de intelect, afectivității, emoției estetice. Limbajul artistic este dominat de „*inefabil*", iar cel științific de „*explicabil*", actul liric fiind reflexiv iar cel științific tranzitiv. Frumosul artistic se materializează din momentul în care este „*turnat*" într-o anumită formă, cuvântul fiind unitatea fundamentală de construcție a stilului, manifestându-și capacitatea de comunicare în context, căci, luate izolat, cuvintele nu spun nimic.

Procedeele stilistice au la bază principiul asocierii cuvintelor în context, astfel încât ineditul acestuia să capete relief sporit. Procesul creației artistice impune selecția, găsirea singularului expresiv, elemente care nu și-au pierdut valoarea expresivă prin folosirea frecventă. Selecția atrage după sine asocierea nouă a cuvintelor în construcții expresive, definindu-se astfel nivelul stilistic al unui mesaj.

Gramatica anunță unele procedee generale, comune limbajului standard: elipsa, repetiția, intonația, izolările, fără a se ocupa de procedeele prin care se conturează o imagine sau se amplifică semnificațiile unui cuvânt, prin alăturarea unor valori figurate (epitetul, comparația, personificarea, metafora etc.).

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIȚII

1. Valori stilistice ale structurii gramaticale

A. Morfologia

Substantivul

1) *În cadrul căror figuri de stil se folosesc frecvent* ***substantive****, cu scopul de a crea imagini noi, spre a da textului valori artistice, expresive? Exemplificați!*

2) *Comentați efectul stilistic al substantivelor, locuțiunilor și sintagmelor substantivale din următoarele texte:*

a) „Deschid sfânta carte unde se află înscrisă gloria României, ca să pun dinaintea ochilor fiilor ei câteva pagine din viața eroică a părinților lor. Voi arăta acele lupte uriașe pentru libertatea și unitatea națională, cu care românii, sub povața celui mai vestit și mai mare din voievozii lor, încheiară veacul al XVI-lea. Povestirea mea va cuprinde numai opt ani, 1593-1601, dar anii din istoria românilor cei mai avuți în fapte vitejești, în exemple minunate de jertifire către patrie. Timpuri de aducere aminte glorioasă! timpuri de credință și de jertfire! când părinții noștri, credincioși sublimi, îngenuncheau pe câmpul bătăliilor, cerând de la Dumnezeul armatelor laurii biruinței sau cununa martirilor…"

(N.Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

b) „Pe culmea cea mai înaltă a munților Carpați se întinde o țară mândră și binecuvântată între toate țările semănate de Domnul pre pământ. Ea seamănă a fi un măreț și întins palat, cap d' operă de arhitectură, unde sunt adunate și așezate cu mândrie toate frumusețile naturale ce împodobesc celelalte ținuturi ale Europei, pe care ea cu plăcere ni le aduce aminte. Un brâu de munți ocolește, precum zidul o cetate, toată această țară și dintr-ânsul, ici-colea, se desfac întinzându-se până în centrul ei ca niște valuri proptitoare, mai multe șiruri de dealuri, înalte și frumoase, mărețe piedestaluri înverzite, care varsă urnele lor de zăpadă peste văi și peste lunci. Mai presus de acel

brâu muntos se înalță două piramide mari de munți, cu crestetele încununate de o vecinică diademă de ninsoare, care ca doi uriași stau la ambele capete ale țării, cătând unul în fața altuia. Păduri stufoase, în care ursul se preâmblă în voie ca un domn stăpânitor, umbresc culmea acelor munți. Și nu departe de aceste locuri, care îți aduc aminte natura țărilor de miazănoapte, dai, ca la porțile Romei, peste câmpii arse și văruite (...). Aci stejarii, brazii și fagii trufași înalță capul lor spre cer; alături te afunzi într-o mare de grâu și porumb, din care nu se mai vede calul și călărețul."

(N.Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

c) „Când intră în sală, ea era îmbrăcată cu toată pompa cuvenită unei soții, fiice și surori de domn.
Peste zobonul[1)] de stofă aurită, purta un benișel de felendres[2)] albastru blănit cu samur, a căruia mânice atârnau dinapoi; era încinsă cu un colan de aur, ce se închia cu mari patfale de matostat, împregiurate cu petre scumpe, iar pe grumazii ei atârna o salbă de multe șiruri de mărgăritar. Ișlicul de samur, pus cam într-o parte, era împodobit cu un surguci alb și sprijinit cu o floare mare de smaragde. Părul ei după moda de atuncea, se împărțea despletit pe umerii și spatele sale. Figura ei avea acea frumuseță, care făcea odinioară vestite pe femeile României (...) Ea însă era tristă și tânjitoare, ca floarea espusă arșiții soarelui, ce nu are nimică s-o umbrească."

(C.Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

d) „Provințialul îmblă încotoșmănat într-o grozavă șubă de urs; poartă arnăut în coada droșcii, înarmat cu un ciubuc încălăfat și lulea ferecată de argint; șuba de urs, arnăutul și ciubucul sunt cele trei neapărate elemente ale boierului țînutaș: fără ele nu se vede nicăiri. Figura lui e lesne de cunoscut, cele mai adesea este gros și gras, are fața înflorită, favoriți tufoși și musteți răsucite, dar pre lângă aceste firești podoabe, natura, ca o miloasă mumă, a răspândit asupră-i și un nu știu ce care vorbește mai tare ochilor ispitiți decât orice altă. (...) Cum a sosit în capitalie, întâia lui treabă este să se ducă la Miculi, ca să-și cumpere ochilari sau lornetă cu care să se uite seara obrăznicește prin toate lojele teatrului."

(C. Negruzzi, *Srisoarea IX – Fizionomia provințialului*)

1) O haină lungă, deschisă înainte.
2) Catifea.

Scanned with OKEN Scanner

3) *Comentați rolul stilistic al aglomerării de substantive proprii sau comune din textele următoare:*

a) „Harap Alb atunci se bate cu mâna peste gură și zice: (...) Poate că acesta-i vestitul Ochilă, frate cu Orbilă, văr primar cu Chiorâlă, nepot de soră cu Pândilă, din sat de la Chitilă, peste drum de Nimerilă, ori din târg de la Să-l-cați, megieș cu Căutați și de urmă să nu-i mai dați. Mă rog unu-i Ochilă pe fața pământului."

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

b) „Câți domnitori și mitropoliți s-au rânduit la scaunul Moldovei, de când e țara astă, au trebuit să treacă măcar odată prin Humulești spre mănăstiri (...) mă rog, la mănăstirea Neamțului; icoană făcătoare de minuni, (...) hram de Ispas (...) apoi tot pe aici treacăt spre iarmaroace; la Peatră de Duminica Mare și la Folticeni de Sânt-Ilie; la Secu, hram de Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul; la Agapia-n deal, hram de Schimbarea la Față; la Agapia-vale, hram de Sfinții Voievozi; și la Văraticu, hram de Sântă Măria Mare; lume și iar lume!"

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

c) „Din sus de Humulești vin Vânătorii Neamțului, cu sămânță de oameni de aceia, care s-au hărțuit odinioară cu Sobietski, craiul Polonilor. Și mai de sub mănăstirile Secul și Neamțul, altădată fala bisericii române și a doua vistierie a Moldovei. Din jos vin satele Boiștea și Ghindăoanii, care înjugă numai boi ungurești la carăle lor; unde plugurile rămân singurele pe brazdă în țarină cu săptămânile. (...) Aproape de Boiște vine satul Blebea, care mai mult de jumătate după ce-și scapă căciula pe baltă, zice: Să fie de sufletul tatei! Înspre apus-miazăzi, vin mănăstirile: Agapia cea tăinuită de lume; Văraticul, unde și-a petrecut viața Brâncoveanca, cea bogată și milostivă, și satele Filioara, hățașul căprioarelor cu sprincene, scăpate de mănăstire, Bălțătești cei plini de salamură și Ceahlăiești, Toplița și Ocea, iar spre crivăț, peste Ozană, vine Târgul Neamțului, cu mahalalele; Pometea de sub dealul Cociorva, unde la toată casa este livadă mare. Țuțuienii veniți din Ardeal, care mănâncă slănină râncedă, se țin de coada oilor, lucrează lâna și sunt vestiți pentru teascurile de făcut oloiu; și Condrenii cu movile de pe Nemțișor și piuăle de făcut sumani."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

d) „Pavel ciubotarul se prослăvea pe cuptior, între șanuri, calupuri, astrăgaciu, bedreag, dichiu și alte custuri tăioase, mușchea, piedecă, hască și clin, ace, sule, clește, pilă, ciocan, ghinț, piele, ață, hârbul cu călacan, cleiu."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

4) *Comentați rolul stilistic al substantivelor care conturează cadrul specific romantic, în textele:*

a) „Stă castelul singuratic, oglindindu-se în lacuri,
Iar în fundul apei clare doarme umbra lui de veacuri;
Se înalță în tăcere dintre rariștea de brazi,
Dând atâta întunerec rotitorului talaz.
Prin ferestrele arcate, după geamuri, tremur numa
Lungi perdele încrețite, care scânteie ca bruma.
Luna tremură pe codri, se aprinde, se mărește,
Muchi de stâncă, vârf de arbor, ea pe ceruri zugrăvește,
Iar stejarii par o strajă de giganți ce-o înconjoară,
Răsăritul ei păzindu-l ca pe-o tainică comoară.
Numai lebedele albe, când plutesc încet în trestii,
Domnitoare peste ape, oaspeți liniștei acestei,
Cu aripile întinse se mai scutură și-o taie
Când în cercuri tremurânde, când în brazde de văpaie.
Papura se mișcă-n freamăt de al undelor cutreier,
Iar în iarba înflorită, somnoros suspin-un grier…
E atâta vară-n aer, e atât de dulce zvonul…"

(M. Eminescu, *Scrisoarea IV*)

b) „Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jăratic,
Rumenind străvechii codri și castelul singuratic
Ș-ale râurilor ape, ce sclipesc fugind în ropot –
De departe-n văi coboară tânguiosul glas de clopot;
Pe deasupra de prăpăstii sunt zidiri de cetățuie,
Acățat de pietre sure un voinic cu greu le suie;
Așezând genunchiu și mână când pe-un colț când pe alt colț
Au ajuns să rupă gratii ruginite-a unei bolți
Și pe-a degetelor vârfuri în ietacul tăinuit
Intră – unde zidul negru într-un arc a-ncremenit.
Ci prin flori întrețesute, printre gratii luna moale
Sfiicioasă și smerită și-au vărsat razele sale;

Scanned with OKEN Scanner

Unde-ajung par văruite zid, podele, ca de cridă,
Pe-unde nu – părea că umbra cu cărbune-i zugrăvită."

(M. Eminescu, *Călin (file din poveste)*)

c) „ Se poate crede că vreodată ce e foc sacru se va stinge, –
Când frunza ca și mai nainte șoptește frunzei ce atinge?
Când stea cu stea vorbește-n culmea diamantului abis,
Izvorul când s-argintuiește de alba lună care-l ninge,
Când zboară freamete de aripi în fundul cerului deschis?...
Vestalelor, dacă-ntre oameni sunt numai jalnice nevroze,
E cerul încă plin de stele, și câmpul încă plin de roze,
Și până astăzi din natură nimica n-a îmbătrânit...
Iubirea, și prietenia, dac-au ajuns zădărnicie,
Și dacă ura și trădarea vor predomni în vecinicie...
Veniți: privighetoarea cântă, și liliacul e-nflorit!"

(Al. Macedonski, *Noapte de mai*)

5) *Observați aglomerarea substantivelor și a motivelor din următoarele contexte poetice, arătați în ce curent literar se încadrează versurile.*

a) „Strofe vechi, o mandolină,
Un Cézanne și doi Gaugain,
Patru măști de bronz:
Beethoven, Berlioz, Wagner, Chopin,
O sofa arabă, două vechi icoane bizantine,
Un potir de-argint, mai multe vase vechi de Saxa pline
Cu mimoza, tamburine spaniole, lampioane
Japoneze, trei foteluri cu inscripții musulmane,
„Fleurs du mal" legate-n piele de Cordova,
Și pe pian: Charles Baudelaire și-alături Villiers de l'Isle-Adam...
Toate sunt ca și-altădată...
O, bazar sentimental!...
Toate sunt ca la plecarea mea – dantelă și cristal..."

(I. Minulescu, *Într-un bazar sentimental*)

b) „Bagdadul! cer galben și roz ce palpită,
Raiu de-aripi de vise, și raiu de grădini,
Argint de izvoare, și zare-aurită –
Bagdadul, poiana de roze și crini –
Djamii-minarete – și cer ce palpită
.....

Rămâne nălucă, dar tot o zărește
Cu porți de topaze, cu turnuri de-argint,
Și tot către ele s-ajungă zorește,
Cu toate că știe prea bine că-l mint
Și porți de topaze, și turnuri de-argint"

(Al. Macedonski, *Noaptea de Decemvrie*)

6) *Observați și comentați rolul stilistic al substantivelor abstracte în contextele următoare:*

a) „Locke afirmă contrariul celor ce se susține de două mii de ani. Numai prin simțuri putem cunoaște ceea ce e de cunoscut prin experiență. Înainte de experiență, sufletul e „tabula rasa". Totul vine din simțuri. Episcopul Berkeley trage concluzia că, dacă totul nu există decât câtă vreme e cunoscut prin simțuri, atunci tot ce nu e cunoscut nu există; și cum cunoașterea e un act spiritual, spiritul e totul, deci materia, nu există; și senzațiile sunt provocate de spiritul cel mare: Dumnezeu, așa cum sufletul provoacă și trăiește visele. Viața și materia sunt numai un vis al spiritului și revine, într-o formă nouă, la vechiul scepticism al sofiștilor. Nimic nu există în realitate. Totul e numai relativ la noi și se reduce la legile asociației ideilor."
(C. Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*)

b) „Este o constatare plină de consecințe, pentru întreg domeniul studiilor estetice și literare, faptul că limbajul omenesc este însuflețit de două intenții care, deși rămân mai tot timpul solidare nu sunt mai puțin diferite în spiritul și direcția lor. Am arătat și altă dată că cine vorbește o face pentru a-și împărtăși gândurile, sentimentele și reprezentările, dorințele sau hotărârile,dar că în același timp comunicările sale năzuiesc să atingă o sferă anumită a semenilor care întrebuințează același sistem de simboluri lingvistice. Cine vorbește „comunică" și „se comunică". (...) În limbaj se eliberează o stare sufletească individuală și se organizează un raport social. Considerat în dubla sa intenție, se poate spune că faptul lingvistic este în aceeași vreme „reflexiv" și „tranzitiv" (...) Cele două intenții ale limbajului stau într-un raport de inversă proporționalitate. Cu cât o manifestare lingvistică este menită să atingă un cerc omenesc mai larg, cu cât crește valoarea ei „tranzitivă", cu atât scade valoarea ei „reflexivă", cu atât se împuținează și pălește reflexul vieții interioare care a produs-o. Generalitatea unei formulări crește prin însuși sacrificiul intimității și adevărului ei subiectiv. O ecuație

Scanned with OKEN Scanner

matematică, o lege mecanică, o formulă chimică sunt fapte lingvistice menite prin structura lor să se împărtășească oricărei inteligențe omenești. (...) Oricine vede însă că nu același este cazul unui vers de Eminescu sau Racine. Valoarea de circulație a unor asemenea fapte de limbă este cu mult mai restrânsă. (...) Tranzitivitatea lor este mărginită; reflexivitatea lor este infinită."

(T. Vianu, *Dubla intenție a limbajului și problema stilului*)

7) *Cunoscând concepția lui Lucian Blaga despre metaforele plasticizante și revelatorii, citiți integral poemele din care sunt extrase versurile de mai jos și comentați rolul sintagmelor artistice formate din substantive, în realizarea mesajului poetic.*

a) „În *chip de rune*, de veacuri uitate,
poart-o semnătură făpturile toate." (L. Blaga, *Rune*)

b) „Cu zumzet prin *somnul cristalelor* zboară
albinele morții, și anii. Și anii." (L. Blaga, *Munte vrăjit*)

c) „Prin *vegherile* noastre – *site de in* –
vremea se cerne, și-o *pulbere albă*
pe tâmple s-așază" (L. Blaga, *La curțile dorului*)

d) „Suflete, *prund de păcate*,
ești nimic și ești de toate.
Roata stelelor e-n tine
și o *lume de jivine*." (L. Blaga, *Suflete, prund de păcate*)

e) „În copaci, prin vechi coroane,
Seve urcă în artere:
S-ar părea că-n *țevi de orgă*
Suie *slavă de-nviere*" (L. Blaga, *Înviere*)

f) La obârșie, la izvor
nici o apă nu se-ntoarce,
decât sub *chip de nor*.
La obârșie, la izvor
nici un drum nu se întoarce
decât în *chip de dor*." (L. Blaga, *Cântecul obârșiei*)

8) *Citiți poeziile:* „Floare albastră", „Melancolie", „Venere și Madonă", „Epigonii", „Mortua est", „Dorința", „O, mamă"... *și rețineți substantivele cu prepoziții (în, cu, de) în Acuzativ sau pe cele în Genitiv, care au rol de epitet.*

Scanned with OKEN Scanner

9) Arătați substantivele care sugerează iubirea și precizați valoarea lor artistică:

a) „Atâtea stele cad în noaptea asta.
Demonul nopții ține parcă-n mâini pământul
și suflă peste el scântei ca peste-o iască
năpraznic să-l aprindă.
În noaptea asta-n care cad
atâtea stele, tânărul tău trup
de vrăjitoare-mi arde-n brațe
ca-n flăcările unui rug.
Nebun,
ca niște limbi de foc eu brațele-mi întind,
ca să-ți topesc zăpada umerilor goi,
ca să-ți sorb, flămând să-ți mistui
puterea, sângele, mândria, primăvara, totul.
În zori, când ziua va aprinde noaptea,
când scrumul nopții o să piară dus
de-un vânt spre-apus,
în zori de zi aș vrea să fim și noi
cenușă,
noi și – pământul." (L. Blaga, *Noi și pământul*)

10) Comentați rolul substantivelor în conturarea cadrului în care se desfășoară acțiunea din următorul text:

a) „O scurtă topografie a locului nu-i de prisos. Era o încăpere foarte mare și înaltă, de tavanul căreia atârna un gigantic lustru de alamă, autentic bisericesc, cu douăzeci și patru lumini electrice. Pe o latură, se afla o sofa lată și scundă (sofaua Saferian) învelită cu un covor oriental, peretele respectiv fiind însuși acoperit cu un șal turcesc bătând în nuanța tutunului uscat, iar de o parte și de alta – câte o fereastră înaltă acoperită cu draperii de pluș roșu. Aproape îndată lângă unghiurile odăii către acest perete, uși cu două batante, încununate cu un fronton grec foarte complicat, cu detalii și vopsite cu un lac alb impecabil, contrastând cu sângele închegat al zugrăvelii, se deschideau către alte odăi laterale. Pe unii din pereți cu ușă albă, deasupra unei mensole-altar de marmură, se vedea o excesiv de mare oglindă venețiană, încadrată într-o ramă îngustă de argint afumat și astfel înclinată, încât transporta tot interiorul salonului într-un plan adiacent nebulos și la un cat mai înalt. (...) În

Scanned with OKEN Scanner

restul salonului în jurul a două mese rotunde de metal încrustat și întarsiat, sprijinite de picioare de grifon se îngrămădeau cu mult prea numeroase fotolii, bergere franceze cu tapiserii Aubusson. În mijlocul celor două mese pseudoantice era câte un crater de marmură cu două anse din care ieșeau buchete artificiale de flori de sidef. Pe pereți printre o sumedenie de mici picturi în ulei, reprezentând peisaje orientale, încadrate în rame combinate din bucăți de fildeș și linii de abanos, tronau două mari portrete de femei, în rame de stuc poleit, prea de tot late și brodate ca ușile de la altare. (...) Mirosea în aer a cafea, dar și a ceva putred și descompus."

(G. Călinescu, *Bietul Ioanide*)

11) Găsiți într-unul din romanele istorice sadoveniene, secvențe, care conturează atmosfera epocii.

Adjectivul

1. În ce genuri și specii apare frecvent adjectivul. Exemplificați (numind autori și opere literare), motivați prezența lor.

2. Subliniați adjectivele în următoarele contexte și comentați efectul lor stilistic și imaginile pe care le creează.

a) „Care e mai mândră decât tine între toate țările semănate de Domnul pe pământ? Care alta se împodobește în zilele de vară cu flori mai frumoase, cu grâne mai bogate?
Verzi sunt dealurile tale, frumoase pădurile și dumbrăvile spânzurate de coastele dealurilor, limpede și senin ceriul tău; munții se înalță trufași în văzduh; râurile ca brâie pestrițe, ocolesc câmpurile; nopțile tale încântă auzul, ziua farmecă văzutul... Dunărea bătrână biruită de părinții tăi, îți sărută poala (...) râurile cele frumoase și spumegoase, pâraiele cele răpede și sălbatice cântă neîncetat lauda ta... O, țară falnică ca niciuna, pentru ce fața ți-e îmbrobodită?"

(Alecu Russo, *Cântarea României*)

b) „Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.
Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară;
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;

Scanned with OKEN Scanner

Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători."

(V. Alecsandri, *Iarna*)

c) „Fumuri albe se ridică în văzduhul scânteios
Ca înaltele coloane unui templu maiestuos,
Și pe ele se așază bolta cerului senină
Unde luna își aprinde farul tainic de lumină.
O! tablou măreț, fantastic!... Mii de stele argintii
În nemărginitul templu ard ca vecinice făclii.
Munții sunt a lui altare, codrii – organe sonore
Unde crivățul pătrunde, scoțând note-ngrozitoare."

(V. Alecsandri, *Miezul iernei*)

d) „Bătrânul Dan trăiește ca șoimul singuratic
În peșteră de stâncă, pe-un munte păduratic,
Privind cu veselie cum soarele răsare,
Dând viață luminoasă cu o caldă sărutare,
Privind cu jale lungă cum soarele apune...
Așa și el apus-au în zile mari și bune!
Vechi pustnic, rămas singur din timpul său afară,
Ca pe un gol de munte o stâncă solitară,
Dincolo din morminte el trist acum privește
O tainică fantasmă ce-n zare s-adâncește,
Fantasma drăgălașă a verdei tinereți
Ce fuge din răsuflul geroasei bătrâneți
.....
Pe când el era tânăr, lumea-i părea îngustă
Pentru bine, și largă, prea largă pentru rău
El ar fi vrut-o bună ca bunul Dumnezeu.
Deci îi plăcea să-nfrunte cu dalba-i vitejie
Pe cei care prin lume purtau bici de urgie."

(V. Alecsandri, *Dan, Căpitan de plai*)

e) „Într-o dimineață din luna lui octombrie anul 1848, un june de 22 de ani, scurt la statură, cu fața oacheșă, ochi negri, plini de viclenie, un nas drept și cu vârful cam ridicat în sus, ce indică ambițiunea și mândria grosolană, îmbrăcat cu un anteriu de samalagea[1)], rupt în

1) Stofă de damasc.

Scanned with OKEN Scanner

spate, cu caravani de pânză de casă vărsiți cafeniu, încins cu o bucată de pânză cu marginile cusute în gherghef, cu picioarele goale băgate în niște iminei[1)] de saftian, care fuseseră odată roșii (...) un astfel de june sta în scara caselor marelui postelnic Andronache Tuzluc."

(N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*)

3. *Identificați adjectivele din contexte și comentați rolul lor stilistic în caracterizarea personajului:*

a) „Și părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic și cu bunătate mai era! Prin îndemnul său, ce mai de pomi s-au pus în ținterim, care era îngrădit cu zaplaz de bârne, streșinit și ce chilie durată s-a făcut la poarta bisericii, pentru școală; ș-apoi să fi văzut pe neobositul părinte, cum umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădița Vasile a Ilioaei, dascălul bisericii, un holteiu zdravăn, frumos și voinic, și sfătuia pe oameni să-și deie copiii la învățătură. Și unde nu s-au adunat o mulțime de băieți și fete la școală, între care eram și eu, un băiet prizărit, rușinos și fricos și de umbra mea. (...) Și cea de'ntâi școlăriță a fost însăși Smărăndița popii, o zgâtie de copilă ageră la minte și așa de silitoare de întrecea mai pe toți băieții și din carte dar și din nebunii. (...) Nic-a lui Costache cel răgușit, balcâz și răutăcios, nu mai avea stăpânire asupra mea. (...) Și părintele Ioan umbla acum cu pletele în vânt, să găsească alt dascăl, dar n-a mai găsit un bădiță Vasile, cuminte, harnic și rușinos ca o fată mare. (...) Și Irinuca avea o cocioabă veche de bârne, cu ferestile cât palma, acoperită cu scânduri, îngrădită cu răzlogi de brad și așezată chiar sub munte pe malul stâng al Bistriței, aproape de pod. Irinuca era o femeie nici tânără nici tocmai bătrână, avea bărbat și o fată balcâză și lălâie, de-ți era frică să înoptezi cu dânsa în casă. (...) De-a mai mare dragul să fi privit pe Davidică, flăcău de munte cu barba în furculiță și favorite frumoase; cu pletele creț și negre ca pana corbului; cu fruntea lată și senină; cu sprâncenele tufoase; cu ochii mari, negri ca murele și scânteietori ca fulgerul; cu obrajii rumeni ca doi bujori; nalt la stat, lat în spate, subțire la mijloc, mlădios ca un mesteacăn, ușor ca o căprioară și rușinos ca o fată mare."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

1) Pantofi.

Scanned with OKEN Scanner

b) Recitiți Scrisoarea III *de M. Eminescu și comentați rolul stilistic al adjectivelor în conturarea portretului demagogului liberal.*

„Vezi colo pe uriciunea fără suflet, fără cuget,
Cu privirea-mpărășată și la fălci umflat și buget,
Negru, cocoșat și lacom, un izvor de șiretlicuri,
La tovarășii săi spune veninoasele-i nimicuri;
Toți pe buze-având virtute, iar în ei monedă calpă,
Chintezență de mizerii de la creștet până-n talpă,
Și deasupra tuturora, oastea să și-o recunoască,
Își aruncă pocitura bulbucații ochi de broască…"

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

4. *Arătați rolul stilistic al adjectivelor în conturarea potretelor din următoarele texte:*

a) „S-au făcut ca ceara albă fața roșă ca un măr,
Și atâta de subțire, să o tai c-un fir de păr,
Și cosița ta bălaie o aduni la ochi plângând,
Inimă făr'de nădejde, suflete bătut de gând.
……
Stai cu buze discleștate de un tremur dureros.
Nu-ți mai scurge ochii tineri, dulcii cerului fiaștri,
Nu uita că-n lacrimi este taina ochilor albaștri.
……
Dar de seci întreg izvorul, atunci cum o să te văd?
Prin ei curge rumenirea, mândră, ca de trandafiri,
Apoi noaptea lor albastră, a lor dulce vecinicie,
Ce ușor se mistuiește prin plânsorile pustie…
Tu-ți arzi ochii și frumusețea… Dulce noaptea lor se stânge,
Și nici știi ce pierde lumea. Nu mai plânge; nu mai plânge."

(M. Eminescu, *Călin (file din poveste)*)

b) „Acolo și-au făcut ei o prietenă din Maria, fata gazdei, firavă și sârguincioasă ființă, veghind noaptea pe tratatele lui Testut și Vidal! Tovărășie de tinerețe cu desăvârșire robită de litera cărților. În discuțiile lor, studenta ținea piept cu încăpățânare și eroism. (…) Niciodată nu s-au gândit că fetișcana cu fruntea bombată și cu apucături băiețești; cu bluza încheiată strâns până sub bărbie, cu piepții androgini și cu brațele subțiri, de sub care arunca răvășit ghiozdanul încărcat, putea fi altceva decât o camaradă. (…) Maria

îi aduse o sticlă cu picături și îi număra în linguriță cu ceai atâtea câte spunea prescripția cu o atenție încordată, care-i tremura ușor buza de deasupra, cu o umbră brună. Atunci, întâia dată, Radu Comșa își dădu seama că Maria are ochi foarte frumoși, castanii, cu fire de aur în iris, și descoperirea aceasta îi împinse o năvală de sânge fierbinte în inimă."

(Cezar Petrescu, *Întunecare*)

c) „Luminița își scoase pălăria de pai. O înfipse într-un stâlp al balustradei. Își scutură părul tuns și inelat. Și cu coatele pe masă, cu obrazul arămiu mat, după o lună de plajă, prins în pumn, închizând ochii negri și puțin oblici, să-i ferească de fumul țigării, declamă autoritar...

.....

Radu Comșa își lăsă prietenul în seama lui Mihai și se apropie de masă cu pălăria în mână, desfăcându-și mănușile de piele. Purta haină cenușie, strânsă la mijloc într-un singur nasture, pantaloni și pantofi albi, cămașă de mătase, fără vestă, și o funtă îngustă, cum cerea moda timpului.

Obrazul brun, neted, cu linii care din toate părțile părea privite din profil, era și mai arămie, după o lună de soare și de vânt marin. Dar asprimea voluntară a feței era îndulcită de catifelarea umedă a ochilor și de buzele cărnoase, roșii și voluptos desenate."

(Cezar Petrescu, *Întunecare*)

d) „Și de poveste și de asemenea vorbe iuți, Vitoria, nevasta lui Nechifor Lipan, își aducea aminte stând singură pe prispă în lumina de toamnă și torcând. Ochii ei căprii, în care parcă se răsfrângea lumina castanie a părului, erau duși departe. Fusul se învârtea harnic, dar singur. (...) Acei ochi aprigi și încă tineri căutau zări necunoscute. Nechifor Lipan plecase de-acasă după niște oi (...) și încă nu se întorsese. (...) Omul se întorcea târziu acasă, însă cu chef. Femeia găsea de cuviință să se arate supărată. „Iar se oțărăsc în tine cei șapte draci!" îi zicea râzând Nechifor și-și mângâia mustața groasă adusă a oală. La mustața aceea neagră și la ochii aceia cu sprâncene aplecate și la toată înfățișarea lui îndesată și spătoasă, Vitoria se uita ascuțit și cu îndârjire căci era dragostea ei de douăzeci și mai bine de ani. Așa-i fusese drag în tinerețe Lipan, așa-i era drag și-acum, când aveau copii mari cât dânșii. Fiind ea așa de aprigă și îndârjită, Lipan socotea numaidecât că a venit vremea să-i scoată unii din demonii care o stăpâneau (...) Muierea

îndura fără să crâcnească puterea omului ei și rămânea neînduplecată, cu dracii pe care-i avea. (...) Munteanca simțea într-însa mare neliniște, dar și o putere mare. Binevoind Dumnezeu, după stăruința Sfintei Ana, a-i da cele dintâi lămuriri și cea dintâi bună îndrumare jurui în sine lumânări și daruri mănăstirii Bistrița."

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

e) „Sultana nu îndrăznise a-l căuta acasă. Costumul ei, discret și elegant (un tailleur de stofă neagră foarte moale, siluetând liniile trupului planturos, dar zvelt, o crizantemă artificială la butonieră), nu denota nici o dezordine. Numai cearcănele din jurul ochilor negri, focoși, pe o față foarte brună și lucioasă, acuzau o mistuire interioară. Sultana era frumoasă, în ciuda unei definiții fizice prea violente și a unor sprâncene excesiv de stufoase. Un puf dens făcea o umbră deasupra buzei de sus, întărind o dată cu viziunea soliditătii șoldurilor și a pulpelor impresia de animal viguros."

(G. Călinescu, *Bietul Ioanide*)

f) „Arhitectul, foarte puțin atent la predicțiune, compara cele două femei, pe mamă și pe fată. Fizionomic, madam Farfara și Ioana semănau. Așa plină, cu buze roșii, cu pielița moale și pufoasă ca a piersicii, fusese și madam Valsamaky. Ioana avea însă ceva inedit, mai animalic și picant. Umerii obrajilor îi erau ridicați spre ochi ca la mongole, aducea puțin cu tată-său, a cărui barbă tăiată cu foarfecele în jurul maxilarelor masive și-o amintea Ioanide. În general, Ioana avea ceva planturos și leneș și o mare capacitate de tăcere ardentă. Vocea-i era de contralto, (...) bustul îi era excepțional de atletic, cu sâni ca de piatră și spărgând bluza, fără a se revărsa. Aci părea focoasă și tăcut spirituală, aci somnolentă. Din această cauză era poreclită „Indolenta"."

(G. Călinescu, *Bietul Ioanide*)

5. *Identificați în „Călin Nebunul" de M. Eminescu adjective cu rol de epitete metaforice, constituite pe baza seriei sinonimice:* zăpadă – nea – omăt – ninsoare, *arătând dacă redau detalii de portret sau de peisaj.*

6. *Recitiți din poeziile eminesciene pe cele care v-au impresionat mai mult prin noutatea imaginilor artistice și citați versuri în care apar* epitete tipic eminesciene*; rețineți ineditul asocierii termenilor (ex.:* noapte sură, dulce *minune, pânză* argintie, dulci *și* moi *icoane etc.). Unele dintre aceste epitete sunt personificatoare.*

Scanned with OKEN Scanner

7. *Adjectivele cu valoare de epitet pun adesea în valoare contrastul cromatic. Identificați și comentați rolul unor astfel de adjective din textele:*

a) „Copacii albi, copacii negri
Stau goi în parcul solitar;
Decor de doliu funerar...
Copacii albi, copacii negri.
.....
Cu pene albe, pene negre
O pasăre cu glas amar
Străbate parcul secular...
Cu pene albe, pene negre.
Și frunze albe, frunze negre,
Copacii albi, copacii negri,
Și pene albe, pene negre,
Decor de doliu funerar..."

(G. Bacovia, *Decor*)

b) „Aurora violetă
Plouă rouă de culori –
Venus, plină de fiori,
Pare-o vie violetă.
Bat la geamul tău încet,
Bat cu o rază sângeroasă –
Vino, floare somnoroasă
Cât pe zări e violet."

(G. Bacovia, *Matinală*)

c) „Ochii ei cei mari, albaștri, de blândețe dulci și moi,
Ce adânc pătrund în ochii lui cei negri furtunoși!
Și pe fața lui cea slabă trece-ușor un nour roș –
Se iubesc... Și ce departe sunt deolaltă amândoi!"

(M. Eminescu, *Înger și demon*)

8. *Numiți, din poezia eminesciană, poezii în care apar epitetele adjectivale:* alb, dalb, blând, dulce, jalnice, tânguios, *citați versurile și rolul lor în context.*

Scanned with OKEN Scanner

9. *Subliniați adjectivele antonime din textul de mai jos, arătați rolul lor:*

a) „Iedul cel mare și cu cel mijlociu dau prin băț de obraznici ce erau, iar cel mic era harnic și cuminte."

(I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

b) „Fata babei era slută, leneșă, țâfnoasă și rea la inimă; dar pentru că era 'fata mamei', se alinta cum s'alintă cioara-n lat, lăsând tot greul pe fata moșneagului. Fata moșneagului însă era frumoasă, harnică, ascultătoare și 'bună la inimă'."

(I. Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*)

Pronumele

1. *Identificați pronumele personale (inclusiv cele de politețe și comentați nuanța lor semantică expresiv-stilistică, în contextele:*

a) „Du-te, dor, cu negura,
Unde-i badea cu stâna,
Du-te, dor, cu negurile,
Unde-i badea cu-oile,
De te-a-ntreba că ce fac,
Spune-i că de-a lui dor zac!
De te-a-ntreba cum trăiesc,
Spune-i că mult îl doresc!"

(Poezie populară, *Du-te, dor, cu negura*)

b) „Mi-o trimis badea cuvânt,
Mi-o trimis cuvânt pe vânt,
Trei ani să nu mă mărit.
Cuvânt pe stele și lună,
Să-l aștept trei ani și-o lună
Patru nu m-oi mărita,
Căci am pe cine-aștepta.
Floricica macului,
Drăguț ca al meu nici nu-i;
Pe dânsu-i cămașa albă,
Numa-a lui gură mi-i dragă
.....
Cum îl vezi îl îndrăgești.
Trupu lui ca merișoru
Când îl vezi te împle doru.
Inimă ca la badea

Nu găsești la nimenea
Și doruțu badiului
Nu găsești vorbe să-l spui."

(Poezie populară, *Mi-o trimis badea cuvânt*)

c) „Și privesc la tine, demon, și amoru-mi stins și rece
Mă învață cum asupră-ți eu să caut cu dispreț!"

(M. Eminescu, *Venere și madonă*)

„Văd sufletu-ți candid prin aer cum trece
.....
Privesc la surâsu-ți rămas încă viu.
.....
Dar poate... o! capu-mi pustiu cu furtune,
Gândurile-mi rele sugrum cele bune..."

(M. Eminescu, *Mortua est*)

„Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură
Încet repovestită de o străină gură,
Ca și când n-ar fi viața-mi, ca și când n-aș fi fost."

(M. Eminescu, *Melancolie*)

d) „Măi, fețișoara împăratului ne-a tras butucul. A dracului sgâtie de fată, s-a prefăcut în păsărică, a zburat ca săgeata pe lângă ceilalți și ei habar n-au despre asta. Ei, apoi? Lasă-te în sama lor, dacă vrei să rămâi făr'de cap. De-acum numai noi o putem găsi și aduce la urma ei. Taci molcum și haide după dânsa. Eu ți-oi arăta-o, pe unde se ascunde, iară tu să mi-o prinzi cum ți-i meșteșugul, și să-i strâmbi gâtul oleacă, să se învețe. (...)
Și atunci și pornesc ei după dânsa, și nu merg tocmai mult și Ochilă zice:
– Măi Păsărilă, iacătă-o, ia! colo, (...) pune mâna pe dânsa și n-o lăsa!"

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

e) „Dă, cucoane, să nu vă fie cu supărare; dar de la vorbă și până la faptă este mare deosebire... Dumneavoastră, ca fiecare boier, numai ne-ați poruncit să aducem bolovanul, dar n-ați pus umărul împreună cu noi la adus, cum ne spuneați dinioarea, că de-acum toți au să ieie parte la sarcini: de la vlădică până la opincă. Bine-ar fi, dac-ar fi așa, cucoane (...) Iar de la bolovanul dumneavoastră... am înțeles

așa: că până acum, noi țăranii am dus fiecare câte o piatră mai mare sau mai mică pe umere; însă de acum suntem chemați a purta împreună, tot noi opinca, o stâncă pe umerile noastre…"

(I. Creangă, *Moș Ion Roată și Unirea*)

f) „Te înțeleg, neîmblânzită fiară,
Tu, frate bun al visurilor moarte.
Mustrarea ta, ce-mi vine de departe,
Lovește-adânc și-ncepe să mă doară…
Te-ascult, te-ascult ostaș fără hodină,
Tu, sol răzleț al patimilor mele,
Îmi tulburi pacea cerului cu stele,
Și mai cobori din lumea lor senină.
De glasul tău, ce strigă-n întunerec.
……
Simt sufletul cum calcă pe ruine,
Biruitor îi fulgeră armura:
Și chipul lui cutremură-mi făptura…"

(O. Goga, *Înviere*)

2. *Ce sens dă contextului folosirea specială a unor pronume personale? Recunoașteți aceste forme și arătați valoarea lor expresivă.*

a) „Atunci Ivan desleagă turbinca în fața tuturor numai cât să poată să încapă mâna, și luând câte pe un drăcușor de cornițe, mi ți-l arde cu palcele de-i crapă pielea."

(I. Creangă, *Ivan Turbincă*)

b) „Setilă, dând fundurile afară la câte o bute, horp! ți-o sugea dintr-o singură sorbitură."

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

c) „Mi-au lunecat ciubotele și am căzut în Ozana, cât mi ți-i băietul!"

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

d) „Când era de făcut ceva treabă, o cam răream de pe-acasă."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

e) „Adică, dă-i cu bere, dă-i cu vin, nu, pentru cinstea obrazului… pentru ca să-mi faci pontul cu scrisoarea… bravos! dom'le Nae."

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

f) „Stam eu și mă chiteam în capul meu că șerpe cu pene nu poate să fie – după cum auzisem, din oameni că se află prin scorburi câteodată și șerpi – unde nu mă îmbărbătez în sine-mi și iar bag mâna să scot

Scanned with OKEN Scanner

pupăza pe ce-a fi… dar ea, sărmana, se vede că se mistuise de frica mea prin cotloanele scorburii, undeva, căci n-am mai dat de dânsa nicăiri…"

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

g) „– Unde ai plecat, moșule?
– Mergem și noi la târg!
Budulea a deschis ușa, a băgat capul prin deschizătură și a strigat tare: „Măi, Budulea Taichii!"… Huțu s-a ridicat și a zis: „Noi suntem, domnule profesor!"…"

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

3. *Identificați adjectivele pronominale de întărire din contextele următoare și arătați rolul lor stilistic:*

a) „Dacă boiul mi-l înmlădiu, dacă ochii mei îmi plac,
E temeiul că acestea fericit pe el îl fac
Și mi-s dragă mie însămi pentru că-i sunt dragă lui…"

(M. Eminescu, *Călin (file din poveste)*)

b) „Mircea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare."

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

4. *Identificați pronumele personale din contextele următoare, recitiți poezia și arătați valoarea lor antitetică:*

a) „Inimi mari, tinere încă, deși voi sunteți bătrâni
S-a întors mașina lumii, cu voi viitorul trece;
Noi suntem iarăși trecutul, fără inimi, trist și rece;
Noi în noi n-avem nimica, totu-i calp, totu-i străin!
……
Voi pierduți în gânduri sânte, convorbeați cu idealuri!
Noi cârpim cerul cu stele, noi mânjim marea cu valuri.
……
Voi urmați cu răpejune cugetările regine,
Când, plutind pe aripi sânte printre stelele senine,
Pe-a lor urme luminoase voi asemenea mergeți."

(M. Eminescu, *Epigonii*)

b) „Ea un înger ce se roagă – El un demon ce visează;
Ea o inimă de aur – El un suflet apostat;
El în umbra lui fatală, stă-ndărătnic rezemat –
La picioarele Madonei, tristă, sfântă, Ea veghează.

Scanned with OKEN Scanner

.....
Ea? O fiică e de rege; blondă-n diadem de stele,
Trece-n lume fericită, înger, rege și femeie;
El răscoală în popoare a distrugerii scânteie
Și în inimi pustiite samănă gânduri rebele.
.....
Ea-l vedea mișcând poporul cu idei reci, îndrăznețe;
Ce puternic e – gândi ea, cu-amoroasă dulce spaimă;
El prezentul îl răscoală cu-a gândirilor lui faimă."

(M. Eminescu, *Înger și Demon*)

c) „Dar cum ai vrea să mă cobor?
Au nu-nțelegi tu oare,
Cum că eu sunt nemuritor,
Și tu ești muritoare?
.....
Deși vorbești pe înțeles,
Eu nu te pot pricepe:
Dar dacă vrei cu crezământ
Să te-ndrăgesc pe tine,
Tu te coboară pe pământ,
Fii muritor ca mine.
.....
Ei numai doar durează-n vânt
Deșerte idealuri –
Când valuri află un mormânt,
Răsar în urmă valuri;
Ei doar au stele cu noroc
Și prigoniri de soarte,
Noi nu avem nici timp, nici loc,
Și nu cunoaștem moarte.
.....
Ea, îmbătată de amor,
Ridică ochii. Vede
Luceafărul. Și-ncetișor
Dorințele-i încrede
.....
El tremură ca alte dăți
În codri și pe dealuri,

Scanned with OKEN Scanner

.....
Dar nu mai cade ca-n trecut
În mări din tot înaltul."

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

d) „Iar eu încet, nespus de-ncet
pleoapele-mi închid,
îmbrățișând cu ele tainic
icoana ta din ochii mei,
surâsul tău, iubirea și lumina ta –
pe lună, când ne scapără-n argintul nopții
pocalele de vin ca niște ochi de fiară."

(L. Blaga, *Noapte*)

e) „Copilul râde;
„Înțelepciunea și iubirea mea e jocul!"
Tânărul cântă:
„Jocul și înțelepciunea mea-i iubirea!"
Bătrânul tace:
„Iubirea și jocul meu e-nțelepciunea!"."

(L. Blaga, *Trei fețe*)

f) „La voi aleargă totdeauna
Truditu-mi suflet să se-nchine;
Voi singuri străjuiți altarul
Nădejdii noastre de mai bine.
Al vostru-i plânsul strunei mele,
Creștini ce n-aveți sărbătoare
.....
A voastră-i jalea cea mai mare,
A voastră-i truda cea mai sfântă,
Stăpânul vitreg vă lovește,
Când cerul bine-vă-cuvântă."

(O. Goga, *Plugarii*)

g) „Femeie răspândită-n mine
ca o mireasă-ntr-o pădure,
Scrisă-n visare ca o slovă,
înfiptă-n trunchiul meu: săcure.
.....
Pur trandafir, bătut în cuie
de diamant, pe crucea mea

Scanned with OKEN Scanner

Și care-n fice mișcare
pierzi cu-o petală câte-o stea.
.....
Tu care mi-ai schimbat cărarea
și mi-ai făcut-o val de mare,
Și ai lăsat să rătăcească
undele mele suferinde;
.....
Unde sunt degetele tale
să-mi caute-n cunună spinii?
Și șoldul tău culcat în iarbă,
pe care plantele-l cuprind
Și-ascultă-n sânul tău suspinul
iubirii, cucerit murind?"
(T. Arghezi, *Psalmul de taină*)

h) „E o-ntâmplare a ființei mele!...
Și-atunci, fericirea dinlăuntrul meu
e mai puternică decât mine, decât oasele mele,
pe care mi le scrâșnește într-o îmbrățișare
mereu dureroasă, minunată mereu."
(N. Stănescu, *Cântec*)

i) „Cu chipul tău de masă, trudesc să mă inspir...
Ca un jongleur ce scoate când flăcări, când cordele,
Aceste versuri scrise să te desfeți cu ele.
Din inima mea arsă le-am scos să ți le-nșir.
Sunt psalmii mei de taină, o rugă necurmată,
În ei am pus Iubirea lângă Eternitate."
(Vasile Voiculescu, *Sonet CLXXVI*)

5. *Identificați pronumele și adjectivele demonstrative și nuanța lor (arhaică, populară, literară) arătând și rolul lor stilistic.*

a) „Nu mai ești tu acela care-n copilărie
Știai pe dinafară vestit-Alexandrie,
Și viața ciudată a unui crai cuminte.
.....
Tu care mai în urmă, râzând d-acestea toate,
De rost puteai a spune tragedii însemnate?
.....
Ascultă-i pe cât mie îmi pare,

Scanned with OKEN Scanner

De lume, de năravuri ai slabă încercare.
.....
Trebuie să faci pasuri și complimente bune;
La vorbe serioase când alții se vor pune,
Să n-asculți, să spui glume, să scoți la jucării,
Și pân-a râde alții, să râzi tu mai întâi.
.....
Adevărat se-ntâmplă să zici pe la soroace
Câte-o vorbă-două, care la unii place;
.....
Râzând d-acele duouă, statornică pereche,
.....
De celelalte patru contese ideale
Și d-alta ce iubește de cinste să vorbească
.....
Greșelile acestea îți fac un urât nume
Tu știi ce se întâmplă când se aude-n lume
Că cineva și s-apucă defecturi să arate..."

(Gr. Alexandrescu, *Satiră. Duhul meu*)

b) „Mircea! îmi răspunde dealul, Mircea! Oltul repetează.
Acest sunet, acest nume valurile-l priimesc."

(Gr. Alexandrescu, *Umbra lui Mircea la Cozia*)

c) „Mai auzit-ai dumneata, cumnată, una ca asta, să fure Ion pupăza care ne trezește des-dimineață la lucru de atâția ani?"

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

d) „Mă, ia cucoșul ist obraznic și-l dă în fântâna ceea... Mă! da al dracului cucoș i-aista!... Cucoșul cum vede și astă mare nedreptate, începe a vărsa la apă; (...) Măi, că mi-am găsit beleaua cu dihania asta de cucoș! (...) Boierul când mai vede și astă dăndănae crapă de ciudă."

(I. Creangă, *Punguța cu doi bani*)

e) „După ce mâtuim de băut cana ceea, ni se aduce alta, pentru care mulțămeam crâșmăriței tot cu sărutări, până ce se făcea că se mânie și, iar fugea dintre noi. (...) La urma urmelor, unde nu-i dă și Trăsnea, cel uricios, un pupoi, fără veste! Căci la de-acestea mai tot prostul se pricepe. Și atunci, crâșmărița cea frumoasă, curat că s-o mâniet. Da ce să-i facem? Vorba ceea: în care cămeșă s-a mâniet, într-aceea s-a desmânia."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

f) „Nu nene Nae; dar vreau să zic adică că nevasta mea nu-i d-alea cum ziseși, și iaca, după mine de ce s-a luat? (...)
Asta-i, una vorbim și bașca ne-nțelegem. (...) Ne punem noi la masă, ca să vedem și noi comédiile alea de le joacă Ionescu. Trece așa preț ca la un sfert de ceas, și numai ce mă pomenesc cu un ăla, cu un bagabont de amploiat (...) După port nu semăna a fi negustor. Mă pomenesc că vine și se pune la altă masă de alături (...). A trecut după aia o săptămână la mijloc. (...) Ce să mai căutăm la comediile alea nemțești, niște mofturi; dăm parale și nu înțelegem nimica; mai bine punem banii în buzunarul ălălalt și zicem că ne-am dus. (...) Pe de altă parte ce să-ți mai spui! am ambiț, țiu când e vorba la o adică, la onoarea mea de familist; (...) Ași ți-ai găsit! Țîrcădău și om de treabă! Eu, ca ăla, cumnat mai mare..."

(I. L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*)

6. *Identificați pronumele sau adjectivele interogativ-relative și comentați valorile lor expresive.*

a) „Știu că are să aibă de lucru la noapte. Acum să vedem „care pe care"? Ori el pe draci ori dracii pe dânsul. (...) Dar când să ațipească, deodată se aud prin casă o mulțime de glasuri, „care de care" mai uricioase (...). În vorbele aceste, numai iată ce se înfățișează și Ivan înaintea boierului (...).
– Cine-i acolo?
– Eu.
– Cine eu?
– Eu, Ivan.
– Și ce vrei?"

(I. Creangă, *Ivan Turbincă*)

b) „Altă treabă n-avem noi acuma! Ne apucăm să studiem. Mai bine vezi ce-o să faci, că mâine dimineață, dar ce zic eu; mâine dis-de-dimineață ăla o să-ți ia țoalele din casă. (...)
– Ce ai, mă, ești nebun? țipa fata.
– Ce te-amesteci?! răspunse Niculaie, sărind sus de la masă, gata să fugă afară. (...)
– Ce s-amestecă ea? bolborosi băiatul arțăgos.
– Ce e, mă îți pare bine că n-o să te mai duci cu oile?! (...)
– Ce-aveți, fa, cu el? se răsti mama furioasă. (...)
– De ce, Iocane?! se miră Moromete fără să ridice capul din ziar. Crezi că fără mine n-ai să ajungi primar?

Scanned with OKEN Scanner

– Ce mai faci, al lui Mihai? (...)
– Ce să fac, bine! tresări Ion al lui Mihai de plăcere chiar roșindu-se. Uite, mai venii și eu p-aici, să vedem ce se mai aude (...)
– A intrat la Iocan, Niculae, spuse Cârstache...
– Iocan, care Iocan, zise Niculae și Cârstache râse."

(M. Preda, *Morometii*)

c) „*Leanca*: – Eu, dom'judecător, reclam, pardon, onoarea mea, care m-a-njurat, și clondirul cu trei chile de mastică prima, care venisem tomn-atunci cu birja de la domn'Marinescu Braga din piață..."

(I. L. Caragiale,)

d) „Atunci, iată ce zic eu, și împreună cu mine (începe să se înece) trebuie să se zică asemenea toți aceia care nu vor să cază la extremitate (se îneacă mereu), adică vreau să zic, da, ca să fie moderați... adică nu exagerațiuni!... Într-o chestiune politică... și care, de la care atârnă viitorul, prezentul și trecutul țării... să fie ori prea-prea, ori foarte-foarte... (se încurcă, asudă și înghite) încât vine aci ocazia să întrebăm pentru ce?... da... pentru ce?... Dacă Europa... să fie cu ochii ațintiți asupra noastră, dacă mă pot pronunța astfel, care lovesc soțietatea (...) mai în sfârșit, pentru care în orice ocaziuni solemne a dat probe de tact... Vreau să zic într-o privință, poporul, națiunea, România... (cu tărie) țara în sfârșit... cu bun simț, pentru ca Europa cu un moment mai înainte să vie și să recunoască de la care putem zice depandă..."

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

7. *Identificați în unele opere studiate, construcții cu pronumele relativ* care *precedat de* acel *cu valoare emfatică (ex.: „Unde e omul acela* care *să mă sperie pe mine", I. Slavici) sau pronumele relativ* care *cu valoare de pronume nehotărât („*Cari *săpau cu casmalele,* cari *cărau cu tărboanțele,* cari *cu covățile", I. Slavici).*

8. *Construiți un text în care să folosiți expresiile:* care de care, care mai de care, care pe care.

9. *Construiți propoziții în care pronumele relativ* ce, *precedat de prepozițiile:* de, la, pentru, *are sensul „din ce cauză" sau „în ce scop". (Ex.: „Căci întreb, la ce-am începe să-ncercăm în luptă dreaptă/ A turna în forma nouă limba veche și-nțeleaptă?")*

(M. Eminescu, Scrisoarea II)

Scanned with OKEN Scanner

10. Construiți propoziții în care pronumele relativ ce *este folosit adverbial, în construcții în care exprimă ideea de cantitate și de intensitate. (Ex.: „Și abia plecă bătrânul... Ce mai freamăt, ce mai zbucium" (M. Eminescu, Scrisoarea III); „De ce mergeau înainte, de ce lui Harap-Alb i se tulburau mințile" (I. Creangă, Povestea lui Harap-Alb)).*

11. Identificați pronumele și adjectivele nehotărâte din următoarele texte și comentați efectul stilistic, ținând seama de nuanța lor în context":

a) „Fiecine cum i-e vrerea, despre fete samă deie-și
Dar ea seamănă celora îndrăgiți de singuri ei-și
.....
Și de s-ar putea pe dânsa cineva ca să o prindă,
Când cu ochii mari, sălbateci se privește în oglindă.
.....
Unu-n brățele altuia, tremurând ei se sărută,
Numai ochiul e vorbareț, iară limba lor e mută."
(M. Eminescu, *Călin (file din poveste)*)

b) „Ascultă cumnate, ce să fac eu cu ăștia ai lui Aristide? Alde Tache vrea să mă dea afară!
(...) – Ți-au spus ei că or să te dea afară?
– Nu mi-au spus ei, mi-a spus alde Iosică.
– Și alde Iosică de unde știe?"
(M. Preda, *Moromeții*)

c) „Toți sătenii ar voi să fie pârcălabi și din cauza aceasta tot satul este învrăjbit. Mai bucuros ar alege un străin decât pe unul din ei."
(P. Ispirescu, *Lupul pârcălab*)

d) „– Așa este, boierule, precum zici, răspunse Păturică dând fesul pe ceafă și scărpinându-se în cap cu nepăsare – dar poate să se iveasică ceva datornici și noi trebuie să cercetăm cu băgare de seamă această madea, ca să nu cădem în răspundere (...). Dar banii aceștia îmi trebuiesc acum, căci sunt fără huzmet de atâta timp și n-am cu ce să-mi hrănesc nevasta și copiii (...). Aidea; fie după voința dumitale; o să-ți fac acest hatâr și de voi păți ceva vei da seama la Dumnezeu."
(N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*)

e) „Simțeam sfiala că-l apasă.
Când m-a privit duios în față: „Te mai gândești vreodat-acasă?"...
Simțeam cum duhul altor vremuri deasupră-mi bate din aripă"
(O. Goga, *Prăpastie*)

Scanned with OKEN Scanner

f) „Mintea strălucirii tale e cu mult mai pătrunzătoare decât a oricăruia dintre noi și decât a tuturor la un loc."

(M. Sadoveanu, *Divanul persian*)

g) „Ei ce se sting în neguri și uitare
Și cad și mor de cruda-mpovărare
A tuturor durerilor din lume...
Erau atâția-n slujba lor de clacă
Cei osândiți să plângă și să tacă."

(O. Goga, *Clăcașii*)

h) „Fitecine cu ale lui. (...) Sultănica rătăcea ca o umbră nu de vrun farmec. (...) În fiece zi socoteli și catastișe."

(B. Șt. Delavrancea, *Sultănica*)

12. *Identificați pronumele și adjectivele negative și comentați valoarea lor expresivă.*

a) „Acest fel toată viața-mi e lungă așteptare,
Și nu sosește nimeni!... ce chin nesuferit!"

(I. H. Rădulescu, *Zburătorul*)

b) „De celelalte patru contese ideale,
Umflate de pretenții și vrednice de jale,
Pe care dacă prințul le ia la bal de mână
Nu mai vorbesc cu nimeni câte-o săptămână."

(Gr. Alexandrescu, *Satiră. Duhul meu*)

c) „Tomșa, nesimțindu-se în stare a se împotrivi, fugise în Valahia, și Lăpușneanul nu întâlnise nici o împiedicare în drumul său (...) Poate ar fi mai întârziat a-și pune în lucrare planul, dacă desfrânarea lui nu l-ar fi grăbit. Nu hălăduia de răul lui nici o jupânească, dacă era frumoasă, zice hronicarul în naivitatea sa."

d) „Ștefan Hotnog, un chiabur cu burta umflată, ce și-o mângâie într-una parcă ar avea junghiuri, găsește fel de fel de clenciuri primarului, numai ca să arate celorlalți că lui de nimeni nu-i pasă. (...) Când e vremea bună Savista șade în poartă, se ciorovăiește cu toți copiii din sat (...), gâgâie ceva cu glasul ei aspru, speriat. N-o bagă în seamă nimeni."

(L. Rebreanu, *Ion*)

Scanned with OKEN Scanner

e) „Și nime-n urma mea
Nu-mi plângă la creștet
Doar toamna glas să dea
Frunzișului veșted…”
(M. Eminescu, *Mai am un singur dor*)

f) „Atunci el cu o privire nălucirea i-ar discoasă,
Cum că ea – frumoasa fată – a ghicit că e frumoasă.
……
Alungat-o-ai pe dânsa, ca departe de părinți
În coliba împistrită ea să nasc-un pui de prinț.
În zadar ca s-o mai cate tu trimiți în lume crainic,
Nimeni n-a afla locașul unde ea s-ascunde tainic.”
(M. Eminescu, *Călin (file din poveste)*)

Verbul

1. *Prezentul folosit în locul trecutului, în narațiunile cu conținut istoric este numit* prezentul istoric. *Ex.: identificați verbele la prezentul istoric și comentați rolul lor în următoarele texte, înlocuind prezentul cu trecutul (perfectul compus), pentru a evidenția ce caracter imprimă narațiunii:*

a) „Rădicând ochii către cer, mărinimosul domn cheamă în ajutoru-i protecția mântuitoare a Dumnezeului armatelor, smulge o secure ostășească de la un soldat, se aruncă în coloana vrăjmașă ce-l amenință mai de aproape, doboară pe toți cei ce se încearcă a-i sta împotrivă, ajunge pe Caraiman-Pașa, îi zboară capul izbește și pe alte capete din vrăjmași și, făcând minuni de vitejie, se întoarce la ai săi plin de trofee și fără a fi rănit. Această faptă eroică înfioară pe turci de spaimă, iar pe creștini îi însuflețește și îi aprinde de acel entuziasm, izvor bogat de fapte minunate. Sinan spre a da curagiu la ai săi, ia ofensiva, și trece podul. Dar deodată se vede oprit în față de Mihai ca de un zid de piatră tare, în dos izbit cu o furie înfocată de căpitanul Cocea, și în coastă trăsnit de tunurile așezate pe deal de Albert Kiraly, care, bătând în mulțimea îndesită a turcilor, le găurește rândurile și le pustiește toată aripa dreaptă.”
(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

b) „Voinicul e viteaza copilă a lui Ursan.
Ea intră-n herghelie cu pasul îndrăzneț
Și merge drept la murgul sălbatec și răzleț,

Scanned with OKEN Scanner

Zicând lui Dan ce-n treacăt îi dă povățuieli:
„Moș Dane! tu cu-a tale și eu cu ale mele!"
Sirepul o zărește, ridică mâna-n vânt
Încruntă ochiul, bate copita de pământ,
Zburlește coama, saltă, în lături se izbește;
Dar Fulga zvârle lațul, de gât îl arcănește
Și răpide ca gândul s-aruncă ușurel,
Îi pune mâna-n coamă și-ncalecă pe el.
Gemând, el sare-n aer pe patru-a lui picioare,
Azvârle, se frământă, se spumegă-n sudoare
Și-n zbor plecând deodată, nebun de groază, murgul
S-afundă-n largul spațiu și spintecă amurgul...
Dar când steluța lunei apare viu la lume,
Copila se întoarce cu murgul alb de spume
Și zice: „Iată calul! El știe acum de frâu
Cu paloșul de mijloc și mijlocul de brâu"."

(V. Alecsandri, *Dan, Căpitan de plai*)

2. *Identificați în următoarele texte verbele la prezentul dramatic și comentați efectul stilistic obținut de autor prin folosirea lor:*

a) „Cât pe ce să puie mâna pe mine! Și eu fuga și ea fuga, și eu fuga: până ce dăm cânepa toată palancă la pământ; (...) Și după ce facem noi trebușoara asta, mătușa nu știu cum se încâlcește prin cânepă, ori se împiedică de ceva și cade jos. Eu atunci iute mă răsucesc într-un picior, fac vreo două sărituri mai potrivite, mă azvârl peste gard de parcă nici nu l-am atins și-mi pierd urma, ducându-mă acasă și fiind foarte cuminte în ziua aceea..."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) „Și în negrul întuneric, într-o luptă oarbă, crudă,
Mâni de fier în piept i-nfige; zmeul ostenit asudă,
Gâfâie pe cele-opt gâturi, sub genunchi Călin îl ține
Și cu sabia-i retează a lui capete păgâne.
.....
Și la luptă în dumbravă ei se scoală,
Se apucă de copacii tremurau de-nvălmășeala,
Tremură sub ei pământul de-a lor pasuri apăsate,
Scapără cremenea neagră a stâncimei detunate!
Crunt Călin de mijloc l-îmflă, pân la vârf de brazi îl urcă
Ca pe-un lemn îl trântește, prin copaci trupul i-ncurcă,

Și-n genunchi apoi l-îndoaie ca pe-un vreascur ce îl frânge,
I se îmflă mușchii vineți de oțel pe când îl strânge,
Și lovit, pierzând simțirea, Zmeul ca o muscă moare,
Ce lovită este iarna de-o scânteie de ninsoare."

(M. Eminescu, *Călin Nebunul*)

c) „Și-abia plecă bătrânul... Ce mai freamăt ce mai zbucium!
Codrul clocoti de zgomot și de arme și de bucium,
Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă;
Călăreții împlu câmpul și roiesc după un semn
Și în caii lor sălbateci bat cu scările de lemn,
Pe copite iau în fugă fața negrului pământ,
Lănci scânteie lungi în soare, arcuri se întind în vânt,
Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni,
Orizontu-ntunecându-l, vin săgeți de pretutindeni,
Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie...
Urlă câmpul și de ropot și de strigăt de bătaie.
În zadar strigă-mpăratul ca și leul în turbare,
Umbra morții se întinde tot mai mare și mai mare;
În zadar flamura verde o ridică înspre oaste,
Căci cuprinsă-i de pieire și în față și în coaste,
Căci se clatină rărite șiruri lungi de bătălie;
Cad asabii ca și pâlcuri risipite pe câmpie,
În genunchi cădeau pedeștri, colo caii se răstoarnă
Când săgețile în valuri, care șuieră, se toarnă
Și lovind în față-n spate, ca și crivățul și gerul,
Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul...
Mircea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare;..."

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

d) „Duminică. Satul e la horă. Și hora e pe Ulița din dos, la Todosia, văduva lui Maxim Oprea.
De tropotele jucătorilor se hurducă pământul. Zecile de perechi bat someșana cu atâta pasiune că potcoavele flăcăilor scapără scântei, poalele fetelor se bolbocesc, iar colbul de pe jos se învâltorește, se așază în straturi groase pe fețele brăzduite de sudoare, luminate de oboseală și de mulțumire. Cu cât Briceag, întețește cântecul, cu

atât flăcăii se îndârjesc, își înfloresc jocul, trec fetele pe sub mână, le dau drumul să se învârtească singure, țopăie pe loc, ridicând tălpile, își ciocnesc zgomotos călcâiele, își plesnesc tureacii cizmelor cu palmele nădușite. Glasurile se înecă în norul de praf ce-i îmbrățișează pe toți... Numai arar vreunul mai țanțoș începe o chiuitură, în tactul zvăpăiat al jocului, cu ochii pe dos, cu gâtul răgușit. Dar după două-trei versuri o sfârșește într-un iuit aspru, istovit. Apoi jocul urmează tăcut din ce în ce parcă mai sălbatic. Flăcăii își încolăcesc brațele mereu mai strânse pe după mijlocul fetelor."

(L. Rebreanu, *Ion*)

3. *Mai mult ca perfectul este una din formele relative ale trecutului în care o acțiune trecută este înfățișată în relația ei cu altă acțiune tot trecută. Astfel, mai mult ca perfectul atrage în unitatea aceleiași expuneri și imperfectului, ca timp al evocărilor concrete.*
Identificați verbele la imperfect și pe cele la mai mult ca perfect din următoarele texte și arătați rolul lor în reprezentarea mișcării și a evocării concrete:

a) „Sub cerul cenușiu de toamnă ca un clopot uriaș de sticlă aburită, spânzurătoarea nouă și sfidătoare, înfiptă la marginea satului, întindea brațul cu știreangul spre câmpia neagră, înțepată ici-colo cu arbori arămii. Supravegheați de un caporal scund, negricios, și ajutați de un țăran cu fața părosană și roșie, doi soldați bătrâni săpau groapă, scuipându-și des în palme și hâcâind a osteneală după fiece lovitură de târnăcop. Din rana pământului groparii zvârleau lut galben, lipicios. Caporalul își răsucea mustățile și se uita mereu împrejur, cercetător și cu dispreț. Priveliștea îl supăra, deși căută să nu-și dea pe față nemulțumirea. În dreapta era cimitirul militar, înconjurat cu sârmă ghimpată, cu mormintele așezate ca la paradă, cu crucile albe, proaspete, uniforme. În stânga, la câțiva pași, începea cimitirul satului, îngrădit cu spini, cu cruci rupte, putrezite, rare, fără poartă, ca și cum de multă vreme nici un mort n-ar mai fi intrat acolo și nici n-ar mai vrea să intre nimeni... Satul Zizin, cartierul diviziei de infanterie, se ascundea sub o pânză de fum și păclă din care de-abia scoteau capetele, sfioase și răsfirate, vârfuri de pomi desfrunziți, câteva coperișe țuguiate de paie și turnul bisericii, spintecat de un obuz. Spre miazănoapte se iveau ruinele gării și

linia ferată ce închidea zarea ca un dig fără început și fără sfârșit. Șoseaua însemnată cu o dungă dreaptă pe câmpul mohorât, venea din apus, trecea prin sat și se ducea tocmai pe front."

(L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)

b) „Iacob Eraclid, poreclit Despotul, pierise ucis de buzduganul lui Ștefan Tomșa, care acum mânuia țara. (...) Tomșa, nesimțindu-se în stare de a se împotrivi, fugise în Valahia, și Lăpușneanul nu întâlnise nici o împiedicare în drumul său. Norodul pretutindene îl întâmpină cu bucurii și nădejde, aduncându-și aminte de întâia lui Domnie, în care el nu avusese vreme a-și dezvălui urâtul lui caracter. (...) De cu seară se făcuse de știre tuturor boierilor să se adune ca să asculte Liturghia, și apoi să vie să prânzească la curte. (...) Patru ani trecuseră de la scena aceasta, în vremea cărora Alexandru Vodă, credincios făgăduinței ce dase Domniței Ruxandei, nu mai tăiase nici un boier. Dar pentru ca să nu uite dorul lui cel tiranic de a vedea suferiri omenești, născoci feluri de schingiuiri."

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

4. *Găsiți în operele cu conținut istoric studiate fragmente în care verbele la imperfect și mai mult ca perfect evocă acțiunea în desfășurarea ei și cadrul în care se petrece.*

5. *Urmăriți în fragmentele următoare verbele, variația modurilor și a timpurilor și comentați rolul lor stilistic:*

a) „Sculându-se, Mihnea sărută preastolul și icoana Adormirii Maicii Domnului, ce sta pe iconostasul din dreapta, ca hram al mânăstirii, și, viind în mijlocul bisericii, mitropolitul îi puse pe cap coroana voievozilor și-i dete în mână spata și buzduganul domnesc, ce le ducea, pe o pernă roșie, marele spătar. Atunci, preasântul părinte, împreună cu marele postelnic, îl duseră de subțiori până la strana poleită ce se-nălța pe trei trepte la dreapta în biserică, purtând pajera țării săpată în lemn. Când se urcă noul domn p-acel scaun bogat, cântăreții glăsuiră rugăciunea și oastea de afară slobozi puștile și sănețele cu chiote de bucurie și începură a suna din tobe."

(Al. Odobescu, *Mihnea-Vodă cel Rău*)

b) „Toate aceste le privea biata mamă, uitată cu mâinile subsuoară, cum e omul necăjit, de după un dâmb de prund, aproape de mine. Dar eu n-o vedeam pe dânsa căci eram în treabă. În totului-tot, a fi trecut la mijloc vreo jumătate de ceas, cât a zăbovit mama acolo,

Scanned with OKEN Scanner

mai vreo trei, patru de când fugisem de-acasă, ș-ar fi trebuit să înceapă a mi se pune soarele drept inimă, după cum se zice, căci era trecut de amiază. Însă eu, în starea în care mă aflam, fiind cuprins de fericire, uitasem că mai trăiesc pe lume! În sfârșit, mama, cât era ea de tare de cap, de la o vreme pierde răbdarea și vine tiptil, în vârful degetelor, pe la spatele mele, când mă uitam la fete, cum vă spun, îmi ie toate hainele frumușel de pe mal, și mă lăsă cu pielea goală în baltă, zicându-mi cu năduh:
– Îi veni tu acasă, coropcarule, dacă te-a răzbi foamea, ș-apoi atunci vom avé altă vorbă. Și se tot duce."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

c) „În schimb Niculaie era, nu se știe de ce, nemaipomenit de vesel, fetele se împăcaseră și ele cu lipsa oilor, iar mama nu mai contenea să-l laude pe Dumnezeu pentru „mana cerească", cum îi spunea ea grâului, cu care îi milostivise cerul.
Ca întotdeauna, Moromete o încurcă cum putu cu legatul snopilor, dar când după câteva ceasuri soarele se urcă sus și începu să-i apese ceafa, el înfipse liniștit secera într-un snop și se alungă singur cu un glas de parcă s-ar fi pedepsit:
– Mă duc încolo d-acilea! spuse el supărat și o luă agale, spre căruță (mai întâi la căruță, unde avea flanela cu tutun și abia după aceea spre vecini). Familia îl văzu întâi într-o parte, apoi se constată că de multă vreme se afla în partea astălaltă, apoi se topi nu se știe unde și când se făcu prânzul și se pregătiră pentru masă trebuiră să-l strige de nenumărate ori. Niculaie se urcă pe cutia căruței și îl strigă în gura mare:
– Măi tată – m'! Tată-ăăă!...
– Ce e, mă? răspunse domol Moromete."

(M. Preda, *Morometii*)

6. *Tudor Vianu în studiul „Tehnica basoreliefului în proza lui N. Bălcescu" subliniază că în „Românii supt Mihai-Voievod Viteazul", autorul, datorită complexității evenimentelor, pentru punerea lor în perspectivă, le prezintă în mai multe planuri succesive ale adâncimii... Istoricul care răspunde acestei nevoi dă tablourilor sale organizarea unor adevărate basoreliefuri.*

Scanned with OKEN Scanner

a) Identificați „tehnica basoreliefului" și rolul verbelor în realizarea „basoreliefurilor literare" din următorul text:

„Mihai cugetă întru inima sa că împrejurarea cere neapărat vreo faptă eroică, spre a descuragia pe turci și a îmbărbăta pe ai săi. El hotărăște atunci a se jertfi ca altă dată și a cumpăra biruința cu primejdia vieții sale. Rădicând ochii către cer, mărinimosul domn chemă în ajutoru-i protecția mântuitoare a Dumnezeului armatelor, smulge o secure ostășească de la un soldat, se aruncă în coloana vrăjmașă ce-l amenință mai de aproape, doboară pe toți cei ce se încearcă a-i sta împotrivă, ajunge pe Caraiman-Pașa, îi zboară capul, izbește și pe alte capete din vrăjmași și, făcând minuni de vitejie, se întoarce la ai săi plin de trofee și fără a fi rănit. Această faptă eroică înfioară pe turci de spaimă, iar pe creștini îi însuflețește și îi aprinde de acel eroic entuziasm, izvor bogat de fapte minunate (...). Sinan, văzând aceasta, spre a da curagiu la ai săi, ia ofensiva și trece podul. Dar deodată se vede oprit în față de căpitanul Cocea, și în coastă trăsnit de tunurile așezate pe deal de Albert Kiraly, care, bătând în mulțimea îndesită a turcilor, le găurește rândurile și le pustiește toată aripa dreaptă. Îndărătnicul vizir, fără a-și pierde cumpătul, izbutește a-și întocmi oștile în rânduială, când o izbire nouă a lui Mihai în fruntea armiei, pustiirile furioase ale înfierbântatului Cocea de dinapoi, iutele și ucigătorul foc al tunurilor lui Kiraly zdrobesc iarăși această rânduială, și turcii, minunați de îndrăzneala cu care românii, ce îi privea ei ca biruiți, îi izbesc acum, încep a fugi răzleți."

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

7. Recitiți capitolul al X-lea („Sângele"), in partea a II-a („Focurile") a romanului „Răscoala" de Liviu Rebreanu și comentați rolul verbelor în alternarea planurilor prin care autorul surprinde momentul culminant al răscoalei.

Folosind verbele onomatopeice, scriitorul realizează imagini auditive. Comentați rolul lor în următoarele texte:

a) „Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie...
Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie
În zădar striga-mpăratul ca și leul în turbare
Umbra morții se întinde tot mai mare și mai mare;
.....
Când săgețile în valuri, care șuieră, se toarnă
Și lovind în față-n spate, ca și crivățul și gerul,

Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul...
Mircea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare."

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

b) „Dar când ajung
La cotituri,
Un chiot lung
Din mii de guri
Dărâmă stânci.
Haiducii mei doinesc
Toți trei;
Și clocotesc
Și hohotesc
Păduri adânci."

(Șt. O. Iosif, *Doina*)

8. *Comentați rolul stilistic al verbelor din următoarele texte (în cazul poeziei lui Bolintineanu, citiți în întregime poemul):*

a) „Dar toată suflarea și făptura de primprejur îi ținea hangul: vântul gemea ca un nebun, copacii din pădure se văicăreau, pietrele țipau, vreascurile țiuiau, și chiar lemnele de pe foc pocneau de ger. Iară veverițele, găvozdite una peste alta în scorburi de copaci, suflau în unghii și plângeau în pumni, blăstămându-și ceasul în care s-au născut. Mă rog, foc de ger era, ce să vă mai spun mai mult."

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

b) „Mihnea încalecă, calul său tropotă,
Fuge ca Vântul;
Sună pădurile, fâșie frunzele,
Geme pământul;
Fug legioanele, zbor cu cavalele,
Luna dispare;
Cerul se-ntunecă, munții se cleatenă,
Mihnea tresare.
Fulgerul scânteie, tunetul bubuie,
Calul său cade;
Demonii râseră; o, ce de hohote!
Mihnea jos sare,
Însă el repede iară încalecă,
Fuge mai tare;
Fuge ca crivățul; sabia-i sfârâie
În apărare.
Aripi fantastice simte pe umere,
Însă el fuge;
Pare că-l sfâșie guri însetabile,
Hainele-i suge;

Baba pe-o cavală iute ca fulgerul
Trece-nainte
Slabă și palidă, pletele-i fâlfâie
Pe osăminte;
Barba îi tremură, dinții se cleatină
Muge ca taur;
Geme ca tunetul, bate cavalele,
Ca un balaur
O, ce de hohote! râseră demonii,
Iadul tot râse!
Însă pe creștetul munților, zorile
Zilei venise."

(D. Bolintineanu, *Mihnea și baba*)

c) *Cunoscând rolul verbului în realizarea personificării, găsiți în romanul „*Baltagul*" de M. Sadoveanu, exemple în care verbele au acest rol.*

9. *Urmăriți următoarele structuri de opoziții temporale în poeziile lui Lucian Blaga și interpretați rolul lor în susținerea mesajului poetic:*

– *prezent – trecut – viitor*: privirea se îndreaptă spre trecut și apoi spre viitor, ca o oglindă a trecutului în viitor (*Cresc amintirile*, *Cânele din Pompei*);

– deschidere bruscă, de obicei, prin salt spre viitor, opusă total trecutului apropiat (*Schimbarea zodiei*);

– viitorul dedus firesc din prezent, ca o intensificare a sa (*Paradis în destrămare*);

– viitorul apare ca obiect al dorinței (*Ardere*);

– prezentul proiectat în viitor, unde va deveni trecut, prin curgerea spre viitor (*Risipei se dedă florarul*);

– viitorul în contrast cu prezentul (*Noapte la mare*, *Glas de seară*).

Adverbul

Adverbele de mod, provenite din participii (*privește uimit*), din adjective (*sună dureros*), din substantive (*a bate măr*) și cele formate cu ajutorul sufixelor, de la diferite părți de vorbire (*crucișș*, *pieptiș* etc.) au, uneori, valoare stilistică de epitet al verbului, făcând mai expresivă acțiunea.

Scanned with OKEN Scanner

1. Identificați adverbele și locuțiunile adverbiale din următoarele texte și comentați valoarea lor stilistică:

a) „Uneori curge și altori pică. Vorbește puțin și lucrează mult, căci cel ce vorbește multe face puține. Scara de sus se mătură, iar nu de jos în sus. Bine de unu și rău de zece. Fugi de-acolo, vino-ncoace. Șezi binișor, nu-mi da pace. Fură bine, ascunde rău/ – Pică vina-n capul meu;/ Fură rău, ascunde bine./ Pică vina-n cap la mine." (Folclor)

b) „Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.
Mai departe,
Mai departe,
Mai încet, tot mai încet
Sufletu-mi nemângâiet
Îndulcind cu dor de moarte."

(M. Eminescu, *Peste vârfuri*)

c) „A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărătești,
O prea frumoasă fată (...)
Îl vede azi, îl vede mâni,
Astfel dorința-i gata,
El iar, privind de săptămâni,
Îi cade dragă fata. (...)
Ea îl privea cu un surâs,
El tremura-n oglindă,
Căci o urma adânc în vis
De suflet să se prindă. (...)
El asculta tremurător,
Se aprindea mai tare
Și s-arunca fulgerător,
Se cufunda în mare; (...)
O, vin odorul meu nespus,
Și lumea ta o lasă;
Eu sunt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.
Colo-n palate de mărgean
Te-oi duce veacuri multe,

Scanned with OKEN Scanner

Și toată lumea-n ocean
De tine o s-asculte.
– O, ești frumos, cum numa-n vis
Un înger se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N-oi merge niciodată;
Străin la vorbă și la port,
Lucești fără de viață
Căci eu sunt vie, tu ești mort,
Și ochiul tău mă-ngheață."

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

d) „Acum, luminate crăișor, ca să vezi cât poate să-ți ajute milostenia, stăi liniștit, uită-te drept în ochii mei și ascultă cu luare aminte ce ți-oi spune: du-te la tată-tău și cere să-ți deie calul, armele și hainele cu care a fost el mire, și atunci ai să te poți duce unde n-au putut merge frații tăi; pentru că ție a fost scris de sus, să-ți fie dată această cinste."

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

2. *G. I. Tohăneanu, în studiul* „Expresia artistică eminesciană" *subliniază*: „printre aspectele specific eminesciene ale repetiției, se cuvine să înregistrăm locuțiunea adverbială „rânduri-rânduri", pentru care poetul nostru vădește o incontestabilă predilecție."
Arătați rolul stilistic al repetiției locuțiunii adverbiale din următoarele versuri (recitiți poeziile în întregime):

„Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri
Flori de tei deasupra noastră
Or să cadă rânduri, rânduri."

(M. Eminescu, *Dorința*)

„Plânsori sfâșietoare, împinse de blestem,
Se urmăresc prin bolte, se cheamă, fulger, gem,
Și cresc tumultoase în valuri, rânduri, rânduri."

(M. Eminescu, *Strigoii*)

„Vulturii porniți la ceruri pân-la ramuri nu ajung;
Dar un vânt de biruință se stârnește îndelung
Și lovește rânduri, rânduri în frunzișul sunător."

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

Scanned with OKEN Scanner

„Dar cu adâncul apei se-adâncește
În glasul lor a sunetului seară,
Devine trist – rânduri, rânduri crește."

(M. Eminescu, *Coborârea apelor*)

„Peste vârf de rămurele
Trec în stoluri rândunele,
Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele.
Și se duc, pe rând, pe rând,
Zarea lumii-ntunecând,
Și se duc ca clipele,
Scuturând aripele."

(M. Eminescu, *Ce te legeni*)

3. *Identificați adverbele și locuțiunile adverbiale din următoarele texte și arătați rolul lor stilistic, în context:*

a) „Adevăr spun, căci Dumnezeu e deasupra! De la o vreme, mama, crezând că-s prin livadă undeva, iese afară și începe a striga de da duhul dintr-însa: «Ioane! Ioane! Ioane!» și Ion pace! Văzând ea că nu dau răspuns de nicăieri, lasă toate în pământ și se ia după mine la baltă, unde știa că mă duc; când colo, mă vede tologit cu pielea goală pe năsip, cât mi ți-i găliganul, apoi în picioare (...) aci săream într-un picior, aci în celălalt; aci plecam capul în dreapta și la stânga spuind cuvintele. (...)"

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) „Vitoria îl judeca pe Lipan. Avea ea să-i spuie multe. (...) i le spunea dinlăuntru, cu bănuieli și suferinți vechi. Altădată îl împunsese cu vorbe adevărate pentru plăcerea pe care o avea el să-și bată calul în preajma muierilor și să poposească lângă ele. (...) Acuma, dacă a pierit îi rămăsese dator cu acele zâmbete și cu acele ceasuri. (...) El o dădea încet la o parte cu brațul și râdea. Ea s-a înverșunat mai tare, pomenindu-i de o rea și de-o slută de la gura Tarcăului. „Acolo-ți faci popasurile și-ți cheltuiești averea", îl împungea ea cu vorbe îndesăte, și iar își răschira cângile. Atuncea el întâi a lovit-o. Ea a tăcut deodată ca și cum ar fi murit. I s-a lipit fruntea subsuoară. (...)"

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Scanned with OKEN Scanner

c) „Buciumă toamna
Agonic… din fund
Trec păsările
Și tainic s-ascund
(…) Pe-afară de stai
Te-năbuși de fum.
Departe pe câmp,
Cad corbii domol;
Și răgete lungi
Pornesc din ocol.
Tălăngile trist,
tot sună dogit…
Și tare-i târziu,
Și n-am mai murit.”

(G. Bacovia, *Pastel*)

d) „Lin frunzele cad, plâng apele-n vale,
Lung buciumul toamnei în noapte răsună.
Prin ramuri de tei ning molcum scântei,
Își cerne vrăjirea văpaie de lună.
Trec nori după nori în veci călători
Pe-ntinsele șesuri în zboruri deșarte.
Pe-al inimii gol s-așterne domol
Durerea trecută cu frunzele moarte.”

(I. Pillat, *Cântec de toamnă*)

e) „Căzută-i bruma sus la vie,
Pustiu e drumul spre izvor,
Căci vezi trecutul nu învie,
Doruri ce-au fost de-apururi mor
Se sting pe veci dar cine știe,
Urmând rotitul vremii zbor,
În care altă vecinicie
Se va ivi același dor? (…)
Noi n-om ghici c-am fost odată,
Nici n-om visa că vom fi iar,
Că ne-a fost scris d-aceeași soartă
Să ne iubim tot în zadar.”

(I. Pillat, *Cântec de dor*)

Scanned with OKEN Scanner

7. *Recitiți capitolele al XIX-lea și al XX-lea, din romanul lui M. Preda* „Morometii", *identificați adverbele și locuțiunile adverbiale, arătați rolul lor stilistic.*

8. *Identificați adverbele și locuțiunile adverbiale din următorul sonet al lui Vasile Voiculescu și comentați rolul lor în susținerea coordonatei majore care străbate volumul* „Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară".

„Mi-a trebuit întreaga văpaie-a poeziei
Cărbunele iubirii să schimb în diamant;
Dar strălucești de-acuma pe fruntea veșniciei,
Răscumpărat de-a pururi, obștescului neant...
Puterea mea e jarul închis, ca-n nestemată,
Ce arde dur și rece-n lăuntricul tău joc,
De la crearea lumii, cu aștrii toți deodată,
Nu se mai stinge-n mine originarul foc."

(V. Voiculescu, *Sonet CCIV*)

Interjecția

1. *Identificați interjecțiile din următoarele texte, încadrați-le în textul căruia îi aparțin și comentați, în ce măsură imprimă expresivitate textului:*

a) „– D-alei, Tomo Alimoș,
Haiduc din țara de jos,
Nalt la stat,
Mare la sfat
.....
Ia, să-mi dai tu mie seamă,
Ia, să-mi dai pe murgul vamă!
Toma, măre, d-auzea,
Din guriță cuvânta:
.....
Savai, Toma Alimoș
Haiduc din țara de jos,
.....
Cumpătul că nu-și pierdea,
.....
Și din gură cuvânta:
–D-alelei, fecior de lele

.....
Nu fugi, că n-am dat vamă
.....
Până Toma se ținea,
Murgul, măre, și zbura;"

(Folclor, *Toma Alimoș*)

b) „O, moartea e-un chaos, o mare de stele,
Când viața-i o baltă de vise rebele;
O, moartea-i un secol cu sori înflorit,
Când viața-i un basm pustiu și urât.

Dar poate... o! capu-mi pustiu cu furtune,
Gândirile-mi rele sugrume cele bune...
Când sorii se sting și când stelele pică,
Îmi vine a crede că toate-s nimică."

(M. Eminescu, *Mortua est*)

c) Citiți poezia „Cugetările Sărmanului Dionis", de M. Eminescu, identificați interjecțiile și comentați rolul lor în context.

d) „Și când răcnește odată cât se poate, eu zvrr! chibriturile din mână și tuști! la spatele lui Zaharia, și-ncepem a horăi, de parcă dormeam cine știe de când."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

e) „Carul apropiindu-se de vulpe, țăranul ce mâna boii o vede și crezând că-i moartă cu adevărat, strigă la boi: Aho! Aho! Boii se opresc. Țăranul vine spre vulpe, se uită la ea de aproape, și văzând-o că nici nu suflă, zice: Bre! da cum naiba a murit vulpea asta aici? ti!... ce frumoasă cațaveică am să fac nevestei mele din blana istui vulpoi. Zicând așa, apucă vulpea de după cap și târând-o până la car, se opintește ș-o aruncă deasupra peștelui. Apoi strigă la boi: hăis! Joian, cea! Bourean."

(I. Creangă, *Ursul păcălit de vulpe*)

f) „Jupân Dumitrache
Te faci că nu înțelegi, ai? Nu știi ce tutun? Eu n-am aflat că tragi țigară? Aoleo, Spiridoane, nu te-oi prinde-odată!...
Spiridon
Zău, jupâne.

Scanned with OKEN Scanner

Jupân Dumitrache
Haida pleacă *(Spiridon pleacă)*. Mă! spune lui nen-tu Chiriac să nu uite de ce ne-a fost vorba...
.....
Jupân Dumitrache *(șezând pe scaun)*
Hei! ia să vedem acu ce mai zice politica...
Ipingescu
Grozav ziar, domnule! Asta știu că combate bine. (...)
Ei, bravos! Aici a adus-o bine. (...)
Jupân Dumitrache *(lămurit)*
Ei! așa mai vii de-acasă. Bravos! Zi-i nainte.
Ipingescu
Stai să vezi: acum vine un ce și mai tare.
Jupân Dumitrache
Ei?"

(I. L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*)

g) „Într-o țară care-a fost
Era mare cel mai prost.
Bi-ba, ba-ba
Li-ba, ba-ba.
Țara unde-i bun tutunul
Avea proști unul și unul,
Bi-bo, bo-bi
Ri-bo, ro-bi.
Cine-o-leacă avea de cap
Și-l punea după dulap,
Hu-hu, bu-hu
Bu-hu, hu-hu.
Pentru că omul cel mare
Se-alegea după picioare.
I-ha, ba-ha
Ba-ha, i-ha.
Umblau solii prin norod
C-un carâmb și-un calapod.
Lu-la, la-lu
Vi-va, va-lu.
Și cinstirea ți se da
După talpă și pingea.
Da-du, du-da

Ga-gu, gu-da
Dar deștepții fiind prea mulți
Au rămas pe drept desculți.
I-ha, pa-pa
Pa-pa, i-ha.
Am o minte, vai de mine,
Și mă face de rușine.
Cio-ca, bo-ca
Bo-ca, cio-ca.
Spune tu, pe ce-i cunoști
Dintre proști pe cei mai proști?
Zu-ri, zu-ra
Zu-ra, zu-ri.
După chică sau chelie?
După unghii sau simbrie?
Pa-vu, ga-vu
La-vu, la-vu.
Fincă, vezi, mai-marele
Și-ascunde picioarele.
Tra-la, la-la
La-la, la-la."

(T. Arghezi, *Horă de băieți*)

h) „Mai ales una, chiar în grădină la mine, într-o salcie pletoasă, cânta... Doamne Dumnezeule!... De câte ori începea, făcea într-un fel nou. Încă Victorița, nevasta căpitanului, luase un condei să însemne cu vorbe toate felurile de sunete pe care le scotea. Uneori făcea – fi, fi, fi, tiha! tiha! chiau! chiau, chiau, clings!... iar când isprăvea într-o cascadă de triluri, zău dacă nu-ți venea s-o aplauzi ca pe-o primadonă..."

(I. Al. Brătescu-Voinești, *Privighetoarea*)

i) „Și prin pumn adus mosor,
Către sita din tărie,
Tu iubești, șuierător,
Un descântec de fetie:
Bu hu hu... la luna șuie
Să-l aducă pe-o gutuie,
Ori de-o fi pe-o rodie,
Buhuhu... la zodie.
Hu... la Leu și hu... la Drac

Să-l îmbie cu-un arac;
Huhu... Scorpiei surate
Să-l întoarcă d-a-ndarate.
Că mi-i prinde de picior
Câinele rătăcitor..."

(I. Barbu, *Domnișoara Hus*)

j) „Forfotă de fulgi pe coșuri,
În cuib fraged: Cir-li-lai
– Fox al meu, îți place, hai?

Cir-li-lai, cir-li-lai,
Precum stropi de apă rece
În copaie când te lai;
Vir-o-con-go-co-lig,
Oase-închise-afară-n frig
Lir-liu-gean, lir-liu gean,
Ca trei pietre date dura
Pe dulci lespezi de mărgean."

(I. Barbu, *In memoriam*)

k) „Paloarea, mutismul mineză-al meu piept
Pe satele ninse crai-nou când apare;
Trec singur pe poduri de fier solitare
.....
Hau!... Hau!... depărtat sub stele-nghețate...
În noaptea grozavă la cine voi bate?...
O, vis... o, libertate...
Hau!... Hau!... depărtat sub stele-nghețate."

(G. Bacovia, *Plumb de iarnă*)

Sintaxa

A. Tipuri de propoziții

1. Arătați felul propozițiilor din următoarele texte și rolul lor expresiv în context:

a) „– Acul. Moșule! de ce ești zurbagiu? te sfădești necontenit cu soră-ta nicovala, țipați și faceți larmă de-mi țiunie urechile. Eu lucrez toată ziua și nimene nu-mi aude gura.
– Iaca mă!... da de unde-ai ieșit, pâcală?

– De unde am ieșit, de unde n-am ieșit, eu îți spun că nu faci bine ceea ce faci.
– Na!... vorba ceea: A ajuns oul mai cuminte decât găina. Măi băiete, trebuie să știi că din sfădălia noastră ai ieșit: ș-apoi tu ne cauți pricină?
– Mă rog, iertați-mă; că dacă n-ar fi fost focul, foile, pleaftura și omul care să vă facă și să vă deie nume, ați fi rămas mult și bine în fundul pământului, ruginite, ca vai de voi!
– Măsură-ți vorbele, băiete! Auzi, soră nicovală, cum ne râde acușorul?
– Aud, dar n-am gură să-i răspund; și văd, dar trebuie să rabd.
– Vorba ceea soro: Șade hârbu-n cale și râde de oale. Măi pușchiule! ia să vedem ce ai făcut tu mai mult decât noi?"

(I. Creangă, *Acul și barosul*)

b) „– Mică buruiană, nu știu de unde-ai mai scos atâtea despre mine!
– Hei, dragă! dar poate nu știi, că oamenii mai fac pânză și din sora noastră cânepa și din fratele nostru bumbac, ba și din înghimpătoarea urzică mai fac un fel de pânză (...)
– Bre! multe mai auzi!
– Mai așteaptă că n-am sfârșit încă!...
– Mare minune mi-ai spus, dragă buruiană, zise cămeșa. De-ar fi așa, apoi toate lucrurile nu sunt ceea ce se văd ci altăceva au fost odată, altăceva sunt acum – și altăceva au să fie.
– Tocma așa, soro!
– Gardul pe care ești tu întinsă acum a fost altădată pădure. Ce are să fie de-acum înainte?
– Mătasa – frunză de dud intrată în pântecele unor gândaci... Varul ce-a fost înainte?... Dar funiile și odgoanele?..."

(I. Creangă, *Inul și cămeșa*)

c) „– de unde ești, măi creștine?
– Ia, din sat de la noi, răspunse Păcală.
– Din care sat de la voi?
– Iaca, de acolo, tocmai de sub acel mal, – arătând negustorului cu mâna spre un deal.
– Bine, dar ce sat e acela? Eu nu-l știu.
– Ei! cum să nu-l știi; e satul nostru, și eu de acolo viu.
– Nu așa, măi prostule; eu te întreb, acel sat pe a cui moșie este și cum îi botezat?

Scanned with OKEN Scanner

– Doamne! da nu știi că moșiile sunt boierești, și asta-i a cuconului nostru, ce șede la București? Iar satul îl botează popa, într-o căldărușe cu apă, cum îi scrie lui în cărți.
Negustoriul, privindu-l lung, zise în sine: Mă!... aista-i chiar Păcală.
– Dar cum te chiamă pe tine?
– Iaca... ce mă-ntreabă! Mă chiamă ca pe oricare: Vină-ncoace! ori Vin-aici!"

(I. Creangă, *Păcală*)

2. *Determinați nuanțele afective de conținut ale propozițiilor enunțiative din următoarele contexte și arătați mijloacele gramaticale folosite.*

a) „Cât îmi sunt de urâte unele dobitoace,
Cum lupii, ursii, leii și alte câteva,
Care cred despre sine că prețuiesc ceva!
De se trag din neam mare,
Asta e o-ntâmplare:
Și eu poate sunt nobil, dar s-o arăt nu-mi place.
Oamenii spun adesea că-n țări civilizate
Este egalitate...
Cățelul Samurache, ce ședea la o parte
Ca simplu privitor,
Auzind vorba lor,
Și că nu au mândrie, nici capriții deșarte,
S-apropie îndată
Să-și arate iubirea ce are pentru ei:
„Gândirea voastră, zise îmi pare minunată,
Și sentimentul vostru îl cinstesc, frații mei."
„Noi, frații tăi", răspunse Samson plin de mânie,
„Noi frații tăi, potaie!
O să-ți dăm o bătaie
Care s-o pomenești.
Cunoști tu cine suntem, și ți se cade ție
Lichea nerușinată, astfel să ne vorbești?"/"

(Gr. Alexandrescu, *Câinele și cățelul*)

b) „Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere
Și te pândesc în trup, ca pe vânat,
Să văd: ești șoimul meu cel căutat?
Să te ucid? Sau să-n-genunchi a cere.
Pentru credință sau pentru tăgadă,

Te caut dârz și fără de folos.
Ești visul meu, din toate, cel frumos
Și nu-ndrăznesc să te dobor din cer grămadă.
Ca-n oglindirea unui drum de apă,
Pari când ă fi, pari când că nu mai ești;
Te-ntrezării în stele, printre pești,
Ca taurul sălbatec când se-adapă.
Singuri, acum în marea ta poveste,
Rămân cu tine să mă mai măsor,
Fără să vreau să ies biruitor.
Vreau să te pipăi și să urlu: „Este!”.” (T. Arghezi, *Psalm*)

3. *Identificați felul propozițiilor din următoarele fraze și arătați valorile lor expresive, sentimentele variate pe care le exprimă:*

a) „La ce statornicia părerilor de rău,
Când prin această lume să trecem ne e scris
Ca visul unei umbre și umbra unui vis?
La ce de-acu nainte tu grija mea s-o porți?
La ce să măsuri anii ce zboară peste morți?
Totuna-i dacă astăzi sau mâne o să mor,
Când voi să-mi piară urma în minte tuturor,
Când voi să uiți norocul visat de amândoi.”

(M. Eminescu, *Despărțire*)

b) „N-ai avut tu oare timp îndestul ca să răspândești groază și moarte prin crânguri și pe câmpii? Chiar pe această zăpadă ce se topește acum sub adierea încropită a zefirului primăvăratic, n-au fost oare tipărite urme încrustate ale copoilor, gonind prin pădure iepurele fricos și vulpea vicleană, cari, fiecare după firea sa, se silesc a-și minți gonacii și a încerca dâra lor printre tulpinile despuiate?”

(Al. Odobescu, *Pseudokynegheticos*)

c) „Când Tudor intră în satul strămoșilor lui, la Șoimărești, parcă i se luă un văl de pe frunte. Toată noaptea stătuse ca ametit, cu icoana fetei Orheianului înaintea ochilor. După ce tatăl și fiica intrară în curtea lor de piatră, oșteanul, ca să poată revedea pe Magda cât mai curând, se despărțise de ei ca să facă un ocol grabnic în satul lui. Hotărâse să se întoarcă cu calul aburind încă de fuga dusului. Pentru el iubirea cea mare a vieții lui era mai presus de toate. Ce-i mai păsa acum de celelalte? Cu zâmbetu-i neclintit și viclean, parcă-i

Scanned with OKEN Scanner

spunea că-l așteaptă și-l cheamă, îi zâmbea întocmai ca-n umbra mestecenilor, când, frântă de la mijloc, se agăța de grumazul lui, lăsându-se biruită pe iarba moale, umezită de roua înserării."

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

d) „RICĂ. *(Coboară încet pe fereastră pe unde a ieșit; este prăfuit de var, ciment și cărămidă; părul îi este în neorânduială; pălăria ruptă; e galben și tras la față; tremură și i se încurcă limba în vorbă; (...))* Am scăpat până acum! Sfinte Andrei, scapă-mă și de acu încolo: sunt încă june! Geniu bun al venitorului României, protege-mă! și eu sunt român! (*Răsuflă din greu și își apasă palpitațiile*). O, ce noapte furtunoasă! Oribilă tragedie! (*I se pare că aude ceva și tresare.*) Ce de peripețiuni!... Ies pe fereastră și pornesc pe dibuite pe schele! mă țiu binișor de zid și ajung în capătul binalii... Destinul mă persecută implacabil... Schelele se-nfundă; nici o scară... Cocoana perfidă ină indusese în eroare... Vreau să mă-ntorc și d-odată auz pe inamici venind în fața mea pe schele. (...) (*Merge la fereastră.*) A! auz pași; vine cineva pe schele. (*Se repede la ușa din dreapta, a odăii lui Spiridon.*) P-aici! (*Spiridon intră în același moment repede, și se lovesc amândoi piept în piept.*) Ah! cum m-ai speriat! (*Îi vine rău.*)

SPIRIDON: Domnule, musiu, tot aici ești? E foc mare, trebuie să fugi! dacă o pune mâna pe dumneata te omoară."

(I. L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*)

e) „LEONIDA: Ei! domnule, câte d-astea n-am citit eu, n-am păr în cap! Glumești cu omul! Se-ntâmplă!... (cu tonul unei teorii sigure) că fiindcă de ce? o să mă-ntrebi... Omul, bunioară, de par egzamplu, dintr-un nu-știu-ce ori ceva, cum e nevricos, de curiozitate, intră la o idee; a intrat la o idee? fandacsia e gata; ei! și după aia, din fandacsie cade în ipohondrie."

(I. L. Caragiale, *Conul Leonida față cu reacțiunea*)

f) „De unde vii. Și-n care preafericită țară
Văzuși lumina zilei – tu, albă ca și-o zi?...
Și ce nebune vânturi spre mine te purtară,
Ce barcă rătăcită te-aduse pân-aci?...
De ce plecași din țara în care palmierii
Tremurătoare umbre își culcă pe nisip?
Nu-ți fu de-ajuns pustiul cu lacrimile serii,
Și nu găsiși pe-aiurea să-ți plimbi frumosul chip?

Scanned with OKEN Scanner

(...) VenișI, aducătoareo de cântec și lumină,
Să-mi ușurezi povara fatalului calvar,
Să-mi reclădești o lume cu-o boltă mai senină
Și să mai smulgi din gheara supremului coșmar...
Dă-mi mâna dar și du-mă cu tine,
Du-mă-n țara
În care palmierii – stăpâni peste pustiu –
Cu brațele deschise ne vor primi-n Sahara
Iubirilor născute din goluri de sicriu!..."

(I. Minulescu, *Acelei care va veni*)

g) „Da, plouă cum n-am mai văzut
Și grele tălăngi adormite,
Cum sună sub șuri învechite!
Cum sună în sufletu-mi mut!
Oh, plânsul tălăngii când plouă!
Și ce enervare pe gând!
Ce zi primitivă de tină!
O bolnavă fată vecină
Răcnește la ploaie, râzând...
Oh! plânsul tălăngii când plouă."

(G. Bacovia, *Plouă*)

h) „Numai pe tine te am trecătorul meu trup
și totuși
flori albe și roșii, eu nu-ți pun pe frunte și-n plete,
căci lutul tău slab
mi-e prea strâmt pentru strașnicul suflet
ce-l port. Dați-mi un trup
voi munților,
mărilor,
dați-mi alt trup să-mi descarc nebunia
în plin!
Pământule larg fii trunchiul meu,
fii pieptul acestei năpraznice inimi,
prefă-te-n lăcașul furtunilor, cari mă strivesc,
fii amfora eului meu îndărătnic!"

(L. Blaga, *Dați-mi un trup voi munților*)

Scanned with OKEN Scanner

4. *Identificați exclamațiile retorice, interogațiile retorice, invocațiile și imprecațiile din următoarele propoziții și interpretați rolul lor stilistic:*

a) „Alelei! fecior de lele
Căci răpuși zilele mele!
De te-oi prinde-n mâna mea
zile tu n-ai mai avea!" (Folclor)

b) „Frunzuliță de negară
Cine-a adus doina-n țară
Ierte-i Dumnezeu păcatu,
Mult bine-a făcut, săracu!
Căci doina noastră
română
Multe dureri ne alină!" (Folclor)

c) Recitiți fragmentul prezentării prezentului decadent, în antiteză cu trecutul glorios, din Scrisoarea III *de M. Eminescu, identificați: interogațiile și exclamațiile retorice, invocațiile și imprecațiile și comentați rolul lor în realizarea mesajului poetic.*

d) „De ce pana mea rămâne în cerneală, mă întrebi?
De ce ritmul nu m-abate cu ispita-i de la trebi?
De ce dorm îngrămădite între galbenele file,
Iambii suitori, troheii, săltărețele dactile?
Dacă tu știai problema astei vieți cu care lupt,
Ai vedea că am cuvinte pana chiar să o fi rupt,
Căci întreb, la ce-am începe să-ncercăm în luptă dreaptă
A turna în formă nouă limba veche și-nțeleaptă?
(...) Când cu sete cauți forma ce să poată să te-ncapă,
Să le scrii cum cere lumea, vreo istorie pe apă?
(...) Încorda-voi a mea liră să cânt dragostea? Un lanț
Ce se-mparte cu frăție între doi și trei amanți.
Ce să-ngâni pe coardă dulce, că de voie te-ai adaos
La cel cor ce-n operetă e condus de Menelaos?"
(M. Eminescu, *Scrisoarea II*)

e) „– Dar bine, ghiavole, aici ți-i scăldatul? zise ea, cu ochii holbați la mine; scoboară-te jos, tâlharule, că te-oi învăța eu! Dar cum să te cobori, căci jos era prăpădenie! (...) Apoi începe a se aburca pe cireș în sus, zicând: Stăi, măi porcane, că te căptușește ea, Mărioara, acuș!..."
(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

f) „Dar de ne-om prăpădi cu toții,
Tu Oltule, să ne răzbuni!
Să verși păgân potop de apă
Pe șesul holdelor de aur;
Să piară glia care poartă
Înstrăinatul nost tezaur;
Țărâna trupurilor noastre
•S-o scurmi de unde ne-ngropară
Și să-ți aduni apele toate
•Să ne mutăm în altă țară!"

(O. Goga, *Oltul*)

g) „Întâi, însă, viața, bolind de durată,
Să nu înceteze deodată
Și chinul să-nceapă cu-ncetul,
•Să usture aerul greu, ca oțetul,
Să șchioapete ziua ca luntrea dogită,
•Să-ntârzie ora în timp să se-nghită
Și, nemărginita, secundă
Să-și treacă prin suflet, gigantică unda:
Pe sârma tăioasă-a veciei, în scame
Și rumegătura să vi se destrame.
Gâtlejul
de sete, să cate scuipat să se-mbete,
•Și limba umflată-ntre buze
Să lingă lumina și ea să refuze,
•Și-n vreme ce apa din șesuri se strânge,
Să soarbă-n mocirla copitelor sânge."

(T. Arghezi, *Blesteme*)

5. *Arătați rolul stilistic al negațiilor din următoarele contexte:*

a) „Nu ești frumoasă, nu ești înavuțită?... N-ai feciori mulți care te iubesc? N-ai cartea de vitejie a trecutului și viitorului înaintea ta?... pentru ce curg lacrimile tale?"

(Al. Russo, *Cântarea României*)

b) „Ruga mea e fără cuvinte
Și cântul, Doamne, mi-e fără glas,
Nu-ți cer nimic. Nimic ți-aduc aminte.
Din vecinicia ta nu sunt măcar un ceas.

Scanned with OKEN Scanner

Nici rugăciunea, poate, nu mi-e rugăciune,
Nici omul meu nu-i poate omenesc.
Ard către tine-ncet, ca un tăciune,
Te caut mut, te-nchipui, te gândesc."

(T. Arghezi, *Psalm*)

c) „Și unde nu s-au adunat – o mulțime de băieți și fete de școală, între care eram și eu, un băiat prizărit și fricos și de umbra mea."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

B. Frază

Coordonarea

6. *Comentați rolul stilistic al coordonării în următoarele texte (citiți în întregime textele poetice):*

a) „De prea mult aur crapă boabele de grâu. Ici colo roșii stropi de mac
și-n lan
o fată
cu gene lungi ca spicele de orz.
Ea strânge cu privirea snopii de senin ai cerului
și cântă.
Eu zac în umbra unor maci,
fără dorinți, fără mustrări
fără căinți
și fără-ndemnuri, numai trup
și numai lut.
Ea cântă
și eu ascult.
Pe buzele ei calde mi se naște sufletul."

(L. Blaga, *În lan*)

b) „Suflete, prund de păcate,
ești nimic și ești de toate.
Roata stelelor e-n tine și o lume de jivine.
Ești nimic și ești de toate
aer, păsări călătoare,
fum și vatră, vremi trecute
și pământuri viitoare.
Drumul tău nu e-n afară,
căile-s în tine însuți.

Iară cerul tău se naște
ca o lacrimă din plânsu-ți."

(L. Blaga, *Suflete, prund de păcate*)

c) „Ion păși în neștire lângă nevastă-sa. Alături de ea o pată mare, negricioasă, parcă se strâmba la bărbatul năucit; pământul însetat sorbise lacom sângele. Ana se târâse anevoie spre trunchiul mărului și se răzima cu spatele. Era albă și udă de sudori în obraji. În colțurile gurii rămăseseră două buburuze de spumă, dar buzele crâmpoțite și învinețite se strângeau într-un zâmbet de fericire."

(L. Rebreanu, *Ion*)

d) „Atunci feciorul craiului își ie cele trebuitoare, sărută mâna tătâne-său, primind carte de la dânsul către împăratul, zice rămas bun fraților săi și apoi încalecă și pornește cu bucurie spre împărăție."

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

e) „Dar numai Magda-i înțelegea graiul moldovenesc. Și din mânia stăpânită, din tulburarea lui, din ochii sticloși ca de fiară, ea pricepu o parte de adevăr, și gemea cu mâinile la tâmple, îl privea cu groază, și se lăsă dusă de subsuori de flăcăii răzășilor (...) Era un cer fără soare și mohorât deasupra și soseau de la munți, pe vârfurile înălțimilor, nouri zdrențuiți. Tudor sta drept pe cal și neînduplecat; și ieșiseră și toți Șoimărești, bătrâni, muieri și copii și priveau cum trec fără încetare brăzdare cu șase boi și apasă pe coarne oșteni, înnegrind și asemănând încet bătătura..."

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

f) „Purtați cu brațele-amândouă
A muncii rodnică povară,
Subt strălucirea-nlăcrimată
A dimineților de vară.
Și nimeni truda nu v-alintă,
Doar bunul cerului părinte,
De sus, pe frunte vă așază
Cununa razelor lui sfinte."

(O. Goga, *Plugarii*)

g) „Cad din cer mărgăritare
Pe orașul adormit...
Plopii, umbre solitare
În văzduhul neclintit

Visători, ca amorezii
Stau de veghe la fereastră,
Și pe marmura zăpezii
Culcă umbra lor albastră.
Iarna!... Iarna tristă-mbracă
Streșinile somnoroase,
Pune văl de promoroacă
Peste pomii peste care,
Scoate-o lume ca din basme
În lumini de felinare
Umple noaptea de fantasme
Neclintite și bizare.
Din ogeagul de cărbune
Face albă colonadă
Și pe trunchiuri negre pune
Capiteluri de zăpadă,
Iar prin crengile cochete
Flori de marmură anină,
O ghirlandă de buchete."

(G. Topârceanu, *Noapte de iarnă*)

7. *Recitiți poezia „*Sara pe deal*" de M. Eminescu și comentați rolul stilistic al coordonării propozițiilor principale.*

8. *Remarcați paralelismele sintactice din următoarele texte și comentați rolul lor stilistic.*

a) „Du-te, dor, cu negura,
Unde-i badea cu stâna;
Du-te, dor, cu negurile,
Unde-i badea cu oile,
De te-a-ntreba că ce fac,
Spune-i că de-a lui dor zac!
De te-a-ntreba cum trăiesc,
Spune-i că mult îl doresc!"

(Folclor, *Du-te, dor, cu negura*)

b) „Jelui-m-aș brazilor
de dorul fraților;
Jelui-m-aș florilor
De dorul surorilor;

Scanned with OKEN Scanner

Jelui-m-aș și n-am cui,
Jelui-m-aș codrului,
Codrului frunzosului,
Codrului umbrosului:
Codru-i jalnic ca și mine,
Vara trece, toamna vine,
Pică-i frunza toată bine,
Cu crengi veștede rămâne!
Maică măiculeana mea,
Auzi-mi tu jalea mea."

(Folclor, *Jeli-m-aș brazilor*)

c) „Și dacă ramuri bat în geam
Și se cutremur plopii
E ca în minte să te am
Și-ncet să te apropii.
Și dacă stele bat în lac
Adâncu-i luminându-l,
E ca durerea mea s-o-mpac
Înseninându-mi gândul,
Și dacă norii deși se duc
De iese-n luciu luna,
E ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeauna."

(M. Eminescu, *Și dacă...*)

d) „Drumurile, pe cari nu le umblăm,
drumurile ce rămân în noi,
ne duc și ele, fără număr, undeva.
Cuvintele, ce rămân în noi,
descoperă și ele fără de margini, făptura.
Luptele, ce nu le dăm,
luptele, ce rămân în noi,
ne lărgesc și ele în taină patria!
Sămânța pe care n-o dăruim,
sămânța, ce rămâne în noi,
multiplică și ea fără capăt, viața.
Moartea, de care nu murim,
moartea ce rămâne în noi,
ne adâncește și ea tăcerea.

Scanned with OKEN Scanner

Și pretutindeni prin toate
își pune temei poezia."

(L. Blaga, *Inscripție*)

e) „FARFURIDI... Iată și opinia mea... Din două una, dați-mi voie: ori să se revizuiască, primesc! dar să nu se schimbe nimica; ori să nu se revizuiască, primesc, dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, și anume în punctele esențiale..."

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

f) Citiți următoarele versuri și comentați, pornind de la elipsa predicatului, din întreg poemul, și coordonarea fiecărui distih, rolul lor în transmiterea mesajului poetic:

„Prin lumea poveștilor
Zumzetul veștilor.
Prin murmurul mărilor
plânsetul țărilor.
Prin lumea aievelor
cântecul Evelor.
Prin vuietul timpului
glasul minicului.
Prin zvonul ecoului
bocetul omului."

(L. Blaga, *Ce aude unicornul*)

8. Recitiți poemul „Luceafărul" de M. Eminescu, identificați și comentați rolul simetriilor sintactice din structura poeziei.

Subordonarea

9. Alcătuiți schema următoarelor perioade, identificați și motivați situarea simetrică a unor propoziții.

a) „Cu toate acestea, șezând acum colea, fără grijă, răsturnat în jețul meu, privind liniștit pe fereastră, cum mugurul liliacului se despică și-nverzește subt aburoasele sărutări ale soarelui de aprilie și ascultând cu o dulce răpire cum vrăbiile limbute ciripesc și cum brotăcelul cântă vesel înturnarea zilelor calde, te încredințez că mi-ar place să străbat – fără totuși a mă mișca din loc – și codri umbroși, alergând cu gândul în goana cerbilor și piscurile de stâncă, după urmele ideale ale caprei-negre, și vizuinele de prin munți, în prepusa dibuire a urșilor și luncile cu răchită, după umbra dârei de

mistreț, ba chiar și pustiile năsipoase, pe unde mi s-ar năluci vânători eroice de tigri înfricoșați și de lei fioroși."

(Al. Odobescu, *Pseudokyneghetikos*)

b) „Ei când iau câte o carte în mână care vorbește pentru lucruri ce n-am învățat, numaidecât zic: n-am învățat, nu înțeleg; adică, dacă el este ostaș și cartea este scrisă pentru doctorie, el numaidecât zice: este pentru doctori; dacă este doctor și cartea vorbește pentru corăbieri, zice: este pentru corăbieri; o lasă jos, nu se mânie și nici nu se leagă de cel care mi-a scris-o că nu a scris-o românește."

(I. Heliade Rădulescu, *Prefață la Regulile sau Gramatica poeziei*)

c) „Dacă nu i-aș fi cunoscut firea destul de orgolioasă ca să justifice ambiția ei de egalitate, dacă nu mi-aș fi dat seama că strânsa noastră camaraderie (adică tocmai egalitatea între un om matur și un copil) i-a pus problema egalității, dacă nu aș fi înțeles că și viața ei printre oameni în vârstă a contribuit la această dorință de a fi mare; și dacă, mai ales, actul de naștere, incoruptibila oglindă și introspecția nu mi-ar fi spus clar că sunt un om matur și cărunt, aș fi luat purtarea ei ca explozia prea timpurie a unui sentiment de altă natură, de care nu-și dă seama – și cât de ridicol și vinovat m-aș fi simțit deși fără vină reală."

(G. Ibrăileanu, *Adela*)

d) „Soarele căta cam dintr-o parte, când intrarăm în luminișurile largi ale plaiului, în umbra deasă a codrilor ce îmbracă văile de jos ale Gemenei; vuietul surd și nedeslușit al Tazlăului se schimbase în urlet clocotitor de ape vijelioase, ce mânau dindărăt cu iuțeală de vifor surpăturile de stânci smulse din scoborâșurile înalte ale drumului lor la vale și frământau cu zgomot înădușit bolovanii groși și nestatornici de pe fundul strâmt al albiei lor."

(C. Hogaș, *Pe drumuri de munte*)

e) „Cutremurat de clipa asta sfântă,
Un gând simțeam cum suftetu-mi frământă,
Cum mă supune gându și mă-ndeamnă,
Poruncitor cum drumul mi-l arată:
Ca un proroc, cu fața-mbujorată
Să cad la poala mamei în țărână
Și sărutându-i înăsprita mână
Și haina ei de sfântă preacurată,
Genunchii mei să-i plec de închinare!

Și pe copilul ce zâmbește-n pace,
Înfășurat în scutece sărace,
Eu să-l ridic cu brațele-amândouă
În strălucirea arșiței din slavă,
În razele ce cad dogoritoare,
Să-l înfrățesc cu vulturul din zare
Și să-l cunun cu doina din dumbravă!"

(O. Goga, *Clăcașii*)

10. Construiți o perioadă după schema:

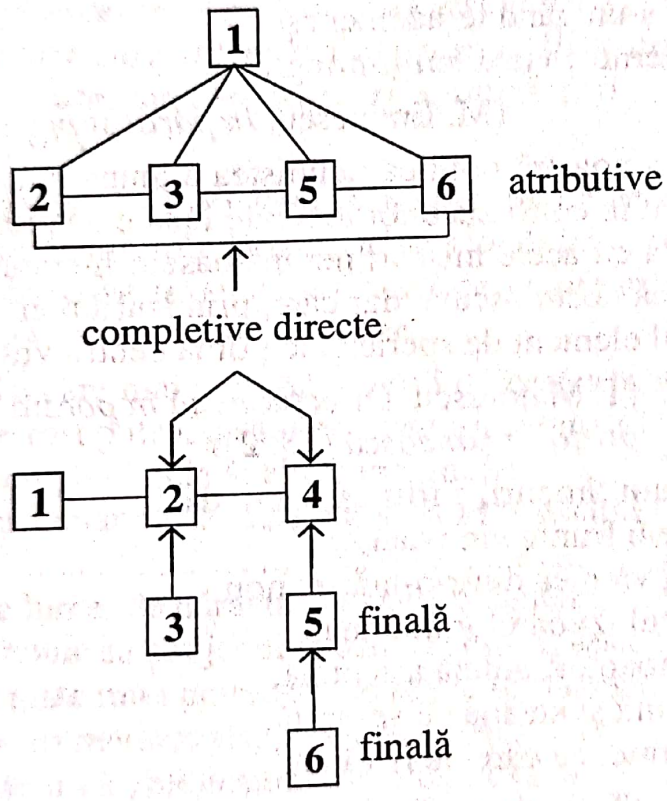

Comentați, pe scurt, pe baza perioadelor analizate și a celei create de voi, deosebirea dintre perioadă și fraza obișnuită, rolul stilistic al perioadei, prin așezarea simetrică pe care o imprimă textului. Reflectați în acest sens pe marginea următoarei perioade:

„Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații, și surorile îmi erau sănătoși, și casa ni era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă toată lumea era a mea!"

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

11. Arătați, ce rol stilistic are inversiunea la nivelul frazei, urmărind topica următoarelor fraze:

a) „Cum nu se dă scos ursul din bârlog, țăranul de la munte, strămutat la câmp, și pruncul, dezlipit de la sânul mamei sale, așa nu mă dam eu dus din Humulești în toamna anului 1855, când veni vremea să plec la Socola, după stăruința mamei."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) „Când știi că visu-acesta cu moarte se sfârșește,
Că-n urmă-ți rămân toate astfel cum sunt, de dregi
Oricât ai drege-n lume – atunci te obosește
Eterna alergare… ș-un gând te-ademenește:
Că vis al morții eterne e viața lumii-ntregi."

(M. Eminescu, *Împărat și proletar*)

c) „Pe când în lumea noastră politică neliniștea a ajuns la culme și totul pare întunecat în confuzia unor tendințe lipsite de princip, se dezvoltă alăturarea cu acele mișcări nesănătoase o literatură încă june și în parte încă necunoscută, dar care, prin spiritul ei sigur și solid, ne dă primul element de speranță legitimă pentru viitor."

(T. Maiorescu, *Direcția nouă în poezia și proza românească (1872)*)

d) „Și de-am venit ca-n timpuri, a fost ca, înc-o dată,
S-aplec la sărutare o frunte vinovată,
Să-nvingem iarăși vremea dintr-o-ntărire nou
Și să-nviem adâncul izvoarelor de rouă.
Și cum scoboară noaptea, aldată așteptată,
Îmi pare veche luna și steaua ce se-arată,
Ca un părete de-arme, cu care-aș fi vânat."

(T. Arghezi, *Toamna*)

e) „Când se închideau ferestrele după o îndelungată scurtătură și, rămânea în casă un aer viu și înțepător în ușorul căruia lucrurile lustruite, dichisite și descărcate de praf își risipeau parcă fiecare ființă veselă și recunoscătoare de viață ce i s-a dat și mirosea a curat din dușumele, din colțuri și din încheieturi, când picioarele lustruite ale mobilelor se mai ștergeau o dată, și cuțitele, și furculițele, tăvile se mai frecau, când în geamurile bine spălate cu floarea perdelelor pe ele, stelele ce răsăreau aveau mai multe raze, mai albastre, în limpezimea sticlei clătite de mai multe ori, Amelica

Scanned with OKEN Scanner

simțea că pentru lucrurile astea, care fac bani mulți, se făcuse treabă bună."

(Ion Marin Sadoveanu, *Sfârșit de veac în București*)

12. *Ținând seama de faptul că topica normală este neutră expresiv și că abaterile de la topica normală sunt, de cele mai multe ori, expresive, găsiți texte, din operele cunoscute, care să ilustreze, în acest sens, valori expresive la nivelul structurii sintactice: inversiuni, dislocări, intercalări, digresiuni.*

13. *În comunicările scrise pot fi întâlnite structuri complexe (arborescente, simetrice sau asimetrice, în trepte, lineare etc.), enunțuri care au valori expresive. Ilustrați cu texte din operele cunoscute, aceste structuri sintactice și comentați valoarea lor expresivă.*

14. *Comentați sub aspectul structurii sintactice, al sfărâmării structurii propoziției sau frazei, al dislocărilor, reluărilor de termeni următoarele texte și subliniați ce valori expresive s-au obținut în context, prin aceste procedee.*

a) „Tu care mai în urmă, râzând d-acestea toate,
De rost puteai a spune tragedii însemnate,
Meropa, Atalia și altele mai multe
Declamându-le toate cui vrea să te asculte
.....
De lume, de năravuri ai slabă încercare.
Trebuie să știi jocul și dantul ce-ți lipsește,
Și niște mici petreceri, ce se zic românește
Jocuri nevinovate. Nevinovate fie,
Măcar că vini destule din ele pot să vie."

(Gr. Alexandrescu, *Satiră. Duhului meu*)

b) „JUDECĂTORUL.: Care va să zică, d-ta Leanca văduva, comersantă de băuturi spirtoase, ce reclami de la parvenitul Iancu Zugravu?
LEANCA (*cu emoțiune treptată*): Eu, să trăiți, săru' mâna, domnu' judecător, eu sunt o femeie sârmană, Dumnezeu mă știe cum mă chinuiesc pentru o pâine... De-aia și pusesem de gând la sfântu Gheorghe să las prăvălia, care nu mai poate omul de atâtea angarale pentru ca să mai mănânce o bucățică de pâine, și nu ne mai dă mâna să plătim licența...

Eu, domn'judecător, reclam, pardon, onoarea mea, care m-a-njurat, și clondirul cu trei chile mastică prima, care venisem tomn-atunci cu birja de la domn' Marinescu Bragadiru din piață, încă chiar domn' Tomiță zicea să-l iau în birje..."

(I. L. Caragiale, *Justiție*)

c) „FARFURIDI (*emoționat și asudând*): Atunci, iată ce zic eu, și împreună cu mine (*începe să se înece*) trebuie să zică asemenea toți aceia care nu vor să cază la extremitate (*se înecă mereu*), adică vreau să zic, da, ca să fie moderați... adică nu exgerațiuni!... Într-o chestiune politică... și care, de la care atârnă viitorul, prezentul și trecutul țării... să fie ori prea-prea, ori foarte-foarte (se încurcă, asudă și înghite)... încât vine aci ocazia să întrebăm pentru ce?... da... pentru ce... Dacă Europa... să fie cu ochii ațintiți asupra noastră, dacă mă pot pronunța astfel, care lovesc soțietatea, adică fiindcă din cauza zguduiturilor... și... idei subversive, (*asudă și se rătăcește din ce în ce*)... și mă-nțelegi, mai în sfârșit, pentru care în orice ocaziuni solemne a dat probe de tact... vreau să zic într-o privință, poporul, națiunea, România (*cu tărie*)... țara în sfârșit... cu bun simț, pentru ca Europa cu un moment mai înainte să vie și să recunoască, de la care putem zice depandă (*se încurcă și asudă mai tare*)... precum – dați-mi voie – (*se șterge*) precum la 21, dați-mi voie (*se șterge*), la 48, la 34, la 54, la 64, la 74 asemenea și la 84 și 94, și ețetera, întrucât ne privește pentru ca să dăm exemplul chiar surorilor noastre de ginte latină însă!..."

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

d) „Copii, ce e Patria, ce e patriotismul? Ce este acest sentiment care răscolește toate puterile din om și, în anumite clipe, îl ridică mai presus de existența lui și-l face să moară de bunăvoie pentru liniștea și mărirea unor urmași pe care nu-i va cunoaște și nu-l vor cunoaște? Patria este înlăuntrul nostru, și o ducem cu noi peste țări și peste mări, și numai când suntem departe și în singurătate, ne trec fiori amintindu-ne de unde ne-am rupt, și nu găsim mângâiere decât în restriște și în lăcrămi. Patria nu e pământul pe care trăim din întâmplare, ci e pământul plămădit cu sângele și întărit cu oasele înaintașilor noștri. Când pomenim de Călugăreni, Rovine sau Valea-Albă, ne cutremurăm, uităm de noi, și nu trăim decât în aceia cari au fost odinioară ostași, căpitani și voievozi! Un fulger de închipuire pe dinaintea ochilor, și ne simțim aievea în rândul plăieșilor, în

Scanned with OKEN Scanner

fruntea oștilor, cu barda, cu ghioaca, cu buzduganul, sporind șirurile eroilor care ne-au apăsat țările noastre, iluzia se revarsă asupra zilei de astăzi."

(B. Delavrancea, *Discursuri, Patrie și Patriotism*)

15. Arătați rolul stilistic al punctelor de suspensie din următoarele texte:

a) „Dacă nu ni s-or mai întoarce feciorii, ne-om duce și noi, eu și cu baba Cireașa, unde se duc toate (...) unde se duc ș-aceste frunze zburate de vânt..."

(M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

b) „– Era odată (...) începu bătrânul; era odată, măi băieți (...) o zână (...) Ce vă spun eu o poveste ca toate poveștile (...) Era o fată frumoasă..."

(M. Sadoveanu, *Opere III*)

c) „Ș-apoi... cine știe de este mai bine
A fi sau a nu fi... dar știe oricine
Că ceea ce nu e, nu simte dureri,
Și multe dureri-s, puține plăceri."

(M. Eminescu, *Mortua est*)

d) „Încleștând a tale brațe toată mintea să ți-o pierzi?
De la creștet la picioare s-o admiri și s-o desmierzi
Ca pe-o marmură de Paros sau o pânză de Corregio,
Când ea-i rece și cochetă? Ești ridicul, înțelege-o...
Da... visam odinioară pe acea ce m-ar iubi,
Când aș sta pierdut pe gânduri, peste umăr mi-ar privi,
Aș simți-o că-i aproape și ar ști c-o înțeleg...
Din sărmana noastră viață, am dura roman întreg...
N-o mai caut... Ce să caut? E același cântec vechi,
Setea liniștei externe care-mi sună în urechi;"

(M. Eminescu, *Scrisoarea IV*)

e) „CAȚAVENCU (*cu tonul înțepător*): Stimabile, nu știu pentru ce d-ta mă prigonești de la o vreme... Ce ai cu mine? Suntem în fața alegătorilor, stimabile: or nu încape pică; să luptăm: d-ta o să-ți pui candidatura, o știm; eu ți-o declar că mi-o pui pe a mea... luptă electorală! și știm că lupta electorală este viața popoarelor... De ce te revolți contra adevărului? în contra dreptului?... Oneste bibere, onorabile!..."

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Scanned with OKEN Scanner

f) „ DANDANACHE: Da' de deranz... destul! Închipuiește-ți să vii pe drum cu birza ținți postii, hodoronc-hodoronc, zdronca-zdronca... Știi, m-a zdrunținat!... și clopoțeii (*gest*)... îmi țiuie urechile... știi așa sunt de amețit și de obosit... nu-ți faci o idee, conița mea (*către Trahanache*), nu-ți faci o idee, d-le prefect, neicusorului (*către Tipătescu*) nu-ți faci o idee, d-le prezident, puicusorule..."

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

g) Citiți din poeziile lui G. Bacovia: Decor, Amurg violet, Negru, Rar *și comentați rolul stilistic al punctelor de suspensie în contextul poetic.*

h) Comentați rolul punctelor de suspensie din Romanță fără muzică *(Că ne iubim – și-o știe lumea toată –) și* Cântăreața anonimă *de Ion Minulescu.*

16. *Citiți următoarele poezii de M. Eminescu și comentați rolul stilistic al punctelor de suspensie din titlul lor:* Pe aceeași ulicioară, De câte ori, iubito..., Atât de fragedă, O, mamă..., Și dacă..., Trecut-au anii..., Cu mâne zilele-ți adaogi..., Ce te legeni....

17. *Identificați elipsele în următoarele texte și comentați valoarea lor expresivă:*

a) „Mizilul!... Așezată la poalele Tohanilor, celebre podgorii, această urbe – o grădină – se răsfață cu multă cochetărie pe o pajiște plană, asupra căreia bate soarele în plin de cum răsare și până apune, iarna și vara (...) la miazănoapte, trâmba podgoriilor aci aproape, și mai sus, în depărtare, treptele din ce în ce mai azurii ale Carpaților; la miazăzi, câmpia vastă, (...) La spate, cea din urmă treaptă a munților; în față, nețărmurita zare a Bărăganului..."

(I. L. Caragiale, *O zi solemnă*)

b) „Timp fără patrie; râu fără ape,
secetă-n albie, și subt pleoape.
Timp fără patrie: sură poveste,
vuiet de cetină neagră pe creste.
Timp fără patrie: țarini ne'ntoarse,
Zboruri defuncte și suflete arse.
Timp fără patrie: stingere-a torței,
boltă neprietenă, clocot al sorții.

Scanned with OKEN Scanner

Timp fără patrie: dragoste amară,
roiuri tânjind după raiuri și ceară."

(L. Blaga, *Timp fără patrie*)

c) „Prin lumea poveștilor
zumzetul veștilor.
Prin murmurul mărilor
plânsetul țărilor
Prin lumea aievelor
cântecul Evelor.
Prin vuietul timpului
glasul nimicului.
Prin zvonul ecoului
bocetul omului."

(L. Blaga, *Ce aude unicornul*)

18. *Identificați părțile de propoziție izolate sau dislocate din următoarele contexte și interpretați valoarea lor expresivă (citiți poeziile în întregime).*

a) „Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresărind în cerçuri albe
El cutremură o barcă."

(M. Eminescu, *Lacul*)

b) „Niciodată toamna nu fu mai frumoasă
Sufletului nostru bucuros de moarte.
Palid, așternut e șesul cu mătasă
Norilor copacii le urzesc brocarte."

(T. Arghezi, *Niciodată toamna...*)

c) „Ager, oțelul rupe de la fund
Pământul greu, muncit cu dușmănie
Și cu nădejde, până ce, rotund,
Luna-și așterne ciobul pe moșie."

(T. Arghezi, *Belșug*)

d) „O zi mărunți, a noapte aprinși cu foc de aștri,
Când răstigniți, când slobozi și mari și-adesea mici,
Păstori de crizanteme, profeți pentru furnici,
De-asupra-ne vulturii pluteau în cer albaștri.
Și de ni-s rupți genunchii de căile spinoase,

De ce pentru-ntristare să fie tot ce-a fost?
Nu-i toamnă? Să ne facem din noi un adăpost
Și s-adunăm desertul, la cald, pe lângă case."

(T. Arghezi, *Poate că este ceasul*)

e) „Mocnește copacul. Martie sună.
Albinele-n faguri adună –
Și – amestecă învierea,
ceara și mierea
.....
Copacul meu.
Vântul îl scutură, martie sună.
Câte puteri sunt, se leagă-mpreună,
din greul ființei să mi-l urnească,
din somn, din starea dumnezeiască
Cine vântură de pe muncel
atâta lumină peste el?
Ce lacrimi-mugurii l-au podidit
Soare, soare, de ce l-ai trezit?"

(L. Blaga, *Trezire*)

f) „O rază de soare, o suflare de vânt,
Un clătinat de frunze, o picătură de rouă,
un fir de iarbă, mângâiat de vânturi ușoare,un
fluture... au, în sufletul meu, un răsunet de poezie mai
dulce, mai curată și mai nevinovată decât toată literatura
poetică la un loc."

(C. Hogaș, *Pe drumuri de munte*)

g) „Fierbeau văzduhurile și cerurile clocoteau sub descărcările zguduitoare ale tunetelor și pământul înfricoșat se cutremura (...) zăgazurile cerului se rupseră, jgheaburile adâncului se desfundară (...) și geamătul vijeliei pustiitoare (...) stâncile zguduite din înălțime și smulse de pe temeliile lor de veacuri, se rostogoleau prăpăstios în genunile adânci ale văilor... brazii trufași ai codrilor se frângeau cu glasuri de trăsnet."

(C. Hogaș, *În munții Neamțului*)

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul

1. *Citiți poezia* Noi *de Nichita Stănescu, despărțiți textul în propoziții, identificați subiectele din fiecare propoziție și comentați rolul lor, în raport cu titlul și mesajul poetic.*

2. *Identificați subiectele din următoarele versuri și comentați rolul lor stilistic în contextul poetic. (Citiți poezia în întregime!)*

„La noi sunt codri verzi de brazi
Și câmpuri de mătasă;
La noi atâția fluturi sunt,
Și-atâta jale-n casă.
Privighetori din alte țări
Vin doina să ne-asculte;
La noi sunt cântece și flori
Și lacrimi multe, multe…

Pe boltă, sus, e mai aprins,
La noi, bătrânul soare,
De când pe plaiurile noastre
Nu pentru noi răsare…
La noi de jale povestesc
A codrilor desișuri,
Și jale duce Mureșul,
Și duc tustrele Crișuri.

La noi nevestele plângând
Sporesc pe fus fuiorul,
Și-mbrățișându-și jalea plâng
Și tata, și feciorul." (O. Goga, *Noi*)

3. *Comentați rolul expresiv al subiectelor în următoarele texte:*

a) „Se cunoaște el strigoiul care a mâncat smântâna, de pe limbă (…) Venea cu fuga iarmarocul din Folticeni, care acela este ce este."

b) „Prin îndemnul său, ce mai de pomi s-au pus în țintirim."

c) „Căci trebuie să vă spun că la Humulești torc și fetele și băieții, și femeile și bărbații."

d) „Dragi îmi erau tata și mama, frații și surorile și băieții satului."
(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

e) „Soarele și luna mi-au ținut cununa." (*Miorița*)

Scanned with OKEN Scanner

4. Găsiți în poezia populară texte în care subiectele au valori expresive.

Numele predicativ

1. Cuvântul prin care este exprimat numele predicativ poate fi folosit cu sens figurat, cu valoare de comparație sau epitet; comentați valorile expresive ale numelor predicative din următoarele texte (citiți poeziile în întregime):

a) „În noaptea aceea luna părea un cap de mort
Tăiat de ghilotină și aruncat în mare (...)
În noaptea ceea luna părea un ghem de sfoară
Scăpat din mâna dreaptă a celui (...)
și-n noaptea-aceea luna părea un chihlimbar
Desprins din cingătoarea lui Crist."

(I. Minulescu, *Nocturnă*)

b) „În rada portului,
La cheiul pe care astăzi cresc castanii,
În rada portului, ce pare o lacrimă a Mediteranei..."

(I. Minulescu, *Romanța celor trei corăbii*)

c) „De ce-ți sunt ochii verzi –
Coloarea wagnerienelor motive –
Și părul negru ca greșeala imaculatelor fecioare?
De ce-ți sunt buzele pătate de violete trecătoare?
Și mâinile de ce-ți sunt albe ca albul tristelor altare
Din Babilon
Și din Ninive?"

(I. Minulescu, *Celei mai aproape*)

d) „Un trandafir în văi părea..."

(G. Coșbuc, *Nunta Zamfirei*)

e) „Curat e duhul lumii tale,
Căci Dumnezeu cel sfânt și mare
Sub bolta ta înrourată
Își ține mândra sărbătoare..."

(O. Goga, *În codru*)

f) „Dorurile mele
N-au întruchipare,
Dorurile mele-s
Frunze pe cărare
Spulberate și strivite frunze pe cărare."

(O. Goga, *Cântece*)

Scanned with OKEN Scanner

2. *Găsiți nume predicative cu valori expresive în poezia lui Ion Pillat și Vasile Voiculescu.*

Atributul

1. *Atributul adjectival exprimat printr-un adjectiv propriu-zis sau prin participiu cu valoare adjectivală, atributul substantival cu prepoziție sunt folosite, uneori, cu scopul de a face mai bine cunoscut obiectul denumit de substantivul determinat. Identificați atributele cu valoare stilistică din următoarele texte și comentați rolul lor:*

a) „Trupul acesta mărunt de-abia purta capul său mare, plesuv și cărunt, cu obrajii spâni și slabi."

(Al. Odobescu, *Doamna Chiajna*)

b) „Pe acest grozav timp, un june ca de douăzeci și doi de ani, cu părul lung și negru, acoperit cu o pălărie bombée înfășurat într-o manta tăiată după moda carbonarilor și cu galoși de gumilastic în picioare, sta lipit de ușa galeriei ce duce la (...) Dacă cineva ar fi privit cu băgare de seamă pe acest june, ar fi descoperit în trăsăturile feței sale pe omul contrariat de fortună sau pe amorezul certat cu amoreaza sa."

(N. Filimon, *Nenorocirile unui slujnicar, sau gentilomii de mahala*)

c) „Niculăiță Gropescu, feciorul lui Neica Andrei Gropescu, din cătunul Manga, comuna Măgureni, e un băiat cu judecată, blajin la vorbă, măsurat în mișcări și, nu știu cum să zic: dar sfios, ori prin urmare sfios."

(Al. Brătescu-Voinești, *Niculăiță Minciună*)

d) „Hora e în toi... Locul geme de oameni... Nucii bătrâni de lângă șură țin umbră. Doar câteva pete albe de raze răzbesc printre frunze, gâdilând fețele aprinse de veselie (...) Peste Măgura-Cocorilor atârnă soarele îngălbenit de necaz că mai are o postată bună până la asfințit (...) La câțiva pași de pâlcul jucătorilor stau fetele care au rămas nepoftite, privind cu jind, șoptindu-și uneori cine știe ce și izbucnind în râsete silite. La urechi și la cosițe au și ele buchețele de vâzdoage pestrițe și în mână câte un mănunchi mai mărișor (...) Printre fete se mai rătăcește și câte o nevastă tânără cu năframă de mătase în cap (...) Primarul, cu mustăți albe răsucite tinerește, cu niște ochi albaștri mari și blajini caută să-și păstreze demnitatea, apăsând vorbele și însoțindu-le cu gesturi energice (...) Între dânșii

Scanned with OKEN Scanner

Trifon Tătaru, mititel cu părul gălbui și glasul subțire, se uită când la unul când la altul."

(L. Rebreanu, *Ion*)

e) „Într-un târziu, cine vizita mănăstirea Țigănești putea vedea acolo o maică bătrână, oacheșe, înaltă și uscată ca o sfântă, cu o aluniță mare, păroasă deasupra sprâncenei din stânga și cu privirea extatică (...) era dimpotrivă foarte blândă. O singură apucătură denunța oarecum, că sub fruntea ei senină, clipea o minte cu reazimul dezrădăcinat (...) Tot într-un timp, colo departe în haosul zgomotos al Bucureștilor, trecătorii puteau vedea un moșneag micuț, intrat la apă și scofâlcit, plimbându-se liniștit cu acea liniște a mării, care, potolită, în sfârșit, vrea să se odihnească după zbuciumul unui năpraznic uragan."

(I. L. Caragiale, *Două loturi*)

f) „S-au făcut ca ceara albă fața roșă ca un măr
Și atâta de subțire, să o tai c-un fir de păr.
Și cosița ta bălaie o aduni la ochi plângând,
Inimă făr de nădejde, suflete bătut de gând.
.....
Stai cu buze discleștate de un tremur dureros.
Nu-ți mai scurge ochii tineri, dulcii cerului fiaștri,
Nu uita că-n lacrimi este taina ochilor albaștri.
Stele rare din tărie cad ca picuri de argint,
Și seninul cer albastru mândru lacrimile-l prind;
.....
De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo lângă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet;
Pare că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind;
Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatec,
Când coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatec.
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuibar rotind de ape, peste care luna zace."

(M. Eminescu, *Călin (file din poveste)*)

Scanned with OKEN Scanner

2. *Găsiți atribute în* Scrisoarea III *de M. Eminescu care să aibă valori expresive, comentați rolul lor în context.*

„Să nu crezi că iubirea e numai viclesuguri
Dulci mreji de carne, undiți de zâmbet și privire.
În fructul tainic, încă nebănuit de muguri,
Se-amestecă tot cerul, setos de zămislire.
N-ai teamă, nu ne este iubirea eretică
.....
Stăm adumbriți de-o taină prielnică durerii,
cumplită frumusețe de chinuri ne perindă.
Rămâi cu mine pururi în târgul de mizerii,
Îți sunt o credincioasă și magică oglindă."

(V. Voiculescu, *Sonet CCVIII (54)*)

3) *Faceți o descriere de natură în care să folosiți epitete și comparații exprimate prin atribute adjectivale sau substantivale.*

Complementul

1. *Complementul circumstanțial de mod are, uneori, valoare stilistică de epitet al verbului, calificând acțiunea exprimată de verbul determinat. Rețineți astfel de valori din următoarele texte:*

a) „Moromete stătea pe stănoaga podiștei și se uita peste drum. Stătea degeaba, nu se uita în mod deosebit, dar pe fața lui se vedea că n-ar fi rău dacă s-ar ivi cineva (...) Din mâna lui fumul țigării se ridica drept în sus, fără grabă și fără scop. (...). Moromete se uită țintă la vecinul său (...) Băiatul se întoarse alene îndărăt (...) Dă-i apă, zise Moromete liniștit (...) Moromete nu răspunse, dar tuși liniștitor."

(M. Preda, *Morometii*)

b) „Să spui lui vrâncean
Și lui ungurean
Ca să mă îngroape
Aice pe-aproape
(...) Asta să le spui,
Iar la cap să-mi pui
Fluieraș de fag,
Mult zice cu drag!
Fluieraș de os,

Mult zice duios!
Fluieraș de soc,
Mult zice cu foc!"
(*Miorița*)

c) „Peste vârfuri trece lună
Codru-și bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună

Mai departe, mai departe
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemângâiet
Îndulcind cu dor de moarte."
(M. Eminescu, *Peste vârfuri*)

d) „Peste vărf de rămurele
Trec în stoluri rândunele,
Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele.
Și se duc pe rând, pe rând
Zarea lumii-ntunecând
Și se duc ca clipele
Scuturând aripele,
Și mă lasă pustiit,
Vestejit și amorțit
și cu doru-mi singurel,
De mă-ngân numai cu el!"
(M. Eminescu, *Ce te legeni...*)

2. *Identificați complementele circumstanțiale de mod și arătați care au valoare stilistică de comparație; rețineți, că în unele cazuri, în comparație intră, pe lângă complement, și atributele complementelor.*

a) „Un salcâm privi spre munte
Mândru ca o flamură
Solzii frunzelor mărunte
S-au zburlit pe-o ramură
(...) Lung își flutură spre vale
Ca-ntr-un nimb de glorie,
Peste șolduri triumfale
Haina iluzorie."
(G. Topîrceanu, *Rapsodii de toamnă*)

Scanned with OKEN Scanner

b) „Făclie de veghe pe umezi morminte
Un sunet de clopot în orele sfinte
Un vis ce își moaie aripa-n amar,
Astfel ai trecut de al lumii hotar."

(M. Eminescu, *Mortua est*)

c) „Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur,
Când a nopții întunerec – înstelatul rege maur –
Lasă norii lui molateci înfoiați în pat ceresc,
Iară luna argintie, ca un palid dulce soare,
Vrăji aduce peste lume printr-a stelelor ninsoare,
Când în straturi luminoase basmele copile cresc."

(M. Eminescu, *Memento mori*)

3. *Comentați următorul text meditând asupra amplei subordonate circumstanțiale de mod din final, asupra notelor filosofice pe care le închide în ea.*

„Văd cerul lan albastru sădit cu grâu de stele
El îmi arată planul adâncei întocmele
Cu care-și mișcă sorii. – În sâmburele de ghindă
E un stejar – Cum dânsul din proprii rădăcine,
Din planul vieții sale ascuns în colțu-obscur
Își crește trunchiul aspru – așa, poporul meu
În tine e puterea-ți nălțarea-ți și pieirea-ți."

(M. Eminescu, *Andrei Mureșan*)

Scanned with OKEN Scanner

RELAȚIA GRAMATICĂ- STILISTICĂ APLICAȚII

Literatura fiind o artă a cuvântului, scriitorul dispune în realizarea operei literare de: materialul lexical, morfologia și sintaxa limbii în care se exprimă, de sistemul ei fonetic.

Stilul, adică mijloacele de expresie, pe care scriitorul le alege din sistemul limbii, combinându-le în modalități proprii, raportat la specia și tema operei, la intenția mesajului, la formația și structura sa psihică, constituie elementul fundamental care deosebește pe un autor de altul.

Tudor Vianu definește stilul ca: „unitatea structurii artistice într-un grup de opere raportate la agentul lor, fie acesta artistul individual, națiunea, epoca sau cercul de cultură. Unitatea și originalitatea sunt cele două idei mai particulare care fuzionează în conceptul stilului."[1)]

Stilistica se manifestă în domeniul limbii (stilistica lingvistică) și al creației literare (stilistica literară). Numită și stilistica expresiei, stilistica lingvistică studiază resursele expresive ale limbii vorbite la nivelul fonetic, gramatical și lexical. Stilistica literară urmărește modul în care un scriitor se folosește de mijloacele stilistice ale limbii, cercetând problemele psihologice și estetice pe care le implică stilul său.

Stilul literaturii artistice se deosebește de celelalte stiluri funcționale ale limbii (științific, publicistic, oficial) prin funcția sa estetică și prin-tr-o subiectivitate sporită.

L. Blaga definește stilul prin „valori extraestetice pătrunse în estetic". Materialul lingvistic dobândește valoare estetică în contextul literar.

Mijloacele stilistice constituie abateri de la construcțiile comune și uzuale în limbă. Ele apar ca „abateri" expresive, sintagme, structuri gramaticale mai puțin obișnuite în comunicarea curentă. Stilul științific se caracterizează prin tranzitivitate maximă, prin specificul operelor sale, în care expunerea este: corectă, clară, precisă, exactă, adresându-se rațiunii și logicii. În acest caz, cuvintele sunt folosite în sensul lor *propriu, denotativ.*

Stilul literar se caracterizează prin subiectivitatea scriitorului, cuvântul dobândind sensuri noi datorită contextului în care este plasat, adresându-se receptorului nu numai rațional, ci și afectiv. Acest nivel de

---

1) T. Vianu, *Studii de stilistică*, E.D.P., București, 1968

Scanned with OKEN Scanner

comunicare este *conotativ*, întrucât accentuează sensul *figurat* al cuvântului.

Limbajul denotativ denumește obiectele în conținutul lor, reliefând ceea ce este general și esențial, pe când *limbajul conotativ* insistă asupra anumitor însușiri particulare ale faptului, aspectului din realitate, care l-au impresionat mai mult pe scriitor și pe care acesta le evidențiază, în scopul de a emoționa, adresându-se afectivității.

Conotația este un „ecou cognitiv-afectiv", receptat variat din textul literar, în funcție de formația cititorului, structura sa temperamentală, și de contextul în care are loc lectura operei.

Valoarea *conotativă* apare încă de la nivelul limbajului uzual în sensul figurativ al cuvintelor. De exemplu, sensurile expresiilor următoare sunt îndepărtate de sensul propriu al verbului *a ține*, care apare în construcția lor, datorită combinațiilor diferite și contextelor în care este plasat: *a ține capul sus, a ține soarta cuiva în mână, a ține la scaun, a ține de vorbă, a ține taină, a ține la ai săi, a ține sfat, a ține de rău, a ține casa deschisă, a ține pe cineva ca pe palmă, a ține la vorba sa* etc.

În limbajul artistic diferența dintre sens propriu și sens figurat, dintre *denotație* și *conotație* este accentuată, dând uneori chiar impresia de nonsens, dacă aplicăm numai criteriile limbajului denotativ.

În versurile: „De treci codrii *de aramă* de departe vezi albind / Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii *de argint*" se utilizează sintagmele „*de aramă*" și „*de argint*" în asociații diferite de cele din limbajul curent. Poetul M. Eminescu sugerează imagini cromatice ale codrului în care se va desfășura nunta împărătească din poemul „Călin (file din poveste)". La fel în versurile lui Lucian Blaga: „*Aur* scutură alunul / (...) Cu aroma-i ca *veninul* / amintește-mi-se arinul" (*Întoarcere*), cuvintele *aur* și *veninul* au dobândit valoare *conotativă*, sens figurat.

Stilul este specific fiecărui scriitor: arta narațiunii și a portretizării, lirismul sau obiectivitatea relatării faptelor, alternanța timpurilor verbale și a planurilor în narațiune, prezența sau absența figurilor de stil, prozodia, lexicul, sintaxa frazei, alternarea stilului direct cu cel indirect sunt elemente care permit recunoașterea unui autor. La nivelul lexicului sobrietatea scriitorului obiectiv, subiectivitatea și rafinamentul stilistic al poeților, cu construcții stilistice caracteristice conotației poemelor lor, prozodia, topica inversă care potențează lirismul, conduc la recunoașterea curentului artistic în care se încadrează opera literară și la unele corelații cu literatura universală.

Scanned with OKEN Scanner

Ca și cuvintele care, în general, nu au valoare estetică în sine, nici elementele morfologice și sintactice nu dispun de valențe stilistice decât atunci când sunt situate într-un anumit context și când sunt în concordanță cu tema operei și mesajul ei.

Autorul care-și propune să încarce cu o nuanță afectivă comunicarea, evită exprimarea comună, utilizând anumite forme, care, fără să fie incorecte din punt de vedere fonetic, lexical sau morfosintactic, sunt originale, mai puțin obișnuite. Utilizarea de arhaisme, neologisme, regionalisme sau termeni argotici, poziția adjectivului față de determinat, nuanța cu care sunt folosite forme ale pronumelor, rolul caracterizant al unui adverb, unele forme ale coordonării sintactice sau ale subordonării, intercalarea de construcții incidente, uneori, pot părea abateri, ele având însă un rol stilistic în respectivul context. Construcția unor superlative absolute cu unele adverbe (tare, strașnic, grozav) imprimă expresivitate mai mare textului.

Ion Creangă în *Amintiri din copilărie*, dă o nuanță stilistică deosebită narațiunii, prin schimbarea persoanei verbale în cursul vorbirii. În locul persoanei I singular, apare persoana a II-a; vorbitorul, după ce relatează întâmplări al căror erou este el, ajuns cu povestirea la un moment emoționant, trece la persoana a II-a, adresându-se sieși: „Ei, ei! Ce-i de făcut, Ioane!". Superlativul cu valoare estetică, metaforică, apare în forme ca: „nevoie mare", „necăjit foc", „catran de supărare".

Schimbarea valorii gramaticale poate fi o sursă de expresivitate prin substantivizarea adjectivului: „harnica de Smarandă", „chipeșul de Nică". Cea mai frecventă funcție stilistică a adjectivului este cea de epitet. Adjectivul nu are valoare expresivă, de epitet, în orice combinație, ci doar în asocieri insolite ca în versurile: „Neguri *albe*, *strălucite* / Naște luna *argintie*" (M. Eminescu, *Crăiasa din povești*); „Ah, ce *fioros de dulce* de pe buza ta cuvântu-i!" (M. Eminescu, *Scrisoarea IV*); „Căci te iubeam cu ochi *păgâni*" (M. Eminescu, *Pe lângă plopii fără soț*). Nu numai substantivul și adjectivul au funcție de epitet, ci și adverbul, atunci când, caracterizând o acțiune sau determinând un adjectiv sau o interjecție, sporește încărcătura afectivă a operei.

În concluzie, pentru înțelegerea rolului pe care îl au figurile de stil într-o operă literară, este deosebit de importantă cunoașterea gramaticii. Identificarea figurilor de stil în cadrul creațiilor artistice oferă receptorului posibilitatea de a descifra, dincolo de sensul cel mai evident al textului,sensuri mai profunde. Precum pentru a înțelege un text dintr-o limbă străină, este nevoie să-i cunoaștem „codul" și anume sensul

Scanned with OKEN Scanner

cuvintelor și gramatica, tot așa, pentru a pătrunde în universul unei opere literare, trebuie să-i descifrăm „codul", constituit, în mare parte, de figurile de stil. Ceea ce deosebește primul proces de decodare de cel de-al doilea este faptul că, în timp ce cuvintele unei limbi au anumite accepții general valabile, figurile de stil se supun unor reguli generale, dar presupun și un procent ridicat de originalitate care conduce la o receptare diferențiată de la un cititor sau ascultător la altul. Stilistica realizează legătura dintre literatură și lingvistică, reliefând resursele bogate ale limbii care dobândesc valoare estetică. Analiza stilistică face parte integrantă din analiza literară a unei opere (caracterizarea unui personaj, paralela unor creații, urmărirea unor motive, teme, specii literare în evoluția lor). Numai astfel se relevă forma care dă specificitate artistică conținutului, lărgind și aprofundând înțelegerea operei, valoarea ei, îmbogățind emoția estetică.

Iată de ce în analizele literare, pe care le prezentăm, fără a urmări absolutizarea procedeelor, vă propunem modul în care, numai respectând permanent textul literar, cunoscându-l în profunzime, ținând seama de faptul că permanent trebuie să relevăm legătura pe care o face stilistica între lingvistică și literatură, se va putea evita mecanicismul, formalismul și se va intui mesajul artistic al operei.

Vom ilustra o astfel de analiză pe poezia lui Lucian Blaga, „Cântecul obârșiei".

„La obârșie, la izvor
nici o apă nu se-ntoarce,
decât sub chip de nor.
La obârșie, la izvor
nici un drum nu se întoarce
decât sub chip de dor.
O, drum și ape, nor și dor,
ce voi fi, când m-oi întoarce
la obârșie, la izvor?
Fi-voi dor atuncea? Fi-voi nor?"

Pentru poezia lui Lucian Blaga, în general, este semnificativă metafora centrală, prezentă încă din titlu, purtătoare a sensului poemului și în jurul căreia se grupează întregul sistem de imagini a textului.

Scrisă spre sfârșitul vieții poetului și publicată postum, poezia este expresia maximei maturizări poetice, concretizată în densitate de idei și sobrietate de mijloace artistice.

Metafora centrală este exprimată prin cuvântul - cheie *obârșie*, care constituie și un laitmotiv. El apare în titlu și se repetă de trei ori, în aceeași

Scanned with OKEN Scanner

poziție inițială a versurilor și unităților poetice, lărgindu-și de fiecare dată încărcătura metaforică și dând poeziei nota de cântec, prin reluarea lui ușor obsesivă. Cuvântul - cheie „obârșie" apare în poezie în sensul restrâns de „izvor" (sens subliniat de prezența în text a acestui sinonim parțial), cât și în cel larg de „origine".

În poezia lui L. Blaga motivul obârșiei apare frecvent, dar sub alți termeni: satul, copilăria etc.

Structura poeziei cuprinde două unități poetice, corespunzând celor două principale momente de reflexivitate. La rândul ei, prima unitate este alcătuită din două subunități aflate în raport de paralelism sintactic. Prima unitate poetică, formată din două terține, corespunde planului constatativ. În primele trei versuri constatarea operează la nivelul realului; apa nu revine niciodată la izvor (Heraclit afirmă că totul curge, că nu ne putem scălda de două ori în apa aceluiași râu, așadar că sensul existenței este ireversibil), decât într-o altă ipostază („decât sub chip de nor").

În a doua terțină constatarea se realizează la nivelul metaforic; drumul simbolizează ideea de călătorie, de plecare, de rupere de obârșie. În acest caz, întoarcerea este posibilă numai „în chip de dor", ca în poezia populară sau ca în poezia lui L. Blaga, „Dorul-dor":

„Pe-un drum ne duce dorul-dor,
pe-un drum
ce dincolo de orice călător
mai are o prelungire."

Catrenul final reunește constatările din terținele anterioare, amplificând ideea *întoarcerii* prin referire la destinul poetului și punând-o sub semnul repetatelor întrebări. Regăsim mitul eternei *întoarceri* la matcă, mit care circulă în opera poetică a lui L. Blaga sub forma întoarcerii în sat („Lângă sat iată-mă iarăși, / prins cu umbrele tovarăș. / Regăsescu-mă pe drumul / începutului, străbunul. / Câte-s altfel – omul, leatul! / Neschimbat e numai satul." (*Întoarcere*) sau în ciclul elementelor naturii („Intra-voi iar, sub veghea lor, / în ciclul elementelor" – *Glas de seară*). Reintrarea prin moarte în ciclul elementelor este sugerată în finalul poeziei pe care o analizăm prin întoarcerea la obârșie într-o nouă ipostază, aceea de nor. O altă ipostază posibilă a revenirii este aceea a dorului.

Ideile transmise prin cele două terține sunt susținute și de simetria celor două construcții sintactice:

complement circumstanțial de loc + complement circumstanțial de loc;
atribut adjectival + subiect + predicat;

complement circumstanțial de mod + atribut substantival prepozițional.

Din punct de vedere gramatical, fiecare terțină reprezintă câte o propoziție principală dezvoltată.

Plasarea complementului circumstanțial de loc „la obârșie", printr-o topică inversată a propoziției, la început de vers, atrage atenția asupra laitmotivului, ideea fiind întărită de juxtapunerea celuilalt complement circumstanțial de loc („la izvor"), sinonim parțial cu primul. Adjectivul pronominal negativ „nici o/un/", plasat simetric la începutul celui de-al doilea vers din fiecare terțină, întărește ideea imposibilității întoarcerii sub aceeași formă.

Adverbul „decât" cu sens restrictiv, după un verb la forma negativă („nu se-ntoarce"), plasat simetric la începutul ultimului vers al fiecărei terține, marchează excepția, singura formă, pentru poet, de întoarcere la obârșie. Subiectele „o apă" și „un drum", ambele cu valoare morfologică de substantive, desemnează elementul supus întoarcerii în altă formă. Atributele „de nor" și „de dor", exprimate prin substantive cu prepoziție, reprezintă (alături de subiectele „o apă" și „un drum") elementele care diferențiază între ele, prin sens, cele două unități sintactice.

Catrenul are o construcție sintactică diferită, fiind format dintr-o frază alcătuită la rândul ei din două propoziții (una principală interogativă și una temporală), precum și încă două propoziții interogative izolate. Interogația se accentuează, în corelație cu reflexivitatea, care sporește, și cu tonul elegiac, anunțat de interjecția „O".

Dacă verbele din terține sunt la indicativ prezent, desemnând o realitate permanentă, verbele din catren sunt la indicativ viitor, îmbrăcând forme variate, printre care cea populară („m-oi întoarce") și inversiunea verbală „fi-voi", care are rolul de a da sensul meditativ și nostalgic al poeziei. Această formulare lasă incertă numai ipostaza întoarcerii, revenirea fiind o certitudine spre care ne conduc, încă din primele unități poetice, complementele circumstanțiale de mod (ideea de mod fiind asociată cu cea de restricție).

Stratul lexical conține un număr redus de cuvinte, dintre care șapte substantive, două verbe, patru adverbe, un adjectiv pronominal negativ, un pronume interogativ și o interjecție. Substantivele primei terține se pot grupa și după sfera semantică: *obârșie*, *izvor*, *apă*, *nor*.

Aceste cuvinte dobândesc încă sensuri multiple și profunde prin repetiție și prin context.

Scanned with OKEN Scanner

La realizarea artistică a poeziei și la muzicalitatea ei interioară, care capătă tonalități de incantație, contribuie și versificația. Fiecare din terține este formată din două versuri în ritm trohaic și un vers în ritm iambic, acesta din urmă sugerând și prin schimbarea de ritm ideea de excepție exprimată prin adverbul restrictiv „decât".

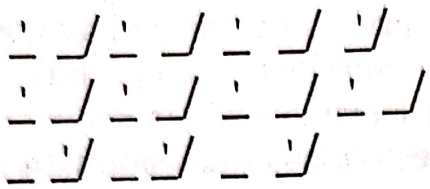

Catrenul începe cu un iamb care exprimă invocația („O, drum și ape, nor și dor") și continuă cu trei versuri în ritm trohaic.

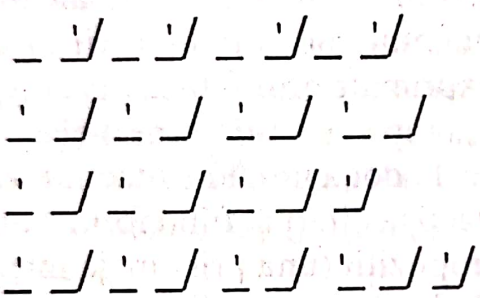

Influența folclorică este vizibilă în versurile scurte (de 6-8 silabe) și în alternanța rimelor masculine (izvor - nor - dor), cu cele feminine (nu se-ntoarce – nu se-ntoarce).

a izvor	a dor
b nu se-ntoarce	b dor
a nor	b m-oi întoarce
a izvor	b izvor
b ne se întoarce	a nor

În schimb, influența prozodiei culte moderne se vădește atât în modul savant de împerechere a cuvintelor care rimează, cât și în nerespectarea riguroasă a măsurii versurilor și a unui anumit ritm.

Stratul fonetic nu constituie – în genere în poezia lui L. Blaga și nici în acest caz – un domeniu semnificativ din punct de vedere artistic, el nedeosebindu-se de norma fonetică a limbii literare. Rol estetic are numai frecvența vocalei *o*, prezentă în fiecare vers și accentuând muzicalitatea.

Scanned with OKEN Scanner

Prezentarea tuturor straturilor operei ne-a permis relevarea mai deplină a valorii ei. Fiecare din ele aduce o lumină nouă asupra întregului, scoțând în evidență contribuția fiecărui nivel la reușita structurii ansamblului. Revenind de la analiză la sinteză, se impun asocieri ale poeziei cu alte creații din literatura română, cu viziunea asupra integrării prin moarte în „ciclul elementelor", Poezia analizată este caracteristică pentru universul creației blagiene prin nota de meditație filozofică asupra marilor probleme ale existenței, vocație pe care poetul și-o mărturisește în poezia *Scrisoare*:

„Sunt mai bătrân decât tine, Mamă,
ci tot așa cum mă știi:
adus puțin de umeri
și aplecat peste întrebările lumii".

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
Alegorie	1. În sens larg, plăsmuire sau imagine determinată de substituție. 2. În sens restrâns, este figura de stil alcătuită dintr-o înșiruire de metafore, comparații, personificări, formând o imagine unitară, în care poetul sugerează noțiuni abstracte prin intermediul concretului. – Alegoria apare astfel ca un tip de metaforă cu un câmp de existență îngustat. Ambii termeni constitutivi intră în comparație astfel încât, prin mecanismul ei, alego-	– Alegoria reprezintă invocarea unei imagini prin intermediul altei imagini; aceasta din urmă, în calitatea ei de obiect estetic de substituție, are anumite relații cu cea pe care o semnifică. – În constituirea unei alegorii se produce faptul esențial oricărei metafore: transferul unei expresii pe baza unei alegorii între două realități între care spiritul a instituit o comparație.	– În *Miorița*, moartea prezentată ca o nuntă este o amplă alegorie, deoarece reprezintă o trecere de la un nivel abstract (moartea) la altul concret (nunta) printr-un șir de metafore și personificări. – Fabula și parabola sunt alegorii închise, în care se recunoaște cu ușurință dintre cei doi termeni (propriu și figurat) cel abstract, sub forma concretă a celui de al doilea.	– În balada *Miorița* portretul ciobănașului este realizat printr-o succesiune de metafore, care formează o imagine unitară, dar nu constituie o alegorie, întrucât nu concretizează o noțiune abstractă, ci se păstrează la nivelul concretului. – Elementele gramaticale care intră în alegorie sunt, în cea mai mare parte, substantive: *„C-am avut nuntași,/ Brazi și păltinași,/ Preoți munții mari/ Paseri lăutari,/ Păsărele mii/ Și stele făclii.”*

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
	ria se produce fie prin per-sonificarea unui concept abstract, fie prin conceptualizarea și personificarea unei impresii concrete." (T. Vianu, *Problemele metaforei, Alegoria*).		– Ghicitorile sunt alegorii deschise în care termenul neexprimat al comparației subînțelese este oarecum acoperit de termenul exprimat, rămânând cititorului / ascultătorului sarcina de a-l descoperi. – În literatura română: *Istoria ieroglifică* de D. Cantemir (roman alegoric), *Luceafărul* de M. Eminescu, *Noaptea de decemvrie* de Al, Macedonski, *Mistrețul cu colți de argint* de Șt. Augustin Doinaș.	– Asocierea substantivelor cu încărcături semantice noi, prezintă alegoria ca o metaforă continuă sau prelungită. – În limajul artistic al alegoriei diferența dintre sens propriu și figurat, dintre denotație și conotație se accentuează, dând, uneori chiar impresia de nonsens, de absurd, dacă aplicăm numai criteriile limbajului curent, denotativ. – Sunt opere în a căror formulă artistică alegoria este dominantă.

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
Aliterația	1.Repetarea unui sunet sau a unui grup de sunete, de obicei, din rădăcina cuvintelor, cu efect eufonic, imitativ și expresiv. 2. Într-o accepțiune mai largă, se referă atât la repetiția sunetelor inițiale, cât și a celor din interiorul cuvintelor. În acest caz, asonanța și rima sunt considerate specii ale aliterației.	– Valoarea poetică a aliterației este dată de existența unui raport subtil și indefinit între sunete și idei. – Unele aliterații sugerează mișcarea, altele creează armonii imitative (aliterația expresivă imitativă), iar altele susțin tonalitatea fundamentală a textului literar (elegiac, feeric, apolinic, dionisiac), considerate aliterații expresive simbolice.	„După un semn/ Clătind catargele,/ Tremură largele/ Vase de lemn/ … Nu e păcat/ Ca să se lepede/ Clipa cea repede/ Ce ni s-a dat?" (M. Eminescu, *Stele-n cer*) „Adormind de armonia/ Codrului bătut de gânduri,/ Flori de tei deasupra noastră/ Or să cadă rânduri-rânduri." (M. Eminescu, *Dorința*) „Și alții, Doamne! Drag alint/ De trupuri prinse-n mărgărint/ Ce fete dragi! Dar ce comori/ Pe rochii lungi țesute-n flori!/	– În cazul aliterației accentul cade, în realizarea ei, pe repetarea unor sunete (vocale sau consoane la intervale mici). „Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare." (M. Eminescu, *Scrisoarea III*) – Uneori toate elementele converg, de la stratul fonetic și sintaxa poetică până la semantica ansamblului la realizarea tonalității fundamentale, elegiace a poemului. (*Plumb*, G. Bacovia)
1	2	3	4	5

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
			Iar hainele de pe feciori/ Sclipeau de-argint." (G. Coșbuc, *Nunta Zamfirei*)	– Semantizarea sunetelor ce exprimă, asociate, căderea, labiala și lichida „pl" și labialele finale „mb", potențează senzația de coborâre, de înglobare în mineral, în pietrificat. (G. Bacovia, *Plumb*) – Alteori dispunerea vocalelor: *a, o* „/De-a-tâtea nopți aud.../ Aud materia..." și utilizarea unor vocale de apertură minimă în rimă (plouând, plângând) (*Lacustră*, G. Bacovia) susțin atmosfera de destrămare și singurătate.

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
Anacolutul	– Întreruperea continuității sintactice în propoziție sau în frază. – În limba literară este considerat o greșeală, în afară de cazul în care se reproduce stilul oral. – Motivat estetic, este întâlnit și în poezie.	Ca procedeu livresc, anacolutul a fost un latinism care reproduce ablativul absolut.	„Căci Dumnezeu, păsind apropiat/ Îi vezi lăsată umbra printre boi.” (T. Arghezi, *Belșug*) „Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur” (M. Eminescu, *Memento mori*) „Nu cerem nimănuia nimic, însă oricine/ dacă el vrea-l numim și prieten și vecine.” (N. Stănescu, *Noi*)	– În cazul anacolutului, cu intenții stilistice, se fac abateri de la topica directă a propoziției sau a frazei, obținându-se efecte lirice (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*), umoristice (I. L. Caragiale, *Schițe*, *O scrisoare pierdută* etc.).

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
Antiteza	– Mijloc stilistic uzual și figură retorică, opoziție stilistică a unor noțiuni, judecăți, exprimări, unite totuși într-o noțiune superioară (de obicei nenumită), în cuvinte izolate, grupuri de cuvinte, propoziții. – Antiteza este cultivată în creațiile orale, în literatura umanismului renascentist, la romantici, subliniind opoziția real-ideal, teluric-transcendent, suflet-materie, bine-rău etc., relevând mai pregnant tematica.	– Antiteza a găsit o răspândire largă în retorică. – În spatele formei de limbă stă în multe epoci exprimarea unui sentiment existențial autentic, de ruptură interioară și încordare, precum în cazul folosirii ei frecvente în baroc. – În poemele ample *Împărat și proletar*, *Înger și demon*, *Venere și Madonă*, *Scrisoarea III* de M. Eminescu este cultivată antiteza prin structurarea antitetică a conținutului și reluată la nivelul strofelor și chiar al	– „Iară noi? noi, epigonii?... Simțiri reci, harfe zdrobite,/ Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrâne, urâte (...) Voi credeați în scrisul vostru, noi nu credem în nimic!/ (...) Voi, pierduți în gânduri sânte, convorbeați cu idealuri;/ Noi cârpim cerul cu stele, noi mânjim marea cu valuri” (M. Eminescu, *Epigonii*) „Bun și rău, sceptic și cucernic, milos și crud, temerar și fricos – duh răzvrătitor (...)” (Al. Vlahuță despre I. L. Caragiale) „Eu veneam de sus, tu veneai de jos,/ Tu	– Lexicul contribuie la realizarea antitezei, prin situarea în raport antitetic a cuvintelor: antonime substantive, adjective, pronume, verbe, adverbe. – Alegerea acelor elemente lexicale din categoriile gramaticale care se pot asocia antitetic, susține realizarea antitezei. – Uneori diferitele categorii gramaticale sunt structurate în sintagme cu valoare antitetică.

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
		unui singur vers, opoziția dintre două cuvinte, personaje, gesturi, fapte, idei, tablouri, contribuind la realizarea ansamblului artistic.	soseai din vieți, eu veneam din morți/" (T. Arghezi, *Morgenstimmung*)	

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
Antonomază	– Figură de substituție, prin care se înlocuiește un nume propriu de persoană cu un substantiv comun, tratat ca nume propriu (Bardul din Mircești, antonomază perifrastică pentru V. Alecsandri), sau un substantiv comun cu un substantiv propriu, nume de persoană, tratat ca substantiv comun („un Mecena") cu sensul de un protector al artelor.	– Uneori înlocuirea numelui propriu cu cel comun se face printr-o perifrază („Miltiade, biruitorul de la Marathon") – La început, antonomaza exprima o valoare eufemistică de „tabu" cum indică expresii ca („necuratul", „cel de pe comoară") care, în vorbirea populară, înseamnă „diavol". – În genere, poreclele sunt caracteristice pentru antonomază.	„Luceafărul poeziei românești" este M. Eminescu. „Bardul de la Hordou" este G. Coșbuc. „Harpagon" este avarul.	– Substantivul este categoria gramaticală, care, în cazul antonomazei, uneori se amplifică, dobândind elemente determinante. – Se realizează un transfer semantic de la un substantiv la altul sau la o sintagmă.

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
Apostrofă	– Figură de stil retorică constând în apelul direct la un personaj, (invocație).	– Folosită, mai ales de poeții romantici, în poezia de tip mesianic. – Ea se poate referi la o personalitate anumită, la un interlocutor simbolic sau la un element material de decor etc., prin personificare, pentru a accentua patetismul, sau, uneori, în scopuri ironice.	„Cum nu vii tu, Țepeș Doamne…" (M. Eminescu, *Scrisoarea III*) „Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte…" (A. Mureșan, *Un răsunet*) „Dar de ne-om prăpădi cu toții/ Tu, Oltule, să ne răzbuni!" (O. Goga, *Oltul*)	– În cazul apostrofei, se recurge, de obicei, la comunicarea exclamativă, sau la interogația retorică, la vocative, la imperative.
1	2	3	4	5

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
Comparația	– Figură de stil constând în alăturarea a doi termeni, cu scopul de a li se releva trăsăturile asemănătoare.	– Notele asemănătoare trebuie să fie noi și surprinzătoare, ca să asigure noutatea și puterea sugestivă a comparației. – În retorica veche se distingeau două feluri de comparații: *oratorică*, având funcție exemplificatoare și fiind construită pe sistemul inducției logice, și *poetică*, în care, de obicei, primul termen este abstract, ceea ce îi dă puterea de a plasticiza, de a crea o imagine adresată sensibilității noastre artistice.	„Soarele rotund și palid se prevede printre nori/ Ca un vis de tinerețe printre anii trecători." (V. Alecsandri, *Iarna*) „...Și-ntocmai cum au razele ei albe luna/ nu micșorează, ci tremurătoare/ mărește și mai tare taina nopții,/ așa îmbogățesc și eu întunecata zare/ cu largi fiori de sfânt mister..." (L. Blaga, *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*) „Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri" (M. Eminescu, *Trecut-au anii*)	– În realizarea unei comparații nu se realizează o substituire a unui termen, ca în cazul metaforei, ci o alăturare a doi termeni, (de obicei substantive însoțite de alte categorii gramaticale) legați prin: „ca", „astfel ca", „întocmai ca", „așa precum" etc.

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
Enumerația	– Figură de stil constând în înșiruirea unor termeni, argumente, aspecte, fapte etc. privitoare la aceeași temă, care duce la amplificarea ideii exprimate.	– Utilizată cu precădere în proză, se întâlnește și în poezia lirică (mai ales). – Ca termen retoric, desemnează o recapitulare a argumentelor esențiale, înainte de perorație, caracterizată prin sobrietatea expresiei.	„Ia, eu fac ce fac de mult,/ Iarna viscolul ascult,/ Crengile-mi rupându-le,/ Apele-astupându-le…” (M. Eminescu, *Revedere*) „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii/ și nu ucid cu mintea tainele, ce le-ntâlnesc/ în calea mea/ În flori, în ochi, pe buze, ori morminte (…) căci eu iubesc/ și flori și ochi și buze și morminte…” (L. Blaga, *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*)	– Enumerația, ca figură de stil, se realizează, în funcție de temă, context, prin înșiruirea diferitelor categorii gramaticale (substantive, verbe, adverbe, adjective, numerale, interjecții etc.)

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
Epitet	– Figură de stil, constând în determinarea unui substantiv sau verb printr-un adjectiv, adverb etc., menit să exprime acele însușiri ale obiectului care înfățișează imaginea lui așa cum se reflectă în simțirea și fantezia scriitorului.	– Nu orice element determinant, adjectiv, sau adverb, este epitet. – Uneori determinarea este neutră din punct de vedere stilistic, fără să implice participarea imaginației sau afectivității scriitorului. – Tudor Vianu observă: „Nu sunt epitete determinările care întocmesc, împreună cu determinantele lor, unități indisolubile: „cușme frigiene”, „salcie plângătoare”, „înger de pază”.	„Buciumă toamna agonic – din fund/ Trec păsările/ Și tainic s-ascund.” (G. Bacovia, *Pastel*) „Și-n toamna asta udă, mai putredă ca cele ce s-au dus...” (G. Bacovia, *Nervi de toamnă*) „Venere; marmură caldă, ochi de piatră ce scânteie...” (M. Eminescu, *Venere și Madonă*)	Din rândul epitetelor fac parte nu numai adjectivele dar și toate acele părți de cuvânt sau de propoziție care determină substantivele și verbele prin însușiri înregistrate de sensibilitatea cititorului, adică prin însușiri estetice.

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
		– Epitetul poate fi: a) *ornant* – exprimă o însușire permanentă constitutivă a unui lucru „Ochii tăi mari caută-n frunza cea rară” (M. Eminescu, *Sara pe deal*). – exprimă o însușire caracteristică individuală: „Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet” (M. Eminescu, *Călin (file din poveste)*). b) *sinestezic* – exprimă transmutația olfactivă a impresiei vizuale:		

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
		„Primăvară.../ O pictură parfumată cu vibrări de violet" (G. Bacovia, *Nervi de toamnă*). – sugerează senzații vizuale, auditive, olfactive, tactile, care se îmbină, în cadrul poeziilor simboliste. c) *metaforic* – apare când, în măsura în care este insolit, are putere expresivă deosebită: „Lică trăia zile albe" (I. Slavici, *Moara cu noroc*). Întâlnim și epitet *apreciativ, moral, evocativ.*		

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
Eufemism	– Figură de stil a ambiguității, constând din atenuarea, prin substituire sau perifrază, a unei expresii cu alta, având același sens, dar fiind mai puțin directă și dură.	– Folosirea eufemismului evită o expresie neplăcută a unei idei triste (moarte, bătrânețe etc.) sau o expresie impudică. – Eufemismul onomastic, numit de lingviști „interdicție de vocabular", înlocuiește numele unor ființe supranaturale malefice, în credința că evocarea numelui lor adevărat este periculoasă.	„... și iaca ne trezim cu Buligă, ce-i ziceam și Ciucălău, din ulița Buciumenii, tămâiet și aghezmuit gata desdimineață." (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) – „Dracul" este numit „Al de pe comoară", „Răul", „Naiba", „Ucigă-l crucea", iar zânele răutăcioase sunt numite „Iele", „Dânsele" sau „Frumoasele".	– „Tămâiet și aghezmuit" eufemism pentru „băut", „amețit" – A avut loc o substituire de termeni, lexicul dobândind astfel o notă de ușor umor.

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
Gradație	– Figură de stil care constă în trecerea treptată, crescândă, de la o idee la alta și prin care se urmărește scoaterea în evidență a ideii sau nuanțarea exprimării.	– Gradația poate fi *ascendentă* până la un *punct culminant* sau *climax*, sau *descendentă – anti-climax.*	– *Gradație ascendentă*: „Lumina ce-o simt/ năvălindu-mi în piept când te văd,/ oare nu e un strop din lumina/ creată în ziua dintâi,/ din lumina aceea-nsetată adânc de viață? (...) O mare și-un vifor nebun de lumină/ făcutu-s-a-n clipă;/ o sete era de păcate, de doruri, de-avânturi, de patimi,/ o sete de lume și soare.” (L. Blaga, *Lumina*) – *Gradație descendentă*: „O, cine știe? – Poate că/ din trunchiul tău îmi vor ciopli/ nu peste mult sicriul,/ și	– În cazul gradației se realizează înlănțuirea mai multor cuvinte sau expresii, conform importanței puterii de reprezentare sau expresivității lor, în progresie crescândă sau descrescândă.

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
			liniștea/ ce voi gusta-o între scândurile lui,/ o simt pesemne de acum;/ o simt cum frunza ta mi-o picură în suflet –/ și mut/ ascult cum crește-n trupul tău sicriul,/ sicriul meu, cu fiecare clipă care trece,/ gorunule, din margine de codru." (L. Blaga, *Gorunul*)	
1	2	3	4	5

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
Hiperbolă	– Figură de stil care constă în exagerarea expresiei, fie mărind, fie micșorând obiectul.	– Hiperbola apare frecvent în vorbirea curentă („fuge mâncând pământul", „urâtă foc"). – Hiperbola este rezultatul unui impuls puternic de admirație, ură, indignare, dispreț, revoltă etc. – În folclor, hiperbola apare sub forma fabulosului sau în formulele de deschidere și închidere a basmelor. – Romanticii cultivă, îndeosebi, hiperbola cu diferite nuanțe de ironie, dispreț, minimalizare: „Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot/ Ca întreg	„Frumoasă cât eu nici nu pot/ O mai frumoasă să-mi socot." (G. Coșbuc, *Nunta Zamfirei*) „Sălbaticul vodă e-n zale și-n fier/ Și zalele-i zuruie crunte,/ Gigan-tică poart-o cupolă pe frunte,/ Și vorba-i e tunet, răsufletul ger,/ Iar barda din stânga-i ajunge la cer/ Și vodă-i un munte." (G. Coșbuc, *Pașa Hassan*)	– Hiperbola este realizată uneori nu numai de un singur cuvânt, ci de mai multe elemente morfologice (adjec-tive la superlativ de obicei, adverbe), suc-cesiune de propoziții coordonate, de cele mai multe ori, situate gradat ascendent sau descendent.

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
		Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot?" (M. Eminescu, *Scrisoarea III*) – Hiperbola este susținută deseori de repetiția acumulativă, de gradație, comparație etc.		

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
Imprecație	– Invocarea unor ființe supranaturale pentru împlinirea unei acțiuni distructive, malefice sau dăunătoare asupra cuiva care a încălcat, rupt sau batjocorit o legătură, promisiune sau, în general, un cod; afurisenie, blestem. – Figură de stil prin care se exprimă, sub formă de blestem, dorința pedepsirii unei persoane.	– Imprecația a cunoscut o înflorire în etapa gândirii magice, în literatura populară, în unele creații poetice moderne (T. Arghezi, *Blesteme*, I. Barbu, *Domnișoara Hus*).	„Oriunde vei merge, să calci, o tirane/ Să calci pe-un cadaver și-n visu-ți să-l vezi/ Să strângi tu în mâinăți tot mâini diafane,/ Și orice ți-o spune tu toate să crezi./ Să-ți arză plămânii d-o sete adâncă/ Și apă, tirane, să nu poți să bei…” (D. Bolintineanu, *Mihnea și baba*) „Afurisit să fie câneriul de vornic, și cum au ars el inima unei mame, să-i ardă inima sfântul Foca de astăzi…” (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)	– Ca atitudine exprimată literar, imprecația implică un dezacord cu anume realități, invocând dispariția lor prin abaterea asupra lor a unor diverse nenorociri. – Comunicarea este exclamativă cu interjecții, uneori cu vocative și imperative. Se realizează într-o comunicare mai largă, cu un lexic specific.

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
Interogația retorică	– Figură de stil care constă din adresarea unei întrebări (sau serii de întrebări) al cărei răspuns este cuprins în ea.	– A cunoscut o înflorire în retorica antică, revenind în vremea clasicismului și a romantismului, ca un procedeu prin care se urmărește menținerea atenției și participarea mai intensă a cititorului sau a auditoriului la cele spuse.	„... spuneți-mi, ce-i dreptatea...?" (M. Eminescu, *Împărat și proletar*) „... Voi sunteți urmașii Romei? (...) Au prezentul nu ni-i mare? N-o să-mi dea ce o să cer?/ N-o să aflu între-ai noștri vre un falnic juvaer?/ Au la Sybaris nu suntem lângă capiștea spoielii?/ Nu se nasc glorii pe stradă și la ușa cafenelii?/ (...) Au de patrie, virtute, nu vorbește liberalul,/ De ai crede că viața-i e curată ca cristalul?" (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)	– În cazul interogației retorice se utilizează propoziția interogativă, lexicul având o valoare semantică, de obicei, denunțătoare, critică.

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
Inversiune	– Figură poetică ce constă în modificarea topicii obișnuite a cuvintelor în propoziție sau frază.	– Este un procedeu retoric prin care se forțează topica normală a propoziției sau a frazei, pentru a pune în valoare și a accentua un anumit cuvânt.	„... Pe boltă stele tremurânde purced sfiala să-și aprindă/ Și ca o pasăre rănită se zbate biruitul soare..." (O. Goga, *Aeternitas*) „... Închis în cercul aceleiași vetre/ fac schimb de taine cu strămoșii,/ norodul spălat de ape subt pietre." (L. Blaga, *Biografie*)	– Folosită aproape involuntar în vorbirea curentă. – În poezie, cea mai frecventă formă de inversiune este antepunerea atributului: „... Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate" (Gr. Alexandrescu, *Umbra lui Mircea la Cozia*) – Poate fi folosită din necesități prozodice (ritm, rimă).

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
Invectivă	– Cuvânt jignitor, apostrofă violentă și injurioasă, la adresa unei persoane sau situații.	– Apare în textele curentelor avangardiste din secolul al XX-lea, care urmăresc să șocheze „tabuurile burgheze”. – Invectiva este folosită curent și apare programatic, în titlul unor scrieri. (Geo Bogza, *Poemul invectivă*)	„... Prea v-ați arătat arama, sfâșiind această țară,/ Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară,/ Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei,/ Ca să nu s-arate-odată ce sunteți – niște mișei!” (M. Eminescu, *Scrisoarea III*) „O, fiarbă-vă mânia în vinele stocite,/ În ochii stinși de moarte, pe frunți învinețite de sânge putrezit;/(...) Ce am de-alege oare în seacă-va ființă?/ Ce foc făr-a se stinge, ce drept fără să-mi mintă; O, oameni morți de vii!/” (M. Eminescu, *Junii corupți*)	– Se folosește, în cazul invectivei, un lexic dur și comunicarea denunță, condamnă, este violentă. – Propozițiile sunt, în general, exclamative sau interogativ retorice.

1	2	3	4	5
Invocație retorică	– Formulă retorică de adresare către o persoană absentă sau imaginară, de la care nu se așteaptă, de fapt, nici o intervenție.	– În literatura clasică este un procedeu poetic frecvent, utilizat la începutul operei; el presupune ruga poetului adresată unei divinități, unei muze, care, urmează să-i acorde sprijinul binevoitor, să coboare asupra sa harul inspirației.	„Cum nu vii tu, Țepeș doamne, ca punând mâna pe ei,/ Să-i împarți în două cete: în smintiți și în mișei,/ Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni,/ Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni!” (M. Eminescu, *Scrisoarea III*) „Muză! ce lui Omir odinioară/ Cântași Vatrahomiomahia,/ Cântă și mie, fii bunișoară,/ Toate câte făcu țigănia!...” (I. Budai-Deleanu, *Țiganiada*)	–Sintactic se folosesc propoziții exclamative. – Fraza cunoaște o dezvoltare gradată ascendentă a propozițiilor, cu verbe la imperativ, vocative, ultima propoziție marcând un ton culminant al invocației.

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
Onomatopee	– Cuvânt care imită, prin sonoritatea lui, acțiunea pe care o semnifică. – Fenomen de armonie imitativă, onomatopeea evocă imaginea sonoră a obiectului sau acțiunii, nu numai lexical, ci și sintactic.	– Onomatopeea poate fi *interjecțională* (poc!, trosc!) și *substantivală*, prin derivație din unele interjecții (pocnet, tropot). – Folosirea onomatopeii interjecționale imprimă culoare și dinamism textului. – Uneori, în cazul onomatopeii, prin armonie imitativă, se folosește și aliterația.	„Orizontu-ntunecându-l vin săgeți de pretutindeni;/ Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie... / Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie...” (M. Eminescu, *Scrisoarea III*) „... ș-apoi *huștiuluc!* și eu în știoalnă, de-a cufundul, să prind pe dracul de un picior...” (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) „Prin vulturi vântul viu vuia” (G. Coșbuc, *Nunta Zamfirei*)	– În cazul onomatopeii, interjecția sau substantivul derivat, repetarea interjecției, rolul sintactic de predicat verbal, pe care-l poate dobândi, sunt procedeele gramaticale prin care se realizează armonii imitative, dând expresivitate textului. – Se remarcă limbajul cu sonorități onomatopeice, invenții interjecționale, configurând capacitatea inegalabilă a poetului de a materializa stări lirice.

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
			„... Forfota de fulgi pe coșuri!/ În cuib fraged: Cir-li-lai/ Fox al meu îți place, hai?/ Cir-li-lai,/ Precum stropi de apă rece/ În copaie când te lai;/ Vir-o-con-go-eo-lig,/ Oase-închise-afară în frig/ Lir-liu-gean, lir-liu-gean,/ Ca trei pietre date dura"... (I. Barbu, *In memoriam*)	

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
Metaforă	– Figură de stil prin care se trece de la sensul obișnuit al unui cuvânt la alt sens propriu prin intermediul unei comparații subînțelese.	– Procesul de realizare al metaforei constă în punerea semnului identității între două obiecte diferite (lucruri, ființe, persoane) prin numele lor, pe baza unei analogii. – Metafora prescurtează comparația, realizându-se o concentrare care conferă o expresivitate sporită textului poetic. – Contextul ne ajută să intuim primul termen al presupusei comparații chiar, în absența lui, ceea ce demonstrează că, în înțelegerea metaforei,	„...O, tu nici visezi bătrâne, câți în cale mi s-au pus!/ Toată *floarea* cea vestită a întregului Apus/ Tot ce stă în *umbra crucii*, împărați și regi s-adună/ Să dea piept cu *uraganul* ridicat de semilună.” (M. Eminescu, *Scrisoarea III*) „Un vânt de seară/ aprins sărută cerul la apus/ și-i scoate *ruji de sânge* pe obraji.” „Grăbită, căruntețea mă-mbracă-n *promoroacă*,/ Amarnice *vântoase* de gânduri și nesomn/ .../ Îndură-	– Metafora nu aparține doar limbajului poetic. S-a constatat demult că vorbirea populară este substanțial metaforică. – Mulți termeni uzuali au fost la început metafore. Astfel, „arivistul” este „cel care se pricepe să treacă râul”, „rivalii” sunt riverani care-și scot apa din același curs de apă (lat. rivus = râu), pentru acest motiv, iscându-se între ei dispute. – Limba este prin excelență metaforică.

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
		nu putem face abstracție de context. – Metafora renunță la elementele care leagă termenii unei comparații („precum", „ca", „asemenea cu", „ca și" etc.). – L. Blaga distinge în *Geneza metaforei și sensul culturii*, două tipuri de metafore: *plasticizante* și *revelatorii*. – În cele *plasticizante*, apropierea între fapte sau transferul de termeni de la unil la celălalt se face în vederea plasticizării unuia din ei.	te, coboară și vino de mă vezi/ Pân' nu s-așternă pe mine *solemnele zăpezi*." (V. Voiculescu, *Sonet CLXXVI*) „În joc cu piatra câte-un val/ și-arată *solzii* de pe pântec" (L. Blaga, *Plajă*)	– Unele cuvinte abstracte își au originea în metaforizarea unor cuvinte concrete mai vechi.

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
		– Metaforele *revelatorii* sporesc semnificația faptelor la care se referă; sunt destinate să scoată la iveală ceva ascuns, chiar despre faptele pe care le vizează. – Unele metafore *personificatoare* aduc și elementul personificator în conținutul lor. – Există și metafore *unificatoare*, întemeiate pe analogie. – Metafore *sinestezice*	„– Mamă, tu ai fost odat' mormântul meu./ – De ce îmi e așa de teamă – mamă –./ Să *părăsesc iar lumina*." (L. Blaga, *Din adânc*) „Bătrânul fluviu bate-n maluri/ Luptând să rupă *trupul gheții*/ Sub care brațele-i sunt prinse." (Duiliu Zamfirescu, *Iarna pe Dunăre*) „*plânsul auriu* al unei stele" (Al. Philippide, *Aur sterp*) „Primăvară.../ O *pictură parfumată* cu vibrări de violet." (G. Bacovia, *Nervi de primăvară*)	

1	2	3	4	5
Metonimie	– Figură de stil, înrudită cu metafora, prin care se înlocuiește un cuvânt prin altul cu care se află într-o relație logică (temporală, spațială, cauzală).	– Metonimia înlocuiește: a) cauza prin efect; b) efectul prin cauză; c) opera prin numele autorului; d) conținutul prin obiectul care îl conține; e) produsul prin numele locului din care provine; g) numele unui lucru, prin simbolul lui; h) concretul prin abstract.	„Troienind cărările/ Și gonind *cântările*/" (M. Eminescu, *Revedere*) „Numai *gura* dumitale/ Se aude subt un prun." (T. Arghezi, *Creion*) El a achiziționat un *Luchian*. „Eu la joc,/ Mândra la joc/ Și *oala* curge în foc" (Folclor) „Degustă *un Cotnar*" „*Laurii* voiau să smulgă de pe fruntea ta de fier" (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)	– În procesul substituirii de termeni, specific metonimiei, gramatical se recurge, mai ales, la substantive, uneori cu determinante. – Importantă este și relația logică (temporală, spațială, cauzală) dintre termeni, în contextul respectiv.

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
Personificare	Figură de stil prin care se atribuie unor obiecte neînsuflețite, unor animale necuvântătoare sau unor abstracțiuni însușiri, comportament și limbaj omenesc.	– Se bazează ca și metafora ori comparația pe similitudine și se realizează, mai ales, prin asocierea unui subiect inanimat cu un predicat. – Termenul de personificare este, în general, considerat sinonim cu cel de prozopopee. – Extinsă la nivelul textului, personificarea se transformă, frecvent, în alegorie. – Este proprie și creației folclorice, unde natura împrumută însușiri umane.	– „Codrule cu râuri line,/ Vreme trece, vreme vine,/ Tu din tânăr precum ești/ Tot mereu întinerești./” (M. Eminescu, *Revedere*) – …„De-atâtea nopți aud plouând/ Aud materia plângâmd…/ Sunt singur și mă duce-un gând/ Spre locuințele lacustre” (G. Bacovia, *Lacustră*) – …„În pacea caldă visurile toate/ Pe-același drum se duc îngemănate./ Când ochii mei în noapte-și fac cărare,/ Neștiutori călătoresc în zare,/	– Oricare dintre categoriile morfologice, sintactice sau lexicale pot contribui la realizarea personificării. – Sunt numeroase poeme construite pe o înlănțuire de personificări, în care un întreg univers este transpus (uneori umoristic) la scară umană (M. Eminescu, *Călin (file din poveste)*, G. Coșbuc, *Nuntă în codru*, G. Topârceanu, *Rapsodii de toamnă*).

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
			Îmbrățișând câmpiile de ghiață." (O. Goga, *Înviere*) – „Stăpâne, zise atunci calul, de-acum înainte ori cu capul de piatră ori cu piatra de cap, tot atâta-i; fii odată bărbat și nu-ți face voie rea." (I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)	

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil	Definiție	Caracteristici	Exemple	Observații lexico-gramaticale
Repetiția	– Figură de stil care constă în folosirea de două sau mai multe ori a aceluiași grup de sunete, a aceluiași cuvânt, a aceleiași sintagme, sau a aceleiași relații gramaticale.	– Impresia pe care o produce repetiția se datorează și amplificării efectului insistenței de către cel al simetriei. – Repetiția se poate realiza la nivelul: sunetelor, cuvintelor, funcției gramaticale și topicii. – Ea poate fi: *fonologică* (aliterație, asonanță), *lexicală* (anaforă, metaforă, epiforă, disjuncție, conversie, anadiploză, tautologie, antanaclază, diaforă etc.) și *g r a m a t i c a l ă* (chiasm).	…„Singur, singur, singur/ Într-un han, departe/ – Doarme și hangiul,/ Străzile-s deșarte./ Singur, singur, singur” (G. Bacovia, *Rar*) …„Dar cât ne vom iubi/ Nici noi nu știm,/ Nici lumea nu va ști…/ Și nu vom ști-o, poate, niciodată”… (I. Minulescu, *Romanță fără ecou*) …„Nu-mi presimți tu nebunia când auzi/ cum murmură viața-n mine/ ca un izvor/ (…) Nu-mi presimți văpaia când în brațe/ îmi tremuri ca un picur/ (…) nu-mi	– Repetiția în cazul acestui poem se realizează în fiecare prim vers al strofelor și în ultimul. – Topica propoziției sau a frazei, structura simetrică a elementelor propoziției, și a acelorași elemente lexicale constituie repetiția, figură de stil frecventă și prezentă în majoritatea curentelor artistice, a genurilor și speciilor.

Scanned with OKEN Scanner

1	2	3	4	5
			presimți iubirea când privesc/ cu patimă-n prăpastia din tine/ și-ți zic:/ O,niciodată n-am văzut pe Dumnezeu/ mai mare!?" (L. Blaga, *Nu-mi presimți!?*)	

Scanned with OKEN Scanner

PSALM VI. TE DRĂMUIESC ÎN ZGOMOT ȘI-N TĂCERE

de T. ARGHEZI

– Pompiliu Constantinescu în studiul referitor la poezia lui Tudor Arghezi subliniază că *Psalmii* sunt drama unei conștiințe (...) în care psalmistul a cântat „frământarea dialectică, spovedania arzătoare, setea de concretizare a absolutului”[1].
– Ca și în alte poeme (de exemplu, *Între două nopți*), în *Psalmi* T.Arghezi abordează tragicul destin al omului de a tinde spre absolut, fără a-l putea atinge.
– Două atitudini străbat în monologul psalmistului care trăiește această dramă: una este coborârea în sine, atingând o zonă sterilă, a doua, proiectarea datelor rezultate din cunoașterea de sine în zona absolutului, și aceasta fără izbândă.
– Psalmistul trăiește zbaterea dilematică; nici în sine, nici prin saltul în absolut, nu izbutește cunoașterea lui Dumnezeu.
– Patosul *Psalmilor* arghezieni izvorăște din opoziția între efortul omului de a străpunge „bariera metafizică” și neputința sa, căci forțe diferite par a se confrunta.
– *Psalmii* apar ca o poezie declarativă, prin excelență, în care domină discursivitatea retorică.
– Poetul, „în confruntarea sa cu divinitatea are de ales între fervoare și răceală glacială. Va pendula deci între aceste extreme (...), dar nu cade niciodată în indiferență (...) nihilismul demoniei moderne nu găsește într-însul un adept”.

Textul	Considerații pentru comentariul literar
1. Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere	1. În strofă I se conturează imaginar un scenariu al „vânătorii de har” (vezi Șt. A. Doinaș, *Mistrețul cu colți de argint*). – Psalmistul este un vânător în absolut, în transcendent. – În poezia argheziană apar două căi ale transcederii: una *contemplativă*, de așteptare a unei revelări și alta *dinamică*, de luptă. – *Verbele la prezent*, precedate de *pronumele personal, persoana a II-a*,

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
	formă neaccentuată *te*, *reluate și în versurile 3.4.*, la începutul fiecărui stih, *la conjunctiv*, sugerează starea de frământare, de zbatere tăcută și adâncă. – În acest cadru de „zgomot" și „tăcere" se manifestă lupta omului pentru cunoaștere. – Reținem *valoarea lexicală a verbului „drămuiesc"* pentru căutarea „în contradicție" și „în lumină" a adevărului absolut.
2. Și te pândesc în timp, ca pe vânat,	2. Poetul „pândește" absolutul, „netimpul", „în timp", circumscris în *antinomia* timp-eternitate. – *Locuțiunile adverbiale și comparația* „ca pe vânat" subliniază ideea că omul are o singură posibilitate a căutării absolutului: „în timp" și în universul uman.
3. Să văd: ești șoimul meu cel căutat?	3. Metafora „șoimul", urmată de *adjectivul posesiv „meu"* și de determinarea *„cel căutat"*, subliniază, cu semnul transcendenței „vânatul" (În poezia argheziană pasărea este purtătoarea unui asemenea simbol). – *Comunicarea interogativă* este adecvată trăirii dilematice.
4. Să te ucid sau să-ngenunchi a cere.	4. De reținut *sensul antitetic* (în acest context) *al verbelor „să te ucid?"* „Sau *să-ngenunchi"* ... – Poetul oscilează între revoltă și laudă.
5. Pentru credință sau pentru tăgădă,	5. Ideea din versul 4 este reluată și comunicată prin *substantivele* a căror *antiteză* este marcată *disjunctiv* „Pentru *credință* sau pentru *tăgadă*".
6. Te caut dârz și fără de folos.	6. Setea de absolut, de cunoaștere nemijlocită, se sugerează prin *adverbul epitet* „dârz".

Textul	Considerații pentru comentariul literar
7. Ești visul meu, din toate, cel frumos 8. Și nu-ndrăznesc să te dobor din cer grămadă. 9. Ca-n oglindirea unui drum de apă, 10. Pari când a fi, pari când că nu mai ești; 11. Te-ntrezării în stele, printre pești, 12. Ca taurul sălbatec când se-adapă. 13. Singuri, acum, în marea ta poveste,	7-8. Setea de cunoaștere prinde contur în *metafora* „visul meu" și *epitetul* „cel frumos", susținută de *verbele* „nu-ndrăznesc", „să dobor". Ca o obsesie reapare aceeași chemare și așteptare a celui „nenumit". 9–10. *Comparația* subliniază „impresiile" ezitante, incerte ale psalmistului, între ființă și neființă. 11-12. Psalmistul nu trăiește cu autenticitate decât stadiul estetic al „cunoașterii", pentru el „Sacrul" nu este trăit în rigoarea legilor, deci, a condiției morale (...). Impresiile, reflectările, aparențele, în lumea văzutelor („în stele printre pești") acestea alcătuiesc universul care îi e dat. (N. Balotă) – Poetul trăiește, simte înfiorarea ezitantă a mirajului, la „limita între existență și nonexistență". 12. *Comparația* subliniază intensitatea trăirii. 11. Mirajul revelației absolutului cuprinde în procesul perceptiv al poetului teluricul și celestul.
14. Rămân cu tine să mă mai măsor, 15. Fără să vreau să ies biuitor.	14. Psalmul se încheie pe un ton „provocator", printr-o chemare la luptă. Poetul care pendulează, ca Baudelaire sau Poe, „între azur și beznă", revine la poziția lui definitorie, de înfrigurată căutare, sete de concretețe. 14. Provocarea apare prometeică: „Rămân cu Tine să mă *mai* măsor" (rolul adverbului).
16. Vreau să te pipăi și să urlu: „Este!"	16. Nevoia fundamentală a revelației, a comunicării, este voința psalmistului (*subliniată de verbe*).

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
	16. Fără „semne", fără cunoașterea perceptivă, (ca apostolul Toma, sceptic), poetul rămâne în tenebre, trăiește drama necunoașterii („vox clamantis in deserto!").
	16. Ceea ce pretinde poetul este faptul material nemijlocit: „Vreau să te pipăi și să urlu: – „Este!", nu harul spiritual, ci setea de comunicare directă cu absolutul (*a se reține comunicarea exclamativă*).

Scanned with OKEN Scanner

TIMBRU

de ION BARBU

Pentru a înțelege conținutul ideatic al poeziei *Timbru* este necesar să reamintim și unele idei generale estetice, unele teoretizări despre poezie ale matematicianului poet.

– Ion Barbu își exprimă concepția sa poetică în numeroase poezii, mai ales în cele aparținând volumului *Joc secund.*

– El susține reîntoarcerea poeziei la funcția inițiatică originară pe care o deținea în cadrul civilizației elenistice, „oda pindarică" și sensul ei *de a instrui* despre lucrurile esențiale, despre unitatea întregului univers.

– Ion Barbu receptează reformele poetice ale lui Poe și Rimbaud și ca rezultat al spiritului lor matematic.... „Există undeva, în domeniul înalt al geometriei, un loc luminos unde se întâlnește cu poezia... Ca și în geometrie, înțeleg prin poezie o anumită simbolică pentru reprezentarea formelor posibile de existență." (I. Valerian – *De vorbă cu Ion Barbu*)

– Poezia *Timbru* a fost publicată în *Sburătorul*, anul IV, nr.5, noiembrie 1926 sub titlul *Apropiat.*

– În *Din ceas dedus*, *simbolurile* deduse din *metafore*, definesc poezia ca un „joc secund", *virtual*, și *mai pur*, dematerializat, reprezentând oglindirea spiritului în el însuși, dincolo de contingent.

– Poetul trebuie să *ermetizeze* adâncul oglindit al conștiinței sale (Vezi *Din ceas dedus*).

– Poetul nu se „dezghioacă", nu se dezvăluie, asemenea melcului din poem, ci se închide între zidurile *simbolurilor* sale, pentru ca cititorul să pătrundă în universul poeziei ca într-un labirint, prin iscusința minții (Vezi *Din ceas dedus*).

– „Poezia *Timbru* constituie cea mai pură înfiorare în fața misterului creației prin cuvânt." (M. Mincu)

– Tipul *verbal* al poemelor din ciclul *Joc secund* este *„solilocul interior"* (T. Vianu). *Limbajul* este folosit *în sensul exprimării de sine și mai puțin în acela al exprimării pentru alții.*

– Ion Barbu, care își exprimă ca preferințe literare pe Edgar Poe, Samuel Coleridge, Rimbaud, Mallarmé, Rilke, *restituie cuvintelor caracterul de investitură, pe care le conferă lucrurilor.*

„ El numește din nou lumea, ca altădată Adam, „floare", „pasăre', „trestie", toate numele acestea sunt „în sine", au o lucire proprie,

Scanned with OKEN Scanner

neîmprumutată, obțin din nou tăria lor originară." (Al. Paleologu)
– Poetul se apropie astfel nu numai de Mallarmé, ci și de Rilke, care în *Elegie Duineză*, își asumă misiunea de „rebotezător" al lucrurilor.

Textul	Considerații pentru comentariul literar
1. Cimpoiul veșted luncii, sau fluierul în drum, 2. Durerea divizată o sună-încet, mai tare,...	1. Trăirile se pot exprima prin modalități (instrumente) obișnuite: („cimpoiul", „fluierul"). 2. Actul pur al oglindirii de sine, care este un proces al dematerializării („a humei despuiare"), *rolul sintagmei substantivale*, nu poate fi exprimat prin mijloace comune. – Poezia are nevoie pentru concretizarea trăirilor de alte mijloace decât cele tradiționale. – *De reținut rolul sintagmelor, cu valoare de metafore simboluri*, în comunicarea ideii: „piatra-în rugăciune", „a humei despuiare", „unda logodită".
3. Dar piatra-în rugăciune, a humei despuiare 4. Și unda logodită sub cer, vor spune-cum?	3-4. *Comunicarea interogativă* și prezența în finalul propoziției a *complementului direct* (adverb relativ „cum?"), în acest caz *o propoziție eliptică de predicat*, creează atmosfera meditativă a poemului.
5. Ar trebui un cântec încăpător, precum	5. Pentru a prinde contur o astfel de poezie are nevoie de „un cântec încăpător", ca o „vibrare cosmică a conștiinței". 5. *Condiționalul optativ* „ar trebui", urmat de *metaforă și epitetul* „un cântec încăpător", ne transpune într-un alt univers poetic decât cel obișnuit, în care expresia poetică să dobândească înălțimea unor „vibrații cosmice".

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
6. Foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare; 7. Ori lauda grădinii de îngeri, când răsare 8. Din coasta bărbătească al Evei trunchi de fum.	6.7.8. *Comparația dublă* din versurile următoare, amplificată de *o subordonată* din versurile 7-8, subliniază calitatea acestui *„cântec încăpător”*, care presupune o vibrare, de proporții cosmice, a conștiinței. 6-7-8. *Comparațiile* cuprind *sintagme* ca: „foșnirea mărilor”, care capătă virtuți estetice prin *epitetul* „mătăsoasă”, „lauda grădinii”, urmată de determinantul „de îngeri”, „trunchi de fum”. – „Cântecul încăpător”, cerut de poet, este cântecul originar mitic, asemănător corului îngerilor în fața imaginii Evei biblice, născându-se din coasta lui Adam. – Arta trebuie deci să solicite emoția directă, ca stare reală a sensibilității artistice. 7-8. *Comparația dezvoltată* din aceste versuri subliniază ideea că „actul pur al oglindirii (sublimarea vieții)”, „ieșirea din contingent” (vezi *Din ceas dedus*), care este conținutul trăirii poetice, trebuie să fie un *act creator* precum acela care a stat la baza genezei. 7-8. *„Imaginea Evei”*, ieșind „în chip de fum” din coasta lui Adam, atât de ironizată, este totuși suavă, compatibilă cu aerul paradisiac și posibilă în lumea fantastică (...). Poetul s-a ridicat asupra acestor exerciții mărunte într-o *lirică de mare tensiune*, de astă dată *hermetică* în sensul superior al cuvântului.” (G. Călinescu) – „Dacă Ion Barbu presimte presiunea negativă a lucrurilor naturii și se întreabă cum pot ele căpăta glas: (versurile 3-4)

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
	răspunsul nu-l caută în obscura lor tăcere, ci într-o vastă *cântare imnică* ce le cuprinde: (versurile 5-6-7-8). Pe deasupra năzuinței mute a naturii ce nu se poate rosti, sensul ei îl dau, dincolo de imanență, *imnurile* clare ale „grădinii de îngeri" care consacră în transparența „trunchiului de fum" al Evei, pe reprezentanta elevată a acestei naturi." (Al. Paleologu) – *Timbru* exprimă întrebările poetului, ca ale unui „nou Orfeu", cu privire la eficiența actului poetic.

Scanned with OKEN Scanner

GORUNUL

de LUCIAN BLAGA

– În volumul *Poemele luminii*, din care face parte poemul *Gorunul*, temele fundamentale sunt: natura, iubirea, moartea.
– Poemele sunt „ale vieții", ale luminii care potențează misterul, cunoașterea împlinindu-se numai, prin revelație. (*Mi-aștept amurgul*)
– Alături de trăirile plenare, dionisiace, pătrunde implacabil și grav „gorunul", materializare a morții presimțite.
– Ca și în opera lui Maria Rilke, ritmul vieții sună în consonanță cu fiorul morții. „Mare e moartea/ peste măsură/. Suntem ai ei/ cu râsul în gură" (Rilke, *Epilog*).
– *Gorunul* este o *elegie filozofică* pe tema coexistenței vieții cu moartea.
– Într-o poezie de esență filozofică (așa cum este cea blagiană), viziunea morții nu poate lipsi.
– În *Poemele luminii*, tema apare în: *Gorunul*, *Frumoase mâini*, *Liniște*, *Fiorul*.
– Poezia se constituie ca o elegie, urmărind în dezvoltarea temei țâșnirea impetuoasă a vieții, care este totodată și afirmarea morții.
– Gorunul (arborele) este *un simbol* în poezia lui Blaga, este un arbore „sacru", „*un corespondent al ființei umane* și în același timp un reprezentant al pădurii-mumă ocrotitoare" (Marin Mincu).
– Presentimentul morții devine la Blaga, în această accepție, contopirea cu „originile", cu acest spațiu matern în esență.
Privind izvoarele folclorice, „gorunul" este *un simbol* nu numai al vieții ci și al morții. În ritualul „de trecere" al înmormântării, „sicriul" este „copacul" din care el se face, copacul care cu rădăcinile înfipte în pământul părăsit de sufletul mortului, își întinde crengile peste apele ce îl trec în „celălalt tărâm" (Eugen Todoran).
– Poemul este structurat din *trei unități poetice*, care cresc în amploare de la *prima* (1-5), în care comunicarea se situează în planul aparenței (vers 4), anunțând un fel de „pace" ce cuprinde ființa poetului, la *unitatea a II-a*, (vers 6-10) *o interogație largă*, care închide presentimentul morții, („aripi moi") și la *a III-a structură poetică* (11-12), marcată în nota ei gravă de *interogația* („O,cine știe?") *și de adverbul predicativ „poate"*.

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
1. În limpezi depărtări aud din pieptul unui turn 2. cum bate ca o inimă un clopot 3. și-n zvonuri dulci 4. îmi pare	1-2-3-4. De la procesul psihic al recepției aparent pasive a unor senzații care pornesc din exterior și din interior, de la o hiperacuitate senzorială, dincolo de aparenta pasivitate, crește în versurile următoare meditația gravă. 1-4. Este o atitudine expresionistă. Aparentul echilibru, static, care acoperă o tensiune a trăirii, ce cuprinde covârșitor ființa poetului. 1.2.3. Pacea, liniștea, cuprinde împrejurimile și ființa poetului. 1.2.3. Poetul se simte integrat în natură, receptând bătăile unui clopot, care umple depărtările cu „zvonuri dulci". (*Reținem rolul substantivului „clopot"* în *comparație* și *sintagma substantivală „stropi de liniște"*). 2. *Clopotul*, *simbolul* vieții, este vestitorul morții, al păcii eterne. Bătăile inimii vestesc prin asociere aceeași liniște veșnică. 3. *Sintagma „zvonuri dulci"* – (prin *simbolul* ei) amintește pe cea eminesciană *„dureros de dulce"*. *Odă* (*în metru antic*). 5. *Stropii de sânge* sunt transfigurați în *stropi de liniște*, *simbolizând* fiorul morții care se strecoară în viață. 2-4-5. *Comparația* sugerează întrepătrunderea firească de la natură la om; liniștea naturii curge în vinele omului. – În întreaga unitate poetică se realizează o atmosferă de „liniște", ca în *Mai am un singur dor* (*rolul substantivului*).

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
5. că stropi de liniște îmi curg prin vine, nu de sânge.	5. *Substantivul* „stropi" este sugestiv pentru procesul insinuant al „liniștii" care cuprinde ființa. 1.2.3.4.5. *Verbele* sunt toate la *indicativul prezent* și transcriu stări de fapt: „aud", „bate", „curg" etc. 4. *Verbul „îmi pare"* – situează trăirea într-o undă a aparenței, a senzației de „bine ciudat", neobișnuit. Lui i se opune într-o lectură inversă a poemului *„simt"*, *repetat la începutul versurilor 16-17.* – Aparența devine trăire reală, care cuprinde adânc eul poetului. 1-5. *Verbele* sugerează stări organice (poetul preferând pe cele *intranzitive*). – Într-o *interogație* largă alcătuită dintr-*o singură frază*, pacea, simțită la umbra gorunului, devine *„atâta* pace", copleșitoare, cu „neliniști", pe care le simte poetul suferind „de prea mult suflet" (*Leagănul*).
6. Gorunule din margine de codru,	6. Gorunul, *simbolul* „trecerii" clipei care ne duce spre moarte, invocat aici, este în „margine de codru", (vezi Eminescu, „la marginea mării"), sugerând ideea de posibil prag al „trecerii".
7. de ce mă-nvinge, 8. cu aripi moi atâta pace, 9. când zac în umbra ta 10. și mă dezmierzi cu frunza-ți jucăușă?	7-9-10. *Verbele* „nvinge", „zac", „dezmierzi", la *prezentul indicativ* exprimă stări psihice, conturând *semantic*, *gradat* ceea ce străbate *planul aparent* al „binelui", al „dezmierdării", al „sufletului care zace". 7-8. Din *același registru semantic* cu „liniște" *cuvântul* „pace" aduce o notă ușor gravă în contextul poetic. Un fior s-a strecurat în „liniștea" de la început, marcat și de *substantivul* „umbra".

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
	8-9. Dincolo de această stare de „pace" de „zăcere", implacabilul dat al „trecerii" răzbate. Pacea „cu aripi moi" cheamă imaginea mitică a îngerului morții, cu aripile căzute, cu aripi „de plumb" (vezi Bacovia, *Plumb*).
	10. Versul lasă să se strecoare în subtext ideea jocului cu moartea. (Vezi Arghezi, *De-a v-ați ascuns*).
11. O, cine știe? – Poate că	11. *Interogația, precedată de interjecția* „o", urmată de *adverbul predicativ* „poate", ne transpune în planul ipoteticului în care fiorul morții prezent, ca o presimțire la început devine acum trăire certă.
	11. *Interogația* creează o atmosferă gravă, aduce în plină lumină, lumea esențelor, a adevărului „ultim", moartea, spre care înaintăm „cu fiecare clipă care trece" (vers 21).
12. din trunchiul tău îmi voi ciopli 13. nu peste mult sicriul, 14. și liniștea 15. ce voi gusta-o între scândurile lui,	12-15. *Verbele* apar *la viitor, alternate cu prezentul* din versurile 16-17-19-21 „vor ciopli", „vor gusta", „simt", „crește", „picură", „trece".
	– Poemul dezvoltă o dublă *cântare elegiacă paralelism* sintactic, care amintește de elegia eminesciană *Ce te legeni...* Este tristețea gorunului care devine „trunchi", „sicriu", „scânduri", schimbându-se dintr-un arbore majestuos într-un lucru fără viață („scânduri"). Ca și trupul gorunului, în care crește „sicriul", ființa umană trece spre moarte, spre liniștea totală, moartea ambelor entități, a omului și a gorunului, unul fiind în eternitate conținut în celălalt. (M. Mincu)

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
16. o simt pesemne de acum: 17. o simt cum frunza ta mi-o picură în suflet – 18. și mut 19. ascult cum crește-n trupul tău sicriul, 20. sicriul meu, 21. cu fiecare clipă care trece, 22. gorunule din margine de codru.	12.15.16.17.19.20. *Pronumele personale (forme neaccentuate)* și *adjectivele posesive* dau nota certitudinii sentimentului pe care-l trăiește acum poetul și subliniază legătura om-natură, integrarea omului „pentru eternitate" în natură. 19.20.21. Prezența în aceste versuri a celor *două adjective posesive* „trupul *tău*", „sicriul *meu*", relevă limpede corelația om-natură și supunerea implacabilă de „fiecare clipă", în fața morții, a tot ceea ce este viață. Citățm, spre asociere, următoarele versuri din M. Rilke, poetul pe care Blaga îl prețuia deosebit. „Căci noi suntem doar coaja, frunza doară./ *Moartea cea mare, ce-i în orișicine/* ea-i acel fruct pe care totul-l împresoară." (*Căci noi suntem doar coaja, frunza doară*) – De remarcat suflul larg, *amploarea acestei unități sintactice*, în care fiorul metafizic este gradat și se subliniază prin *invocația* din versul final (22), care reia, de fapt, deschiderea celei de-a II-a structuri poetice (vers 6) „Gorunule din margine de codru". 15-16-17. În aceste versuri, *reluarea pronumelui personal „o"* (formă neaccentuată) pentru „liniștea" (egală aici cu „moartea"), în versul 17 prezentat de două ori și deschizând versurile 16-17, dezvăluie sentimentul morții, devenit certitudine și trăit fără „spaimă".

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
	18. *Epitetul adverbial* „mut", determinând *verbul* „ascult", creează o atmosferă solemnă de adâncă interiorizare, ca „un cântec fără cuvinte", pe care poetul îl ascultă și care îl învăluie întru neființă. – Alături de *Mai am un singur dor* de M. Eminescu, elegia *Gorunul* este o „piesă lirică" antologică, ce include în formă unică artistică fiorul mioritic al morții.

Scanned with OKEN Scanner

ACI SOSI PE VREMURI

de ION PILLAT

- Poezia lui Ion Pillat cunoaște o evoluție de la parnasianism la simbolism, cu dominantă orientare tradiționalistă.
- „Ion Pillat încearcă să demonstreze teoretic că adevărații poeți dificili sunt clasicii („Simplitatea clasică a lui Alecsandri – iată dificultatea lui"), nu modernii, aceștia *fiind* pseudodificili (o dată cu descoperirea „cheilor" totul devine prea ușor înțeles") (N. Balotă).
- În poemul *Aci sosi pe vremuri*, poetul abordează tema timpului, a scurgerii iremediabile a vremurilor.
- În lirica lui Ion Pillat apare frecvent motivul oglinzilor, al ecoului, al dublului.
- Într-o *tonalitate* echilibrat *nostalgică*, *egală* din primul până la ultimul vers, într-o legănare „ceremonioasă" *a distihurilor*, sentimentele de melancolie trăite de poetul care revine pe urmele trecutului sunt rostite ca o litanie, cu un fior sacru.
- *Aci sosi pe vremuri*, capodopera liricii lui Ion Pillat, este o poezie a ecourilor, a oglinzilor, prin care se reconstituie cadrul în care s-au succedat generații învăluite de fericirea clipei care nu poate fi oprită și a cărei dramatică trecere învăluie ușor, elegiac, întreaga atmosferă: „Un clopot a sunat/ De nuntă sau de moarte, în turnul vechi din sat."
- *Paralelismul* situațiilor produce rezonanțe profunde în sufletul poetului, prin strămutarea întâmplărilor într-un cadru de eternitate.
- Revenit în cadrul familiar al Miorcanilor, în lumea imaculată a copilăriei, poetul se simte într-un loc al „permanențelor" și se reîntoarce la motivul trecutului și al amintirii.
- „Împingerea logodnicei în generația trecută a bunicilor se reface și astăzi (...) Chiar dacă berlina de altădată este înlocuită cu trenul și în locul romanticului din trecut apare simbolistul de astăzi, sufletul oamenilor și drumul lor de viață rămân aceleași." (T. Vianu)
- Motivul *paralelismului* e subliniat de *versul laitmotiv*, care anunță iremediabila trecere, îngemănarea vieții cu moartea: „... departe un clopot a sunat,/ De nuntă sau de moarte, în turnul vechi din sat." (Ecouri rilkeene)
- Motivul *paralelismului* revine și în volumul *Caietul verde* în *A doua elegie*. (Poetul se regăsește în copilul său.) Aici însă, poetul nu trăiește un sentiment de încredere, ci unul de solitudine, „Formele se refac în adevăr, dar sufletul omului în întruparea lui absolut unică rămâne pecetluit și singur." (T. Vianu)

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
1. La casa amintirii cu obloane în pridvor 2. Păienjeni zăbreliră și poartă și zăvor. 3. Iar hornul nu mai trage alene din ciubuc 4. De când luptară-n codru și poteri de haiduc. 5. În drumul lor spre zare îmbătrâniră plopii. 6. Aci sosi pe vremuri bunica Calyopi. 7. Nerăbdător bunicul pândise de la scară 8. Berlina legănată prin lanuri de secară. 9. Pe-atunci nu erau trenuri ca azi, și din berlină 10. Sări, subțire, o fată în largă crinolină. 11. Privind cu ea sub lună câmpia ca un lac, 12. Bunicul meu desigur i-a recitat „Le lac". 13. Iar când deasupra casei ca umbre berze cad,	1-2. Aparența netrecerii timpului peste aceste locuri este sugerată de *elementele nominale* (obloane, pridvor, zăvor) și *de verbul* (zăbreliră). 5. Versul, prin *verbul* („îmbătrâniră") și *personificarea* pe care o realizează pe lângă *substantivul* „plopii", pregătește perspectiva din care se realizează întoarcerea în trecut. 5. După o atmosferă din v.1.2 de aparentă neschimbare, acest vers, prin imaginea *„îmbătrâniră plopii"*, sugerează trecerea timpului. – *Verbele la perfectul simplu* creează senzația că toate cele care prind contur în memoria poetului s-au întâmplat ca „ieri", *într-un trecut apropiat de prezent.* 7-14. Conturează un tablou romantic și sentimentele intră în aceleași tipare ale versurilor, „totul sunând melodic, ca un cântec sfânt". 7-14. Se definește „o lume", cu romantismul ei, o lume, într-un timp ce aparține unei anumite literaturi. *Literatura devine un limbaj al timpului și al unui mod de a trăi.* 15-16. *Comparația* adâncește romantismul clipei și dă trăirii sentimentul irealului, prin dimensiuni și farmec. 17-18. Versurile aduc motivul grav „al clipei care fuge" („fugit irreparabile tempus") și al îngemănării vieții cu moartea. 19. Conjuncția adversativă cu care începe versul 1 al acestui distih subliniază fragilitatea aparențelor și puterea permanenței pe care o dă trăirea intensă a clipei.

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
14. Îi spuse „Sburătorul", de-un tânăr Eliad. 15. Ea-l asculta tăcută, cu ochi de peruzea... 16. Și totul ce romantic ca-n basme se urzea. 17. Și cum ședeau... departe, un clopot a sunat, 18. De nuntă sau de moarte, din turnul vechi din sat. 19. Dar ei în clipa asta simțeau că-o să rămână... 20. De mult e mort bunicul, bunica e bătrână... 21. Ce straniu lucru: vremea! – Deodată pe perete 22. Te vezi aievea numai în ștersele portrete. 23. Te recunoști în ele, dar nu și-n fața ta. 24. Căci trupul tău te uită, dar tu nu-l poți uita...	– 20. Dramaticul adevăr al „trecerii" care cuprinde tot ceea ce se cheamă viață. – 20. Cu simplitate și echilibru, poetul rostește adevăruri grave. – 21-22-23-24. Sentimentul straniu, al iluzoriului trăit în meditația asupra propriei existențe (vezi Eminescu *Melancolie* „Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură/ Încet repovestită de o străină gură,/ Ca și când n-ar fi viața-mi, ca și când n-aș fi fost,..."). – 25-36. Se conturează un alt tablou, o altă generație, în același cadru și aceeași ipostază, cu alte „forme" însă. – Epoca modernă a pierdut ceva din inocența romantismului de altădată. 39. Versul final readuce motivul trecerii iremediabile, amintit de bătaia clopotului, „în turnul vechi din sat". – În același cadru, în alte momente, cu alte concepții, sentimentul fericirii, iluzorie „opririi clipei", faustică încercare, este „sfărâmat" de dramaticul adevăr al coexistenței vieții cu moartea – (Vezi Rilke: „Mare e moartea,/ peste măsură./ Suntem ai ei/ cu râsul în gură." (*Epilog*)). – „Clasicizând, împrumutându-și ritmuri și „subiecte" din întreaga poezie românească, (...) Pillat facilitează, ca nici un alt poet român modern, accesul la poezie. *Lirica* sa e o lecție prin ea însăși, o prelegere, asupra *sunetelor lirice* fundamentale (...). Prin Pillat urcăm mai repede către piscuri". (C. Ungureanu)

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
25. Ca ieri sosi bunica… și vii acuma tu: 26. Pe urmele berlinei trăsura ta stătu. 27. Același drum te-aduse prin lanul de secară. 28. Ca dânsa tragi, în dreptul pridvorului, la scară. 29. Subțire, calci nisipul, pe care ea sări. 30. Cu berzele într-însul amurgul se opri… 31. Și m-ai găsit, zâmbindu-mi, că prea naiv eram 32. Când ți-am șoptit poeme de bunul Francis Jammes. 33. Iar când în noapte câmpul fu lac întins sub lună 34. Ți-am spus „Balada lunei" de Horia Furtună. 35. M-ai ascultat pe gânduri, cu ochi de ametist, 36. Și ți-am părut romantic și poate simbolist.	

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
37. Și cum ședeam… departe, un clopot a sunat 38. Același clopot poate-în turnul vechi din sat… 39. De nuntă sau de moarte, în turnul vechi din sat.	

Scanned with OKEN Scanner

SONET CLVIII

de VASILE VOICULESCU

– Poezia aparține ciclului *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară* (scrise între 5 decembrie 1954 și 20-21 iulie 1956 de Vasile Voiculescu).
– Subordonate modelului shakespeareian (*Sonetele*), nu sunt o operă de epigonism; prin forța lor lirică, densitatea ideatică și plasticitatea expresiei, se impun ca un moment unic în dezvoltarea poeziei românești: „Volumul aduce cititorului, odată cu una din marile zile festive ale lirismului nostru contemporan, un număr de revelațiuni..." (Perpessicius)
– Cu sute de ani în urmă Shakespeare a scris 154 sonete; V. Voiculescu scrie încă 90, pe care le numerotează în continuare, sugerând continuitatea spiritului shakespeareian în poezia română contemporană.
– Motivele care apar în *Ultimele sonete...* ale lui V. Voiculescu sunt apropiate de cele ale lui Shakespeare: lumea vegetală, animală, miturile, moartea, timpul, spațiul, mistica nestematelor, alchimia, universul marin, anotimpurile etc.
– În *Ultimele sonete...* se concretizează artistic o opoziție fundamentală a liricii lui Voiculescu, dualitatea esențială a iubirii: dragostea ca exercițiu spiritual suprem și ca forță pasională, aproape tragică.
– Iubirea este, ca aspirație, identificată cu Poezia, este o victorie asupra efemerului.
– Poetul conferă Iubirii durata peste timp, participarea la eternitate:

„Croim albastre zboruri peste-un noroi bătrân
Și ni-e datoare viața că-i dăm o poezie
De care o s-asculte, cândva, ca de-un stăpân;
Noi doi lăsa-vom lumii un duh ce nu se schimbă;
Căci noi și veșnicia vorbim aceeași limbă."
(Sonet CXVII)

– *Ultimele sonete...* apar ca o pledoarie a *Banchetului* platonician cu privire la iubire ca „esență ideatică pură".
– Mobilul *Ultimelor sonete...* n-a fost în ultimă analiză iubirea, ci poezia ca *transfigurare* a iubirii.
– *Tripticul* propriu sonetului voiculescian este *Iubire-Artă-Eternitate*

Scanned with OKEN Scanner

(„Sunt psalmii mei de taină, o rugă necurmată,
În ei am pus Iubirea lângă Eternitate”.)
(Sonet CLXXVII)

– Zoe Dumitrescu-Bușulenga sugera, într-o *Nouă glossă la sonete*, comparând poemele cu *Luceafărul*, că primele ar fi o prescurtare a drumului arhetipal, vorbind despre exilul geniului pe pământ.
– Ca o compensare „a iubirii frustrate, a patimilor cărnii, a dezgustului și a remușcărilor, sentimentul se purifică prin imagini, se sublimează în idei poetice de o considerabilă înălțime.” (Zoe Dumitrescu-Bușulenga)

Textul	Considerații pentru comentariul literar
1. Din clarul miez al vârstei râd tinereții tale, 2. Trufașa-ți frumusețe în față o privesc 3. Și ochilor tăi, aștri tulburători de cale, 4. Opun intensu-mi geniu în care se topesc. 5. Mă-nfățișez cu duhul, nu te sărut pe gură, 6. Plecat ca peste-o floare, te rup și te respir…	1. Bărbatul „*din clarul miez* al vârstei” capătă o forță covârșitoare, emanând demnitate și siguranță. (A se reține *epitetul* și *metafora*) 2-3-4. Femeia este *re*-descoperită, pare a fi *reîntâlnită* și privită „în față” în toată frumusețea ei atotbiruitoare. 2-3. *Epitetul*, urmat de *dativul posesiv, metafora dezvoltată*, sugerează o iubire ușor sacralizată, dantescă, eminesciană. (*Venere și madonă – Înger de pază*) 3. *Metafora* „ochilor tăi, *aștri*” se resimte de versul eminescian: „Am văzut doi aștri,/ Strălucind albaștri/ Sub o frunte-n vis;/ M-a-necat seninul,/ Când privii *divinul*,/ Blândul lor surâs.” (*Doi aștri*) 4. Forța „geniului” dă proporții nemăsurate iubirii, ridicând ființa adorată până la unitatea absolută, platonică a iubirii. 5-6. Atitudinea îndrăgostitului e aproape religioasă, pioasă, este trăirea iubirii în „duh”, spiritualizat. 6. *Comparația, urmată de cele două verbe* „rup”, „respir” dă expresivitate versului. *Verbul* „rup” sugerează ideea apropierii

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
	până la unitatea primordială a ființei. Ecou îndepărtat eminescian („Să cer un semn iubito, spre-a nu te mai *uita*?/ Te-aș cere doar pe tine, *dar nu mai ești a ta*"/ *Despărțire*) (rolul *conjuncției adversative*). 6. Puritatea iubirii este sugerată de *termenul comparației* „o floare" și de *verbul* „respir", exprimând și ideea „încorporării" ființei iubite într-o unitate inseparabilă, existențială. (Vezi motivul de pe *Poarta sărutului* de Brâncuși) (Vezi *Sonetul 74*) „Atunci, în creatorul vârtej al poeziei Răpindu-te în mine, luăm pasul veșniciei." 6. Dragostea este exercițiul spiritual suprem. 5-6. „Diamantul" fără moarte al Poeziei, (*Sonetul 50*), expresie supremă a transfigurării *Iubirii*, numai dintr-o astfel de trăire se poate „șlefui". 6. Versul, și, în general, sonetul amintește *Psalmul de taină* de T. Arghezi.
7. Și nu mai ești de-acuma trupească o făptură, 8. Ci un potir de unde sug viața și strâng mir. 9. Nu-mi număr anii, seva nu stă în gingășie, 10. Cu ideala forță mi-apropii ce mi-e drag,	7-8. Iubirea are virtuți magice, spiritualizează până la sacralizare. *A se reține rolul elementelor lexicale* (metafore) „*potir*", „*mir*". 8. Iubirea revitalizează, cu forțe demiurgice. 8. A se reține *suavitatea expresiei*. 9-10. Forța acestei „transcenderi" nu este una materială, „*seva* nu stă în *gingășie*", ci o „forță ideală". 11. Poetul *transfigurează*, *sublimează* iubirea în „*marea poezie*", supunându-se condiției sale de creator. 9-14. Versurile cunosc o *gradație ascendentă* spre un titanism în care

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
11. Înjug virtuți și patimi la marea poezie 12. În care, fără urme de pulbere târzie, 13. Te-amestec și pe tine cu sila, pentru mag, 14. Pământul n-are margini, nici cerurile prag.	„poetul demiurg" cunoaște (ca L. Blaga) „dezmărginirea" și iubirea în sferele cele mai înalte, dincolo de pragul absolutului. – „Poetul coboară către țărmul în care poezia își păstra vocația ei miraculoasă (...) către poezia Renașterii și a Evului Mediu (către *Vita nuova* a lui Dante...)." (Cornel Ungureanu) – *Sonetele* voiculesciene apar ca „un strigăt de salvare" îndreptat iubirii pentru „fărâma ei de iluzorie eternitate (...) atunci când arta nu mai poate rezista prin ea însăși timpului: „Îndură-te, coboară și vino de mă vezi/ Pân'nu s-aștern pe mine solemnele zăpezi" (*Sonet 22*)".

ÎNTÂMPLARE ÎN DEȘERT

de AL. PHILIPPIDE

– Poezia *Întâmplare în deșert* (datată din 1958) este caracteristică pentru creația poetică a lui Philippide, de după război, când poetul se îndepărtează de filonul romantic, apropiindu-se de *neoclasicism.*
– În primele decenii ale epocii, în context universal neoclasicismul se orientează către izvoare și forme clasice și acționează împotriva naturalismului și, în parte, a neoromantismului. Are comun cu neoromantismul refugiul din realitate în lumea valorilor estetice și morale clasice.
– Un astfel de *poem alegoric*, cu ecouri ușor *onirice și suprarealiste*, amintind pe T. S. Eliot, sau tablourile lui Chirico și Salvador Dali, este *Întâmplare în deșert.*
– Într-un context literar universal în care se promovează *arta absurdului*, poetul își propune să elogieze îndrăzneala umană, actul energetic al omului liber care înfrânge inerția, absurdul.
– Poemul se conturează ca *o meditație* pe tema înstrăinării lumii, a condiției umane, a libertății omului și puterii lui raționale de a nu accepta absurdul.
– *Poemul* este un „protest" al *poetului clasicizant* împotriva unei existențe „pustiite" de acțiunea, de libertatea gândirii. Este „lupta" cu inerția, cu ceea ce oprește pe om să se miște „în timp".

Textul	Considerații pentru comentariul literar
1. Un câmp uscat de-un vânt de foc; o zare 2. De diamant albastru împrejur; 3. Văzduhul încleștat în cângi de soare; 4. Și-n mijlocul acestei cuști de-azur,	– 1-2-3-4-5-6-7-8. Prima strofă, conturează un peisaj „pustiu" ca-n *Țară pustie* de T. S. Eliot. O atmosferă de straniu a unui „câmp uscat", în mijloc cu „*o poartă* imensă". Un cadru ca-n S. Beckett (*În așteptarea lui Godot*) unde într-un gol imens străjuiește un copac; (*domină substantivele*). – Atmosfera sugerează „înstrăinarea lumii", absurditatea vieții cotidiene, care străbate în lirica suprarealistă și expresionistă a secolului al XX-lea.

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
5. Un soi de poartă cât un turn de mare, 6. Arc de triumf gigantic pe sub care 7. Va fi trecut odată un împărat ciclop, 8. Și-acum doar Timpul trece, încet și fără scop. 9. Întortocheat, subțire, mlădios, 10. Când năpustin du-se cu capu-n jos, 11. Când repezindu-și fruntea în sus cu strășnicie, 12. În salturi, ca un cangur, și sprinten și vânjos, 13. Un punct de întrebare aleargă pe câmpie. 14. Se-oprește lângă poartă, adulmecă și parcă 15. Nu știe: mai departe să plece, să se-ntoarcă... 16. Dar cu o smucitură din cerbice,	– 1-2-3-4-5-6. Un *„vânt de foc”* a pustiit câmpul, o *„zare de diamant”* se întinde „împrejur”, văzduhul este „încleștat în *cângi de soare”* (comunicare *eliptică predicativ*). 4. Notațiile din versurile 1.2.3. se concentrează în *metafora simbol* „cuști de-azur”, sugestivă pentru claustrarea omului, a existenței. – 1-2-3-4. Peisajul se împlinește din *metafore*, (*sintagme substantivale*: „vânt de foc”,„zare de diamant”, „cângi de soare”, „cuști de azur”). – Toate aceste mijloace artistice conturează atmosfera ușor apocaliptică, dezolantă, apăsătoare ca în *Țara pustie* (T. S. Eliot). – 1-4-5-8. În acest „loc” nu există viață, chiar timpul „trece încet și fără scop”. *Adverbul și locuțiunea adverbială*, (vers 8), alături de *epitetele adjectivale*, „uscat”, *„albastru”* (vers 1.2) adâncesc atmosfera dantescă, de pustiu, concentrată în jurul celor două imagini *„câmpul”* și *„poartă”*. – 1-6. *În primele șase versuri nu apare nici un verb predicativ ci doar două participii* „uscat” și „încleștat” care definesc extincția și nemișcarea vieții. – 7. *Viitorul anterior* „va fi trecut” imprimă poemului o localizare legendară, nesigură, posibilă. – 8. *Prezentul verbului* „trece” sugerează continuitatea, totul rămânând o „trecere” în vid, „fără scop”. – 5-6. „Poarta”, „Arc de triumf gigantic”, situată în cadru este un reper pentru o

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
	posibilă deschidere, ieșire din acest „tărâm pustiu". – „Ritmul", în general, *iambic*, *suflul amplu al frazei* (1-8), *unele rezonanțe sonore* (*numeroase vocale*, *diftongi*), *elipsa predicatelor* (1-5) concordă cu *comunicarea alegorică*, cu modul în care poetul tratează o temă filozofică, prin mișcarea unor *personaje simbolice*. – 9-14. *Într-o poziție largă, cu numeroase complemente* (strofa a II-a), apare în ultimul vers *subiectul* comunicării, *„un punct de întrebare"*. – A se reține efectul realizat prin *procedeul suspensiei*, *personajului simbolic* (semnificat prin semnul întrebării) apărând în finalul strofei. – Strofa cuprinde *un singur verb predicativ* „aleargă". – 10-11. *Gerunziile reflexive aduc elemente de mișcare* în cadrul peisajului static. – 9. *Suita elementelor determinative susține suspensia* și sugerează apariția *personajului simbol* („semnul de întrebare") în decor. Ele apar aproape ca *indicații regizorale*, marcate și de *complementele circumstanțiale modale* din versurile 10.11. – *Dinamica versurilor* cunoaște *un crescendo* care va culmina în strofa a III-a – Imaginile, elementele *determinative*, *verbele*, *încarcă de mișcare versurile* și „personajul" sparge atmosfera de „pustiu" cu „violență" („sare", „s-asvârle", „împinge", „aleargă").

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
17. Cum sare-un cal la pocnete de bice, 18. Se-azvârle pe sub poarta Ciclopilor, cu-un ghiont 19. Împinge Timpul lenevos și tont, 20. Apoi din nou cu tumbe de manopod aleargă, 21. Sclipind la soare luciu ca un resort de-oțel 22. Și se afundă în câmpia largă, 23. Ducând Timpul după el!	– 12-17. *Comparațiile* imprimă vie mișcare, freamăt, personajului care, după o pauză meditativă (v.15), plin de curaj, împinge Timpul, lăsând să izbucnească năvalnic viața, care se opune imobilității, pustiului, morții. – Într-un gest de erou legendar, „punctul de întrebare" trece prin poarta „arc de triumf gigantic" (rețineți *epitetul*) al unui împărat „ciclop" (*simbol* al cruzimii). – *Verbele* din întreaga strofă a III-a la *prezent indicativ sau conjunctiv* susțin într-o *gradație ascendentă* „gestul eliberator" al personajului. – 21-22. În final, revin *imagini din începutul poemului cu altă încărcătură ideatică și alte simboluri*: „câmpul uscat" este acum „câmpia largă", iar soarele nu arde ucigător („*cângi de soare*") ci face să „sclipească" personajul „*ca un resort de-oțel*". – Ca în *Țara pustie* (T. S. Eliot), unde un tunet prevestitor de furtună, ale cărei ploi vor regenera „țărmul pustiu", finalul poemului lui Al. Philippide, cu deschiderea lui luminoasă, sugerează salvarea omului prin sine, prin forța sa lăuntrică, spirituală. – Poemul devine un elogiu adus omului, energiei și curajului cu care învinge absurdul. – El, omul, „se întreabă", – (personajul este un „semn de întrebare") cugetă deci, înlătură inerția, iese din imobilitate și reintră în „timp". – Ceea ce îl restituie pe om vieții, timpului, salvându-l dintr-o existență „pustie", este

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
	erațiunea (vezi B. Pascal). Omul se salvează pe sine și, în același timp, Universul și Timpul. – Prin această ieșire din „deșert" poemul dobândește un înalt mesaj umanist.

Scanned with OKEN Scanner

CÂNTEC
de NICHITA STĂNESCU

Textul	Considerații pentru comentariul literar
1. E o întâmplare a ființei mele: 2. și-atunci, fericirea dinlăuntrul meu 3. e mai puternică decât mine, decât oasele mele, 4. pe care mi le scrâșnești într-o îmbrățișare 5. mereu dureroasă, minunată mereu. 6. Să stăm de vorbă, să vorbim, să spunem cuvinte	Trăire plenară, dionisiacă a iubirii, dincolo de limitele condiției material umane. 2-3. Atitudine expresionistă în abordarea temei (vezi L. Blaga *Dați-mi un trup voi munților*, *Lumina*). 2-3. Insuficiența capacității ființei în raport cu intensitatea trăirilor care tind s-o depășească. 4. Concretețea imaginii artistice, marcată de verb. – Firescul aparent al discursului liric, simplitatea expresiei artistice amplifică trăirea. 1-5. Iubirea: miracol, hazard, uimire. 1-5.Iubirea „*minune*” (vezi Eminescu; *Luceafărul*: „Nu cere semne și minuni/ Care n-au chip și nume” – *Floare albastră*: „Și te-ai dus dulce *minune*”, și L. Blaga, *Lumina*: „Lumina, ce-o simt năvălindu-mi/ în piept când te văd – *minunato*,/ e poate că ultimul strop/ din lumina creată în ziua dintâi”). 3. Imagine antinomică, marcată de adjectivul nume predicativ, cu valoare antitetică. 4. Rolul verbului în reliefarea plenitudinii iubirii. 5. Epitet dublu, care susține trăirea paroxistică a iubirii (Vezi Eminescu: „dureros de dulce”, *Odă (în metru antic)*; „Iară inima-i se împle de un *farmec dureros*”, (*Povestea teiului*;) „Mă dor de crudul tău amor”, *Luceafărul*). 6. Concretețea cuvântului întemeietor de realitate, „cuvântul mântuitor”.

Textul	Considerații pentru comentariul literar
7. lungi, sticloase, ca niște dălți ce despart 8. fluviul rece în delta fierbinte, 9. ziua de noapte, bazaltul de bazalt. 10. Du-mă, fericire, în sus, și izbește-mi 11. tâmpla de stele, până când 12. lumea mea prelungă și în nesfârșire 13. se face coloană sau altceva 14. mult mai înalt, și mult mai curând. 15. Ce bine că ești, ce mirare că sunt 16. Două cântece diferite, lovindu-se, amestecându-se, 17. două culori ce nu s-au văzut niciodată, 18. una foarte de jos, întoarsă spre pământ, 19. una foarte de sus,	7. Epitetul dublu adjectival, asociație insolită, cu sugestii multiple. 7-8. Comparație susținută în forța ei sugestivă de tripla metaforă „fluviul rece în delta fierbinte (...), bazaltul de bazalt", sugerând iubirea combustivă, ardentă, transformatoare. 8-9. Forța demiurgică a iubirii, care dă sens existenței. 8-9. Imaginile artistice construite antitetic. 10-11. Iubirea capătă dimensiuni cosmice. 10. Imperativul verbal și invocația anunță zborul stelar al ființei, stăpânită de iubire, ieșirea din contingent, trăirea hiperdimensională. 13-14. Iubirea transformă existența efemeră, îi dă sensul perenității și al infinitului. 13-14. Metafora „coloană", urmată de dublul epitet, intensifică sentimentul depășirii realității înguste, prin iubire (ideal absolut). 15. Leitmotivul cântecului; plasat în această unitate poetică și reluat într-un crescendo, în final de vers, în altă formă, susține melosul adânc liric și patetic, îl amplifică. 15. Verbul „a fi" – la pers. a II-a „ești" și „sunt" relevă regăsirea sensului existenței prin iubire, subliniat și de comunicarea exclamativă. 16-17-18-19-20-21. Aglomerarea metaforelor dau cântecului gradație ascendentă, pregătesc finalul apoteotic în care se reia „rotund" leitmotivul: „iubirea", „miracol",„hazard".

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
aproape ruptă 20. în înfrigurata, neasemuita luptă 21. a minunii că ești a-ntâmplării că sunt.	16-17-18-19-20-21. Cântecul „strigă" parcă bucuria ființei, care-și reface perfecțiunea primordială prin iubire. 16-17-18-19. Metaforele situate antinomic cresc linia melodică a cântecului, care slăvește miracolul regăsirii unității primordiale a ființei prin iubire. 21. Ultimul vers rostește pregnant motivul fundamental conturând ciclic poemul, ca un imn al „iubirii – miracol".

Scanned with OKEN Scanner

STATORNICIE

de IOAN ALEXANDRU

– Poetul Ioan Alexandru abordează teme majore pe linia ascendenților ardeleni Coșbuc, Iosif, Goga, Cotruș: patria, tărâmul transilvan, satul arhaic încremenit în timp, casa părintească, obârșiile, identificarea cu istoria, hronicul și permanențele sale în universul rustic și pastoral etc.
– El conturează, în genere, într-un spațiu și un timp mitic, o proiecție a Patriei eterne, neschimbătoare, spre care aspiră ființa lui.
– Poemul dezvoltă tema legăturii statornice, neclintite, a poetului cu patria, locul hărăzit viețuirii neamului său, dintotdeauna și pentru totdeauna.
– Titlul subliniază ideea statorniciei noastre pe aceste meleaguri, purificate prin luptă, jertfă și iubire, prin interferența dintre natură și istorie.

Textul	Considerații pentru comentariul literar
1. În Patrie mă simt eu pe pământ 2. Precum stejarul unui loc anume	1-2. Topica inversă a propoziției, din versul 1, cu antepunerea complementului circumstanțial de loc. „În Patrie", cu substantivul majusculat și elementul de predicație „mă simt", urmate de comparația din versul 2 „Precum stejarul unui loc anume", impune pregnant, de la bun început, ideea că patria este pentru un poet un univers activ, al unei prielnice fertilități și puteri spiritual germinative. 1-2. Sentimentul siguranței existențiale, al ancorării într-un dat apt de a crea un climat al certitudinilor, al liniștii, al muncii pașnice, idei sugerate de reflexivul verbal „mă simt" și de circumstanțierea „pe pământ". 2. Comparația întregește conținutul conceptului de patrie, care apare ca un pământ scump poetului, ca un loc „al rădăcinilor" și al vieții din adânc, țărână

Textul	Considerații pentru comentariul literar
	sacră în care zac morții dragi, „matca neclintită a satului străbun”.
	2. Comparație cu multiple sensuri: trăinicie, măreție, forță, vigoare, mărturie nestrămutată a tuturor vremelnicelor încercări prin care a trecut poporul.
	2. Comparația întreține unitatea ideatică a versurilor întregului catren, cu trimiteri și la versurile 3 și 4.
3. Să fiu mișcat în taină de un vânt 4. Și să mă cheme pe un singur nume.	3-4. Verbul „să fiu mișcat”, urmat de adverbul „în taină” și de complementul de agent „de un vânt”, și versul 4 „Să mă cheme pe un singur nume”, coordonat copulativ cu versul anterior, trimit aluziv spre situația specială a ardelenilor în trecut, obligați să poarte și alt nume. Stejarul este dintr-un „loc anume”, simbolică determinare pentru înțelegerea sensului versurilor 3, 4.
	3. Românii ardeleni au purtat „în taină”, în adâncul ființei, crezul (vezi metafora: vânt) libertății naționale, chemați spre împlinirea marilor idealuri. A se reține sensul plurivoc al metaforei și al locuțiunii adverbiale „în taină”, pentru conturarea atmosferei acelui colț de țară, purificat prin suferințele acumulate care-l transfigurează.
5. Mă stăpânească-același liber cer 6. Și-aceleași stele noaptea se anină 7. Deasupra creștetului meu	5. Versurile se încarcă de un lirism crescând în bucuria cosmicizantă a poetului, care, într-un acord al macrocosmosului, se vrea stăpânit de aceeași constelație, de același cer „liber”.
	5-7. A se reține rolul adjectivului demonstrativ de identitate, care se repetă în

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
	versurile 5,6 și rolul adjectivului „liber”, raportat la „cer”, pentru susținerea ideii de statornicie, de neclintire, din același univers, spiritual și existențial. – Lexicul popular conturează, pe lângă celelalte elemente, acest cadru al statorniciei, „Patria”. Sugestive, în acest sens, formele de uz popular ale conjunctivelor: „mă stăpânească” pentru *să mă stăpânească*” și „se anine” pentru *să se anine*.
8. Când roua lină cade pe coline 9. Și când e toamnă-n lume îndeajuns	8. Versul amplifică, prin adjectivul epitet „lină”, dar și prin substantivul „roua”, atmosfera de luminozitate, de puritate care se desprinde din întreg catrenul. 8. A se reține în același sens și rolul vocalelor frecvente în cuvintele versului. – Poemul crește în valoarea lui artistică prin reducerea discursului liric, în efortul, caracteristic lui Ioan Alexandru, de a potența forța logosului. – Întregul catren aduce un element caracteristic poeziei lui Ioan Alexandru; mesajul lumii ca purificatoare a ființei umane.
10. Și-ncepe bocetu-n frunzare	9-10. Într-o succesiune de metafore, prezentate în fiecare vers, „toamnă”, „bocetu”, poetul prefigurează momentul deplinei sale maturități, coborârea spre sfârșitul vieții, conturând o atmosferă tonică totuși, la acest ceas de restriște când „începe bocetu-n frunzare”.
11. Să-mi strâng coroana tainică de foc	11. În primul catren am întâlnit motivul „stejarului”, cu semnificații bogate, în cadrul comparației. Poetul, statornic în acest tărâm de viață, în care se împletește trecutul cu prezentul mai mult ca oriunde,

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
	căutător de temeiuri, în toate, reia, din motivul „stejarului" „coroana tainică de foc", metaforă determinată de dublu epitet și cu alte semnificații. 11. Verbul „să-mi strâng", la prezent conjunctiv, sugerează reîntoarcerea în sine, restrângerea „tainică" și „de foc", în lumea trecutului, a istoriei pe care o poartă în sine, la care a fost martor, în parte. Verbul sugerează *eterna reîntoarcere* alături de strămoși, „acolo", într-un dat al „luminii după soare". A se reține rolul adverbului „acolo", care va fi explicitat în versurile următoare. 9-10-11. Într-o astfel de accepție a morții, care-nseamnă întoarcerea spre arhaitatea izvoarelor, în pământul atavic, încărcat de jertfe, „marea trecere", echilibrul, bucuria liniștii, dă noi dimensiuni ființei noastre ontice. – Elementul statornic, al legăturii neclintite cu tot ceea ce înseamnă patrie, capătă o simbolică lăuntrică, legată de devenirea eroului liric.
12. Și să mă mut acolo după soare	12. Moartea nu este o dispariție, o neantizare, ci este o mutare („să mă mut acolo"), ca și cea mioritică, în lumea dragă a obârșiilor.
13. În leagănul acela din care-am apărut	13. „Leagănul" este simbolul larg al întoarcerii la matcă, idee marcată de verb: „din care-*am apărut*". 13. Ca și în poezia lui L. Blaga *Leagănul*, poetul, „obosit" și el de „prea mult suflet", se-ntoarce spre izvoare, spre tot ceea ce strânge-n el acest simbol – „leagănul".

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
14. Să mai veghez o noapte sub o grindă 15. Și să aud din pod slăvitul vânt 16. În suflete cum vrea să se aprindă.	– Poezia începe să sune tot mai mult mioritic, verbele la conjunctiv prezent definind parcă un alt testament liric. 14-15. Această întoarcere înseamnă reluarea unui fir de veghe – „să mai veghez" – reîntoarcerea și în datul istoriei, dorind să audă „din pod", „slăvitul vânt". 15. Revine metafora din versul 3: „Să fiu mișcat în taină de un vânt", cel care este acum „slăvitul". Este „viforul" mișcărilor patriotice ardelene, care au ținut mereu treaz poporul și l-au dus spre slăvirea marilor împliniri. – Stingerea poetului cu cântecul „slăvitului vânt" în suflet este o iluminare, este o neclintire în istoria eternă, în pământul etern, este „*statornicie*". – Moartea apare ca cea mai înaltă „*statornicire*" în lumea pământului, a patriei, care păstrează în ea *istoria* cu toate miturile ei.

Scanned with OKEN Scanner

ÎNVAȚĂ-MĂ SĂ ARD ÎNTUNECAT
de ANA BLANDIANA

– Fără a împinge poezia erotică spre pragul conceptelor, poeta pune teme de reflecție.
– Titlul dezvăluie tema, de factură blagiană: trăirea combustivă, frenetică a iubirii, dar stăpânit, interiorizat, ca o taină de adâncuri (vezi L. Blaga, *Lumina*, *Mi-aș-tept amurgul*, *Vei plânge mult, ori vei zâmbi?*)
– Rolul celor două verbe, din titlu: „învață-mă", „să ard" și al epitetului adverb „întunecat" în relevarea temei.
– Iubirea deschide poarta înțelegerii condiției și a poziției noastre față de lucruri (vezi Rilke). Rolul verbului „*învață-mă*" în sublinierea ideii.

Textul	Considerații pentru comentariul literar
1. Lasă-mă să m-aprind de întunericul tău 2. În lumina feroce 3. Învață-mă să ard întunecat.	1. Prima unitate poetică, o invocație la iubirea plenară „*să m-aprind*", iubirea ardentă „*să ard*", marcată de metafora „întunericul", *simbol* al iubirii – cunoaștere, cale spre dobândirea unor noi dimensiuni în înțelegerea marilor „taine" ale vieții. 1. Rolul pronumelui reflexiv „*mă*", al adjectivului posesiv „*tău*", ca și al reflexivului „*m*" – pentru a sugera reciprocitatea sentimentului de iubire, puterea ei de iluminare, de transfigurare a ființei. 3. Reluarea titlului accentuează tema, căpătând un ușor ton grav, prin *epitetul adverb* „*întunecat*", care trimite spre trăirea abisală, de subconștient. 2-3. Pentru ca lumina spirituală să poată „arde" în adânc „întunecat", trebuie ca lumina din afară să se „stingă" (vezi L. Blaga: „Aștept să îmi apună ziua/ și zarea mea pleoapa să-și închidă,/

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
	mi-aștept amurgul, noaptea și durerea,/ să mi se-ntunece tot cerul") (*Mi-aștept amurgul*).
4. Modelează după forma aripilor	1-2-3-5-6. Cuvinte din *aceeași arie semantică*, situate *antinomic*, conturează un spațiu suav, spiritualizat, în care iubirea devine purificatoare: „să m-aprind", „lumina", „să ard", „flacăra" – „întunericul", „întunecat".
5. Flacăra mea	
6. Și purific-o de orice culoare.	2. *Epitetul adjectiv* „feroce" – dă expresivitate versului, potențând rolul „pustiitor" al acestei lumini, din „întuneric", din adâncuri.
	4. Iubirea modelatoare de ideal, idee susținută de *verbul* „modelează" și de *simbolul* „aripilor"; iubirea transcende realitatea, dă posibilitatea evadării din tangent (ecou eminescian: *Luceafărul*).
	1-3-4-6. *Verbele*, situate la început de vers, cunosc o *gradație ascendentă*, care culminează în versul 6, subliniind rolul iubirii – cunoaștere, modelatoare și purificatoare a ființei.
	6. Starea de imaculare absolută, sugerată *de verb*, „purific-o", și, îndeosebi, de *adjectivul nehotărât „de orice culoare"*.
	– Poemul cunoaște o linie ascendentă în dezvoltarea temei, de la prima unitate poetică la a II-a și la ultima, tinzând spre o apoteotizare a ființei prin iubirea absolută.
7. Sau,	7. *Conjuncția disjunctivă* susține ritmul crescendo al poemului.
8. Și mai bine,	8 *Adverbul la comparativul de superioritate* reia acest ritm.
9. Dă-mi o sămânță de întuneric	9-10. Iubirea devine un miracol; pornită din adânc („întuneric"), ca o „sămânță", se
10. S-o îngrop în pământ	

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
	maturizează păstrată în profunzime, „în pământ" (A se reține rolul *simbolurilor*). 9. *Rolul metaforei* „sămânță de întuneric", *simbol* al grăuntelui de înțelepciune. 10. Tendința profundă de retragere, de adâncire în sine, „în pământ" (*metaforă*) pregătește momentul tensiunii maxime, iubirea absolută (final).
11. Și-nvârte mai repede anotimpurile 12. Să crească, 13. S-o semăn din nou.	9-11. Întuneric, rodnic – în regimul lui anotimpurile se succed mai repede. 13. Ființa capătă potența de a amplifica la nesfârșit trăirea, în linia ei ascendentă spre absolut. 9-10-11-12-13. *Verbele*, situate și aici ca și în prima unitate poetică (procedeu caracteristic structurii sintactice blandiene), la început de vers, cunosc și ele aceeași gradație și au rolul pregnant în dezvoltarea temei ca „o fugă" de manifestarea exterioară, de suprafață, a iubirii. – Ultima unitate poetică aduce motivul morții, frecvent în lirica Anei Blandiana.
14. În lumina feroce	14. Laitmotivul „luminii", potențată „feroce" de maturizarea iubirii, dă existenței dimensiuni și orizonturi noi.
15. Ar fi atunci păduri și lanuri, 16. Crânguri, livezi, pajiști și codri de noapte, 17. O beznă tandră 18. În care am putea muri, oricând am vrea,	15. *Verbul „a fi" la condițional optativ* anunță acest plan ipotetic al absolutului existenței; proiecția lui este subliniată de *adverbul* „atunci". 15-16-17. *Enumerare de simboluri* ale plenitudinii vitale, densității și purității de trăiri, de împăcare a ființei până la „tăcerea totală", „moartea". 17-19-20. În datul „beznei tandre", *sinonim* pentru „întuneric", este virtuală trăirea

Scanned with OKEN Scanner

Textul	Considerații pentru comentariul literar
19. Un întuneric în care 20. N-am mai fi frumoși, nici buni, 21. Ci doar singuri 22. Și, nemaitrebuind să ne privim, 23. Închizând ochii am putea vedea.	în pacea absolută a ființei, prin altitudinea „privirii din interior", din întuneric. 18. *Moartea*, *simbol* al adâncurilor din care purced toate ale lumii, către un timp frate cu eternitatea. 18-21-22. Stingerea ființei, *simbol* și al însingurării în iubire, prin care cei doi dobândesc puterea privirii veșnice spre ei înșiși, spre adâncuri. 22-23. Starea de abandonare a datului exterior, de coborâre în sine, de trăire apoteotică, marcată de *antiteză*: „*Închizând ochii, am putea vedea*". 23. Iubirea mirifică dă virtuți magice ființei umane.

Scanned with OKEN Scanner

STĂ ÎN CODRU FĂRĂ SLAVĂ
de LUCIAN BLAGA

Pentru poetul *Corolei de minuni a lumii*, poezia apare *metaforică* ea însăși, deoarece cuvintele ei au *rosturi metaforice.*

În această accepție, rolul *metaforei revelatorii* este superior celei *plasticizante. Metafora* își păstrează însă sensul lăuntric, bogăția mitică raportată la întreg corpul poeziei, numai astfel sporind semnificația faptelor la care se referă. Să urmărim în poemul *Stă în codru fără slavă metafora centrală revelatorie, metafora cu mesaj*, pentru a pătrunde în universul poetic, de adâncă meditație filozofică, al poeziei:

„Stă în codru fără slavă
mare pasăre bolnavă.
Naltă stă sub cerul mic
și n-o vindecă nimic,
numai rouă dac-ar bea
cu cenusă, scrum de stea.
Se tot uită-n sus bolnavă
la cea stea peste dumbravă."

Poetul se întoarce spre datele de arhaicitate autohtonă, păstrate în spațiul rural, unde identitatea între infinitul mare al lumii și cel mic din inima noastră este mai adâncă, descoperind în folclor valori filozofice autentice, subliniate în *simboluri și metafore* sugestive, cum este aceea a „păsării bolnave" din poema la care ne referim. Stilizarea pe care o suferă folclorul în poezia lui Blaga este expresia afinității lui cu fondul liric-filozofic al spiritualității noastre populare. Poeziile sale pe motive folclorice nu sunt transpuneri, nici versificații pe teme populare, ci creații originale în stil folcloric. Preferința sa a mers către fondul mitic al folclorului nostru.

Poezia *Stă în codru fără slavă* este un *octet*, o sinteză în miniatură a artei poetice a lui Blaga, în care fundamentalele ei elemente simbol, *metafora și revelația mitică* au fuzionat într-o imagine unică. Regăsim aici ecouri ale unei poezii orale, pe care poetul o amintește în drama *Avram Iancu*, care gravitează în jurul unei credințe populare, motivul păsării blestemate să se facă om: ...„în pădure/ toate păsările dorm./ Numai una n-are somn, – cată să se facă om". Interpretarea *metaforei simbol* este multiplă. Există credința populară că pentru lecuirea unui bolnav trebuie să moară un altul. Cine bea rouă cu cenușă din steaua lui căzătoare, se vindecă. Se cunoaște, de asemenea, simbolul general al

Scanned with OKEN Scanner

jertfei care aduce mântuire și salvare prin sacrificiul total. În poezia la care ne referim intervine însă și *simbolul* sufletului bolnav, pentru a cărui vindecare trebuie să se ivească un miracol, să se arate semnele neobișnuite. „Stă în codru fără slavă/ mare pasăre bolnavă". Apar aici *două motive* de mare circulație în poezia lui Blaga: al *„păsării"* și al *„sufletului bolnav"*, sintetizate în metafora *„pasăre bolnavă"*. „Pasărea" este în creația blagiană semnul eliberării de „greul ființei", de materie. În căutarea luminii solare ea sugerează relația dintre cer și pământ, iar prin cântec adaugă o notă în plus în „corola de minuni a lumii". În alte poeme, păsările sunt „puterile păsărești", „întraripatele puteri", „puteri cu aripi", iar simbolul „aripei", al zborului are virtuți de înălțare în substanța luminii, a nemărginitului. Pasărea din poezia pe care o comentăm nu este una obișnuită, nu e lăstun, vrabie, privighetoare, buhă, ciocârlie sau porumbel, ca cele care apar în poemele lui Blaga, cu simboluri bogate; ea este o pasăre „mare" și „bolnavă", care s-a rupt de lume și *„stă* în codru *fără slavă"*; de aici nu mai iese.

Prima unitate poetică aduce în *distih metafora centrală*, dublă și bogată în semnificații, căci „pasărea bolnavă" poate fi geniul, omul obosit de înțelegerea rosturilor adânci ale vieții, poetul însetat de adevăruri ultime, jinduind după absolut cu „sufletul în mută, seculară căutare/ de totdeauna,/ și până la cele din urmă hotare" (*Autoportret*). Încărcat de triste metafizice, eul poetului este bolnav și retras în adâncimea de întuneric a codrului, privind dincolo de desișuri, printr-un ochi de cer, spre înțelesurile ultime. „Pasărea bolnavă" și-a pierdut strălucirea inițială și s-a retras în modestie, „fără slavă", dincolo de lume, mai aproape de drumul comunicării cu absolutul. *Epitetele adjectivale* „mare", „bolnavă" și „fără slavă" dau o notă de mister acestei „păsări", ca „ciocârliile" care cad grele din înălțime „ca lacrimi ale Dumnezeirii" sau „porumbii" refuzați de cer:)„Porumbii mi i-am slobozit să-ncerce pajiștea cerului,/ dar sfâșiați de vânturi/ să-ntorc înapoi" (*Pe ape*). Boala fără nume cuprinde poezia expresionistă și materia, și omul: „Bolnav e omul, bolnavă și piatra/ se stinge pomul, se sfarmă vatra./ Negrul argint, lutul jalnic și grav/ sunt aur scăzut și bolnav." (*Boală*). Forța expresivă, încărcătura ideatică a acestei *metafore simbol* sintagmă, formată dintr-un substantiv și un adjectiv, permite pătrunderea în întreaga operă a lui Blaga. Comunicarea are simplitatea capodoperelor, linia cugetărilor ultime și se transmite ca o litanie, egal, liturgic, din primul până în ultimul vers. *Distihurile* următoare aduc *simboluri* definitorii care circulă în poezia lui Blaga, și anume: roua, cenușa, steaua, enumerare de substantive cu valență de leac, de încercări ultime, de ieșire din starea de boală:

Scanned with OKEN Scanner

„Naltă stă sub cerul mic
și n-o vindecă nimic,
numai rouă dac-ar bea
cu cenușă, scrum de stea."

Adverbul restrictiv „numai" ne situează într-un plan al ipoteticii lecuiri. *Elementul predicativ suplimentar*, epitetul „naltă", situat în *antiteză cu epitetul adjectival* „cerul *mic*", conturează rapotul dintre forța „aspirației spre absolut și necesitatea renunțării, a singularizării idealului într-o sferă unică și restrânsă, dar plină de profunzimi. *Pronumele negativ* „nimic" subliniază nota de excepție, de imposibil a leacului vindecării: „rouă (...) cu cenușă, scrum de stea", substantive determinate de atribute. Ieșirtea din starea de boală este dependentă de un miracol, căci poetul aduce aci sinteza dintre teluric („rouă") și celest („cenușă, scrum de stea"). Numai apropierea imposibilă a acestor două dimensiuni este tămăduitoare. Prețul acestor elemente mântuitoare este arderea, mistuirea ființei în spații înalte, pentru a lăsa, ca steaua în căderea ei, scrumul, cenușa. Nu este aici destinul Luceafărului rostit într-o sinteză rară? Dar nu numai al lui, ci al oricărei ființe superioare. Leacul cuprinde în el și rouă, simbol al neînceputului, al strălucirii pure, neântinate.

Ultimul distih reia finalitatea elegiacă a primelor versuri, prin reîntoarcerea la starea inițială și definitivă a contemplării absolutului, idealului, într-un dor nestins de atingere a lui, marcată de *epitetele adverbe* „se *tot* uită-n *sus* bolnavă/ la cea stea peste dumbravă". Steaua, cu alt *simbol* acum, al idealului strălucitor, este dincolo, este în limanul transcendenței, idee marcată de *prepoziție* „*peste* dumbravă".

La împlinirea rară artistică a poeziei contribuie registrul restrâns *lexical* și *fondul muzical elegiac*, realizat *prozodic* din versuri de *7-8 silabe*, în structură armonică de *trohaic, cu anapest și amfibrah*.

În poezia comentată găsim vastitatea orizontului poetic al lui Blaga, chemarea spre absolut, misterele care străfulgeră vizând tot mai mari neînțelesuri. Și toate concentrate în *metafora centrală, revelatorie*.

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIȚII RECAPITULATIVE

1. „Cel mai recent lucru îmbucurător pe care am să ți-l comunic este că încă la 13 aprilie 1861, așadar chiar peste opt luni, îmi închei studiile în străinătate, iar la 15 aprilie îmi iau în primire catedra la București, prin urmare la toamnă... Ah, mamă dragă, uneori îmi vine să-mi sar mie însumi de gât; trebuie să-ți spun că nu mă iubesc: sunt atât de fericit, iar voi mă iubiți atât, încât trebuie să fiu totuși un om bun."

(Titu Maiorescu, *Jurnal II*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Contrageți propozițiile nr. 2, 3, și 4.*
3. *Dezvoltați, în propoziții echivalente, părțile de propoziție exprimate prin cuvintele „*îmbucurător*" și „*cel mai recent*".*
4. *Analizați modul de adresare din enunțul de mai sus și explicați cărui tip de text îi este caracteristic.*

2. „Cu totul osebit în felul său, om al timpului modern, deocamdată blazat în cuget, iubitor de antiteze cam exagerate, reflexiv mai peste marginile iertate, până acum așa de puțin format încât ne vine greu să-l citățm îndată după Alecsandri, dar în fine poet, poet în toată puterea cuvântului, este d. Mihail Eminescu."

(Titu Maiorescu, *Direcția nouă în poezia și proza română – 1872*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Contrageți propoziția nr. 3.*
3. *Identificați neologismele din text și găsiți sinonimele lor.*
4. *Analizați adverbele, arătând și funcția lor sintactică și expresivă.*
5. *Formați familia lexicală a cuvântului „*a cugeta*" și indicați procedeul de formare pentru fiecare termen.*
6. *Precizați stilul funcțional căruia îi aparține textul și argumentați-vă opinia.*

Scanned with OKEN Scanner

3. „Dacă el s-ar fi gândit mai bine la nestatornicia și ticăloșia lucrurilor omenești, negreșit că s-ar fi oprit aci și ar fi petrecut o viață liniștită și dulce: dar el era ambițios și ambițiunea nu are margini."

(N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Contrageți propoziția nr. 1.*
3. *Transformați în subordonată corespunzătoare, atributul* „omenești".
4. *Analizati adjectivele și adverbele și arătați funcțiile lor sintactice; comentați rolul lor în schițarea profilului moral al lui Dinu Păturică.*
5. *Găsiți antonime pentru:* „mai bine", „nestatornicia", „liniștită", „ambițios" *și introduceți-le în propoziții.*

4. „Vezi să nu pați și tu ca simigiul și de unde, cu drept cuvânt, te așteptai să fii răsplătit, chiar de la început, prin laude meritate pentru toate cercetările serioase, pentru toate observațiile adânci, pentru toate ostenelile ce ai depus în opera ta, să nu capeți de la sine decât un encomion fluturatic și fără temei, psalmodiat și acela pe drâng sau cântat din frunză."

(Al. Odobescu, *Pseudokynegheticos*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați morfologic:* „de unde", „chiar", „toate", „ce", „ta", „decât", „fără temei", „acela".
3. *Construiți opt propoziții subordonate completive indirecte, introduse diferit decât cea din text.*
4. *Arătați topica și punctuația subordonatei completive indirecte.*
5. *Alcătuiți o frază după schema:*

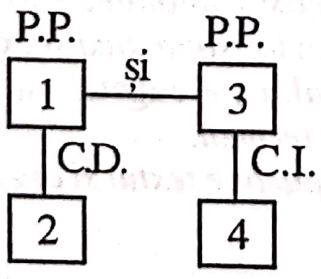

Scanned with OKEN Scanner

6. *Faceți observații asupra lexicului acestei fraze, care definește în general, acest eseu al lui Odobescu.*

5. „Cât îi muntele de nalt,
Tot praful s-a scuturat,
Numai la inima mea
Ce s-a pus ne se mai ia.
S-a pus dor de la mândra,
Nu se ia cât îi lumea."

(*Doine și balade*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Găsiți sinonime pentru* „praful" *și* „mândra".
3. *Analizați predicatele.*
4. *Găsiți omonime pentru* „dor" *și* „mai".
5. *Analizați complementele frazei.*
6. *Contrageți propozițiile subordonate nr. 4 și 6.*
7. *Analizați tipurile de rimă și arătați rolul structurilor fonetice.*
8. *Comentați rolul comparației ample în susținerea mesajului poetic.*

6. „Trebuie să renunț cu totul la așa falnice năzuiri și chiar dacă deasa citire a cărții tale ar aprinde în mine un asemenea dor semeț, nevoia ar cere ca să-l potolesc îndată și să mă hotărăsc a rămânea și în viitor din ceata acelora cari, când văd cloșca păscând boboci de rață pe malul bălții, se miră."

(Al. Odobescu, *Pseudokynegheticos*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Alcătuiți familiile lexicale ale cuvintelor:* „carte" *și* „a aprinde".
3. *Contrageți propozițiile nr. 3 și 5.*
4. *Comentați din punct de vedere stilistic subordonata concesivă.*
5. *Găsiți locuțiuni verbale corespunzătoare verbului* „a potoli".
6. *Dezvoltați, în propoziție echivalentă, partea de propoziție exprimată prin gerunziul* „păscând".

Scanned with OKEN Scanner

7. „Se liniștiră însă pe dată când văzură că iese din palat un om numai fir și catifea pe el și dă poruncă guleraților ce-i târâse până acolo să-i aducă în palat că vrea să vorbească cu ei Măria sa."

(*Balade și basme populare*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați morfologic propoziția nr. 3.*
3. *Analizați semantic și stilistic:* „un om numai fir și catifea pe el".
4. *Despărțiți în silabe cuvintele:* „liniștiră", „iese", „catifea", „vrea".
5. *Găsiți sinonime pentru* „gulerați".
6. *Explicați ortografia din text.*

8. „Du-te de-mi ad-o, și, dacă vei izbuti, pe cinstea mea împărătească mă jur că te fac cel dintâi sfetnic, iar, de unde nu, îți pui capul unde-ți stau picioarele."

(*Balade și basme populare*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Explicați punctuația și ortografia din text.*
3. *Analizați pronumele din text.*
4. *Precizați antonimele cuvintelor:* „îndată", „cinstea", „cel dintâi".
5. *Analizați complementele din text.*
6. *Găsiți sinonime pentru termenii:* „cinstea", „sfetnic", „izbuti".
7. *Identificați mărcile oralității și analizați-le.*
8. *Găsiți alte forme verbale care să exprime ideea din ultimele două propoziții.*

9. „Pentru ce legumele pe care eu le sădesc, măcar că adeseori le sap și le ud, tot mai târziu cresc decât acelea care răsar de sinele din pământ, și care mai curând fac sămânță, măcar că pentru aceasta nimeni nici o grijă n-are."

(*Esopia*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați morfologic:* „tot", „decât", „de sinele", „nimeni" *și* „nici o".
3. *Exemplificați în propoziții toate funcțiile sintactice învățate ale pronumelui demonstrativ* „acela" *în cazul acuzativ.*
4. *Alcătuiți familia lexicală a cuvântului* „pământ".
5. *Contrageți propozițiile nr. 2, 3 și 4.*
6. *Comentați rolul complementului de mod* „de sinele"*; cum adâncește sensul meditativ al frazei?*

10. „Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei visuri fericite,
Alta-i lumea cea aievea, unde cu sudori muncite
Te încerci a stoarce lapte, din a stâncei coaste seci;
Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei mândre flori de aur,
Alta unde cerci viața s-o-ntocmești, precum un faur
Cearc-a da fierului aspru forma cugetării reci."

(M. Eminescu, *Memento mori*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați predicatele sintactic și morfologic.*
3. *Analizați pronumele din text, arătând rolul lor în simetria textului și în realizarea antitezei.*
4. *Analizați atributele din text din punct de vedere stilistic.*
5. *Contrageți ultima propoziție.*
6. *Arătați rolul sintaxei în realizarea structurii simetrice a textului.*

11. „Dar în camera îngustă lângă lampa cea cu oliu
Palid stă cugetătorul, căci gândirea-i e în doliu;
În zădar el grămădește lumea într-un singur semn;
Acel semn ce îl propagă el în taină nu îl crede,
Adâncit vorbește noaptea cu-a lui umbră din părete –
Umbra-și râde, noaptea tace, mută-i masa cea de lemn."

(M. Eminescu, *Memento mori*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Alcătuiți familiile lexicale în care se încadrează cuvintele:* „cugetătorul" *și* „gândirea".
3. *Analizați semantic și stilistic adjectivele, adverbele și locuțiunile adverbiale din text.*
4. *Analizați pronumele și adjectivele pronominale din text.*
5. *Explicați punctuația și ortografia din text.*
6. *Identificați complementele circumstanțiale de mod și relevați rolul lor stilistic în schițarea portretului moral al cugetătorului.*
7. *Comentați stilistic propoziția:* „mută-i masa cea de lemn", *integrând-o contextului.*

12. „Lângă râuri argintoase, care mișcă-n mii de valuri
A lor glasuri înmiite, printre codri, printre dealuri,
Printre bolți săpate-n munte, lunecând întunecos,
Acolo-s dumbrăvi de aur cu poiene constelate,
Codrii de argint ce mișcă a lor ramuri luminate
Și păduri de-aramă roșă răsunând armonios.

Munți se-nalță, văi coboară, râuri limpezesc sub soare,
Purtând pe-albia lor albă insule fermecătoare,
Ce par straturi uriașe cu copacii înfloriți –
Acolo Dochia are un palat din stânce sure,
A lui stâlpi-s munți de piatră, a lui streșini – o pădure,
A cărei copaci se mișcă între nouri adânciți."

(M. Eminescu, *Memento mori*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați atributele din text și arătați valoarea lor stilistică.*
3. *Analizați verbele la moduri nepersonale și arătați funcția lor sintactică și stilistică.*
4. *Analizați sintactic cuvintele:* „răsunând", „purtând"; *dezvoltați aceste părți de propoziție în propoziții echivalente.*
5. *Analizați formele lexicale:* „stânce", „roșă".
6. *Identificați elementele gramaticale folosite pentru realizarea imaginilor vizuale și dinamice.*

Scanned with OKEN Scanner

13. „Soarele trecând pe codri a lui roată de-aur moale,
Vârfurile verzi de codri le îndoaie-n a lui cale,
Și sosind la vre o luncă însuși el vede mirat
Ce departe e pământul și ce nalți trunchii pădurii,
Și deși călătorește pe-a lor vârfuri, totuși murii –
Bolțile groase de frunze – a lui raze nu străbat."

(M. Eminescu, *Memento mori*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Dezvoltați, în propoziții echivalente, părțile de propoziții exprimate prin cuvintele* „trecând" *și* „sosind".
3. *Găsiți sinonime pentru:* „roată", „cale", „mirat", „murii".
4. *Construiți opt fraze cu subordonate concesive, introduse prin alte elemente joncționale decât cel din text.*
5. *Găsiți antonime pentru:* „sosind", „departe", „nalți", „groase".
6. *Identificați epitetele, metaforele și subliniați prin ce elemente gramaticale sunt exprimate.*

14. „Din noaptea vecinicei uitări
În care toate curg,
A vieții noastre desmierdări
Și raze din amurg
De unde nu mai străbătu
Nimic din ce-au apus –
Aș vrea, odată-n viață, tu
Să te înalți în sus!"

(M. Eminescu, *Din noaptea...*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Găsiți sinonime pentru:* „vecinicei", „curg", „dezmierdări", „amurg", „apus".
3. *Analizați verbele din text.*
4. *Analizați elementele de relație dintre propoziții.*
5. *Comentați sintagma metaforică* „vecinicei uitări" *și rolul verbelor* „curg" *și* „au apus" *în susținerea motivului trecerii iremediabile a timpului; citiți poezia în întregime.*

Scanned with OKEN Scanner

15. „Se bate miezul nopții în clopotul de-aramă
Și somnul, vameș vieții, nu vrea să-mi ieie vamă.
Pe căi bătute-adesea vrea minte să mă poarte,
S-asamăn între-olaltă viață și cu moarte;
Ci cumpăna gândirii-mi și azi nu se mai schimbă,
Căci între amândouă stă neclintita limbă."

(M. Eminescu, *Se bate miezul nopții*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Explicați punctuația și ortografia din text.*
3. *Identificați metaforele, citiți poezia în întregime și arătați rolul lor în context.*
4. *Identificați și comentați sintagmele metaforice și rolul lor stilistic.*
5. *Construiți zece fraze cu subordonate cauzale introduse diferit.*
6. *Alcătuiți propoziții în care cuvântul* „limbă" *să aibă sensuri diferite.*

16. „Deodată luna-ncepe din ape să răsaie
Și pân' la mal durează o cale de văpaie.
Pe-o repede-nmiire de unde o așterne
Ea, fiica cea de aur a negurei eterne.
Cu cât lumina-i dulce pe lume se mărește,
Cresc valurile mării și țărmul negru crește
Și aburi se ridică din fund de văi spre dealuri.
O insulă departe s-a fost ivind din valuri,
Părea că s-apropie mai mare, tot mai mare,
Sub blândul disc al lunii, stăpânitor de mare."

(M. Eminescu, *Sarmis*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Indicați sinonime pentru:* „durează", „văpaie", „negurei", „eterne", „disc".
3. *Găsiți omonimul cuvântului „unde" și introduceți-l într-un enunț.*
4. *Contrageți ultima propoziție.*
5. *Construiți propoziții cu antonimele cuvintelor:* „răsaie", „negurei", „crește", „s-apropie".

Scanned with OKEN Scanner

6. *Identificați metaforele din versurile citate și comentați ineditul lor.*

17. „De șezi cu capul mândru pe spate lin lăsat,
Tu pari sau fericită, sau parc-ai triumfat…
Ciudat… Stau melancolic, greoi ca și un trunchi,
Când veselă ți-ai pune chiar talpa pe genunchi.
Căci mă cunosc prea bine și nu-mi vine să cred
Că mă iubești pe mine tu, tu! ce eu te văd
Atâta de frumoasă, atât de răpitoare,
Atât – cum nu mai este o alta pe sub soare;
Îți bați tu joc de mine, cu ochii mă provoci
Și vrei cu al meu suflet tu numai să te joci…”

(M. Eminescu, *Icoană și privaz*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați sintactic și morfologic ultimul vers.*
3. *Analizați din punct de vedere stilistic pronumele din text.*
4. *Analizați predicatele din text.*
5. *Identificați clase gramaticale cu rol stilistic și comentați expresivitatea lor.*

18. „Nici încline a ei limbă
Recea cumpăn-a gândirii
Înspre clipa ce se schimbă
Pentru masca fericirii,
Ce din moartea ei se naște
Și o clipă ține poate;
Pentru cine o cunoaște
Toate-s vechi și nouă toate.”

(M. Eminescu, *Glossă*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați pronumele din text.*
3. *Arătați în ce raport sunt cuvintele „*vechi*” și „*nouă*” și formulați ideea din acest vers într-o propoziție, în altă formă.*

Scanned with OKEN Scanner

4. *Explicați conținutul semantic al sintagmelor:* „masca fericirii" *și* „cumpăn-a gândirii" *în contextul poeziei* Glossă *de M. Eminescu.*
5. *Analizați prepozițiile din text.*

19. „De când codrul, dragul codru, troienindu-și frunza toată,
Își deschide-a lui adâncuri, fața lunei să le bată,
Tristă-i firea, iară vântul sperios vo creangă farmă –
Singuratece izvoare fac cu valurile larmă.
Pe potica dinspre codri, cine oare se coboară?
Un voinic cu ochi de vultur lunga vale o măsoară."

(M. Eminescu, *Călin (file din poveste)*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați predicatele din text.*
3. *Construiți o propoziție în care* „iară" *să aibă altă valoare morfologică.*
4. *Identificați elementele stilistice din text și comentați rolul lor.*
5. *Comentați rolul unităților lexicale:* „dragul", „adâncuri", „fața lunei", „sperios", „farmă", „singuratece", „larmă", „potica", „ochi de vultur" *în contextul poetic.*
6. *Găsiți sinonime pentru cuvinetele* „larmă" *și* „potică".
7. *Analizați morfosintactic și stilistic:* „lunga vale o măsoară".

20. „După ce mântuim de băut cana ceea, ni se aduce alta, pentru care mulțămeam crâșmăriței tot cu sărutări, până ce se făcea că se mânie și iar fugea dintre noi."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați morfosintactic propoziția nr. 1.*
3. *Găsiți patru sinonime pentru* „mântuiam".
4. *Analizați pronumele din text, arătând forma lor lexicală și valoarea expresivă.*
5. *Construiți câte o propoziție în care* „tot" *și* „iar" *să aibă altă valoare morfologică decât cea din text.*

Scanned with OKEN Scanner

6. Faceți observații la lexicul textului.

21. „Prietenul lui moș Nichifor s-a răsuflat și el către alți prieteni ai săi, și de atunci oamenii, cum îs oamenii, ca să-i puie sânge rău la inimă au început a porecli pe moș Nichifor și a-i zice: Nichifor Coțcariul, Nichifor Coțcariul; și poate acum o fi oale și ulcioare și tot Nichifor Coțcariul i-a rămas bietului om numele și până în ziulica de astăzi."

(I. Creangă, *Moș Nichifor Coțcariul*)

Cerințe:

1. Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.
2. Analizați particularitățile lexicale ale textului.
3. Explicați expresiile „s-a răsuflat", „către alți prieteni", „să-i puie sânge rău la inimă", „o fi oale și ulcioare".
4. Găsiți două sinonime pentru „a porecli".
5. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului „om".
6. Explicați semnele de punctuație din text.

22. „Măi, nu cumva să vă împingă Mititelul să întrați înaintea mea unde ne-a duce omul țapului celui roș, că nu mai ajungeți să vedeți ziua de mâne."

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Cerințe:

1. Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.
2. Analizați morfosintactic propoziția nr. 1.
3. Indicați alte elemente de relație prin care se poate introduce subordonata completivă indirectă și construiți cu ele enunțuri.
4. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului „a vedea".
5. Găsiți antonime pentru: „să întrați", „înaintea", „de mâne" *și construiți cu ele propoziții.*

23. „Dar Harap-Alb și cu ai săi nici nu bindiseau de asta; ei cum au dat de căldurică, pe loc li s-au muiet ciolanele și au început a se întinde și a se hârjoni în ciuda fetei împăratului Roș."

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Reconstituiți familia lexicală în care se integrează substantivul* „căldurică".
3. *Analizați pronumele din text.*
4. *Analizați complementele din text.*
5. *Transformați, în subordonate corespunzătoare, părțile de propoziție exprimate prin infinitivele:* „a se întinde" *și* „a se hârjoni".
6. *Faceți observații asupra particularităților lexicului.*

24. „Și pe unde treceau, pârjol făceau: Gerilă potopea pădurile prin ardere, Flămânzilă mânca lut și pământ amestecat cu humă, și tot striga că moare de foame; Setilă sorbea apa de prin bălți și iazuri, de se zbăteau peștii pe uscat și țipa șarpele în gura broaștei de secetă mare ce era pe acolo."

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați predicatele.*
3. *Introduceți, în propoziții, verbul corespunzător locuțiunii verbale* „pârjol făceau" *și cel echivalent ca sens al verbului* „potopea"; *subliniați rolul lor stilistic, în context.*
4. *Analizați complementele din text.*
5. *Construiți patru fraze cu subordonate consecutive introduse prin alte elemente joncționale decât cel din text.*
6. *Analizați morfologic:* „pe unde", „prin ardere", „amestecat", „tot", „de foame".

25. „Harap-Alb, pentru că ești așa de bun și te-ai ostenit de ne-ai făcut adăpost, vreu să-ți fac și eu un bine în viața mea: na-ți aripa asta și când îi avé vreodată nevoie de mine, aprinde-o și eu îndată am să-ți vin întru ajutor."

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați predicatele din text.*
3. *Contrageți propozițiile nr. 2 și 3.*
4. *Analizați morfologic propozițiile nr. 2 și 3.*
5. *Faceți observații asupra rolului stilistic al lexicului; pornind de la rolul lui în context, extindeți tema, urmărind rolul lexicului în „oralitatea" stilului lui Ion Creangă.*

26. „Avea un meșteșug mai drăcos și o putere mai pe sus decât își poate dracul închipui: când voia, așa se lățea de tare, de cuprindea pământul în brațe. Și altă dată, așa se deșira și se lungea de grozav, de ajungea cu mâna la lună, la stele, la soare și cât voia de sus."

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Găsiți sinonime pentru „meșteșug", „drăcos", „închipuit", „se deșira" și construiți propoziții cu ele.*
3. *Analizați morfologic propozițiile nr. 1 și 2.*
4. *Analizați complementele din text.*
5. *Construiți propoziții în care cuvântul „braț" să aibă sensuri diferite.*
6. *Exemplificați în propoziții alte valori morfologice decât cea din text ale cuvântului „și".*
7. *Identificați repetiția în text și motivați funcția ei stilistică, în definirea personajului.*

27. „Să-i zici lui Păsărilă... nu greșești; să-i zici lui Lățilă... nici atâta; să-i zici Lungilă... asemene; să-i zici Păsări-Lăți-Lungilă mi se pare că e mai potrivit cu năravul și apucăturile lui, zise Harap-Alb, înduioșat de mila bietelor paseri."

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*

Scanned with OKEN Scanner

2. *Găsiți sinonime pentru:* „năravul", „apucăturile", „înduioșat" *și construiți propoziții cu ele.*
3. *Analizați morfologic propozițiile nr. 4 și 6.*
4. *Transformați, în propoziție echivalentă, partea de propoziție exprimată prin cuvântul „înduioșat".*
5. *Explicați punctuația și ortografia din text; explicați rolul stilistic al punctelor de suspensie.*
6. *Contrageți propozițiile subordonate din text.*

28. „– Ștefănescule (căci așa mă numeam la Folticeni), astăzi nu mai mergem la școală, că nu știu tabla și vreu să învăț pe mâne la gramatică. Mă rog ție, hai cu mine la câmp spre Folticenii Vechi; vom învăța împreună, sau câte unul, eu la gramatică și tu la ce-i vrea; apoi mi-i asculta, să vedem nu s-a prinde și de capul meu ceva? Las' că nici la celelalte nu prea pot învăța cu slova asta nouă care-a ieșit, însă afurisita de gramatică îmi scoate peri albi, trăsni-o-ar fi s-o trăsnească! Parcă ai ce face cu dânsa la biserică? Dar dacă se cere!... Am s-o ieu și eu din capăt, și, poate, cu tine, care ai trecut pe la părintele Duhu, să mă pot deslușI..."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați lexicul și arătați contribuția lui la oralitatea stilului lui I. Creangă.*
3. *Explicați semnele de punctuație.*
4. *Găsiți antonime pentru:* „împreună", „nouă", „albi".
5. *Analizați morfologic pronumele din text.*
6. *Analizați verbele din text.*

29. „Și scurt și cuprinzător, sărut mâna mătușei, luându-mi ziua bună, ca un băiet de treabă, ies din casă cu chip că mă duc la scăldat, mă supuresc pe unde pot și când colo, mă trezesc în cireșul femeii și încep a cărăbăni la cireșe în sân, crude, coapte, cum se găseau."

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați elementele prin care lexicul lui Creangă susține oralitatea stilului.*
3. *Analizați sintactic și morfologic propoziția nr. 1.*
4. *Alcătuiți familia lexicală a cuvântului „femeie" și precizați, pentru fiecare termen, procedeul de formare.*
5. *Analizați elementele joncționale ale propozițiilor.*
6. *Explicați folosirea, în text, a virgulei.*

30. „Mi se pare mie că și boierul, cât era de boier, luase frica turbincăi de nu-i păru așa de rău după Ivan, care-i făcuse atâta bine.
Ivan însă nici nu se gândea la asta; el își căta acum de drum, întrebând din om în om unde șede Dumnezeu. Dar toți pe câți îi întreba dădeau din umere, neștiind ce să răspundă la așa întrebare ciudată."

(I. Creangă, *Ivan Turbincă*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Găsiți verbe care să corespundă locuțiunilor:* „luase frica", „nu-i păru rău", „își căuta de drum"; *construiți propoziții cu ele; motivați rolul stilistic al frecvenței verbelor și locuțiunilor verbale în proza lui Creangă.*
3. *Introduceți, în diferite expresii, verbul* „a da", *pornind de la* „a da din umere".
4. *Transformați, în subordonată corespunzătoare, partea de propoziție exprimată prin gerunziul* „întrebând"

31. „– Numai din pricina voastră am răcit casa, căci pentru mine era numai bună, cum era. Dar așa pățești, dacă te iei cu niște bicisnici. Las' că v-a mai păli el berechetul acesta de altă dată! Știi că are haz și asta? Voi să vă lăfăiți și să huzuriți de căldură, iară eu să crăp de frig. Bu... nă treabă! Să-mi dau eu liniștea mea pentru hatârul nu știu cui? Acuș vă târnâiesc prin casă, pe rudă pe sămânță; încaltea să nu se aleagă nimica nici de somnul meu dar nici de al vostru."

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați lexicul și arătați particularitățile lui.*
3. *Relevați alternanța propozițiilor interogative cu cele exclamative și rolul acestora în accentuarea caracterului oral al stilului lui Creangă.*
4. *Găsiți antonime pentru:* „răcit", „bună", „căldură", „liniște".
5. *Analizați semnele ortografice și de punctuație.*
6. *Analizați predicatele.*

32. „Ar fi fost firesc să presupun că făptura oțelită care săptămâni întregi din douăzeci și patru de ceasuri dormea cel mult două și nici acelea în pat, mergea să caute în aerul balsamic al înălțimilor [...] pacea și odihna și mi-aș fi mărginit presupunerea la atât, dacă demult, fiind copil, n-aș fi auzit la mătușa mea [...] că acesta avea, în răstimpuri, furii [...], dar că, simțindu-le când îi vin, se-nchidea el singur înainte și sta ascuns până-i treceau."

(M. Caragiale, *Craii de Curtea Veche*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Construiți patru fraze cu subordonate condiționale, introduse diferit.*
3. *Analizați morfologic pronumele din text.*
4. *Transformați, în propoziții echivalente, părțile de propoziții exprimate prin cuvintele:* „oțelită", „balsamic", „simțindu-le".
5. *Contrageți subordonatele:* „să presupun", „să caute...", „când îi vin".

33. „Hangiul deschise gura mare să spună ceva, dar gura fără să scoată un sunet nu se mai putu închide; ochii clipiră de câteva ori foarte iute și apoi rămaseră mari privind țintă, peste înfățișarea aceea, în depărtări ne-nchipuite; mâinile voiră să se ridice, dar căzură țepene d-a lungul trupului, care se-ntinse-n sus, nălțându-și gâtul afară din umeri, ca și cum o povară nevăzută l-ar fi tras de păr vrând să-l desprindă de la pământ, unde parcă era înșurubat..."

(I. L. Caragiale, *În vreme de război*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Explicați prin ce elemente morfosintactice se realizează descrierea reacțiilor fiziologice de frică.*
3. *Dezvoltați, în propoziții echivalente, părțile de propoziție exprimate prin cuvintele „privind" și „ne-nchipuite".*
4. *Analizați sintactic și morfologic ultima propoziție.*
5. *Analizați adverbele din text, din punct de vedere morfo-sintactic și stilistic.*
6. *Explicați semnele ortografice.*

34. „Într-una din zile, ferestrile fiind deschise și izbind odată vântul în ele, una, tocmai cea de la iatacul din colț, unde stătea maica Aegidia cu Persida, s-a sfărâmat.

Natl s-a dus să vadă și a văzut – nu fărămăturile de geam, ci o fată care îi părea grozav de frumoasă.

Nu-i vorbă, n-avea nevoie să și fie, pentru ca să-i pară frumoasă. Ceea ce se ivește la fereastra unei mănăstiri de călugărițe are totdeauna ceva tainic și plin de farmec. Acolo, chiar bătrână fiind, femeia pare tânără, chiar urâtă, pare frumoasă; iară lucrurile sunt cum ele nu par.

Din întâmplare însă, Persida, care alergase și ea să vadă ce s-a întâmplat, era chiar mai tânără, mai frumoasă și mai plină de farmec decât cum Natl era în stare să și-o închipuiască."

(I. Slavici, *Mara*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați adjectivele din text și relevați rolul lor stilistic.*
3. *Analizați elementele de relație dintre propozițiile din ultima frază.*
4. *Arătați ce valoare morfologică are „și" în:* „ferestrile fiind deschise <u>și</u> izbind"; „n-avea nevoie să <u>și</u> fie, pentru ca..."; *construiți două enunțuri cu aceleași valori morfologice ale lui „și".*
5. *Identificați rolul suitei de adjective din text, în portretizarea Persidei.*

Scanned with OKEN Scanner

35. „Femeie greu muncită, se perduse încetul cu încetul înfățișarea ei aleasă și gingașe; ridicând ciuberele de apă și oalele de la foc, mutând mesele de la un loc la altul, punând mâna la toate, ea se făcuse mai voinică, mai țeapănă, dar totdeodată și mai nodoroasă oarecum, ca copacul încă tânăr, dar mult bătut de vânturi. Astfel nici mișcările ei nu erau cele de mai-nainte; călca mai iute, mai lat și mai apăsat, prindea cu mâna întreagă când lua ceva și se-nvârtea în călcâie când se întorcea din o parte într-alta. Un singur lucru îi rămăsese: se ținea și acum dreaptă ca un grenadir."

(I. Slavici, *Mara*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați complementele din text.*
3. *Arătați rolul stilistic al figurilor de stil în conturarea portretului Marei.*
4. *Analizați pronumele din text.*
5. *Alcătuiți familia lexicală a cuvântului „tânăr"; formați propoziții cu aceste cuvinte.*
6. *Explicați semnele de ortografie.*

36. „Ori din care parte ar veni, drumețul se bucură când o zărește din culmea dealului pleșuv, căci, venind despre locurile rele, ea îl vestește că a scăpat norocos, iară mergând spre ele, la moară poate să găsească ori să aștepte alți drumeți, ca să nu plece singur mai departe."

(I. Slavici, *Moara cu noroc*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Explicați topica frazei.*
3. *Construiți propoziții cu alte valori morfologice ale cuvintelor din text: „norocos", „singur" și „rele".*
4. *Analizați morfologic propoziția nr. 1.*
5. *Analizați lexicul.*
6. *Construiți patru fraze cu diferite tipuri de subordonate introduse prin pronumele relativ „care".*

Scanned with OKEN Scanner

37. „Dacă ceva din suferința celor ce mureau pe toate fronturile, a schilodiților ce urlau de durere în spitale și a rudelor lor ar fi găsit pătruns în sufletul dumneaei, nenorocirea ce i se întâmpla acum ar fi găsit o parte pe loc ocupată și n-ar fi putut lua proporțiile astea; – dar așa, găsindu-i sufletul gol, ocupă tot locul și o chinuiește de-i vine să-și rupă carnea cu unghiile. Sărmana femeie!"

(I. Al. Brătescu-Voinești, *Firimituri*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
2. *Observați structura textului.*
3. *Selectați cuvintele care sugerează suferința și analizați-le morfosintactic și stilistic.*
4. *Analizați-l pe* -i *din* „găsindu-i" *și* „de-i".
5. *Analizați sintactic și morfologic ultima propoziție a frazei.*

38. „Suferințele pătimite pe urma răutății îi îndeamnă să acorde o prețuire și o admirație trainică operelor de artă după cetirea cărora se simt mai buni, cu sufletul primenit și înălțat, nu acelora cari-i târăsc îndărăt spre bezna animalității. Iar formula dumitale: „admirație smulsă și impusă ca o biruință", e goală de orice sens, – și de o absurditate înțeleasă de bunul simț al poporului care știa că „dragoste cu sila nu se poate"; iar admirația sinceră e o manifestare de iubire."

(I. Al. Brătescu-Voinești, *Firimituri*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
2. *Identificați elementele de relație și arătați rolul lor în frază și în propoziție.*
3. *Explicați semnificația sintagmelor* „bezna animalității" *și* „admirație smulsă".
4. *Găsiți sinonime pentru:* „pătimit", „primenit", „formulă".
5. *Formați familie de cuvinte de la* „simț" *și* „suflet".
6. *Analizați morfosintactic:* „după cetirea", „pe urma răutății", „îndărăt".

39. „Într-o duminecă de toamnă... Vezi, ca prin vis mi-aduc aminte...
M-a sărutat cu lacrimi mama când mi-a-ncheiat la gât cămașa,
Zâmbind m-a mângâiat pe frunte și nuci mi-a dat din sân nănașa,

Scanned with OKEN Scanner

Și tata m-a bătut pe umăr și m-a-ndemnat să fiu cuminte…
Și parc-o văd cum sta bunica, plângând în colțu-i de năframă,
Când dascălul din sat și popa deodată ne-au venit în casă,
Și cum roșisem de rușine când popa m-a chemat la masă."

(O. Goga, *Prima lux*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați complementele din text.*
3. *Analizați pronumele din text și comentați rolul lor în surprinderea momentului liric evocat de poet.*
4. *Alcătuiți familia cuvintelor:* „dascăl", „sat", „rușine".
5. *Exemplificați funcțiile sintactice ale substantivului* „bunica".

40. „Cerul și-a schimbat veșmântul.
Ploaia parcă stă să-nceapă.
Printre brazi coboară vântul
Ca un foșnet lung de apă.
Adâncit în gânduri multe
Baciul stă și nu-și dă seamă
C-a rămas în loc s-asculte…"

(G. Topîrceanu, *Balada munților*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Găsiți sinonime pentru:* „veșmântul", „foșnet", „***adâncit***", „baciul".
3. *Găsiți antonime pentru:* „să-nceapă", „lungi", „multe".
4. *Analizați complementele din text.*
5. *Identificați sensul figurat al unor termeni din primele patru versuri și comentați valoarea lor expresivă.*
6. *Analizați sintactic și morfologic primele patru versuri.*

41. „Firea toată era cuprinsă de o solemnă încremenire și florile răzlețe care înfloreau întinderea cu multe fețe a prundișului mort, sfioase și nemișcate își înclinau spre pământ fruntea lor strălucită sub greutatea scânteietoare a bobițelor de rouă. S-ar fi zis că fecioare-

Scanned with OKEN Scanner

le-și plecau cu evlavie spre închinare în templul sfânt al naturii capul lor verginal în fața celui atotputernic."

(C. Hogaș, *Pe drumuri de munte*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Identificați și comentați figurile de stil.*
3. *Alcătuiți familiile lexicale de la:* „floare", „față", „scânteie".
4. *Găsiți sinonime pentru:* „solemnă", „încremenire", „înclinau", „scânteietoare".
5. *Găsiți cuvintele formate prin derivare și arătați cum s-au format.*

42. „A, nu mă mir că ți se dete
O zodie atât de tristă,
Că, zbuciumat de-atâta patimi,
Râvnești pe cei ce nu există,
Și că potop de negre gânduri
Se strâng și ți se zbat sub frunte..."

(Al. Vlahuță, *Lui Eminescu*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Treceți verbul* „mă mir" *la modul gerunziu și arătați, în propoziții, funcțiile sintactice pe care le poate avea.*
3. *Găsiți sinonime pentru* „zbuciumat" *și* „patimi".
4. *Analizați sintactic și morfologic:* „ți se dete" *și* „Se strâng și ți se zbat sub frunte".
5. *Găsiți antonime pentru:* „tristă", „zbuciumat", „negre".
6. *Interpretați metafora din ultimele două versuri.*

43. „Păstor în munți, plutaș pe Olt, plugar la câmp, sau precupeț la târg, băștinașul mândrei Oltenii e pretutindenea „cruce de voinic", român deștept și vrednic, făcut să ție piept nevoilor, pururea semeț, încrezător în el, gata să lupte morțiș pentru ceea ce i s-o părea lui că-i sfânta dreptate, – în firea lui aprigă și zvăpăiată, în pornirea lui caldă la visuri mari și la fapte îndrăznețe are ceva din popa Farcaș,

Scanned with OKEN Scanner

și ceva din banul Mărăcine. Tinerețea această înflăcărată, prisosul acesta de viață au făcut să se zică despre olteni că au «douăzeci și patru de măsele»..."

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Explicați rolul enumerațiilor și al simetriei substantivelor de la începutul textului.*
3. *Explicați metafora „cruce de voinic"; integrați-o într-o propoziție.*
4. *Rețineți adjectivele din text și conturați într-o compoziție concisă portretul olteanului.*
5. *Găsiți adjective potrivite care să complinească substantivul „dreptate" și construiți propoziții cu ele.*
6. *Contrageți propozițiile nr. 2 și 3.*

44. „Corăbiile din port plecat-au câte una
Și nu s-au mai întors, deși pe valuri luna
În urmă zugrăvea lungi pârtii argintate
Ca și cum ar fi vrut în depărtări s-arate
O clipă încă drumul care pierea pe mări.
.....
Iar astăzi, când pe țărm prin codrii arămii
Cu vântul înfrățită pornit-a frunza moartă,
Tu îți aduci aminte de vremea d-altădată
Și vrei c-o amintire să rechemi dorul mort."

(I. Pillat, *Corăbiile din port plecat-au câte una*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați complementele din text.*
3. *Explicați ortografia și punctuația din text.*
4. *Găsiți antonime pentru: „plecat-am", „în urmă", „lungi", „astăzi" și construiți propoziții cu ele.*
5. *Găsiți adjectivele cu valoare de epitete, citiți poezia în întregime și arătați rolul lor în context.*

Scanned with OKEN Scanner

45. „De ce vorbit-a omul de pe proră?
Lorenzo, spune-mi pentru ce învie
Un biet cuvânt o-ntreagă simfonie
De amintiri, când sterp trecutul moare
Și vremea pururi nouă se perindă?"

(I. Pillat, *Noapte pe lagună*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Găsiți sinonime pentru:* „învie", „sterp", „pururi", „se perindă".
3. *Analizați morfologic propoziția nr. 1.*
4. *Citiți poezia în întregime și arătați rolul propozițiilor interogative în susținerea mesajului poetic.*
5. *Contrageți propoziția nr. 3.*
6. *Identificați figurile de stil.*

46. „Femeie, nu ajunge să rupi din pene zborul,
Ca să te-nalți cu visul, de huma ta să-l legi...
Cu mâini înnebunite zadarnic îl culegi:
Îți scapă nemurirea și prinzi doar muritorul.
.....
Căci Lebăda, căci floarea de raze și zăpadă,
Alunecând stăpână pe zarea inimii,
De-a pururea departe, în veci, o vei privi
Cu sufletul nostalgic, din nalta balustradă,
.....
Din țara unde vine e frate de durere
Al frunților crescute sub ceruri de amurg,
Din sfintele pridvoare deasupra căror curg
Simbolurile clare culese în tăcere."

(I. Pillat, *Leda și lebăda*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați verbele din text.*
3. *Găsiți sinonime pentru:* „să te-nalți", „huma", „visul", „nemurirea", „muritorul", „de-a pururea".
4. *Identificați figurile de stil și comentați valoarea lor expresivă.*

Scanned with OKEN Scanner

5. *Transformați, într-o subordonată corespunzătoare, părțile de propoziție exprimate prin gerunziul „alunecând" și participiul „crescute".*
6. *Alcătuiți familia lexicală a cuvântului „frate".*

47. „E mai și încă mă simt tânăr sub înălțimea înstelată...
Halucinat când este-auzul, vederea este fermecată;
Aud ce spune firul ierbei, și văd un cer de aripi plin,
M-așez privind în clarul lunei sub transparența atmosferei
Și-n aeru-mbătat de roze sfidez atingerea durerei
Cu cântece nălucitoare cum sunt candorile de crin.
O! feerie a naturei, desfășură-te în splendoare,
Regret suprem al fiecărui în tainicul minut când moare,
Fiindcă tu ești pentru suflet repaos dulce și suprem."

(Al. Macedonski, *Noaptea de mai*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Alcătuiți propoziții în care substantivul „vederea" să îndeplinească, pe rând, funcțiile sintactice de nume predicativ în N., de subiect, atribut prepozițional și genitival.*
3. *Contrageți propozițiile nr. 3, 5.*
4. *Relevați elementele stilistice și comentați rolul lor în context.*
5. *Constituiți familia lexicală în care se încadrează cuvântul „înălțimea".*

48. „Astfel: fiindcă apogeul la care sufletul atinge,
Când poartă cântece-ntre aripi dă naștere la răzvrătiri,
Se poate crede că vreodată ce e foc sacru se va stinge
Și muzelor că vor rămâne amăgitoare năluciri?"

(Al. Macedonski, *Noaptea de mai*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați predicatele din text.*
3. *Contrageți propoziția nr. 2.*
4. *Dezvoltați, în propoziții echivalente, părțile de propoziție exprimate prin cuvintele: „se crede", „amăgitoare".*

Scanned with OKEN Scanner

5. Analizați figurile de stil și comentați rolul lor expresiv.
6. Găsiți antonime pentru „răzvrătiri", „se va stinge", „vreodată".

49. „Când am fost ură am fost mare,
Dar, astăzi, cu desăvârșire
Sunt mare, căci mă simt iubire,
Sunt mare, căci mă simt uitare.

Ești mare, când n-ai îndurare,
Dar te ridici mai sus de fire
Când ți-este inima iubire,
Când ți-este sufletul iertare."

(Al. Macedonski, *Rondelul meu*)

Cerințe:
1. Delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.
2. Analizați predicatele din text și relevați rolul expresiv al numelor predicative.
3. Analizați adverbele și locuțiunile adverbiale.
4. Încadrați în familia lexicală cuvintele: „iubire" și „îndurare".
5. Construiți cinci fraze cu subordonate temporale, introduse prin alte elemente joncționale decât cel din text.
6. Analizați morfologic ultimele două propoziții.

50. „Lemnul dacă arde-n vatră a rămas cenușă rece,
Ce mai caut oare-n lume dac-am dat tot ce-am avut?
Sunt un soare care-apune, sunt un cântec care trece,
Sunt o frunză care zace pe al vieței negru lut.
M-am născut în niște zile când tâmpita burghezime,
Din tejghea făcând tribună, legiune de coțcari,
Pune-o talpă noroioasă pe popor și boierime;...
Zile când se-mparte țara în călăi și în victime
Și când steagul libertății e purtat de cârciumari."

(Al. Macedonski, *Noapte de ianuarie*)

Cerințe:
1. Delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.

Scanned with OKEN Scanner

2. *Construiți propoziții cu derivatele substantivale de la:* „steag”, „lemn”, „vatră”.
3. *Identificați și comentați metaforele și sintagmele expresive.*
4. *Explicați semnele ortografice din text.*
5. *Analizați conjuncțiile și prepozițiile din text.*
6. *Alcătuiți familia lexicală a cuvintelor:* „a arde” *și* „a căuta”.

51. „Și-această noapte fericită la gâtul ei cu sălbi de astre
S-a coborât pe flori roz-albe și pe pădurile albastre,
.....
Făcu să sune glas de bucium la focul stânelor aprins,
Făcu izvorul să-l îngâne; pădurea să se-nveselească,
Orice durere să-nceteze, și poezia să vorbească.”

(Al. Macedonski, *Noaptea de mai*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
2. *Analizați morfologic propoziția nr. 1.*
3. *Identificați atributele din text și comentați rolul lor expresiv.*
4. *Indicați epitetele și comentați rolul lor în contextul poetic.*
5. *Recunoașteți personificările din text și comentați rolul lor stilistic.*
6. *Găsiți sinonime pentru:* „glas”, „focul”, „aprins”.

52. „Precum în largul mării corabia s-oprește
Când vântul nu mai suflă și pânza pe catart
Atârnă ne-nstrunată sub luna ce-i zâmbește
Cu razele ce-asupră-i zadarnic se împart;

Precum vioara tace când coarda se destinde
Ș-abia auzi în suflet cântând ca printr-un vis
Răsunete suave, voioase sau murinde,
Ce trec prin amintire c-un sunet nedescris;

Așa-n răstrișteа vieței, poetul, și el tace,
Cu inima rănită în pieptul sângerat,
Nimica nu-l mai mișcă, nimica nu-i mai place
Și-l află-orice simțire cu sufletu-nghețat.”

(Al. Macedonski, *Avânt*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Citiți poezia în întregime, identificați figurile de stil și comentați rolul lor în mesajul poetic.*
3. *Analizați pronumele și adjectivele pronominale din text.*
4. *Găsiți antonime pentru:* „s-oprește", „tace", „voioase"; *construiți trei propoziții în care cuvântul subliniat să aibă altă funcție sintactică decât cea din text.*
5. *Alcătuiți familia lexicală a cuvântului* „vântul".
6. *Găsiți un omonim pentru* „mare".

53. „Gândiți-vă, gândiți-vă, gândiți-vă bine, ce va zice țărănimea, neștiutoare de combinațiunile diplomației, când conducătorii vor dosi și se vor răsfăța în onoruri în România, iar cei mici, sărmani, vor intra în temniță? țara ar fi cuprinsă de o amorțire din care mai multe generațiuni n-ar putea să o trezească."

(B. Delavrancea, *Discurs rostit în cameră la 21 martie 1898*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Realizați expansiunea părților de propoziție exprimate prin cuvintele* „neștiutoare" *și* „sărmanii".
3. *Contrageți propozițiile nr. 5 și 6.*
4. *Indicați elementele morfosintactice care definesc acest text, ce aparține stilului oratoric.*
5. *Găsiți sinonime ale cuvintelor* „răsfăța" *și* „onoruri".
6. *Explicați folosirea, în text, a virgulei.*

54. „D-voastră, majoritatea și minoritatea, nu știți că armata, îmbrăcată în ținută de război, cu comandanți purtând revolverul la brâu și sabia scoasă, a asediat capitala? Nu știți că un general de corp o comanda și că ea, armata, a fost transformată în instrument de guvernare? Putem noi să uităm toate acestea și să ne prefacem a crede că merge bine armata?"

(B. Delavrancea, *Regimul*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.
2. Analizați pronumele din text.
3. Analizați atributele din text.
4. Comentați funcția stilistică a propozițiilor interogative din text.
5. Construiți cinci propoziții în care cuvântul „brâu" să aibă funcții sintactice diferite.
6. Analizați semnele de punctuație din text.

55. „Când își încingea talia cu betelie de aur și pornea ușor ca o umbră, la toți ai curții li se făcea frică ca nu cumva vântul să-i ofilească lumina feții ori ca mijlocul să se frângă, sau ca piciorușele, în conduri de argint, să nu-i scape în crăpăturile pământului."

(Barbu Delavrancea, *Povești*)

Cerințe:

1. Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice.
2. Identificați figurile de stil din textul analizat.
3. Contrageți propozițiile nr. 1 și 2.
4. Alcătuiți șase propoziții cu substantive comune defective de plural și trei propoziții cu substantive proprii defective de singular.
5. Construiți zece fraze cu subordonate circumstanțiale temporale, introduse diferit.
6. Analizați morfosintactic propoziția nr. 1.

56. „Eu sunt unul, și cel mai mic dintre voi și parcă, în fundul Ateneului, ghemuit în mulțime, parcă ascult la tribună pe unul din noi slujind taina viitorului [...] Cu ochii vii, cu fruntea senină și cu glas de bucium răsunând pe deasupra a mii de capete: «24 Ianuarie a durat până în 1915, de acum încolo să ne amintim de el cu smerenie și să sărbătorim o altă zi, ziua când s-a îndeplinit visul a 14 milioane de români!» Nu-l auziți? Cuprinși de același fior ca și mine, nu-l auziți? Plecați urechea spre apus, unde stă răsăritul nostru, și-l veți auzi limpede și năprasnic."

(Barbu Delavrancea, *Patrie și Patriotism*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați adverbele din text.*
3. *Arătați valoarea adverbului „parcă" în structura textului.*
4. *Găsiți un omonim pentru „apus".*
5. *Dezvoltați, în propoziții echivalente, părțile de propoziție exprimate prin gerunziile: „slujind" și „răsunând".*
6. *Delimitați unitățile semnificative ale discursului.*
7. *Relevați elementele morfosintactice care sporesc efectul retoric al acestui fragment.*

57. „Să sărbătorim pe 24 Ianuarie în mijlocul mulțimei de tineri, de tinere și copii, în mijlocul unei generațiuni fără de prihană – căci vremea n-a trecut, ci abia a început pentru voi – căci nu e aci nici un suflet căruia să i se poată imputa vro vină sau vreun păcat."

(Barbu Delavrancea, *Patrie și Patriotism*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați conjuncțiile din text.*
3. *Analizați punctuația din text.*
4. *Analizați prepozițiile și locuțiunile prepoziționale din text.*
5. *Analizați sintactic verbele și pronumele și arătați valoarea lor stilistică.*

58. „Și atunci, ca să-i dea o lovitură zdravănă, văzându-l că umblă cu Florica și zvonindu-se c-ar fi vorba s-o ia de nevastă, se hotărî repede, o peți și făcu îndată tocmeala, vesel că i-a suflat-o."

(L. Rebreanu, *Ion*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Transformați, în propoziții echivalente, părțile de propoziție exprimate prin gerunziile „văzând" și „zvonind".*
3. *Construiți patru propoziții subordonate circumstanțiale de scop, introduse diferit.*
4. *Găsiți sinonime pentru „zvon".*

Scanned with OKEN Scanner

5. *Explicați semnele de punctuație și de ortografie din text.*
6. *Construiți propoziții în care cuvintele* „vesel" *și* „zdravănă", *din text, să aibă valori morfologice diferite.*

59. „Veselia luă proporții atât de mari încât, mai târziu, uitând neînțelegerile ce-i despărțeau de Belciug, se cărăbăniră cu toții să-i facă o surpriză cu o colindă bătrânească pe care doamna Herdelea o știa din copilărie și pe care pe-aici nimeni n-o cunoștea."

(L. Rebreanu, *Ion*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Alcătuiți familiile lexicale ale cuvintelor* „bătrân" *și* „copil".
3. *Găsiți sinonime pentru cuvintele:* „se cărăbăniră", „colindă", „surpriză".
4. *Contrageți subordonatele nr. 4 și 5.*
5. *Analizați morfologic propoziția nr. 2.*
6. *Construiți, cu conjuncția* „să" *șase fraze cuprinzând subordonate cu valoare diferită.*

60. „Ziua de ieri s-a ținut după mine, crezând,
Ca un câine flămând,
Că e legată cu ceva, cu vreo curea,
Cu vreo frânghie, de viața mea –
Și la o răspântie cu statui
S-a întors, văzând că nu-i."

(T. Arghezi, *O zi*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați complementele din text.*
3. *Arătați funcția sintactică a celor două gerunzii:* „crezând", *văzând".*
4. *Identificați elementele morfosintactice care determină valori expresive.*
5. *Alcătuiți familia lexicală a cuvântului* „ a lega".
6. *Explicați folosirea virgulelor din text.*

Scanned with OKEN Scanner

61. „Însăși doamna Herdelea consimți ca fetele să-i lucreze o rochie modernă, deși ea era vrăjmașa luxului și se încăpățâna să se îmbrace în haine de acum zece ani și păstrate bine, fiindcă le purta cu multă simțire."

(L. Rebreanu, *Ion*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați morfosintactic propoziția nr. 1.*
3. *Arătați prin ce sunt introduse subordonatele.*
4. *Contrageți subordonatele nr. 3, 4, 5.*
5. *Însoțiți adjectivul de întărire cu un substantiv M.S., F.Pl., la cazul N.*
6. *Formați patru cuvinte cu prefixul* „con".

62. „Când sosiră în fața casei lui Vasile Baciu, amândoi se gândiră să lase așa cum vrea celălalt și să sfârșească; și totuși se răzgândiră repede, nădăjduind fiecare că amânarea va aduce apă la moara lui."

(L. Rebreanu, *Ion*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați morfologic:* „în fața", „lui", „amândoi", „totuși".
3. *Construiți o propoziție în care cuvântul* „repede" *să aibă altă valoare morfologică decât cea din text.*
4. *Identificați cuvintele formate prin derivare și arătați cum s-au format.*
5. *Faceți analiza morfologică a cuvintelor subliniate din propozițiile* „Sosiră <u>în față</u>" *și* „Sosiră <u>în fața</u> casei".
6. *Construiți patru propoziții în care pronumele demonstrativ să aibă formă populară pentru M.S., M.Pl., F.S. și F.Pl.*

63. „Din școală rămase totuși cu dragostea de carte și, când a crescut mai mare, s-a abonat la *Foaia poporului*, săptămânală, din care citea duminica, pe prispă, părinților și vecinilor dornici de a afla ce se petrece prin lume."

(L. Rebreanu, *Ion*).

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Arătați ce valoare morfologică are cuvântul „*duminică*" și construiți o propoziție în care același cuvânt să-și schimbe clasa gramaticală.*
3. *Construiți patru propoziții în care infinitivul „*a afla*" să aibă altă funcție sintactică decât cea din text.*
4. *Explicați folosirea virgulei în text.*
5. *Formați familia lexicală de la substantivul „*carte*".*
6. *Dezvoltați, într-o propoziție echivalentă, partea de propoziție exprimată prin infinitivul „*a afla*", precizând felul subordonatei obținute.*

64. „Copilul începea a gânguri și semăna atât de bine cu Ion încât ea, care se îngrozea de bărbatul ei, îi ocolea privirea de frică să nu vadă într-însa ochii din noaptea ospățului, cei ce-au pătruns ca niște săgeți aprinse în carnea celeilalte femei."

(L. Rebreanu, *Ion*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați prepozițiile din text.*
3. *Contrageți propozițiile nr. 4 și 5 și arătați ce valoare sintactică au dobândit la nivelul propoziției.*
4. *Construiți propoziții în care cuvântul „*ochi*" să aibă sensuri diferite.*
5. *Analizați complementele din text, arătând prin ce sunt exprimate.*
6. *Analizați atributele din text.*

65. „Dogoare-ți trupul gol
La mult scăzutul lunii rotogol
Ca ale tale oase
Să fie albe ca zăpada și lucioase,
Să strălucească-n continentul mut
Asemeni fildeșilor de mamut,
Atunci când pasărea din alte lumi
În milenara ei rotire
Va trece peste-aceste cimitire."

(G. Călinescu, *Geologie*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați predicatele.*
3. *Analizați elementele de legătură dintre propoziții.*
4. *Identificați comparațiile din text și evidențiați valoarea lor expresivă.*
5. *Transformați în propoziții subordonate corespunzătoare, părțile de propoziție exprimate prin cuvintele „ca zăpada" și „mut".*
6. *Analizați morfologic „ți", „mult", „ale tale", „asemeni", „ei".*

66. „Nu pricepe apariția oamenilor mari, dar pricepe că sunt trimiși spre binele și înaintarea omenirii. Nu pricepem cum a putut Eminescu concentra, în sufletul său, acea comoară uimitoare a gândirii și simțirii, acea pricepere înaltă a tuturor chestiunilor vitale pentru neamul românesc, cum a putut crea limba strălucită, muzicalitatea nemaiajunsă a versurilor sale."

(I. Agârbiceanu, *Meditație în septembrie; Eminescu*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați morfologic propozițiile nr. 1, 2, 3.*
3. *Analizați complementele directe și subordonatele completive directe și arătați rolul lor în definirea geniului eminescian.*
4. *Analizați atributele.*
5. *Transformați, în subordonată echivalentă, partea de propoziție exprimată prin cuvântul „nemaiajunsă".*
6. *Explicați virgulele din text.*

67. „Astfel se stinse în al optulea lustru de viață cel mai mare poet, pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc. Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și câte o stea va vesteji pe cer în depărtări, până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale."

(G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*

Scanned with OKEN Scanner

2. *Identificați cuvintele care au sens figurat și comentați valoarea lor expresivă.*
3. *Găsiți sinonime pentru:* „albie", „va vesteji", „tăria".
4. *Formați familia lexicală de la:* „viață", „poet", „pământ".
5. *Explicați frecvența coordonării copulative din acest text.*

68. „Luând de la om iscusința și de la cal iuțeala alergării, omul a născocit centaurul, care este condensarea unei comparații ce ar fi sunat cam astfel: un săgetător fuge cu iuțeală cavalină."

(G. Călinescu, *Pagini de estetică*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felurile lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Transformați, în subordonată echivalentă, partea de propoziție exprimată prin gerunziul* „luând".
3. *Contrageți propozițiile nr. 2 și 3.*
4. *Arătați funcțiile sintactice ale gerunziului; construiți exemple, în acest sens, cu gerunziul* „luând".
5. *Indicați funcțiile sintactice ale substantivelor din text.*
6. *Analizați articolele din text.*

69. „Băieții erau toți săraci și-și aduceau de mâncare în straițele cu dungi albastre: pită neagră ce se păstrează până la două săptămâni, slănină, mălai, un burduf de brânză, mâncări ce trebuiau să le ajungă pentru multe zile, căci bani n-aveau. Ba poate nici gazda nu era plătită părălește, ci cu câteva ferdele de bucate. Din această merinde a școlarilor se înfrupta și Eminescu, cu sfiala pe care o dă nevoia de a sta pe capul altuia."

(G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile și precizați felul lor.*
2. *Recunoașteți subiectele exprimate prin pronume și analizați-le.*
3. *Găsiți sinonime pentru:* „straițe", „pită", „merinde".
4. *Explicați cum s-a format cuvântul* „părălește" *și precizați valoarea lui stilistică.*
5. *Analizați conjuncțiile și prepozițiile din text.*

Scanned with OKEN Scanner

70. „Mânca chiar într-un astfel de birt mic, zis *La cerdac*, al unui neamț Leopold sau Ferdinand, om de inimă și foarte creditiv, care amintea pe departe de bunul tată Wihl de la Viena. Cei trei tineri necăsătoriți și literați, în frunte cu Eminescu, duceau astfel de viață sub sfintele zidiri ale Trei Ierarhilor, încât căsnicia lor căpătă numirea puțin măgulitoare de balamuc."

(G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*)

Cerințe:

1. Identificați predicatele și arătați felul lor.
2. Delimitați propozițiile și indicați felul lor.
3. Analizați adverbele din text.
4. Analizați sintactic și morfologic cuvintele „zis" și „balamuc".
5. Precizați sensul cuvântului „creditiv".

71. „Această combativitate făcu dușmani poetului și, cum se întâmplă, cei mai aprigi nu fură dintre cei mai de seamă, ci acei scribi fără talent care priveau cu ochi răi ascensiunea lui poetică. C. A. Rosetti, „pocitura" cu „bulbucații ochi de broască...", prețuia talentul lui Eminescu, citea – zice-se – cum îi picau gazetele, în primul rând articolele lui și, om cu experiență, încercă să atragă pe poet de partea sa cu propuneri discrete, pe care acesta le respinse, cerând în deriziune legațiunea de la Roma. "

(G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*)

Cerințe:

1. Delimitați propozițiile și arătați felul lor.
2. Explicați valoarea stilistică și semantică a cuvintelor: „scribi", „zice-se", „deriziune", (îi) „picau".
3. Analizați adjectivele din text.
4. Găsiți sinonime pentru „ascensiune" și „discret".

72. „Nepotrivit lucru este să ai de-a face cu asemenea prietini și tovarăși ticăloși. Dar nici Ilie Cuțui n-a putut vedea în totul lucrurile cum s-au petrecut, în toate amănunțimile lor. Mai ciudat este că nici el nu știa bine cum a fost. Abia acuma vede că au fost așa întocmai. Pe când i se învălmășeau aceste cugetări, Bogza, simțindu-se privit, bău pe nerăsuflate un pahar de vin, și încă unul."

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.
2. Faceți observații asupra particularităților lexicului.
3. Analizați morfologic propozițiile nr. 1 și 2.
4. Contrageți propozițiile nr. 2 și 4.
5. Arătați funcțiile sintactice ale infinitivului și construiți propoziții pentru fiecare funcție.

73. „Stau cu fruntea răzimată-n mână
Și-ascult cum plânge doina cea bătrână
Și cum se tânguiește și se-îngână…”

(St. O. Iosif, *Cântec*)

Cerințe:

1. Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.
2. Contrageți propozițiile nr. 3 și 4.
3. Analizați morfologic propozițiile 1, 2 și 3.
4. Găsiți sinonime pentru „se tânguiește” și „răzimată”.
5. Comentați personificările din text.

74. „Când se închideau ferestrele după o îndelungă scuturătură și rămânea în casă un aer viu și înțepător, în ușorul căruia lucrurile lustruite, dichisite și descărcate de praf își risipeau parcă fiecare ființă veselă și recunoscătoare de viața ce i s-a dat și mirosea a curat din dușumele, din colțuri și din încheieturi; când picioarele lustruite ale mobilelor se mai ștergeau o dată și cuțitele, furculițele, tăvile se mai frecau; când în geamurile bine spălate, cu floarea perdelelor pe ele, stelele ce răsăreau aveau mai multe raze, mai albastre, în limpezimea sticlei clătite de mai multe ori – Amelica simțea că pentru lucrurile astea, care fac bani buni, se făcuse treabă bună.”

(I. M. Sadoveanu, *Sfârșit de veac în București*)

Cerințe:

1. Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.
2. Analizați adjectivele din text și subliniați pe cele care au valoare expresivă.
3. Explicați folosirea virgulei în text.

Scanned with OKEN Scanner

4. *Formați familia lexicală de la „floare”.*
5. *Arătați ce sens are cuvântul „floarea” în sintagma „floarea perdelelor”.*
6. *Analizați conjuncțiile și prepozițiile din text.*

75. „Îl vedea cum își aduce aminte, de demult, de când era și el curat ca pruncul cel balai, îl vedea aducându-și aminte de fericiri puține și de multe necazuri [...]. Toate și le amintea ocnașul și privea la copilița care sta înaintea lui, cu capul puțin plecat pe un umăr.”

(M. Sadoveanu, *Lacrimile*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați predicatele din text.*
3. *Analizați pronumele din text.*
4. *Contrageți propozițiile nr. 2 și ultima.*
5. *Formați familia lexicală de la substantivul „prunc”.*

76. „Să te muți într-o casă străină, cu arme și bagaje, cu tabieturi și obiceiuri, cu ticuri și năravuri și să poți să te adaptezi mediului înconjurător, să știi să respecți așezarea mobilelor ce și-au căpătat un fel de inamovibilitate, după multele servicii făcute și după locul adecvat ce poate să-l ocupe în măsuratul spațiu, să poți prinde din curgerea traiului zilnic anumitele simpatii pe care bătrâna stăpână a casei le-a căpătat pentru unele bibelouri și nimicuri ce o înconjoară și stau risipite pe etajere ori în prietenoase colțuri, povestind de aniversări și amintiri trecute, să fii atât de dibaci ca să dai fiecărei slugi, ce a slujit înaintea ta pe un altul, gradul de simpatie de care se bucura înainte, și care crede că i se cuvine, e într-adevăr o problemă cât se poate de greu de rezolvat.”

(D. Anghel, *Proză*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Arătați topica frazei și comentați rolul ei în context.*
3. *Găsiți sinonime pentru:* „tabieturi”, „adaptezi”, „inamovibilitate”, „adecvat”, „dibaci”.

Scanned with OKEN Scanner

4. *Precizați prin ce sunt exprimate elementele de relație care introduc subordonatele atributive din frază și ce funcție sintactică au acestea în propozițiile respective.*
5. *Construiți cinci fraze cu subordonate consecutive introduse prin alte conjuncții sau locuțiuni conjuncționale decât cea din text.*
6. *Indicați neologismele din text și găsiți pentru fiecare un corespondent din fondul vechi al limbii.*

77. „De la o zi la alta, doamna Salva, sau Ileana cum îi spuneam acum părea mereu mai preocupată de situația ei. Căci în afară de orele când lucra în cabinetul ei dentistic, ea se mai găsea și „în câmpul muncii".”

(L. Blaga, *Luntrea lui Caron*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați morfologic cuvintele:* „alta", „îi", „mereu", „preocupată", „în afară de", „ei".
3. *Construiți enunțuri în care cuvintele:* „alta", „doamna", „preocupată" *să aibă alte funcții sintactice decât cele din text.*
4. *Identificați neologismele din text.*
5. *Precizați structura lexicală a adjectivului* „preocupată"; *folosiți în propoziții și alți termeni de la radicalul respectiv.*
6. *Arătați antonimele cuvintelor:* „acum", „preocupată", „mereu".

78. „Parcă ar fi trăit până atunci în altă țară, într-o țară unde prefacerile sociale, economice, spirituale erau deja procese consumate. Și vorbea Ileana pe-un ton ce părea al unei ghicitoare din cafea: „Nu vezi cum se închid toate drumurile?"

(L. Blaga, *Luntrea lui Caron*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați predicatele din text, sintactic și morfologic.*
3. *Identificați neologismele din text.*
4. *Analizați elementele de relație dintre propoziții și precizați dacă au rol sintactic în propozițiile pe care le introduc.*
5. *Construiți patru fraze în care subordonate cu valoare diferită să aibă ca regent verbul* „a trăi".

Scanned with OKEN Scanner

79. „Mă întrebam dacă n-ar fi bine să mai amân publicarea. Față de atmosfera generală de entuziasm, ce înconjura ca o luminoasă aură împlinirea visului de unire națională, aveam modestia de a recunoaște că „poezia" și „cugetările" mele nu aduceau nimic, dar absolut nimic în legătură cu realitățile istorice palpabile, sau în legătură cu izbânzile concrete ale destinului nostru politic, la care luam parte totuși cu toată căldura și puritatea tinereții. Poeziile și cugetările mele ar fi putut deci să pară cu totul străine de aspirațiile inerente peisajului nostru spiritual. De aici șovăirea, să le dau sau nu tiparului."

(L. Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați prepozițiile și locuțiunile prepoziționale din text.*
3. *Găsiți sinonime pentru* „șovăirea" *și* „izbânzile".
4. *Transformați, în propoziții echivalente, părțile de propoziție exprimate prin cuvintele:* „publicarea", „de a recunoaște", „inerente".
5. *Identificați neologismele din text; construiți alte propoziții cu ele.*

80. „O, inima! când para ea și-o năbușește
c-un giulgiu de liniște,
atunci îmi cântă,
că lutul ei a fost odată un potir de lotus,
în care a căzut o lacrimă curată ca lumina
din ochii celui dintâi sfânt și mare visător,
care-a simțit îmbrățișarea veșniciei
și straniul fior
al înțelesului ce stăpânește deopotrivă
apusul, răsăritul, cerul, marea."

(L. Blaga, *Inima*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Relevați metaforele (citiți poezia în întregime) și comentați rolul lor în transmiterea mesajului poetic.*

Scanned with OKEN Scanner

3. *Găsiți omonimul cuvântului „para” (rețineți și rolul accentului).*
4. *Indicați clasele gramaticale (substantiv, adjectiv,verb etc.) dominante în aceste versuri; comentați rolul lor.*
5. *Găsiți sinonime pentru „lutul”.*

81. „O, inima: amurguri, când se lasă grele peste ea,
aud, cum tainic îmi șoptește,
că ea e lutu-n care-odinioară pe Golgota
s-a scurs șiroaie sângele din trupul lui Isus,
când ghimpii îl mușcau cu niște ochi de farisei.”

(L. Blaga, *Inima*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați morfosintetic propoziția nr. 5.*
3. *Găsiți antonime pentru: „amurguri”, „grele”.*
4. *Motivați folosirea semnelor de ortografie și de punctuație.*
5. *Găsiți sinonime pentru: „amurguri”, „tainic”, „șoptește”.*
6. *Enumerați principalele procedee artistice din aceste versuri; arătați prin ce clase morfologice sunt reprezentate.*

82. „Drumurile, pe cari nu le umblăm,
drumurile, ce rămân în noi,
ne duc și ele, fără număr, undeva.
Cuvintele, ce rămân în noi,
descoperă și ele, fără de margini, făptura.
Luptele, ce nu le dăm,
luptele, ce rămân în noi,
ne lărgesc și ele în taină patria.

Sămânța, pe care n-o dăruim,
sămânța, ce rămâne în noi,
multiplică și ea fără capăt viața.
Moartea, de care nu murim,
moartea, ce rămâne în noi,
ne adâncește și ea tăcerea.
Și pretutindeni prin toate
își pune temei poezia.”

(L. Blaga, *Inscripție*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Construiți două propoziții în care verbul „a rămâne" să aibă valoare copulativă.*
3. *Analizați pronumele din text.*
4. *Identificați simetriile sintactice și motivați rolul lor expresiv în context.*
5. *Alcătuiți familia lexicală a cuvântului „drum".*
6. *Analizați complementele din text.*

83. „Vezi – sufletul mi-e-n cumpănă –
O, dac-aș ști, aș căuta,
O, dac-aș ști că ființă n-ai,
aș căuta să-mi înfloreşti
aievea-ntruchipându-te,

să nu-i adii ca din povești
sau din închipuiri de rai –
Zmeu tulbure și amăgit –
eu mi-aș stârni grădinile,
trimite-mi-aș albinele –
.....
să te clădească trandafir
de la nămiezi la asfințit."

(L. Blaga, *Pentru trandafirul din scaunul împărătesc*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Explicați folosirea cratimei și a virgulei.*
3. *Folosiți, în propoziții, cuvântul „ființă" cu alte funcții sintactice decât cea din text.*
4. *Alcătuiți două fraze în care verbul „a ști" să fie regent pentru o completivă directă și o circumstanțială modală.*
5. *Analizați sintactic și morfologic ultimele două versuri.*
6. *Găsiți și interpretați cuvintele cu sens figurat; citiți poezia în întregime.*

Scanned with OKEN Scanner

84. „În seara și în zilele următoare după ce fugise cu Birică, mama ei plânsese și încercase s-o trimită pe fata mai mică, Rafira, cu câteva lucruri de-ale Polinei, dar Rafirica, deși avea numai zece ani, în loc s-o asculte pe maică-sa, se apucase să-i spună lui Victor."

(M. Preda, *Morometii*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Formați familia lexicală de la „*a lucra*".*
3. *Contrageți subordonatele nr. 2 și 4.*
4. *Construiți propoziții în care substantivul „*fata*" să aibă funcțiile de subiect, nume predicativ, apoziție și complement indirect.*
5. *Analizați pronumele și adjectivele pronominale.*
6. *Treceți, în propoziții elaborate de voi, verbul „*plânsese*" la diateza reflexivă și verbul „*încercase*" la diateza pasivă; arătați dacă, schimbând diateza, și-au schimbat și sensul.*

85. „Bineînțeles că Moromete nu se duse, cum să se ducă chiar așa de la începutul anului, era destul timp până la toamnă, dar ajunse curând să nu mai știe nici cât avea de plată și nici dacă, așa în general, se putea plăti, dat fiind că aceste majorări la rândul lor se majorau și ele și acestea la rândul lor sufereau și ele o majorare și așa mai departe."

(M. Preda, *Morometii*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Construiți șase fraze cu subordonate având ca element regent un adverb predicativ; precizați felul subordonatelor.*
3. *Analizați pronumele și adjectivele pronominale din text.*
4. *Contrageți propoziția nr. 6.*
5. *Găsiți sinonime pentru cuvintele: „*plăti*", „*majorări*".*
6. *Analizați complementele din text.*

86. „Totuși, în noaptea aceea Laura a visat numai pe Aurel, care părea că o iubește nebunește și voia să se împuște din pricina lui Pintea, cu care părea că dansează cadrilul al doilea, fericită, invidiată de toate fetele, pe când Pintea stătea bosumflat într-un colț, ca o arătare urâtă."

(L. Rebreanu, *Ion*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați elementele de relație ale frazei.*
3. *Explicați semnele de punctuație și ortografie.*
4. *Analizați morfologic și sintactic:* „totuși", „aceea", „numai", „nebunește", „din pricina", „părea", „al doilea", „toate".
5. *Construiți propoziții în care numeralul ordinal să aibă alte funcții sintactice decât cea din text.*
6. *Formați genitiv-dativul de la numeralul* „al doilea".

87. „Știi ce să faci tu? Sâmbătă spre duminică, te scoli devreme, te duci la cimitir, jelești acolo morții și dai de pomană; după ce ți-ai făcut datoria cu morții, te întorci acasă până nu răsare soarele, aprinzi focul, dai să mănânce la copii, cureți casa, vezi ce mai e de făcut și după ce ți-ai făcut datoria și cu copiii, te speli și te primenești și te duci la biserică, Catrino."

(M. Preda, *Morometii*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Arătați ce valoare morfologică au cuvintele:* „sâmbătă" *și* „duminică" *și construiți două propoziții în care să-și schimbe valoarea gramaticală.*
3. *Arătați particularitățile lexicului.*
4. *Explicați semnele de punctuație și de ortografie din text.*
5. *Analizați prepozițiile, conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale.*

88. „Ei nu numai că nu doreau cartea, dar încercau chiar să-i dea de înțeles că dacă el o dorește, asta n-o să le schimbe părerea despre el, tot la muncă au să-l pună și tot „țestosul ăla de Niculae care trebuie luat de urechi" o să-l numească."

(M. Preda, *Morometii*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați pronumele personale.*
3. *Analizați morfosintactic propozițiile nr. 1, 2 și 3.*

Scanned with OKEN Scanner

4. *Găsiți alte expresii decât cea din text („să-i dea de înțeles"), construite tot cu verbul „a da".*

89. „Guica o porni spre drum și când o luă pe lângă garduri își aduse aminte de salcâm și începu să spună în gura mare, să audă lumea ce i-a făcut alde frate-său."

(M. Preda, *Morometii*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Construiți șapte fraze în care să apară subordonate diferite introduse prin conjuncția subordonatoare „să".*
3. *Contrageți propozițiile nr. 3 și 5 și arătați prin ce procedeu ați făcut contragerea.*
4. *Analizați morfologic:* „o porni", „o luă pe lângă garduri", *își aduse aminte*", „alde frate-său".
5. *Alcătuiți familia lexicală de la* „drum", „lume", „frate".
6. *Construiți zece subordonate completive directe introduse prin alte elemente jonctionale decât cele din text.*

90. „Era o femeie deosebită și multă lume știa că dacă lui Țugurlan, înrăit și dușmănos cum era, nu i se întâmplase încă nici o nenorocire, era din pricina soră-sii, care fără să fie mai puțin îngăduitoare cu lumea – uneori era chiar mai cumplită decât fratele ei – se înțelegea totuși mai bine cu oamenii decât el și avea grijă ca din când în când să-l țină de rău."

(M. Preda, *Morometii*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Identificați intercalările din frază și comentați rolul lor în context.*
3. *Găsiți sinonime pentru:* „deosebită", „nenorocire", „să țină de rău".
4. *Construiți nouă fraze în care să apară subordonate diferite introduse prin adverbul relativ* „cum".
5. *Construiți două enunțuri cu predicate nominale ale căror nume predicative să fie exprimate printr-un adverb relativ.*
6. *Analizați morfologic adjectivele din text.*

Scanned with OKEN Scanner

91. „– O să vedeți că am să mă duc, răspunse Niculae, de astă dată fără să se mai turbure, cu acea convingere care nu mai avea nevoie să fie dovedită."

(M. Preda, *Morometii*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați predicatele.*
3. *Contrageți subordonatele nr. 4 și 7.*
4. *Construiți zece fraze în care să apară subordonate completive directe introduse diferit.*
5. *Construiți o frază cu două subordonate subiective și două completive directe.*
6. *Motivați prezența virgulelor în text.*

92. „Nu mai suflase o vorbă nimănui și ori de câte ori avea prilejul să rămână singur (de obicei seara la culcare sau ziua în grădină sub dud, sau la câmp pe o brazdă) se retrăgea în sinea lui și se gândea în liniște la acel lucru necunoscut care îi închidea calea: voința tatălui său."

(M. Preda, *Morometii*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați predicatele.*
3. *Găsiți două verbe echivalente sensului expresiilor* „nu suflase o vorbă" *și* „avea prilejul".
4. *Construiți trei propoziții în care predicatul nominal* „să rămână singur" *să aibă numele predicativ exprimat prin altă parte de vorbire.*
5. *Construiți trei propoziții în care verbul* „a rămâne" *să aibă funcție sintactică de predicat verbal.*
6. *Construiți familia lexicală de la substantivul* „vorbă".

93. „Dând lovituri cu furca, Moromete nu înceta să vorbească. Dar nu avea ceva anume de soluționat, în ultimii ani apăruse la el acest fel puțin diferit de a vorbi singur prin grădină sau pe la loturi care nu avea un obiect precis, și nu se ferea dacă cineva din familie era

Scanned with OKEN Scanner

pe-aproape și îl auzea, semn sigur acum de bătrânețe, cu deosebirea că expresia chipului și privirea lui rămâneau foarte vii și te fulgera din ochi reproșându-ți cu mișcări din cap și din umeri că ești complice într-o istorie care să crezi tu că n-a aflat-o lumea și nu vorbește..."

(M. Preda, *Morometii*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați complementele din text.*
3. *Analizați atributele din text.*
4. *Analizați pronumele din text.*
5. *Transformați, în propoziție subordonată corespunzătoare, partea de propoziție exprimată prin gerunziul* „reproșându-(ți)".
6. *Analizați prepozițiile și conjuncțiile din text.*

94. „Bălosu se așeză ca și în seara trecută pe cealaltă stanoagă, dar de astă dată nu zise nimic, aștepta să înceapă vecinul vorba, fiindcă nu era plăcut să ți se strige în gura mare că ai datorii și cum Bălosul avea de gând să-l întrebe din nou despre locul de casă, nu vroia să lase să se creadă că îl urmărește pe vecin la strâmtoare."

(M. Preda, *Morometii*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați predicatele din text.*
3. *Faceți observații asupra lexicului.*
4. *Alcătuiți familia lexicală a cuvântului* „a striga".
5. *Găsiți antonime pentru:* „se așeză", „seara", „plăcut", „în gura mare"; *construiți propoziții cu ele.*

95. „Pesemne că eram mult prea departe de acest titlu, sau în orice caz își spunea că dacă el, care e director general, n-a ajuns încă să intre în posesia lui, ce să mai zică de mine."

(M. Preda, *Intrusul*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele:*

Scanned with OKEN Scanner

2. *Analizați predicatele.*
3. *Construiți cinci fraze în care predicatul dintr-una din regente să fie exprimat prin adverbe sau locuțiuni adverbiale.*
4. *Analizați elementele joncționale din frază.*
5. *Analizați pronumele și adjectivele pronominale.*
6. *Construiți două propoziții în care verbul „a ajunge" să aibă valoare predicativă și, respectiv, copulativă.*

96. „Îi era teamă de ceea ce trebuia să înceapă de acum și, ciudat, în neliniștea aceasta, se amestecă părerea de rău pentru acest Radu Comșa orb de două luni, de care se desparte.
Tot astfel la judecata de apoi, când noroadele de morți vor porni din mormintele vechi, cu o absurdă îndoiosare vor întoarce privirile spre groapa cu întunericul ei muced, pe care o părăsesc."

(Cezar Petrescu, *Întunecare*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați predicatele din cele două texte.*
3. *Construiți zece fraze cu subordonate subiective, introduse prin diferite elemente joncționale.*
4. *Construiți propoziții subiective în funcție de felul verbului regent: un verb la un mod personal, verbe unipersonale prin formă și impersonale prin conținut, forme impersonale ale unor verbe personale, expresii unipersonale prin formă și impersonale prin conținut, adverbe și locuțiuni adverbiale predicative.*
5. *Analizați morfologic:* „îi", „teamă", „ceea ce", „ciudat", „părerea de rău", „noroadele".
6. *Găsiți antonime pentru:* „să înceapă", „neliniștea", „se desparte", „vor porni"; *alcătuiți propoziții cu ele.*

97. „Dar Maria Probotă, cu spaimă, descoperea că acum, când tot ce era rău, tulbure și ascuns și înăbușit în ea fusese definitiv biruit, în loc de bucuria așteptată, i se desfășura înainte numai un deșert uscat."

(Cezar Petrescu, *Întunecare*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați morfologic:* „dar", „cu spaimă", „tot", „în loc de", „i", „se", „înainte", „numai".
3. *Explicați folosirea semnelor de punctuație.*
4. *Contrageți propozițiile nr. 3 și 4.*
5. *Găsiți sinonime pentru:* „cu spaimă", „înăbușit", „biruit", „deșert".
6. *Declinați, în propoziții, substantivul propriu* „Maria".

98. „Își iubește bolnavii și spitalul, își spune că e inutilă această odioasă comedie: vizitarea unui spital ca un muzeu de mizerie și distribuția de consolări clișeu; dar nu-și poate înfrânge precipitarea mai tare ca el, să previe fiecare întrebare, să surâdă când surâde personajul important între toate și să dea din cap a confirmare când generalul, scund și grozav de spătos, încurajează un amputat de amândouă picioarele, cu obrajii scobiți de suferință, cu buzele uscate și albe și cu ochii de păcură în fundul orbitelor."

(Cezar Petrescu, *Întunecare*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Găsiți sinonime pentru:* „odioasă", „inutilă", „distribuția", „consolări", „înfrânge", „precipitarea", „confirmare".
3. *Contrageți propozițiile nr. 3, 5 și 6.*
4. *Găsiți antonime pentru cuvintele:* „inutilă", „comedie", „confirmare", „încurajează" *și construiți propoziții cu ele.*
5. *Identificați neologismele din text.*

99. „Și uitam să-ți spun că, pe deasupra tuturor, se mai numește și Radu. Radu Șerban!... Așa încât domnișoarei Vardaru i-a fost desigur ușor să se deprindă ce această substituire de persoană, de vreme ce i-a rămas măcar jumătate din numele tău."

(Cezar Petrescu, *Întunecare*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*

Scanned with OKEN Scanner

2. *Construiți o propoziție în care „pe deasupra" să aibă altă valoare morfologică decât cea din text.*
3. *Analizați pronumele din text.*
4. *Identificați felul numeralului „jumătate", arătați funcția lui sintactică și dați încă patru exemple de numerale de același fel.*

100. „Radu Comșa își dădu toată silința să pară foarte mâhnit de această neconsolabilă pierdere, deși făcea în vremea aceasta o neplăcută comparație între maiorul acesta cu manii ridicole, cu uniformă sărăcăcioasă și cu înfățișare abrutizată, și între tata Pleșa, cel de pe front, brav cu simplitate, sub aripa căruia se adunau cu toții, ca să capete îndată siguranța și sănătatea sufletească."

(Cezar Petrescu, *Întunecare*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați adjectivele din text și relevați rolul lor în prezentarea antitetică a celor două portrete.*
3. *Contrageți ultima propoziție.*
4. *Găsiți sinonime pentru „aripa", pornind de la sensul pe care îl are în text.*
5. *Analizați prepozițiile și conjuncțiile.*
6. *Explicați rolul virgulelor din text.*

101. „Era atâta mizerie tragică în înfățișarea animalului lingându-și rănile dezgolite de păr, până la carnea vie și dezgustătoare, încât lui Radu Comșa îi fu mai multă milă de câine, decât de fostul prieten care, în această seară voluptuoasă de primăvară, nu găsea altceva pe ce să-și odihnească privirea."

(Cezar Petrescu, *Întunecare*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Construiți nouă propoziții în care verbul „a fi" să aibă funcția sintactică de predicat verbal.*
3. *Analizați atributele din text.*
4. *Găsiți antonime pentru „tragică", „dezgustătoare", „milă", „prieten".*

Scanned with OKEN Scanner

5. *Formați propoziții în care să arătați valoarea de „omonim" a cuvântului „vie"; indicați valoarea morfologică dobândită în fiecare propoziție.*
6. *Analizați semnele de punctuație și cratima din text.*

102. „Atâta știa Mircea din Olguța. Și mai știa și o fotografie, mai de demult, în care un cap rotund de fetiță, numai ochi și gropițe ilare, cu degetul cel mare al mâinii pe vârful nasului adus în sus și cel mic răsfrânt în aer, arăta că Olguța nu stima deloc aparatul lui Dănuț, adus din Germania, nici pe junele fotograf, pe câtă vreme, alături, o fetiță cu cozi lungi plecase genele în pământ ca pentru rugăciune."

(Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*, vol.II)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați atributele și arătați valoarea lor expresivă.*
3. *Contrageți propoziția nr. 3.*
4. *Construiți trei propoziții în care substantivul „cap" să aibă alte valori semantice decât cea din text.*
5. *Găsiți antonime pentru:* „de demult", „rotund", „clare", „în sus", „junele", „lungi".

103. „Și dacă îmi voi călca jurământul, dacă voi fi atât de netrebnic, încât să nesocotesc acest sfânt legământ luat față de mine însumi – să știu că sufletul mi-e rupt în două și că merit să trăiesc înainte, în rândul tuturora, la fel cu toți, fiindcă o dată cu jurământul acesta, pe care l-aș rupe și l-aș călca, mi-aș rupe și aripele, și zborul."

(Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*, vol.III)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Găsiți sinonime pentru* „jurământul".
3. *Analizați morfologic:* „dacă", „încât", „acest", „față de", „însumi", „mi", „în două", „în rândul".
4. *Contrageți propozițiile nr. 1 și 2.*
5. *Transformați, în subordonată echivalentă, cuvântul* „luat".

Scanned with OKEN Scanner

104. „Nu știa să pudreze cuvântul, nici să-l îmbrace astfel încât mai atâtătoare să-i fie goliciunea, nici să-i dea descurajarea umerilor, nici candoarea buzelor, nici ritmul coapselor, nici parfumul părului."

(Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*, vol.II)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Identificați și explicați cuvintele cu sens figurat.*
3. *Interpretați repetarea lui „nici" în text; arătați ce altă valoare morfologică mai poate avea; construiți un exemplu.*
4. *Contrageți propozițiile nr. 2 și 3.*
5. *Analizați articolele din text.*
6. *Construiți patru fraze în care să apară subordonate consecutive introduse diferit.*

105. „Nu orice subiect din viață se poate transpune în artă, iar acele care trec urmează anumite reguli intime de creație, generate de spiritul artistului. După ce el se inspiră din faptul brut urmează o perioadă de decantare în timpul și spațiul sufletului său, în care perioadă se polarizează în jurul acestui fapt o mulțime de alte elemente condiționate și necondiționate de viitoarea creație."

(V. Voiculescu, *Gânduri albe. Problema interpretării*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Transformați, în subordonată echivalentă, partea de propoziție exprimată prin infinitivul „transpune"; arătați ce valoare sintactică a dobândit.*
3. *Analizați morfologic prima și ultima propoziție.*
4. *Construiți două propoziții în care locuțiunea prepozițională „în jurul" să-și schimbe valoarea gramaticală.*
5. *Analizați pronumele și adjectivele pronominale.*
6. *Identificați neologismele din text.*

106. „Doamne, mă-ntorc la țărmul de unde-am plecat,
Mă mai primește Mila Ta oare?
Adu-Ți aminte în clipa mâniei,
Ca să scapi de robirea veșniciei

Scanned with OKEN Scanner

Tu însuți Te-ai smuls din ea și Te-ai întrupat.
Îngăduie să-Ți pun la picioare
Posomorâta, muta țărână:
Am purtat-o mereu sus, stăpână!"

(V. Voiculescu, *Bătrânețe*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Explicați scrierea cu majusculă a substantivului* „Milă" *(comun) și a unor adjective pronominale din acest text.*
3. *Contrageți propozițiile nr. 2 și 5.*
4. *Integrați în familia lexicală cuvântul* „întrupat"
5. *Găsiți sinonime pentru* „țărână".
6. *Găsiți antonime pentru:* „am plecat", „mâniei", „robirea", „veșniciei".

107. „Tânjesc după o faptă să-mi dea desăvârșirea,
Râvnesc o subțiime în care să mă torc,
O stare fără trepte, mai sus ca fericirea,
O luminare-n sine mai pură ca iubirea,
Un fără loc, din care să nu vreau să mă-ntorc."

(V. Voiculescu, *Babel*)

Cerințe:

1. Identificați predicatele frazei, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.
2. Contrageți propozițiile nr. 2 și 6.
3. Comentați rolul verbelor și al substantivelor în sublinierea mesajului poetic
4. Dezvoltați, în propoziții echivalente, părțile de propoziție exprimate prin cuvintele „fără trepte" și „mai pură".
5. Construiți zece fraze cu propoziții subordonate atributive, introduse diferit.
6. Indicați antonimele cuvintelor: „pură", „iubirea", „sus", „fericirea".

Scanned with OKEN Scanner

108. „Sensul și limitele lucrării sunt dominate de afluxul acelor senzații care plutesc vag sau amplu deasupra sa și din care artistul știe să aleagă prin antenele sale ceea ce-i este necesar."

(V. Voiculescu, *Gânduri albe. Problema interpretării*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați sintactic și morfologic propoziția nr. 1.*
3. *Analizați sintactic și morfologic subiectele exprimate.*
4. *Identificați neologismele din text.*
5. *Alcătuiți enunțuri în care pronumele relativ „care" să aibă funcțiile sintactice de: subiect, nume predicativ, complement direct și complement indirect.*

109. „Ceea ce acum este o expresie ștearsă, la început era noutate înfiorată, pentru cine spunea întâia oară, de pildă, „a îngheța de spaimă, a fulgera prin gând, a trece un cuțit prin inimă, a rupe sufletul, a plânge inima, a-i scăpăra ochii". S-ar putea face un studiu rodnic asupra poeticului în graiul comun, în care am regăsit toată energica poezie primitivă cu care graiul a fost înrudit la început."

(V. Voiculescu, *Gânduri albe. Problema interpretării*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Găsiți alte expresii, echivalente ca sens (prin înlocuirea verbului), pentru:* „a îngheța de spaimă", „a fulgera prin gând", „a trece un cuțit prin inimă", „a rupe sufletul", „a plânge inima", „a-i scăpăra ochii".
3. *Comentați valorile expresive ale expresiilor de la punctul 2.*
4. *Construiți zece fraze în care să apară subordonate subiective introduse diferit.*
5. *Contrageți penultima propoziție.*
6. *Transformați, în propoziție subordonată echivalentă, partea de propoziție exprimată prin cuvintele „ștearsă" și „înfiorată".*

110. „Totuși, cum punem în laborator deasupra unei picături de sânge scos din arteră o lamelă cu ochiulețe gradate pentru numărătoarea globulelor, s-ar putea pune, zic, deasupra acestei poezii, scoase din

Scanned with OKEN Scanner

circulația vie a poporului, o schemă artificială prin pătrățelele căreia să ni se pară că pătrundeam mai adânc în intimitatea țesutului ei, spre a-i surprinde tainele."

(V. Voiculescu, *Gânduri albe. Lirica populară*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Construiți două propoziții circumstanțiale de mod propriu-zise, două comparative și două de măsură progresivă.*
3. *Dezvoltați în propoziție subordonată echivalentă, partea de propoziție exprimată prin cuvântul* „scoase".
4. *Interpretați comparația amplă, privitoare la lirica populară, care deschide textul.*
5. *Contrageți propoziția nr. 1.*

111. „Cât voi fi dormit nu știu, destul că, într-un târziu, mă deșteptai sau cam așa ceva mi se păru că se întâmplase cu mine..."

(C. Hogaș, *Pe drumuri de munte*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Alcătuiți fraze cu câte o propoziție subiectivă introdusă prin adverbele relative <u>unde</u>, <u>când</u> și prin conjuncția <u>de</u>.*
3. *Alcătuiți fraze cu câte o propoziție subiectivă care să aibă ca regent un adverb predicativ, o locuțiune adverbială predicativă, o formă impersonală a unui verb personal.*
4. *Analizați morfologic:* „cât", „destul", „într-un târziu", „sau", „ceva", „cu mine".
5. *Introduceți în familia lexicală cuvântul* „ a deștepta".
6. *Contrageți ultima propoziție.*

112. „De ce mi-ai jurat solemn
Pe icoanele de lemn
Și-ai promis lui Dumnezeu
C-ai să mă iubești mereu,
Când tu ne-ai mințit la fel

Și pe mine,
Și pe El?…”

(I. Minulescu, *Fetița din Făgădău*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați pronumele din text.*
3. *Interpretați valoarea expresivă a comunicării interogative ample, în context.*
4. *Alcătuiți propoziții cu complemente directe exprimate prin substantive cu și fără prepoziție.*
5. *Construiți propoziții cu subiecte și complemente directe care să răspundă la întrebarea ce.*
6. *Alcătuiți două propoziții cu complemente indirecte exprimate prin substantive cu prepoziții în genitiv.*

113. „A murit dresorul de sticleți!…
Dar –
Surpriză mare –
După ce-a murit,
Guralivii cântăreți s-au răzvrătit,
Declarând că-n cariera lor
Nu mai au nevoie de un alt dresor!…
Și din coliviile de sfoară
Au zburat cu toți, să cânte-n stradă-afară…
Și-au jurat solemn pe viitor,
O completă libertate
Pentru cântecele toate…
Și sticleții toți –
Să cânte numai după capul lor!…”

(I. Minulescu, *Moartea dresorului de sticleți*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați atributele din text.*
3. *Meditați asupra contextului și comentați mesajul poetic, pornind de la sintagma „*dresorul de sticleți”.

Scanned with OKEN Scanner

4. *Transformați, în subordonată corespunzătoare, părțile de propoziție exprimate prin cuvintele:* „declarând", „de sfoară", „după capul lor".
5. *Explicați, prin sinonime, termenii:* „guralivii", „s-au răzvrătit", „solemn".

114. „Dezleagă-mă, Părinte, de ce-am jurat să fiu
Și iartă-mă că-n viață n-am fost decât ce sunt –
Un cântec prea devreme, sau poate prea târziu,
Un ropot scurt de ploaie
Și-un mic vârtej de vânt...
.....
Și iartă-mă că-n viață n-am fost decât așa
Cum te-am văzut pe tine –
C-așa credeam că-i bine!...
Dar azi, când văd că-i altfel de cum am vrut să fie,
Stropește-mi ochii, Doamne, cu stropi de apă vie,
Retează-mi mâna dreaptă
Și pune-mi strajă gurii,
Alungă-mi nebunia din scoarțele *Scripturii*
Și-apoi desprinde-mi chipul de pe icoana Ta
Și fă să uit c-odată am fost și eu ca Tine!..."

(I. Minulescu, *Rugă pentru Duminica Floriilor*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Identificați și analizați predicatele nominale.*
3. *Identificați metaforele; subliniați rolul lor expresiv.*
4. *Găsiți sinonime pentru:* „raport", „vârtej", „stropi", „retează", „strajă", „gurii".
5. *Comentați rolul verbelor în transmiterea mesajului poetic; citiți poezia în întregime.*

115. „Omul s-a ridicat cu mine în spinare, s-a scuturat ca să mă așeze bine de-a lungul spatelui său lat și a pornit cu mine în cârcă, fără să înceteze sunetele vrăjite și polilogul cu fiarele care stricaseră cercul și se strângeau iar haitic, cu dihania cea mare în frunte."

(V. Voiculescu, *În mijlocul lupilor*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Identificați valoarea morfologică a cuvântului „de-a lungul" și construiți o propoziție în care să-și schimbe valoarea gramaticală.*
3. *Explicați, folosind dicționarul, cuvintele:* „cârcă", „polilogul", „haitic", „dihania".
4. *Contrageți propozițiile nr. 3 și 5.*
5. *Analizați prepozițiile (locuțiunile prepoziționale) și conjuncțiile (locuțiunile conjuncționale).*
6. *Construiți o propoziție în care* „iar" *să aibă altă valoare metaforică decât cea din text.*

116. „Apoi se lansă în teoria cultului pentru mărcile poștale, peroră despre foloasele morale și materiale, ba chiar intelectuale, ce ne aduce această nobilă pasiune, care pe lângă că ne învață istorie, geografie, economie politică și altele multe, ne agonisește un capital sigur, ce crește în valoare an cu an până la sume fabuloase."

(V. Voiculescu, *Capul de Zimbru*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Identificați neologismele din text și găsiți, pentru fiecare, câte un sinonim neologic sau din fondul vechi al limbii.*
3. *Analizați atributele din text.*
4. *Contrageți propozițiile nr. 3 și 4.*
5. *Alcătuiți familia lexicală de la* „a învăța" *și explicați cum s-a format fiecare cuvânt; formați propoziții cu aceste cuvinte.*
6. *Construiți propoziții cu atribute adjectivale exprimate prin adjective pronominale și propoziții cu atribute pronominale.*

117. „Într-o noapte, când cazacul turlac povestea pentru a suta oară cum îl crescuse pe Murad, mai cu grijă și mai cu drag decât îl cresc pe țarevici în palatul lui, se treziră cu Scoroambă venit într-un suflet. Aflase că starostele grajdurilor a primit poruncă de la Iani în zori să-i fie caleașca gata la scară, cu doi grăjdari călări armați, care să-l însoțească..."

(V. Voiculescu, *Alcyon sau Diavolul Alb*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Contrageți propozițiile subordonate nr. 2 și 3.*
3. *Construiți zece fraze în care să apară propoziții subordonate temporale, introduse diferit.*
4. *Explicați punctuația și ortografia textului.*
5. *Alcătuiți patru fraze cu diferite tipuri de subordonate introduse prin adverbul relativ „când".*
6. *Construiți patru propoziții cu complemente circumstanțiale de timp exprimate în mod diferit.*

118. „Curând lumea toată se prefăcu într-un soi de vast paianjeniș alb, plin de vaere și urlete prin care ei trebuiau să pătrunză ca să-și taie cale, opriți din loc în loc de câte o stavilă crâncenă, ce li se punea o clipă proptă, apoi trecea vâjâind peste ei; era o undă imensă de vânt, tare ca un zid, repede năruit."

(V. Voiculescu, *Viscolul*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Identificați figurile de stil.*
3. *Construiți șase propoziții cu alte locuțiuni verbale decât cele din text.*
4. *Arătați, în propoziții elaborate de voi, funcțiile sintactice ale gerunziului.*
5. *Contrageți propoziția nr. 4.*
6. *Analizați atributele din text.*

119. „Drace, dacă descendentul lui Radu Șerban-voievod nu și-ar fi preschimbat distracția în meserie și n-ar fi fost și aglomerat cu lucrări pe deasupra, ar mai fi avut el nevoie de un secretar *muncitor*, aș mai călca eu zilnic sub acoperișul doamnei Alba și aș mai fi avut plăcerea să ascult divagațiile acestui „*charmant*" prinț Raoul!?"

(Gib I. Mihăescu, *Donna Alba*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*

Scanned with OKEN Scanner

2. *Identificați neologismele din text.*
3. *Explicați punctuația și ortografia din text.*
4. *Contrageți propozițiile nr. 1 și 2.*
5. *Analizați atributele din text.*
6. *Găsiți alte conjuncții sau locuțiuni conjuncționale subordonatoare care să introducă subordonata condițională.*

120. „I se părea o păpușoaică mișcătoare, plină de tărâțe și cu păr de câlți pe care ai putea s-o întorci cum vrei, să-i aduci piciorul la cap sau să-i îndoi capul pe spate până în dreptul șezutului; s-o faci ghem la pământ cu un picior pe după gât sau cu mâinile înnodate la spate ca două capete de frânghie, în sfârșit, numai bun de jucat sub tocuri pân-a ieși toată tărâța și toți câlții dintr-însul."

(Gib I. Mihăescu, *Rusoaica*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Integrați cuvântul „înnodate" în familia lexicală.*
3. *Contrageți propozițiile nr. 3 și 4.*
4. *Analizați elementele jonctionale dintre propoziții.*
5. *Analizați morfologic:* „mișcătoare", „tărâțe", „câlți", „în dreptul", „ghem", „sau".

121. „L-am felicitat din suflet pentru ingeniozitatea cu care a putut nu numai să păcălească pe partenera lui de amor, dar cu care știe să-și amăgească indirect și propria lui inimă: a te ști iubit pe câteva pietricele și a te declara mulțumit pe acest fel de izbândă sufletească este într-adevăr o tărie pe care eu, căutătorul asiduu și metodic, ca un detectiv de scrisori tainice, ar trebui s-o invidiez."

(Gib. I. Mihăescu, *Donna Alba*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Folosiți, în propoziții, pronumele relativ* „care", *la cazul N., G., D., denumind și funcția lui sintactică.*
3. *Găsiți sinonime pentru:* „ingeniozitatea", „păcălească", „amăgească".
4. *Identificați neologismele din text.*

Scanned with OKEN Scanner

5. *Analizați complementele necircumstanțiale din text.*
6. *Construiți cinci fraze cu câte o subordonată subiectivă care să fie cerută de un adverb predicativ.*

122. „Cu atât mai mult doresc s-o văd cu cât îmi dau seama cât de teribil de nedumerită trebuie să fie ea însăși când prințul Raoul îi va fi povestind că sunt secretarul unui mare avocat, că dau toate dovezile că-mi voi egala în curând maestrul (astfel că orice confuzie cu un voiajor de comerț e de-a dreptul exclusă) și că locuiesc de multă vreme într-o garsonieră nespus de elegantă."

(Gib. I. Mihăescu, *Donna Alba*)

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați complementele din text.*
3. *Identificați neologismele din text.*
4. *Explicați folosirea cratimei în text.*
5. *Folosiți, în propoziții diferite, adjectivul de întărire potrivit, pe lângă substantive la M.S., M.Pl., F.S., F.Pl.*
6. *Analizați morfologic propoziția nr. 7.*

123. „Exagerarea este prima lege a artei. Un pom de trei ori mai mare decât pomii din jur, sau de trei ori mai mic, devine un monument al naturii, adică un obiect de artă.

Cel care îl iubește se modifică pe sine. Se modifică acceptându-l prin iubire, sau, din iubire de pomi, face un pom de trei ori mai mare, modificându-și astfel iubirea față de pomii firești."

(N. Stănescu, *Amintiri din prezent*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
2. *Identificați numeralele din text și arătați felul lor.*
3. *Analizați pronumele.*
4. *Analizați subiectele din text.*
5. *Formați familia de cuvinte de la cuvântul* „lege".

124. „Faptul că pleacă în căutarea nemuririi nu este altceva decât argumentarea artei, descrierea pricinei artei, pentru prima oară descrierea pricinei artei, și anume, a supraviețuirii: dorința de viață,

Scanned with OKEN Scanner

dorința de a trăi în lume și după stingerea apendicelui material, «trupul».”

(N. Stănescu, *Amintiri din prezent*)

Cerințe:

1. Delimitați propozițiile și arătați felul lor.
2. Identificați diftongii din text și delimitați vocalele și semivocalele.
3. Explicați rolul repetițiilor din text.
4. Explicați folosirea semnelor de punctuație.
5. Găsiți sinonime pentru „pricină”, „dorință”, „apendice”.

125. „Ar fi vrut să fie el însuși o sferă,
iar spre propriu-i trup privea scârbit
ca la urât mirositoarea arcă a lui Noe.
A-nceput să se lenevească, să aibă îngeri,
să se-ndoiască de existența destinului.
O! trist caracter!
Mai bine ai fi stat acolo-n mit
sub cheia întâmplărilor
și-ai fi rămas pentru tine, numai atât
cât să poți adormi și visa
nedeslușita lumină a nașterii tale.”

(N. Stănescu, *Tragedii în timp de pace*)

Cerințe:

1. Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.
2. Analizați morfosintactic propozițiile nr. 2 și 3.
3. Analizați pronumele din text.
4. Analizați verbele din text.
5. Găsiți antonime pentru: „să se lenevească”, „a-nceput”, „o lumină”.
6. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului „lumină”.

126. „Toți dădeau în el,
toți se încercau, și se îmbulzeau
care dintre ei să-l învingă
mai desăvârșit, mai definitiv,
chiar și plătind, neferindu-se chiar
să fie arși pe ruguri
pentru aceasta.” (N. Stănescu, *Pledoarie*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile, arătați felul lor și raporturile sintactice dintre ele.*
2. *Analizați morfologic propoziția nr. 4.*
3. *Analizați sintactic ultima propoziție.*
4. *Analizați pronumele din text.*
5. *Analizați verbele din text.*
6. *Construiți șase fraze cu diferite propoziții subordonate introduse prin conjuncția „să".*

127. „Ar fi trebuit deci ca, și dacă n-ar fi fost toate acele declarații ale noastre de prietenie și oferte de colaborare politică, să avem un fel de prioritate în tratamentul amical. Și aceasta nu se întâmplă deloc. Când ni s-a propus un tratat de comerț, același tratat de comerț s-a propus și sârbilor, combătut și acolo de opoziție cu aceleași argumente ca acelea întrebuințate la București; când ni s-a acordat suprimarea jurisdicției consulare, același lucru s-a acordat și sârbilor, și așa mai departe."

(N. Iorga, *Politica externă a regelui Carol I*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
2. *Faceți analiza completă a predicatelor din text.*
3. *Contrageți subordonata nr. 3 în partea de propoziție corespunzătoare.*
4. *Faceți schema frazei și construiți un alt text pe aceeași schemă.*
5. *Identificați stilul funcțional căruia îi aparține textul.*
6. *Explicați folosirea virgulelor din text.*

128. „– Acum însă, după căderea Plevnei, trebuia să se pună firește o mare întrebare, hotărâtoare pentru tot restul participării românești la războiul ruso-turc: ce se va face cu trupele noastre care fuseseră întrebuințate până atunci de trupele Rusiei sub comanda generală, și pentru ruși și pentru români, a principelui Carol? În ce direcție vor fi întrebuințate aceste trupe și care va fi faza pe care, nu din punctul de vedere militar, ci din cel diplomatic, o va produce această nouă participare, mai departe la războiul oriental?"

(N. Iorga, *Politica externă a regelui Carol I*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
2. *Analizați elementele de relație, arătând rolul lor la nivelul frazei și al propozițiilor.*
3. *Transformați în propoziție subordonată:* „după căderea Plevnei".
4. *Faceți analiza morfosintactică a verbelor din text.*
5. *Identificați enumerațiile din text și arătați ce rol au în construcția textului.*
6. *Indicați stilul funcțional în care se încadrează textul.*

129. „Era nefiresc, la asemenea toi de noapte, să mai găsească un strop de lumină în sat – necum să vadă aprins peste tot. Neîndoielnic lucru, se petrecea o treabă ciudată și, de bună seamă, nestrăină de întâmplările zilei din urmă. Manlache ar fi avut de ce să-i fie teamă, dacă i-ar fi fost teamă vreodată pentru sufletul lui și pentru viața lui. Dar acum, mai mult ca oricând, nu mai avea vreme să se gândească la dânsul."

(Victor Ion Popa, *Velerim și Veler Doamne*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
2. *Faceți analiza completă a predicatelor.*
3. *Analizați sintactic și morfologic:* „la toi de noapte", „un strop de lumină", „necum", „asemenea", „peste tot", „de bună seamă", „vreodată".
4. *Analizați pronumele din text.*
5. *Formați familia de cuvinte de la* „vreme".

130. „Dar Predescu nu vroia să-și arate nasul pe peron. În primul rând, știa câte mii de întrebări îi ațin calea și pe urmă aștepta și el să vadă ce era adevărat din cuvintele lui Elefterescu. Mai drept vorbind, aștepta să se încredințeze că spusele judecătorului erau mincinoase – farsă de actor – cum le socotise dintru început. Iată deci pricina pentru care a făcut ochii așa de mari când a văzut plutonul de jandarmi intrând în gară și a zărit, în același timp, duba arestului cotind sub plopii dinspre stânga și oprindu-se la poarta care dă de-a dreptul la peron."

(Victor Ion Popa, *Velerim și Veler Doamne*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. Delimitați propozițiile și arătați felul lor.
2. Faceți analiza completă a predicatelor.
3. Analizați gerunziile din text, arătând valoarea lor sintactică și stilistică.
4. Analizați morfosintactic și semantic: „să-și arate nasul", „mai drept vorbind", „farsă de actor".
5. Găsiți sinonime pentru „pricină", „arest".

131. „Omul este o ființă inutilă. El tinde mereu să devină ceea ce nu poate deveni niciodată. Libertatea acestui individ uman este libertatea de a-și alege în mod necondiționat propria-i esență, o libertate absolută care își face jocul său arbitrar în cadrul unei alegeri al cărei conținut este indiferent; ea se „realizează" prin tendința de a transcende subiectivitatea, încarnându-se însă într-un proiect strict subiectiv."

(D. Ghișe, *Existențialismul francez și problemele eticii*)

Cerințe:

1. Delimitați propozițiile și arătați felul lor.
2. Analizați adverbele din text.
3. Faceți analiza completă a predicatelor.
4. Găsiți sinonime pentru „esență", „absolută", „arbitrar", „a transcende".
5. Identificați elemente caracteristice stilului științific.

132. „Eu vă blestem în numele durerii
Ce-a ros în noi cu asprii ei acizi:
Vă pălmuiască mânecile goale,
Zbătute-n vânt, a mii de invalizi,
Bucatele vă sângereze-n gură
Și groaza să vă ciocănească-n uși!
Să vă frământe visele, cu ură,
Scheletele flăcăilor răpuși!"

(N. Labiș, *Blestem*)

Cerințe:

1. Delimitați propozițiile și arătați felul lor.
2. Faceți analiza completă a verbelor din text.
3. Explicați folosirea semnelor de punctuație.

Scanned with OKEN Scanner

4. *Găsiți antonimele cuvintelor:* „aspri", „gol", „ură".
5. *Identificați raporturile sintactice dintre propozițiile din text și arătați cum sunt realizate.*

133. „Am mai afla ecoul galopului pierdut
Acolo unde apa străpunge stânci de fier
Și unde cu oroarea abia ascunsă-n suflet
Te-ai avântat alături de mine mai departe
Și-ai râs când mii de codrii în tine tremurau..."

(N. Labiș, *Creion*)

Cerințe:

1. *Faceți analiza completă a predicatelor.*
2. *Delimitați propozițiile și precizați felul lor.*
3. *Analizați adverbele din text.*
4. *Găsiți sinonimele cuvintelor* „străpunge" *și* „te-ai avântat".
5. *Formați derivate cu sufixe și prefixe de la* „apă" *și* „fier".
6. *Interpretați valoarea expresivă a sintagmei* „mii de codrii".

134. „El aștepta calm și oarecum detașat să sfârșesc, mai lăsa o mică pauză să se scurgă, ca și cum ar fi fost nevoie de acea marjă de liniște pentru a încadra ceea ce avea să urmeze, și apoi, fără să ridice capul și fără să mă privească, își azvârlea, cu o voce mai profundă parcă decât de obicei, ca și cum o bruscă răgușeală ar fi încercat s-o împiedice să se manifeste, întrebarea."

(Ana Blandiana, *Sertarul cu aplauze*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
2. *Analizați elementele de relație la nivelul frazei și al propozițiilor.*
3. *Analizați pronumele din text.*
4. *Găsiți sinonime pentru cuvintele* „detașat" *și* „marfă".

135. „Căci dacă stăpânirea unor duhuri rele poate fi atât de grozavă pentru niște oameni pe pământ, ce va însemna oare scrâșnirea dinților în muncile iadului pentru cine va fi zvârlit acolo fără nădejde de mântuire!
Dacă însă subjugarea sufletească și trupească a unor oameni îndrăciți devine manifestă oricui, în schimb stăpânirea minții sub puterea

demonică este mai greu de observat, dacă nu pătrundem dincolo de cele văzute cu ochii pământești."

(Mihail Urzică, *Minuni și false minuni*)

Cerințe:

1. *Delimitați predicatele și faceți analiza lor completă.*
2. *Delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
3. *Analizați sintactic verbul la modul infinitiv din text; dezvoltați-l într-o subordonată.*
4. *Găsiți sinonime pentru cuvintele* „demonică" *și* „pătrundem".
5. *Găsiți antonimele cuvintelor:* „grozavă", „nădejde", „dincolo".
6. *Formați familia de cuvinte de la* „ochi".

136. „De fapt, tocmai aici este tăria esteticii kantiene: Kant și-a dat seama că emotivitatea este o condiție indispensabilă a atitudinii estetice, a văzut însă în același timp că și factorul intelectual este tot atât de indispensabil. Nu amestecarea factorului intelectual este greșeala lui Kant, ci faptul de a nu fi văzut că în atitudinea estetică sentimentul și intelectul se îmbină indisolubil în adâncime și nu la suprafață, că ea este animată din stratul eului originar și nu este o simplă reunire a facultăților eului individual."

(Liviu Russu, *Logica frumosului*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
2. *Analizați predicatele.*
3. *Precizați cuvântul de bază de la care derivă* „adâncime", *arătați procedeul derivării și continuați familia de cuvinte.*
4. *Dați sinonime pentru:* „indispensabil", „indisolubil", „animată".
5. *Precizați stilul funcțional în care este realizat textul și argumentați.*

137. „Binele ca atare nu există; el trebuie realizat în toate actele succesive, ceea ce înseamnă că un moment de bine realizat vizează spre alt moment de bine care se cere realizat. Starea pe loc ar însemna să renunțăm la noi realizări, adică la bine. Binele presupune continuitate de acțiune; e clar deci că un moment de bine implică năzuința spre alte momente de bine, adică implică nemulțumire, fiindcă altfel nu s-ar ivi nevoia unor noi acțiuni."

(Liviu Russu, *Logica frumosului*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. Delimitați propozițiile și arătați felul lor.
2. Recunoașteți cazurile de schimbare a valorii gramaticale și explicați-le.
3. Analizați atributele din text.
4. Căutați, în Dicționarul explicativ al limbii române, *toate sensurile cuvântului* „(ca) atare".
5. Găsiți două sinonime pentru „a se ivi".
6. Precizați stilul funcțional în care este realizat textul și argumentați.

138. „Din inima încinsă picură cuget după cuget ca ploaia din streașina lumii și se înghite totul într-un nisip mișcător pe care privindu-l îmi pierd echilibrul și mă prăbușesc interminabil ca în visele copilăriei când cădeam la nesfârșit, dar mă trezeam transpirat în clipa în care trebuia să mă izbesc de o stâncă ascunsă în prăpăstii."

(Ion Buga, *Introducere la secolul XXI*)

Cerințe:

1. Delimitați propozițiile și arătați felul lor.
2. Analizați sintactic și morfologic expresia „cuget după cuget".
3. Identificați și explicați figurile de stil din text.
4. Analizați adverbele din text.
5. Construiți contexte în care expresiile „a se prăbuși interminabil" *și* „a cădea la nesfârșit" *pot fi folosite ca sinonime și explicați-le.*

139. „Îl mai văzuse o singură dată într-o vară, îmbrăcat în aceleași haine groase de cioarec alb, cu aceeași căciulă trasă până la streașina ochilor, cu fața tuciurie și imobilă ca o mască mortuară, luminată straniu de ochii nedefiniți, gri-cenușii, care parcă nu vedeau decât atunci când voia el, în rest fiind la fel de absenți ca și întreaga-i înfățișare. Poate că tocmai de aceea ieșea atât de rar din văgăuna unde își avea casa și la vremuri așa de unice fiindcă știa că privirea aceea ar putea să facă rău celor peste care ar fi căzut, iar de vorbit nu simțea nevoie aproape niciodată, deși avea voce de o rară culoare, venită și ea aproape din alte vremuri cu greu de aflat astăzi."

(Ion Buga, *Introducere în secolul XXI*)

Cerințe:

1. Delimitați propozițiile și arătați felul lor.

Scanned with OKEN Scanner

2. *Analizați pronumele din text.*
3. *Explicați valoarea artistică a sintagmelor* „streașina ochilor" *și* „(voce de) o rară culoare".
4. *Construiți derivate cu sufixe de la cuvintele:* „rar", „unic", „privire".
5. *Arătați ce clase gramaticale dobândesc valențe estetice în conturarea portretului din text.*

140. „Nimic din ce-ți oferă ei nu mai are gust, iar lumea le e atât de puțin recunoscătoare pentru osteneala pe care și-au luat-o de a ne ferici, încât câteodată mă întreb dacă nu le facem un pic de nedreptate. Dar s-au așezat prea aproape de oameni; s-au instalat în cămara lor de alimente, în culcușul lor, în sertarele lor, pe cât posibil chiar în conștiințele lor („spune așa", „fă-ți autocritica"), încât indispun prin simpla lor voce, cu simplul lor ziar sau speaker."

(C. Noica, *Rugați-vă pentru fratele Alexandru*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
2. *Analizați elementele de relație, arătând rolul pe care-l au la nivelul frazei și al propoziției.*
3. *Precizați stilul funcțional în care este realizat textul și argumentați.*
4. *Identificați neologismele din text și explicați-le înțelesul.*
5. *Explicați sensul modului de formare a cuvântului* „recunoscătoare".
6. *Transformați, în propoziții subordonate corespunzătoare, părțile de propoziție exprimate prin cuvintele* „de a ne ferici" *și* „de alimente".

141. „Un Leonardo însă știe bine că zborul e posibil doar prin aripă, că, așadar, nu începe zbor fără mecanismul, implântat în organic, al acesteia. El știe, caută, învață și astfel descoperă. El percepe obiectiv, exterior, fără contopire, ca în sentimentul românesc al naturii. Simpla observație arată că pasărea se face grea ori ușoară (Brâncuși nu vedea asta, la el nu era vorba nici de greu, nici de ușor) sau că zboară împotriva vântului, în zborurile lungi, pentru că este mai odihnitor, și i se pare chiar că percepe limpede în aripă cum lucrează după legile matematice."

(C. Noica, *Introducere la miracolul eminescian*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Precizați stilul funcțional în care este redactat textul, arătând caracteristicile sale.*
2. *Delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
3. *Explicați utilizarea expresiei* „Un Leonardo".
4. *Folosiți cuvântul* „aripă" *în expresii figurate.*
5. *Formați familia de cuvinte a cuvântului* „a zbura".
6. *Folosiți alte cuvinte sau expresii pe care le considerați potrivite în loc de:* „obiectiv", „exterior", „fără contopire".

142. „Veneția știe acum, într-adevăr, cât de necruțător e timpul cu vanitățile și ar fi putut fi chiar cel mai bun profesor de modestie dacă nu s-ar fi petrecut un fenomen ciudat care ne arată că, de fapt, ea și-a rămas credincioasă sieși în ciuda experiențelor penibile pe care a fost silită să le trăiască. Obsedată altădată de măreția ei, Veneția e obsedată acum de decadența ei. Dar chiar și din decadență ea vrea să facă o formă de glorie."

(O. Paler, *Schopenhauer la Veneția*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
2. *Găsiți două sinonime pentru cuvântul* „vanități".
3. *Explicați repetiția cuvântului* „obsedată", *indicând și valoarea sa sintactică și morfologică.*
4. *Rețineți antonimele din text și arătați rolul lor în sublinierea ideii din acest text.*

143. „Cine se va însărcina să consacre acestui scriitor o monografie completă va trebui să distingă etapele ei, formele succesive ale imaginației care a produs-o, dezvoltarea ei lingvistică și stilistică, tendințele felurite care au însuflețit-o. Cercetătorul, a cărui sarcină nu va fi deloc ușoară, va trebui să observe că artistul a stat în cea dintâi parte a activității lui sub puternice influențe tradiționale și locale, a găsit principalele izvoare ale culturii lui în vechile cronice și în poezia populară și a trăit experiența fundamentală a istoriei și a poporului pe care l-a înțeles atât în latura lui de depozitar al trecutului în mijlocul nostru, cât și în aspirațiile lui mai noi de înălțare."

(Tudor Vianu, *Patru decenii de la publicarea primei opere a d-lui Mihail Sadoveanu*)

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

1. *Identificați predicatele, delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
2. *Faceți analiza completă a elementelor de relație.*
3. *Explicați folosirea virgulelor în text.*
4. *Găsiți sinonime pentru cuvintele:* „dezvoltarea", „izvoare", „depozitar".

144. „Eu nu i-aș spune inteligență, eu i-aș spune înțelegere. Dar înțelegerea nu trebuie s-o despărțim de alte calități ale sufletului. Să-l înțeleg pe celălalt nu numai când îl privesc cu inteligență, ci și când îl privesc cu dragoste. Să-l înțeleg în slăbiciunile lui, în limitele lui, în taina lui. Nu aș rupe înțelegerea de datoria etică, de datoria morală, de datoria iubirii."

(Sorin Dumitrescu, *7 Dimineți cu Părintele Stăniloaie*)

Cerințe:

1. *Delimitați propozițiile și arătați felul lor.*
2. *Explicați diferența făcută de vorbitor între* „inteligență" *și* „înțelegere".
3. *Formați familiile de cuvinte de la* „taină" *și* „limită".
4. *Analizați sintactic și morfologic:* „în slăbiciunile", „în limitele", „în taină".
5. *Găsiți antonime pentru* „inteligență" *și* „slăbiciune".

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ "GH. ASACHI" IAȘI

Scanned with OKEN Scanner

BIBLIOGRAFIE

1. Avram Mioara – *Probleme ale exprimării corecte*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1997
2. Avram Mioara – *Gramatica pentru toţi*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1986
3. Bulgăr Gh. – *Limba română – sintaxă şi stilistică*, E.D.P., Bucureşti, 1968
4. Bulgăr Gh. – *Analize sintactice şi stilistice*, E.D.P., Bucureşti, 1970
5. Bulgăr Gh., Popescu-Mihăieşti Al. – *Dicţionar de omonime*, Univ. Bucureşti, 1966
6. Ciobanu Fulvia, Sfârlea Lidia – *Cum scriem, cum pronunţăm corect*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1970
7. Constantinescu Silviu, – *Dificultăţi semantice*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1994
8. Coteanu Ion – *Gramatica de bază a limbii române*, Ed. Albatros, Bucureşti, 1982
9. Graur Al. – *Studii de lingvistică generală*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1968
10. Graur Al. – *Tendinţe actuale ale limbii române*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1968
11. Guţu Romalo, Valeria – *Corectitudine şi greşeală*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1972
12. Ghiţă Gh., Fierăscu C. – *Dicţionar de terminologie poetică*, Ed. Ion Creangă, Bucureşti, 1973
13. Hristea Th. – *Sinteze de limba română*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1981
14. Iordan I. – *Stilistica limbii române*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1975
15. Marcu Fl., Manea C. – *Dicţionar de neologisme*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1966
16. Munteanu Ştefan – *Stil şi expresivitate poetică*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1972
17. Popescu Ştefania – *Gramatica practică a limbii române*, E.D.P., Bucureşti, 1995
18. Seche Luiza Mircea – *Dicţionar de sinonime al limbii române*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1982
19. Şerban V. – *Curs practic pentru sintaxa limbii române*, E.D.P., Bucureşti, 1970
20. Rosetti Al. – *Introducere în fonetică*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1968
21. Vianu T. – *Arta prozatorilor români*, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1973
22. Vianu T. – *Despre stil şi artă literară*, Ed. Tineretului, Bucureşti, 1956
23. Vianu T. – *Studii de stilistică*, E.D.P., Bucureşti, 1968
24. Wellek R., Warren A. – *Teoria literaturii*, Ed. pentru literatură universală, Bucureşti, 1969
25. *Dicţionar explicativ al limbii române*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1968
26. *Îndreptar ortografic, ortoepic şi de punctuaţie*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1971
27. *Dicţionar de expresii şi locuţiuni româneşti*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1969
28. *Dicţionar de terminologie literară*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1970
29. *Dicţionarul limbii române literare contemporane*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1955-57

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

PREFAȚĂ 5
ARGUMENT 9
FONETICA 13
VOCABULARUL 20
EXERCIȚII 38
VORBIREA DIRECTĂ ȘI VORBIREA INDIRECTĂ 54
EXERCIȚII 56
CUVINTE ȘI CONSTRUCȚII INCIDENTE 59
STILURILE LIMBII ROMÂNE LITERARE 61
RESURSE EXPRESIVE ALE LIMBII 66
TIPURI DE ENUNȚURI 72
STILURI FUNCȚIONALE 78
DESCRIEREA ȘTIINȚIFICĂ ȘI POETICĂ 80
PROCEDEE SINTACTICE ȘI VALORI EXPRESIVE 83
EXERCIȚII 86
RESURSE STILISTICE ALE MORFOSINTAXEI 87
EXERCIȚII 91
RELAȚIA GRAMATICAL - STILISTICĂ. APLICAȚII 164
FIGURI DE STIL 172
EXERCIȚII RECAPITULATIVE 249
BIBLIOGRAFIE 319

Scanned with OKEN Scanner

În contextul în care interesul pentru disciplinele umaniste cunoaşte o creştere şi limba română intră în sfera de interes a tot mai multor categorii de oameni, când învăţământul preuniversitar deschide perspective noi pentru studiul limbilor, se simte nevoia unor materiale auxiliare, dincolo de manualele şcolare de limba română, care să ofere celor care se pregătesc pentru admiterea în învăţământul superior (filologie, drept, ştiinţa comunicării sau ziaristică), o îndrumare eficientă în studiul şi analiza textului.

Lucrarea este gândită ca o gramatică practică urmărind nu o analiză gramaticală mecanicistă ci o abordare globală a textului: fonetic, lexical, morfosintactic, semantic şi stilistic.

Se atinge astfel scopul major al predării gramaticii în şcoală, nerămânând la elementele teoretice, pur şi simplu, ci imprimând procesului de învăţământ o notă practică de formare a unor deprinderi de cultură.

ISBN 973-9229-12-3

Coperta: Daniel Ţuţunel

Scanned with OKEN Scanner